

Ancak bu gelişmeler, kapitalizmin tarihinde ilk defa ortaya çıkmıyor.

Birinci Sanayi Devrimi, buhar makinesinin önce sanayiye uygulanması, ardından da demiryolları ve denizyollarında uygulanması ile başlamıştı. Böylece o zamanın en güçlü ve zengin ülkesi olan İngiltere, bir yandan üretimini arttırırken diğer yandan da dünyanın pek çok bölgesini fethetti.

İkinci Sanayi Devrimi içten patlamalı motorların keşfi ve sanayiye uygulanması ile başladı. Bu keşfi, diğer alanlardaki, özellikle haberleşme ve iletişimdeki keşifler ve bunların sanayiye uygulanması izledi. Bu dönemin birden fazla güçlü ve zengin ülkeleri arasında kıyasıya rekabet yaşandı.

Her iki sanayi devrimi de sermaye ile emek arasında, gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasında, ülkelerin kendi içlerinde çatışmaları yoketmek yerine daha da arttırdı. Çünkü kapitalist sistemlerde ne toplumsal ihtiyaçlar dikkate alınıyor, ne de insan ve doğa gözetiliyor. Bilim ve teknoloji de insanlık için değil, daha fazla kar için, devletlerin ve çokuluslu şirketlerin rekabet güçlerini yükseltmek için geliştiriliyor.

2000'in eşliğinde özgün olan, emperyalist ülkeler arasında keskinleşen rekabetin bilim ve teknoloji alanında yansımalarıdır. Ticaret, finans ve iletişim ağlarını eline geçirmek için kıyasıya bir yarış var. Keşif ve yenilik yapamayan yarışta geri kalıyor. 1992 yılında Amerikan ve Japon bilgisayar firmalarının toplam hasılatlarının %60'lık kısmı son bir yılda geliştirdikleri ürünlerden kaynaklanıyor. Avrupa bilgisayar piyasasının üçte ikisinden fazlası Japon ve Amerikan firmalarının hakimiyetine girmiş durumda. "Bilim çağı", "bilgi çağı" yerine, bilimin, bilginin ve teknolojinin tümüyle esir alındığı bir dönemdeyiz, artık.

Bilim ve teknoloji halktan daha çok uzaklaşıyor

Çağımızın bilgi çağı olduğu iddia ediliyor. Bu çağda, toplumsal bölünmenin bilgi üreten, kullanan ve ona sahip olanlarla diğerleri arasında yaşanacağı anlatılıyor. Oysa bilgi, üretici faaliyetler için her zaman temel kaynak olmuştur. Her çağda, her insan için bilgi önemlidir. Bilgi tüketilemez. Varlığını hep korur. Bu nedenle, tüm insanlığın ortak birikimidir. Yeni olan, bilimin endüstrileşmesidir. Bilimin, bilgi üretiminin tekelleştirilmesidir. Çünkü, bilgi tekelleştirildiği ölçüde denetlenilebiliyor, maddi değere dönüştürülebiliyor.

Aslında İkinci Dünya Savaşı'ndan önce de kapitalistler özel sorunları için bilimcileri kullanıyorlardı. Ancak 1930'lardan sonra emperyalist ülkeler bilimi tümüyle kendi çıkarlarına göre örgütlediler. Bilimsel ürünler metalaştırıldı, endüstriyel ve bilimsel standartlar yükseltildi, patent yasalarıyla endüstriyel üretim denetim altına alındı. Araştırmacılar ve bilimcileri büyük ücretlerle kendi araştırma merkezlerine aldılar. Üniversitelerle işbirliği yapıldı ve üniversitelerin araştırma-geliştirme çalışmaları sanayinin denetimine girdi. Çeşitli örgütlerle bu denetim güçlendirildi. Toplumsal çıkarların yerine kapitalistlerin çıkarları geçirildi.

Uzmanlık alanları tümüyle kapitalist sınıfların ve devletlerin çıkarlarına göre çoğaldı, darlaştı. Az gelişmiş ülkelerde başarılı bilimciler ve araştırmacılar emperyalist ülkeler tarafından yüksek ücretlerle transfer edildi. Az gelişmiş ülkelerin bilimcileri kendi ülkelerinin sorunlarına yabancılaştılar.

Böylece bilim halktan uzaklaştırıldı. Bilimdışı, metafizik düşüncelerin yayılması kolaylaştı. İdeolojik yönlendirmeler için olanaklar çoğaldı. Halkı ilgilendiren en önemli kararlar, uzmanlar arasındaki tartışmalar olarak gizlendi. Bilimsel ve teknolojik süreçlerle birer sonuç olarak karşı karşıya kalanlar, karar süreçlerinden daha çok uzaklaştılar.

Yeni teknolojiler sermayeye esneklik kazandırıyor

Dünyanın küreselleştiği dillerinden düşmüyor. Küresel bir dünyanın altyapısı olarak da bilgi teknolojileri gösteriliyor. Dünya ekonomisinin kapitalist ve emperyalist tarzda artan hızda bütünleştiği bir gerçek. Yeni teknolojiler, özellikle bilgi teknolojileri bu bütünleşmeyi olanaklı kılıyor. Gerçek olan, bu bütünleşmenin sermayeye daha çok esneklik kazandırıyor olması, emekçi ve ücretli kesimler için ise yeni bir saldırı anlamına geliyor olmasıdır.

Bilgi teknolojilerinin yardımıyla bir üretim sürecinin farklı alt bölümleri uzak mesafelerde gerçekleştirilebilmesiyle, tüm dünyanın ücretlileri de doğrudan rekabete sokuldu. Böylece, uluslararası şirketler, emek ve ücretlerde de büyük esneklik kazandılar.

Firmalar, yeni teknolojiler sayesinde, üretim sürecini farklı biçimlerde örgütleyerek işyeri düzeyinde de daha çok esneklik kazandılar.

Bilgi teknolojilerindeki son gelişmeler mali sermayenin uluslararası dolaşımında zaman ve hız sorunlarını ortadan kaldırıyor. Böylece, bir ülkeden başka bir ülkeye para aktarımı anında yapılabilir.

Tüketimin biçimlendirilmesindeki başarı televizyon ve diğer iletişim teknolojileri olmasaydı, asla olamazdı. Tüketimi artırma ve yönlendirmeye yönelik manipulasyonlara karşı duruşlar sürekli zayıflatılıyor.

Bilgi toplumu bir kandırmacadır

Yeni dünya düzeni ve küreselleşme rüzgarları etkisinde, son yıllarında "bilgi toplumu", "bilgi çağı" söylemleri, dünyada egemenliğini pekiştiren uluslararası sömürü düzeninin (emperyalizmin) ideolojik egemenliğini göstermektedir. Aslında sözcük kökenine bakıldığında "information society" kavramının Türkçeye çevrilirken insan kafasında daha olumlu bir kavram düşüncesi yaratan ve yanılzamaya yol açabilecek "bilgi toplumu" ile karşılaşılması Türkiye için oldukça talihsizdir. Yabancı dildeki kökeni ile karşılaştırıldığında insanlarımızın kafasında daha doğru bir düşünce oluşturabilmesi için doğru bir Türkçe karşılığının bulunmasına kadar "Enformasyon Toplumu" kavramını kullanmak yerinde olacaktır.

"Bilgi toplumu", "bilgi toplumu", teknolojiyi toplumsal değişimin kaynağı gören teknolojik determinist bir görüştür. Toplumların gelişmesinin düz bir çizgi izlediği, bilgi toplumunun da bu çizgide mutlaka ulaşılması gereken bir aşama olduğu düşüncesi kabul edilemez. Gerçekte "bilgi toplumu" kavramının karşılığı olarak gösterilecek bir gerçeklik yok. Gerçek olan, ortaya çıkmalarında, mevcut devlet biçimlerinin, kapitalist rekabetin ve sömürünün, silahlanma yarışının önemli bir yer tuttuğu bir kaç teknoloji ve bu teknolojinin bu ilişkiler çerçevesinde kullanımınıdır. Sınıfsal, ulusal ve cinsel baskılar teknoloji tarafından ortadan kaldırılamaz. Aksine teknoloji mevcut egemenlik ilişkilerini hem maddi hem de ideolojik olarak güçlendirir.

Nitekim, bilgi teknolojilerinin mevcut kullanımları da bunu doğruluyor. Sermaye daha fazla esneklik kazandı. Bilgi teknolojilerinden en çok yararlananlar da emperyalist ülkeler.

Kaldı ki, "bilgi toplumu", "bilgi toplumu" aşamalarında oldukları savunulan ülkelerde işsizlik ve yoksulluk arttı. Toplumun dışına itilen, her türlü sosyal haklardan mahrum bırakılanlar çoğaldı. Bu ülkelerin kendi içlerindeki gelir dağılımı daha da bozuldu.

Bu ülkelerde, bilginin dağılımında da eşitsizlik var. Herkes aynı oranda bilgili değil. Bilgiye ulaşım da herkese açık değil. Parası olanın, sistem için meşru olanın üstün olduğu bir düzenin sağlaştığı gözleniyor. Öte yandan devletler ve firmalar, üretilen ve dağıtılan bilgi üzerinde daha çok denetim kuruyorlar. Bilgi ve deneyimler hala sermayenin sınırlamalarıyla kuşatılmıştır.

Bilgi teknolojilerinin kendine özgü riskleri de var. Denetleme ve gözetleme için olağanüstü olanaklara sahipler. Öte yandan, bilgisayarların, insanların karar süreçlerinden dışlanması için kullanıldığı gözleniyor.

Az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelerin yolunda giderek kalkınamayacakları biliniyor. Bilgi toplumu bu düşüncenin bir başka ambalajla sunulmasıdır. Teknolojinin transferi ve üretilmesi yukarıda söylenen çerçeveler içinde genel politikalarla bağımsız ele alınamaz.

"Bilgi toplumu" savunucularının özelleştirmeyi ve tam serbest piyasayı savunmaları, "küreselleşme" sözcüğünü kullanmaları da anlamlıdır.

Mücadele eksenleri ve talepler

TMMOB, bilimin ve teknolojinin yeniden halkın olmasını amaçlar. Alternatif bir teknolojinin, yani hiyerarşik ve otoriter olmayan ilişkilere dayanan, insanları yaptıkları işe ve doğaya yabancılaştırmayan, bireyin tüm yeteneklerinin ve yaratıcılığının önündeki teknik engelleri kaldıran, yenilenebilir kaynaklara yaslanarak doğayı tahrip etmeyen, uzmanların değil üretkenlerin ve tüm toplumun denetlediği gerçekten alternatif bir teknolojinin gerçekleşmesi için mücadele eder.

Eylem planlarını, politikalarını, sosyalist topluma ulaşma hedefiyle ilişkisini kuran, ütopyaların olanaklılığının halka gösterilmesini küçümsemeyen, dayanışmacı ve demokratik ilişkilerin filizleneceği bir eksen oluşturur.

- Bilgi edinmede toplumsal ve ekonomik eşitlik olmaz ise olmaz koşuldur.
- Bilgi tüm insanlığın ortak malıdır. Onbinlerce yıllık insanlık tarihinin ortak ürünü olan bilginin bugün tekellerin malı haline getirilmesine, bilginin metalaştırılmasına engel olunmalıdır. Bu anlamda bilgi üzerindeki mülkiyetin temel dayanağı olan bütün patent ve lisans hakları iptal edilmelidir.
- Bilim ve teknoloji insanlık ve toplum içindir. Kapitalist çıkarlar için değildir. Bilim ve teknolojinin kapitalist çıkarlar için kullanımı engellenmelidir. Sermayenin bilginin üretilmesi ve dağıtımını üzerindeki

denetimleri kaldırılmalıdır.

· Kapitalist anlayışın dayattığı "özel üniversite" modelinin tersine toplumcu bir üniversite modeli esas alınmalıdır. Üniversitelerin; temel görevlerinden biri olan, en üst düzeyde eğitim yapmak, uzmanlaşmış, bilimsel araştırma yapabilecek bilimsel ve özgür düşünebilme yeteneğine sahip insanlar yetiştirmek prensibi yanısıra dönüştüreceği topluma ve doğaya yabancılaşmamış bağımsız düşünebilme ve düşüncelerini ifade edebilme özgürlüğüne sahip insanlar yetiştirmesi gereksinimi ihmal edilemez. Özgürlükçü, katılımcı, bağımsızlıkçı, eşitlikçi, demokratik bir üniversite de toplumsal ve ekonomik eşitliğin var olduğu bir ortamda gerçek anlamında hayat bulur.

· "Bilgi toplumu", "bilgi toplumu" gibi teknolojik determinist ve ideolojik stratejiler bir tarafa bırakılmalıdır.

· Bilim ve teknolojinin sınıfsal, cinsel, ulusal, ırksal, bölgesel her türlü egemenlik ilişkisini sürdürmek ve güçlendirmek için kullanılması engellenmelidir.

· İnsanlığa ve doğaya zararlı teknolojiler yasaklanmalıdır.

· Toplum ilgilendiren kararlar, uzmanlara, bilim insanlarına bırakılamaz.

· Bilgi teknolojileri, bir avuç azınlığın toplumun çoğunluğu üzerindeki egemenliğini pekiştirmek amacıyla insanları fişlemek ve gözetlemek için kullanımı engellenmelidir.

· Bilim ve teknoloji alanındaki sermaye yanlısı, gerici, faşist örgütlenmeler için mücadele edilmelidir.

· Türkiye'deki bilim ve teknoloji politikalarını uluslararası emperyalist örgütlerin ve yerli sermaye güçlerinin oluşturması engellenmelidir. Bir ülkenin kendi kaynaklarına dayalı teknolojik gelişimi sağlıklı bir toplumun göstergesidir.

· TELETAŞ örneğinde olduğu gibi, teknolojinin yerli olarak geliştirilme olanakları var iken, bu tür kurumların işlevlerini yitirmelerine neden olan özelleştirmeler yoluyla uluslararası tekellere ve yerli işbirlikçilerine satılmaları engellenmelidir. Tam tersine yerli yeni teknolojilerin geliştirilmesi kamusal bir merkezi plan çerçevesinde içinde yaşanılan toplum ve doğaya hizmet edecek şekilde kamusal AR-GE kuruluşları aracılığıyla gerçekleştirilmelidir.

· Bilgi iletişim ağları ve internet üzerindeki çokuluslu şirketlerin denetimi kaldırılmalıdır.

· Yasaların ve kararların bilgisayarlar aracılığıyla otomatik olarak uygulanması engellenmelidir.

· Teknolojinin çalışanların dayanışmasını, özgüvenlerini yoketmesi engellenmelidir.

· Yeni teknolojiler konusunda kamuoyunun aydınlatılması için olanaklar sağlanmalıdır.

· Yeni teknolojilerin üretimde kullanılması ve verimlilik artışı çalışanları işten atmanın mazereti olamaz. İşgücü ihtiyacının teknoloji dolayısıyla azaldığı durumlarda ücretlerde kesinti yapılmadan çalışma saatleri azaltılmalıdır. Bilgi teknolojilerinin sağladığı olanaklarla kapitalistlerin esnek üretim süreçlerini dayatmaları, üretimin artık tümleşik(entegre) birimlerde gerçekleştirilmesi yerine küçük işletmelerde hatta evlerde yapılır duruma gelmesi tüm insanlığa yönelik bir tehdittir. Bu durumda özel mülkiyet kavramının varlığı yeniden tartışmaya açılmalıdır. Özel mülkiyet kamusal mülkiyete dönüştürülmelidir.

· Bugün bilgi teknolojileri sektörü emekçileri yoğun bir çalışma temposu ile karşı karşıya bırakılmakta, çoğu zaman 12 saati bulan günlük çalışma olağan sayılmaktadır. İşçi sınıfının çok uzun zaman önce elde ettiği 8 saatlik işgünü hakkı bilgi teknolojileri sektörü emekçileri için uzak bir geçmişin anısı haline gelmiştir. Bu sektörde 8 saatlik hatta daha da az işgünü saati uygulamasına geçerlilik kazandırılmalıdır.

· Bütün çalışma süresini bilgisayar başında geçiren emekçi sayısında büyük bir artış vardır. Bu emekçilerin karşı karşıya olduğu sorunlar ve meslek hastalıkları ile ilgili kapsamlı çalışmalar yapılmalı ve bilgisayar başında çalışmaktan kaynaklanan tüm hastalıklar ve rahatsızlıkların giderleri ilgili patron tarafından karşılanmalıdır.

DOĞAL KAYNAKLAR

Doğal kaynaklar; hiç bir topluluk, sınıf veya katmanın emeği karşılığı üretilmeyen, bu nedenle herhangi bir gerekçeyle kimsenin sahiplenme hakkı iddia edemeyeceği kaynaklardır. Dolayısıyla da tanımı gereği bu kaynakların tasarruf hakkı toplumundur.

Toplum bu kaynakların insanlık hizmetine nasıl sunulacağına karar verme hakkına sahip olmalıdır. Bu hakların nasıl kullanılacağı anayasa ve yasalarla belirlenir.

Demokrasi açısından önemli olan toplumun bu hakkının bir ön şart olarak teslim edilmesidir.

özelleştirme ile elden çıkarıldı, çıkarılmaya da devam ediyor. Planlama bir tarafa bırakılmış durumda. Devlet, dünyadaki mevcut düzeni koruyan ve güçlendiren uluslararası kurumlara üye oldu ve uluslararası anlaşmalara imza attı.

Bu politikaların bir başka yönü daha var. OECD, Dünya Bankası, NATO, Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütler ve TÜSİAD, Türkiye Bilişim Vakfı gibi Türkiye'deki sermaye güçlerinin ekonomik, siyasi ve askeri örgütleri bu politikaların hazırlanmasında önemli ve etkin rollere sahipler.

Bilim ve teknoloji, siyaset ve ideoloji dışı değildir; kendi başına bağımsız bir gerçekliğe ve gelişme çizgisine de sahip değildir. Bilimle demokrasinin gelişmesi de her zaman birbirine koşut olmadı. Kimi zaman kesitlerinde bilimin ve teknolojinin gelişmesi faşist yönetimler altında da sürdü. Bilim ve teknoloji, toplumsal yapı ve ilişkilerle içiçedir. Bu nedenle, özgürlük ve eşitlik mücadelesinde, bilim ve teknoloji politikaları kendi başına ele alınamaz; sanayileşme, özelleştirme, gümrük birliği, uluslararası anlaşmalar, devletin biçimi, sınıflararası güçlerin hepsi bu politikaların oluşturulmasında etkilidir. Özetle, bilim ve teknolojinin toplum yararına kullanılması bir iktidar sorunudur.

Teknoloji sadece teknik ya da makinalar bütünü değil, aksine kendisi ile beraber sosyal bir örgütlenmeyi de beraberinde getiren kapsayıcı bir uygulamadır. Teknoloji transferinin az gelişmiş ülkelerde uygulanmasının kültür emperyalizmine yol açması bu nedendir.

Bilim ve teknolojinin yıllardır toplumsal ihtiyaçlar için değil de, kapitalist kar için kullanılması, doğayı tahrip etti. İnsanlığın kendisine, tarihine ve geleceğine yabancılaşmasına aracılık etti. Bilim ve teknolojinin kendisi de bu ortamda biçimlendi. Toplum, insan ve doğayı tahrip etmeyen, gerçek gereksinimler için oluşturulacak bilim ve teknoloji politikaları, bilim ve teknolojinin bu mevcut yapısını, üretileş biçiminini de sorgulayan ve eleştiren bir yaklaşımla oluşturulmalıdır. Örneğin, teknoloji politikaları, teknolojiyi, yalnızca üretim araçları ve tekniklerden ibaret tanımlamamalıdır. Üretim bilgi ve becerisi ile üretimi gerçekleştirmek için gerekli kafa ve kol emeğinin örgütlenmesi de teknolojinin alanına girer. Alternatif teknoloji politikaları bu eksende biçimlendirilmelidir.

TMMOB, Türkiye'de kamu yararını gözeten, emek eksenli, bütünlüklü ve gerçekçi bilim ve teknoloji politikalarının hazırlanması ve uygulanmasını amaçlar. Ancak bugünkü koşullarda bunu tek başına yapamayacağını bilincindedir. Bu nedenle emek eksenli sivil toplum örgütleri, diğer demokratik kitle örgütleri ve partilerle işbirliği yapar. Onların mücadelelerine destek verir.

TMMOB, bugünkü koşulların bir sonucu olarak kimi sorumluluklarının da farkındadır. Örneğin asıl görevlerinden birinin toplumsal projeler hazırlamak olduğunun farkında olmasına rağmen, dünyadaki ve Türkiye'deki mevcut koşullar ve dengeler nedeniyle, bu projelerin savunulması, yaygınlaştırılması ve uygulanmasında da önemli görevler almayı kabul eder.

TMMOB, bilimsel ve teknolojik gelişmelere karşı tarihsel maddeci bakış açısıyla yaklaşarak, üyelerinin; bilimsel ve teknolojik gelişmelerin iç ve dış dinamiklerini kavramalarını, teknoloji ile ilişkilerini sorgulamalarını, bilim ve teknolojinin bugünkü düzeyinin ideolojik çarpıtmalar için taşıdığı olanakların farkına varmalarını sağlayacak araçların ve ortamların oluşturulması için mücadele eder.

TMMOB'un kendisi de, hem geniş üye potansiyeli hem de üyelerinin bilim ve teknoloji ile ilişkisi nedeniyle, bilim ve teknolojinin toplumda bu biçimde algılanması için önemli bir araçtır. TMMOB bunu ancak üyeleri ile birlikte başarabileceğini bir an bile unutmaz. Bir yandan üyelerinin bilim ve teknolojiyi kendi deneyimleriyle kavramaları, deneyimlerini ve bilgilerini topluma ve örgüte yaymaları için gerekli ortamı oluştururken, diğer yandan da alternatif teknolojilerin farklı politik düzenlerde olanaklılığını üyeleri aracılığıyla topluma göstermek için çabalar.

Bilim ve teknolojinin gelişiminde yeni dönem çarpıtılıyor. TMMOB'un mücadele eksenini ve talepleri bir yanıyla da bu çarpıtmalara verilen yanıtlar olmalıdır.

Bilim ve teknoloji kapitalist rekabetin ve hırsın cenderesine daha çok giriyor

Yeni bir çağa girdiğimiz iddia ediliyor. Adı ne olursa, bu çağın en belirleyici özelliğinin bilimsel ve teknolojik gelişmeler olduğu söyleniyor. Bu gelişmelere ayak uyduramayanların merkez ülkeler olarak adlandırılan gelişmiş ülkelerin birer uydusu, domates ve patates kaynağı olacağı propagandası yapılarak toplumda korku ve kuşku yaratılıyor. Bir kez daha Batı'nın gelişme yol ve yöntemleri reçeteleştirilerek geri bırakılmış ülkelere dayatılıyor.

Ancak bu savların emperyalist ülkelerin, özellikle de ABD'nin propagandaları olduğu her geçen gün daha çok anlaşılıyor. 1970'lerden beri önemli bilimsel ve teknolojik gelişmelerin olduğu yadsınamaz.

Hükümetler üstü hale gelen merkez bankalarına doğrudan direktif veren IMF ve Dünya Bankası, bütün dünya devletlerine zorla imzalatılan GATT anlaşmasını uygulattırarak olan Dünya Ticaret Örgütü, bazı bölümleri tasfiye edilerek yeniden yapılandırılan gizli devlet aygıtları ve bu doğrultuda yeniden yapılandırılmakta olan NATO ve kukla haline getirilmiş bir BM örgütü bu yeni düzenin temel, örgütsel dayanaklarını oluşturmaktadır.

Yeni Dünya Düzeni ile içiçe geçmiş bir kavram olarak küreselleşme söylemi bu sürecin temel ideolojisini oluşturdu. Bu yayılcı kapitalizmin çok eski bir düşü olmasına rağmen yeni bir kavrammış gibi öne sürüldü. Buna göre bilimsel teknolojik gelişmelerle kapitalizm yeni bir sürece girmişti. Artık kapitalizm ötesi bilgi toplumu gerçekleşmekteydi. Bu gelişmeler sonucunda enerji, otomasyon ve bilgisayarlaşma ve iletişimde sağlanan olanaklarla dünya küçülmüş ve küresel bir kalkınma, dolayısıyla küresel bir demokrasi olanaklı hale gelmişti. Küreselleşme sayesinde uluslar, dolayısıyla insanlar gelişme, kültür ve refah düzeyi açısından eşitlenecekti. Bu sürecin sonucunda ulusal devletler kademeli olarak ortadan kalkacaktı. Bütün bu süslü söylemlere bugünkü gerçeklikte bakıldığında ise bambaşka bir durumla karşılaşılmaktadır. Bilgi toplumu denen süreç, maddi üretimdeki emek bileşimini ve temel sömürü mekanizmasını ortadan kaldırmadığı gibi, iddia edildiği gibi bilgi tekeli de ortadan kalkmamış, "herkese açık bilgi" söylemi ile egemenlerin bilgi tekeli ve iktidarını gizleyen bir sonuca yol açmıştır.

Küresel kalkınma söylemi ise küreselleşme ideolojisinin en kof yalanını oluşturmaktadır. Dünya nüfusunun en yoksul %20'si ile en zengin %20'si arasındaki oran son 30 yılda 1/30'dan 1/78'e çıkmıştır. En zengin %20, dünya gelirinin %85'ine el koyuyor. 358 dolar milyardierinin serveti, dünyanın yoksul yarısının gelirine eşit hale gelmiştir. Dünya ölçeğinde egemenliği ele geçirmiş 37.000 şirketin içinde en büyük 200'ü dünyadaki istihdamın %1'ini bile barındırmamakta ama, dünya GSMH'sinin %31.2'sini gerçekleştirmektedir. Buna karşılık, açlık sınırında yaşayan insanların sayısı bir milyarın üzerine çıkmış durumdadır. Ülkeler arasında yaşanan farklılaşma, ülkelerin içerisinde de aynı biçimde yaşanmaktadır. Emperyalist ülkelerin kendi emekçileri de yoksullaşmadan paylarını almaktadırlar.

Küreselleşme özellikle merkez ülkelerin sermayesi arasında gerçekleşirken, dünya işçi sınıfının "küreselleşmesine" yardımcı olacak serbest dolaşımına ırkçı ideolojiler eliyle engel konulmaktadır. Demokrasiyi getireceği söylenen küreselleşme sürecinde bir yandan seçimlere katılım düşerken, bir yandan da faşizm, merkez ülkelerde de güçlenmeye başlamıştır. Çevre ülkelerin pek çoğunda ise halklara karşı düşük yoğunluklu savaş stratejileri yürürlüğe konulmaktadır. Bu stratejilerin yürürlükte olması bile ulusal devletlerin ortadan kalkma eğiliminde olmayıp, birer savaş aygıtı olarak yeniden örgütlendiklerini göstermektedir. Devletin; sermaye düzeninin devamı, özel mülkiyetin güvencesini sağlama, altyapı yatırımları ve işgücü yetiştirilmesi gibi işlevleri gözönüne alındığında, ortadan kalkmayacağı, bunun yerine konjonktüre uygun olarak müdahale biçimlerinin değişeceği ve buna uygun yapılanmaların ortaya çıkacağı açıktır.

Sonuç olarak küreselleşme emperyalist sistemin içine girdiği krize karşı geliştirdiği yeni birikim ve sömürü modeline uygun olarak ortaya çıkardığı YDD'nin yalanlara dayalı ideolojisinden başka birşey değildir. İnsanlığa yıkım, zulüm ve yoksulluktan başka birşey getirmemektedir.

BİLİM VE TEKNOLOJİ-ENFORMASYON TOPLUMU

Dünyada sömürü ve talanın boyutları inanılmaz düzeylere ulaştı. Bölgesel, devletlerarası ve bir devletin farklı toplumsal kesimleri arasındaki eşitsizlikler her geçen gün artıyor, çelişkiler daha keskinleşiyor.

Bu düzenin sürdürülmesinde ve güçlendirilmesinde, bilim ve teknolojinin önemi artarak devam ediyor. Bilim ve teknoloji, daha fazla kar etmenin, egemenlik alanlarını genişletmenin, toplumsal ve siyasal direnişleri etkisizleştirmenin hem maddi hem de ideolojik temellerinden biri olarak gittikçe daha çok öne çıkıyor.

Türkiye'de de devlet ve sermaye çevrelerinde bilim ve teknolojinin bu önemi anlaşılabilir durumda. Söylem düzeyinde kalan kimi hedefler dışında atılan somut adımlar da var. Ancak bu politikaların önemli iki çelişkisi var. Özellikle 1980'den sonra IMF ve Dünya Bankası güdümünde uygulanan politikalar ile bu hedeflerin gerçekleştirilme şansı yoktur. Bu politikaların uygulanması için kullanılacak araçlar

Bireylerin temel hak ve özgürlüklerine getirdiği kısıtlarla insan hakları konusunda sıkıntılar yaşanan 1982 Anayasası, 43.44.45.46.47.ve 168. maddelerinde doğal kaynakların mülkiyeti ve kullanımı konusuna yer vererek korunmasını öngörmüştür.

Ancak ne çelişkidir ki demokrasinin en temel göstergesi toplumsal örgütlenmeye anayasal gerekçelerle izin vermeyen otorite bu tutumun doğal sonucu totaliter yapılanmayı gerçekleştirirken doğal kaynakların mülkiyeti ve kullanılması konusunda varolan anayasal ilke ve yaptırımları uygulama gereği duymaksızın talanı ve yağmalanması için tüm olanaklarını seferber etmiştir.

Anayasal ve yasal yaptırımların işlemediği, yasaların anayasaya aykırı uygulandığı bir ülke hukuk devleti ve sosyal devlet özelliği taşımadığı gibi yönetim biçiminin demokrasi olduğu da söylenemez.

Bir ülkenin varlığı sahip olduğu doğal kaynakları su ve toprağın alansal içeriğinde üzerinde ve altında bulunan diğer kaynakları ve bu oluşumun içinde yer alan, en ilkelinden gelişmişine canlı materyali ile ifade edilebilir.

Doğal kaynaklardan su ve toprak diğerlerinden farklı özellikler taşımakta, yaşamın sürdürülebilmesi için alternatifi olmayan, yeniden üretilmeyen, çoğaltılamaz nitelikleriyle ekonomik olarak kıt, politik olarak gıda ve kullanım bakımından stratejik konumda bulunmaktadır.

Ülkemizin doğal kaynak potansiyeli su ve toprak - yerüstü , yeraltısuyu, deniz, göl, akarsu, ıslak alanlar, orman, çayır, mer'a, yayla, maden rezervleri ve buna bağımlı tarım , enerji ve çevre; sektörel ve kaynak olarak ciddi tehlike boyutunda yok edilmektedir.

Emperyalist güçlerin çıkar ilişkilerinin YDD olgusuyla sürdürdükleri sıcak savaşlar yanında ekonomik tanımlanabilen soğuk savaşlar dünya barışını her geçen gün biraz daha tehdit ederken gözlenebilen bu görsel terör, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin doğal kaynakları üzerinde yaratılan ulusal ve uluslararası kaynak terörünü gözden uzak tutmayı başarmaktadır.

Ülkelerin doğal kaynakları üzerinde oynanan oyunlar, terörün bir göstergesi ve bir bakıma paylaşımın nedenini oluştururken toplumsal çıkarları gözardı eden ülkenin duyarsız ve sorumsuz yöneticileri karar ve uygulamalarıyla bu yapıya hizmet etmekte direnmektedirler.

Bu direniş, toplumu çaresiz bırakabilmek için demokratik örgütlenmeyi sınırlamakta, su-toprak ve insan ilişkilerinin düzenlenmesini önleyerek, yüzey su kaynakları-deniz, göl, akarsu, ıslak alan-yeraltısuyu kaynakları, topraklar ,ormanlar, çayır, mer'a, yayla ve madenler, mülkiyeti, üretken ve mekansal kullanım hakları, ekolojik dengenin korunması, yeryüzünün üretkenliğinin ve yaşanabilirliğinin sürdürülmesini ortadan kaldırmaktadır.

Küresel anlamda dönüşümlü olarak miktarı değişmese de, doğal kaynak niteliğindeki suyun bugünkü koşullarda kıtasal, bölgesel ve yerel ölçekte sıkıntısının hissedilir şekilde artması, gelecekteki nüfus ve ihtiyaçların karşılanması bakımından ülkeleri bugünden ekonomik kullanımı için yeni arayışlara, araştırmalara ve işbirliğine yöneltmiştir.

Su konusu, artan nüfusun çeşitlenen ihtiyaçlarının giderilmesi bakımından kısıtlı bulunduğu ülkemizin de yer aldığı Ortadoğu Bölgesinde, yakın gelecekte, ulusal ve uluslararası boyutta siyasi ilişkilerin en önemli belirleyicisi olmak durumundadır.

Siyasal, tarihsel ve hukuksal sonuçlar su kaynaklarının, ülkelerin ortak çıkarları doğrultusunda birleşerek bir güç oluşturabileceğini ya da çıkarları açısından savaş nedeni olabileceğini göstermektedir.

Yapılan hesaplamalar kişi başına su potansiyeli komşu ülkelere göre daha düşük olan ülkemizin, **su kısıtı** olan ülkeler arasında yer aldığını, gelişim trendinin 15 yıl sonra **su sıkıntısı** yaşanan ülke konumuna geleceğini kanıtlamaktadır.

Bu gerçekleri görmeyen, rakamları büyüterek çok iş başardığını sanan ülke yönetenleri hiçte yeterli olmayan su kaynaklarımızı "çok bol" çığırkanlıklarıyla YDD'nin dikkatine sunmuşlar, Dünya Bankası ve yan kuruluşları su kaynaklarımızın yönlendirilmesi ve yönetimi konusunda yaptırımlar talep etmeye başlamıştır.

GAP 'nin uygulanması da sınır ötesi su konusunu uluslararası gündeme yerleştirmiştir.

Suyun ekonomik ve doğru kullanılmasıyla ilgili yöntem ve sistemleri uygulamayan kirlenmesini önleyici tedbirleri almayan yetkili ve sorumlular sorunlar büyüdükçe dış güçlerin kararlarına daha çok uymak zorunda kalmıştır.

Ülkemizde su kaynaklarıyla ilgili yasalar birbiriyle çelişmekte, su konusu 30'dan fazla yasada yer almaktadır. Anayasa doğal kaynakların mülkiyeti üzerinde devleti egemen kılmaktadır. Mülkiyetinin sahiplenilmesinin tartışılmıyacağı suyun kullanım haklarının kamu yararına aykırı olması da mümkün

değildir.

Oysa uygulamada, yasalar, Anayasaya aykırı hükümler içerirmişçesine su, özel hukuka ve özel mülkiyete konu edilmiştir. Umuma ait sular üzerinde ise, "özel mülkiyet konusu olmayan, devletin hüküm ve tasarrufundadır kullanım koşulları kamu hukuku açısından düzenlenir" öngörülmüştür.

Bir başka çelişki de, su anlaşmazlıklarının halen adli yada idari yargıdan hangisinde çözümleneceği ve özel hukuk ya da kamu hukuku konusu olup olmadığının tam olarak çözümlenmemiş ve tartışılır olduğunun bilinmesidir.

Bu sorunlar ağırlaşarak yaşanırken, VII. BYKP' da yer alan, çözüm için öngörülen, sorumlu ve ilgili kuruluşları belirlenen SU YASASI çıkarılması çalışmalarını halen başlatılmamış, bu yönde hiç bir çaba gösterilmemiştir.

Su kaynakları konusu, uluslararası hukuk alanında "sınır ötesi suların paylaşılması, eşitlikçi, mantıklı ölçülerde anlaşmalar yapılarak kullanılabilir olduğunu, suyun da petrol ve madenler gibi doğal bir kaynak olup bunlara sahip ülkelerin egemenliğinde olduğunu" tanımlamıştır.

İç ve dış ilişkilerde kullanım hakları ve korunması yaptırımları, artan nüfusun ihtiyaçlarının karşılanması su kaynakları konusunun ciddi çalışmalar gerektirdiğini göstermektedir.

Bu durum acilen ülke su kaynakları envanterinin çıkarılmasından başlayarak, su kullanım amaçlarının talepleri belirlenerek planlamasının yapılmasını, standartlarının belirlenmesini, hizmetlerin yürütülmesinde bütünlük sağlayacak kurumsal dönüşümün gerçekleştirilmesi, su kirlenmesini önlemek ve kontrol altına alınması bakımından, su kullanımıyla ilgili yasal, yönetsel, örgütsel yapının oluşturulmasını gerektirmektedir.

Yanlış yönetim ve yönlendirmelerin sonucu önemli ölçüde parasal kaynak kıtlığı ve kaynak yaratma bakımından çıkmazların yaşandığı ülkemizde, yıllar itibarıyla bütçeden önemli pay alarak gerçekleştirilen sulama yatırımlarının üretim ve verim artışına bağlı ulusal ekonomiye katkı için, yapılan yatırımlardan optimal yararlanma koşulları sağlanmalıdır.

Katrilyonlar harcanan devlet sulama yatırımlarının katma değerinin 2.8 düzeyinde kalması, devletin sulamaya açtığı alanlarda çoraklaşma ve erozyon acilen sorgulanmalıdır.

Yeraltı su kaynaklarımız fazla çekim, kaçak kuyuların artması, denetimsizlik orman alanlarının azalması, erozyonun hızlanması atıkların arıtılmadan YAS havzalarına verilmesi, tarımda yanlış ve bilgisiz girdi kullanımının getirdiği sonuçlar olarak hızla kirlenerek kalite ve nitelik olarak temiz su özelliğini kaybetmektedir.

Biyolojik olarak temizleme olanağı olmayan YAS'nın bazı bölgelerde içme ve kullanma suyu olarak insan sağlığını tehdit ettiği bilinmektedir.

Kentleşme, konut ihtiyaçları ve talepleri bir bölgesel planlama içermediğinden, yerleşim için toprak kaynakları yok edilirken, su kaynaklarının rezerv olanakları da dikkate alınmadığından çarpık kararların çarpık sonuçları doğal kaynakları tamamıyla yararlanılamaz hale dönüştürmektedir.

Denizler, göller, akarsular, ıslak alanlar gibi diğer su kaynaklarımız için de durum farklı değildir. Ekosistemin sürekliliğinde su varlığına bağlı çok yönlü yararları unutulmuş ıslak alanlar devlet eliyle projelendirilerek kurutulmakta böylece birçok gen kaynakları ve sediment toplama havzaları yok edilmektedir.

Ekolojik dengenin gözlemlenebilir derecede bozulması evrensel boyutta çevre kavramıyla ülkelerin gündemine girmiş, kamu ve gönüllü kuruluşlarca yürütülen hizmetler uluslararası yaptırımları geçerli kılmıştır. Dünyadaki bu gelişmelerin zorlaması ile halen çevre konusunda yapılanmalarla oyalanan ülkemiz bürokratik yapısı farklı hizmet alanlarına konu olan su kaynakları konusunda birbiriyle çelişir kararlar alarak çözümü ortadan kaldırmaktadır.

Ülkemizde kullanıma bağımlı kirlilik sorunu yanında 4046 sayılı yasada mülkiyetinin devredilmesi satılması olarak açıkça ifade edildiğinden ulusal varlıklarımızın iyeliği elden çıkarılmaktadır.

Hidroelektrik üretim tesislerinin devredilmesi dolaylı olarak doğal kaynaklarımız üzerinde dış ülkeleri söz sahibi yapmaktadır.

Oysa bu tür konularda yasal öngörüye uyularak kamu kurumu niteliğinde demokratik kitle örgütleri meslek odalarının kararların alınmasında onayı ve denetim mekanizması olarak haklı yerini almasının en doğru çözüm olduğu düşünülmemektedir.

Ulusal seferberlikten ulusal talana geçişte üzerinde her türlü faaliyetin gerçekleştiği toprak kaynakları en çok etkilenecek üstüne düşen payı almıştır.

YDD'nin küresel süreci, para-finansman-teknoloji rantını yaratabilmek için toprak rantını onun

giderilmesi için de bir çözümdür.

Bağımsızlıkçı ekonomik politikanın ana amacı, Türkiye doğası ve toplumunu gözetmektir. Stratejisi Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik temellerini korumak ve geliştirmektir.

Ulusal ekonomik politikaların korunması ve geliştirilmesinin itici gücü emekçi halktır. Endüstride, tarımda ve diğer hizmet sektörlerinde çalışanların sendikal haklara ve çalıştıkları işletmelerde söz yetki ve karar haklarına sahip olması önemlidir. Halk yararına verimli ve nitelikli ekonomik politikalar geliştirmek için büyük tekeli sermaye kamulaştırılmalıdır.

Büyük toprak sahipleri elinde bulunan topraklar kamulaştırılmalıdır. Tarım işletmelerinde kolektif çalışma biçimlerine geçilmesi, küçük toprak sahiplerinin kooperatifler vb. üretim-dağıtım birimleri oluşturularak ekonomik hayata sokulması, küçük tarım arazilerinin kamusal ve planlı üretim amacıyla birleştirilmesi önemlidir.

Kent arazileri kamu yararı gözetilen ekonomik politikalar, yerleşim, ulaşım sorunlarının planlı bir şekilde çözümlenebilmesi için kamulaştırılmalıdır.

Bağımsızlıkçı, toplumsal ekonomik politikaların yaşama geçmesi ancak emekçi örgütlerinin (partiler, sendikalar, DKÖ'ler) çabalarını ortaklaştırmaları ile mümkündür.

Uluslararası alanda; GATT, Uruguay Roundu, Gümrük Birliği gibi emperyalist amaçlar güden anlaşmalar, DTÖ(WTO), OECD, NAFTA benzeri emperyalist amaçlar güden örgütlenmeler dışında, ezilen dünyaya yönelik anti emperyalist anlaşmalar ve örgütlenmeler yaşama geçirilmelidir. Dünya Bankası ve IMF politikalarına uyulmamalı. Türkiye'nin karar alma süreçlerinde bulunmadığı Gümrük Birliği'nden çıkılmalıdır. Türkiye'nin de üyesi olduğu OECD bünyesinde oluşturulan ve önümüzdeki günlerde imzalanması planlanan Çok Taraflı Yatırım Anlaşması(MAI), ulusal hukukun üzerine çıkan, ulus devletinin ve dolayısıyla yurttaşlarının egemenlik haklarının ellerinden alındığı bir tür kapitülasyon anlaşması olup, bu anlaşmaya bağımsızlıkçı ve emekçi tüm güçlerle karşı durulmalıdır. Yeni Dünya Düzeni'nin ablukası; ancak ezilen dünya halkları ile birlikte bağımsızlıkçı ve emperyalizm karşıtı siyasal ve ekonomik birliktelikler içine girerek, ve halklar arasında karşılıklı güven ilişkisi yaratılarak dağıtılabilir.

KÜRESELLEŞME

Emperyalist sistemin İkinci Paylaşım Savaşından 1960 sonlarına kadar sürdürdüğü olağanüstü büyüme; pazar daralması ve kar oranlarının artış eğilimindeki düşme sonucu yine bir krizle noktalandı. Emperyalizm girdiği krizle birlikte 1970'lerden beri sürdürdüğü eğilimleri 1980'lerde net bir şekilde formüle etti. bunun adı, ilk defa Gorbaçov'un telaffuz ettiği Yeni Dünya Düzeni idi. Yeni bir sermaye birikim modeli, yeni bir üretim ve emek süreci örgütlenmesi, yeni sermaye ve devlet örgütlenmeleri ve yeni emek örgütlenmeleri (örgütsüzleşmeleri) ile süren bu eğilim, siyasal-askeri ve mali düzenlemesini de oluşturmaktaydı.

Bu doğrultuda İkinci Paylaşım Savaşı sonrası uygulanmakta olan Keynesci sosyal devlet anlayışına uygun birikim modelinden, çevre ülkelerdeki ithal ikameci rejimlerden ve kütleli üretim-kütleli tüketim temelinde yürüyen Fordist emek süreci örgütlenmesinden vazgeçmişti. Bunun yerine para-sermayenin, finans-sermaye içinde olağanüstü etkinlik kazandığı bir çevrim, dolayısıyla üretimden finansal alana bir kayış ve özelleştirmelerle mülkiyetteki değişimler, neo-liberal politikalarla yaşama geçirildi. Emek sürecinde ise esnek üretim-esnek istihdam uygulamaları dayatıldı. Buna uygun olarak da kuralsızlaştırma(deregülasyon) politikaları ile sendikasıztırma ve sosyal güvenliği ortadan kaldırma süreci geliştirildi. Yerini değiştirme(dislokasyon) politikaları ile kirli, hantal ve katma değeri düşük sanayi üretimi, çevre ülkelere kaydırılırken merkezde bilgi üretimi ve finansal organizasyonlara ağırlık verildi. Ayrıklaştırma(segmentasyon) politikaları ile üretim süreci parçalanıp bir üretimin çeşitli bölümleri değişik ülkelerde yapılmaya başlandı.

Bu düzenin siyasal karakteristiğini ise emperyalizmin merkez ülkelerinde görece istikrar, eteklerinde ve çevre ülkelerde düşük yoğunluklu savaşlar oluşturmaktadır. Etnik ayrımcılık emperyalist ülkeler dışındaki dünyada halklar arasında düşmanlık tohumları ekmekte. Uluslararası emperyalizmin, Yugoslavya ve eski SSCB benzerinde olduğu gibi görece kendi politikalarına aykırı düşen ulus devlet yapısına sahip ülke coğrafyalarının parçalanması taarruzu güncelliğini korumaktadır.

Ekonomik kalkınma atağında en önemli unsur genç cumhuriyetin 24 temmuz 1923 de o dönemin başlıca emperyalist devletleri ile imzaladığı Türkiye'nin bağımsızlık ve egemenlik haklarının tanındığı Lozan Anlaşması'nda Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan kapitülasyonların kaldırılmasıydı. Buna rağmen Türkiye, sanayileşmeye yönelebilmek için gümrük tarifeleri üzerinde var olan kısıtlamaların kaldırılıp yeni bir gümrük tarifesi yapıcaya kadar 5 yıl geçti(1929). Bu arada "Teşviki Sanayi Kanunu" 28 Mayıs 1927'de çıkarıldı. 1924'de İzmir'de toplanan İktisat Kongresi'nde belirlenen ulusal endüstri siyaseti esaslarına dayanarak 1925'de "Sanayi ve Maadin Bankası" kuruldu. Bu banka devlete ait birkaç sanayi kuruluşunu işletmek ve finansal olarak desteklemek işini üzerine aldı. Endüstrileşme yolunda özel girişimcileri teşvik eden "Teşviki Sanayi Kanunu" etkisini gösterdi, ağırlıkla Ege ve Marmara Bölgeleri'nde olmak üzere 1923'den 1933'e kadar bir çok adım atıldı. Bu zaman içinde irili ufaklı 1130 kadar kuruluş kurulmuştur. Devlet endüstriyi 1927 tarihli "Teşviki Sanayi Kanunu" ve gümrük tarifeleri ile teşvik etmiş ve kurmuştur. Bedelleri hükümet bütçesinden ödenen her tür giyeceğin yerli malı olması zorunluluğu ve sonraki yıllarda yerli malı kullanmayı özendirici diğer uygulamalar ülkede farklı bir hava estirdi.

Fakat özel sermaye sahiplerinin kendileri için azelverişli bulduğu yerlere yatırım yapmamaları, özel sermayenin yetersizliği, bölgeler arası eşitsizliklerin varlığını sürdürmesi, asıl önemlisi planlama eksikliklerinden kaynaklanan verimsiz çalışmalar ve Lozan'da geri adım atılan emperyalist ülkelerin yeniden yerli özel sermaye sahipleri aracılığıyla ülkeye girişleri ve Türkiye'nin hemen yanibaşında olan SSCB'deki ekonomik atılımlar ve endüstrileşme başarısı cumhuriyet hükümetlerini endüstrileşmeye ilişkin siyasetlerini gözden geçirmeye itti. Devlet burada ekonomik hayatı yönlendirmek, endüstriyel deneyimi artırmak, bölgelerarası eşitsizlikleri ortadan kaldırmak amacıyla 1934'den itibaren beş yıllık endüstri planları hazırlattı. Birinci beş yıllık plana göre(1934-1939) genişletilen ve yeniden kurulan endüstri kolları şunlardır: 1)Dokuma endüstrisi; 2)Ağır Endüstri ve maden endüstrisi; 3) Selüloz endüstrisi; 4)Seramik endüstrisi; 4) Kimya endüstrisi. Devlet beş yıllık planların uygulanmasını "Sümerbank" a bıraktı. Bu banka 1933'de kurulmuş olup "Sanayi ve Kredi Bankası" nın ve "Sanayi Ofisi" nin yerine geçmiştir.

1925 yılında pamuklu ve pamuk ipliği için dışarıya 75 milyon TL kadar para verilirken, bu miktar Teşviki Sanayi Kanunu'ndan faydalanan kuruluşların üretimi ile gittikçe azalmış(1934'de 17 milyon TL kadar) ve birinci beş yıllık plan sonunda ise 6.5 Milyon TL na düşmüştür.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomik girişimlere değinilen yukarıdaki anlatımlar; cumhuriyetin kurulması ile birlikte ekonomik kalkınmanın cumhuriyet hükümetleri tarafından dönem dönem nasıl algılandığını tekrar anımsatmak ve günümüzdeki hükümetlerin ekonomik kalkınma için yaptıklarına ışık tutmayı amaçlamak için yazılmıştır. Görüleceği gibi ülkemizde cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarında daha çok 1923'de İzmir'de toplanan İktisat Kongresi sonuçlarına dayanan liberal politikaların egemenliği 1923'den 1934'e kadar sürmüş olup, yine yukarıda değinilen nedenlerden ötürü 1934'den sonra başlatılan beş yıllık endüstri planları ile devletçi politikalar Türkiye'de egemen olmuştur. Bu süreç II. Dünya Savaşı sırasında duraklamış ve savaşın sonunda ters bir süreç gelişerek, II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye egemenlerinin dışa bağımlı, uluslararası sermaye ve yerli işbirlikçi sermayenin çıkarlarını gözeten, kaynakları verimli kullanmayan, doğayı kirleten, dünya piyasalarına göre biçimlenen ve Türkiye toplumunu gözetmeyen politikalara yerini bırakmıştır.

Uluslararası sermaye, YDD ve küreselleşme söylemleri ile Türkiye'ye ülkemizin fabrikalarını, madenlerini, tarımı ve tarıma dayalı endüstrisini, ulaşım ağlarını, haberleşme ve enerji santralleri ağlarını, Dünya Bankası ve IMF politikalarının hedefleri doğrultusunda yerli ve yabancı sermaye çevrelerine peşkeş çekilmesini dayatan Türkiye toplumuna yoksulluk, işsizlik dayatılıyor.

Özelleştirmeler derhal durdurulmalı, özelleştirilen işletmeler ise kamu mülkiyetine geçirilerek Türkiye toplumu yararına çalışmaları hedeflemelidir. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı lağvedilmelidir. Yargının özelleştirme uygulamalarını iptal ve yürütmeyi durdurma kararlarını uygulamayanlar yargılanmalıdır. Oluşan suçlar zaman aşımı kapsamında değerlendirilmeyip demokratik ve toplumsal bir iktidarda yargı kararlarını uygulamayanlar yargılanmalıdır.

Ülkenin ekonomik bağımsızlığına kavuşması, ulusal ekonomik politikaların Türkiye emekçisi çıkarına uygulanması, gelir adaletinin sağlanması, işsizliğin önüne geçilmesi, gönencin tüm toplum kesimlerine yayılması bir iktidar sorunudur. Bu hedeflere merkezi planlamaya dayalı kamu ağırlıklı bir ekonomiyle ulaşılabilir. Ekonominin planlanması ve uygulanması ancak kamu eliyle, demokratik ve katılımcı bir şekilde ülkenin özgücüne dayalı olarak yürütülebilir. Merkezi planlı ekonomi bölgesel eşitsizliklerin

niteliklerini ortadan kaldırarak acımasızca kullanmış amaçlarına araç etmiştir.

Mülkiyeti devletin olan toprak kaynaklarını, onun üzerinde yaşayanların, onu üretime dönüştürebilmelerine olanak tanıyan, kullanım hakkı veren **TOPRAK REFORMU**'nu kamu oyuna rejimi tehdit eder unsur olarak benimsetmeye çalışan ülke yöneticileri, toprağın öncelikli olan niteliklerini hiç önemsemeden turizm, konut, sanayi alanlarına hiç sıklımadan sunarak ulusal varlığımızı tehdit eder yapılanmayı da başarı olarak sergileyebilmiştir.

Ülkenin geleceği ve kamu yararı düşünülmezsizin oluşan ortam sonucu, kırsal alanda çağdaş demokratik yaşam, üretim ve verim koşullarından uzaklaşmış, açlık ve yoksulluk plansız göçleri hızla arttırarak kent yaşamını da bozmuş toplumsal doku çürürken yanlış ve amaç dışı kullanımı sonucu toprak erozyonu, bu kullanımın sağladığı rantla zenginleşen, üretime hiçbir katkısı olmayan demokratik rejimi çökerten, sömürü yapılanmasına hizmet yönetimini güçlendirmiştir.

Anayasal yaptırımları hiçe sayan, **TOPRAK YASASI** çıkarmayan parlementer sistem, toprakların korunarak kullanılması ve geliştirilmesi konusunda hizmet veren kuruluşları da kapatarak zorlanmadan amaçlarına ulaşan yapıyı oluşturmuştur.

Su, rüzgar, sulama, doğal bitki örtüsünün kalkması, ormanların yakılması, tarıma açılması gibi bir çok olumsuzluk, Avrupa ülkelerinde 20 yılda görülen **EROZYON** değerlerinin ülkemizde 1 yılda gerçekleştiğini göstermektedir.

Su-toprak-insan ilişkilerinin düzenlenemediği ortamda ekolojik denge hızla bozulmakta sadece akarsulardaki sediment ölçümlerine dayanan yıllık toprak kaybı miktarı 450 - 500 milyon ton, alan olarak 25 cm kalınlığında 1.5 milyon ha./ yıl olarak verilmektedir.

- Toprağı işleyen sahiplenmesini, bölgelere göre ekonomik işletme birimlerinin saptanmasını, belirlenen işletme ölçeğinde arazi toplulaştırmasının yapılmasını, entansif tarım işletmelerinin oluşturulması, üretim ve verimliliğinin arttırılmasını, orman, çayır-mer'a arazisinin tarıma açılmasını önleyen, mer'a anlaşmazlığını çözümleyen, hayvancılığı geliştirmeyi hedefleyen, ürünün üreticinin içinde yer aldığı örgütlerce pazarlanmasını, kredinin ve girdinin doğru koşullarda ucuza sağlanmasını, mekanizasyonun yönlendirilmesini, arazi vergilendirmesinin düzenlenmesini, tarım nüfusunun sadece hammadde üreten konumdan çıkarılarak içinde yer aldığı sanayi yapılanmasının desteklendiği, üreticinin sermayenin aracı olmaktan çıkarılmasını kırsal gelişme merkezlerinin kurulmasını, emeğin değerlendirilmesini, yoksulluğun giderilerek kente göçün engellenmesiyle sosyal sorunların azaltılmasını, kırsal nüfusun sosyal evrimini geciktiren yapıyı ortadan kaldırarak çağdaş yapıyı oluşturan demokratik örgütlenmeyi öngören **TOPRAK REFORMU** sorunların çözülmesinin ön koşuludur.

Doğal kaynakların varlığının korunması ve tarımsal gelişme ile ilgili birçok sorun toprak reformunun gerçekleştirilmesiyle giderilecektir.

Ancak, Anayasal yaptırımların işletilebilmesi için ;

- ülkenin mülkiyeti toprakların "kamu arazileri" olarak tanımlanan bölümü ve 1.,2.,3.,4. sınıf tarım arazilerinin ulusal bilinçten yoksun ülke yöneticileri tarafından yargı kararlarına rağmen yağmalanmasına göz yumularak engellenemediği ortamda, üstelik destekleyici ve ödüllendirici tutum ve açıklamaların yer aldığı anlayış değiştirilmediği sürece sorunların çözülmesi ve kullanma hakkı özel mülkiyete konu olmuş toprakların doğru kullanılması yaptırımlarının uygulanmasını beklemek sadece düşür.

- toprak envanterlerinin çıkarılması, niteliklerinin belirlenerek 1.2.3.4. sınıf tarım arazilerinin SİT ALANI ilan edilmesi, tarım alanlarının korunması ve kullanılması yasası, tesbit, tahsis ve amacına uygun doğru kullanımı öngören **MER' A YASASI** nın çıkarılması

- toprak koruma, sulama, drenej, tesviye, arazi toplulaştırması, gölet, havza islahı, toprak islahı ve tarla içi geliştirme hizmetlerinin verildiği **TOPRAKSU** teşkilatının yeniden kurulması, ÇED raporlarının her türlü faaliyette ve talepte yer alması, tarla içi geliştirme ve alt yapı hizmetlerinin birlikte tek bir kuruluş tarafından verilmesi konusunda ulusal bilinç ve irade doğrultusunda acil kararlar alınması gerekmektedir.

Subtropik bölgede farklı ekolojik zenginliklere sahip 78 milyon hektar alana sahip Türkiye, avrupa - asya üzerinde köprü olarak göçler ve ticari ilişkiler sonucu bitkisel çeşitliliği fazla, tür endemizmi yüksek, bir çok bitki cinsinin orijin ve çeşitlilik merkezi olarak üzerinde üç fitocoğrafik kuşağın birleştiği ılıman kuşakta yer alan tüm ülkelerin çeşit geliştirme programlarının genetik materyal kaynağını oluşturan

bitkisel çeşitlilik ve bitki gen kaynakları bakımından dünyada tek bilinen bitki gen merkezlerinden üçü (Avrupa, Sibiry, Yakınoğu ve Akdeniz) üzerinde birleşen bitki türü ve tarımsal ürünün orijin ve çeşitlilik merkezidir.

Henüz çok azı değerlendirmeye alınmış parasal olarak değer biçilemeyecek toplanmış genetik materyalin sadece elde edilen sonuçları bugüne kadar yapılan harcamaları karşıladığı gibi gelecek yılların bütçelerine kaynak yaratabilecek durumdayken, koruma yönetim ve denetim mekanizmalarının oluşturulamaması sonucu kolaylıkla yurtdışına çıkarılmakta, ulusal çıkarlarımız giderilmesi mümkün olmayan zararlara uğratılmaktadır.

Halen Tarım ve Köyşleri Bakanlığı bünyesinde bitki gen kaynaklarını sahiplenecek bir ünite mevcut değildir.

Bitki gen kaynakları için varolan bu durum hayvan gen kaynakları için de geçerlidir.

1980'li yıllardan sonra, dışa bağımlılığı arttırmak amacıyla alınan kararlarla yürütülen hayvancılık politikalarının sonucu, ülke hayvancılığı yok edilmiş, toplum artan fiyatlarla hayvansal protein ihtiyacını karşılamaktan yoksun daha sağlıklı yapıya dönüştürülmüştür.

Su ve toprak kaynaklarında olduğu gibi bitki ve hayvan gen kaynaklarına ait envanterlerin çıkarılmadığı, bir çaba sarfedilmediği düşünüldüğünde hem ekolojik hem de gelecek için olası yararlarından vazgeçildiği görülmektedir.

Nesli tükenen ya da tehlike altında olan hayvan ırklarının melezleme kapsamı dışında tutulması, belirli miktarda koruma sürüleri saklanarak kolleksiyon sürüleri oluşturulması, tek yönlü seleksiyon çalışmaları engellenerek her ırk için yetiştirme ve koruma önlemlerinin alınması, yerli ırkların bölgeleri, mevcutları, morfolojik ve fizyolojik özelliklerinin, verimlerinin saptanması ve artırılması, ekosistem içinde bulunan gen kaynağının ekosistemin denge unsuru olduğunun bilincinde bu doğal kaynakların yok edilmesinin sonun başlangıcı olduğu görülmelidir.

ORMAN

Ülkemizde yasama görev ve sorumluluğunu üstlenmiş parlamentonun halkın aydın ve üretken bireylerine kısıt koymuş seçim ve siyasi parti yasalarıyla seçilmiş parlamenterleri, oy potansiyeli olarak gördüğü sömürüye uygun orman köylüsünü siyaset arenasına destek sağlamanın önemli bir aracı olarak görmektedir. Bu görüş doğal kaynaklarımızın en önemli unsurlarından **ormanların**, talan ve yağmalanmasını onaylayıcı konumda, toplum yararına olan sosyal faydaları değil, ekonomiye olan katkıları ve kâr unsurunu ön planda tutmaktadır.

Ülkemizdeki sorumsuz anlayışın olanaklı kıldığı bireysel çıkar yağmalaması yanında dünya üzerinde de orman kaynaklarının yok edilmesi, son yıllarda insanların ilgisini ormanların sosyal katkıları üzerine yoğunlaştırmış ve orman tanımını farklılaştırmıştır. Orman ve orman toplulukları, "Canlı süreç" olarak kendisini etkileyen pek çok sayıdaki doğal ve sosyal faktörle denge halindedir.

Ormanlar; doğal dengenin korunmasına olan katkıları yanında sosyal ve ekonomik gelişmeye paralel sürekli artan orman ürünleri ihtiyacını karşılamaktadır.

Ormanlık sektöründe 20 yıldan az olmayan üretim süresi, bazı ağaç türleri için 200 yıla kadar çıkmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında devlet ormanlarının işletilmesi, taahhüt ya da imtiyaz yolu ile yerli ve yabancı özel kişi ve şirketlere bırakılmış, bu uygulama ormanların büyük ölçüde bozulmasına neden olduğu görülerek, 1937 yılında 3116 sayılı Orman Yasası ile devlet ormanlarının devlet tarafından, devletten başkasına ait ormanların da devletin denetim ve gözetimi altında işletilmesi hükmü getirilmiştir. Bu ilke ve anlayış 1961 ve 1982 Anayasa'larına da yansıtılmıştır.

Ancak ormanların devlet mülkiyetinde olması, başta yasanın yasalara aykırı ek geçici maddeleri ve kararnameleleri olmak üzere, orman alanlarının küçülmesinin önüne geçememiştir. Yasaların yetersiz olması yanında mevcut yasaların yaptırımlarının uygulanmaması ve gerekli önlemlerin alınmaması sonucu, usulsüz kesimler, aşırı hayvan otlatılması böcek ve mantar arızı, rüzgar ve kar devirmesi, asit yağmurları, açma, yerleşme, yangın ve düzensiz işletme gibi biyotik ve abiyotik nedenler ve yasal düzenlemeler sonucunda ormanlarımız nitelik ve nicelik olarak sürekli azalmıştır.

1961 Anayasa'sının 131. maddesi, orman sınırlarında hiçbir surette daraltma yapılamayacağı

bölgesel gelişme ve teknoloji politikalarının oluşturulması gerekmektedir.

Öncelikler tüm toplumsal kesimlerin geniş katılımıyla, demokratik bir biçimde belirlenmeli ve uygulanmalıdır. Belirlenen hedeflere göre devletin rolü yeniden belirlenmelidir. Devletin işlevleri, kamu sektörünün verimlilik ölçütleri, kapitalist bir firmanın verimlilik ölçütlerinden nasıl farklı ölçütlere dayanması gerektiği belirlenmeli ve buna göre nasıl bir yatırım, istihdam ve teknoloji politikalarının uygulanacağı kesinleştirilmelidir.

Uzun dönemde eşitlikçi, demokratik ve katılımcı bir sosyalist toplum yaratmaya yönelik köklü bir yapısal devrimi hedefleyen sanayileşme stratejilerinin tümüyle piyasa mekanizmaları egemenliğine bırakılması düşünülemez. Devlet bu süreçte olumlu ve önemli bir rol üstlenmelidir.

Her politika belli düzenlemeler yaparak ve kurallar koyarak belirli bir iktisadi ortam yaratmayı ve buna uymayanlara da yaptırım uygulamayı öngörür. Kuralların da ötesinde, elindeki iktisadi güçleri araç olarak kullanır. Vergi, teşvik, dışticaret, gümrük tarifeleri gibi klasik düzenlemeler yanında KİT'ler kısa, orta, uzun dönemli sanayi politikalarının çok önemli bir aracıdır.

Uygun kurumsal çerçevenin oluşturulması konusunda mülkiyet sistemi gözden geçirilmelidir. Uygun kurumsal yapının azami kar hırsının üretimin temel amacı olmaktan çıkarılıp, yaygın bir "kamusal(toplumsal) mülkiyet ve demokratik merkezi planlama" temeline oturtulması gerekmektedir.

Üretim-tüketim ilişkisi, piyasa ölçütlerine göre değil halkın demokratik karar ve tercihlerine dayalı kurulmalıdır. Bunun için çalışanların hem üretici hem de tüketici olarak örgütlülüğü gerekir. Bu süreç giderek siyasetin yeniden tanımlanmış bir devlet-toplum ilişkisi ekseninde örgütlenmesinin yollarını açacaktır.

Kısa, orta ve uzun dönemli sanayileşme politikaları birinin bitip diğerinin başladığı bir süreç gibi değil, eş zamanlı uygulamaya konulan ve birbirine koşut yürütülen politikalar olarak düşünülmelidir.

Kısa dönemde; durma noktasına gelen fiziki yatırımların önünü açmayı, ölüme terk edilmiş KİT'lerin çalışanların denetiminde etkin bir şekilde işletilmesi sağlanmalı ve gerekli teknolojik yenilenmelerle darboğazdan çıkartılması hedeflenmelidir.

Orta dönemde; ekonominin yönlendirilmesi açısından belirleyici olan üretim, dağıtım ve dolaşım araçlarının kamusal(toplumsal) mülkiyeti hedeflenmelidir. Özellikle ekonomide kilit sektör olan telekomünikasyon, banka/finans, demir-çelik, petrokimya, enerji sektörlerinin çalışanların yönetimine girmesi, kamu kesimi demokratik planlama ile sektörel öncelikler çerçevesinde bir yatırım planlamasına dayandırılması, teknolojik gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan yerli işkolları oluşturulmasında yeni KİT'lerin kurulması öngörülmeli ve KİT'ler uzun dönemli teknoloji üretme faaliyetlerine de öncü rolü üstlenmelidir.

Bölgesel gelişme politikaları, cinsel ve diğer toplumsal eşitsizlikleri ortaklaşa kaldırmaya yönelik bir istihdam politikası ile birlikte ele alınmalıdır. Kamu öncülük etmek durumundadır.

Uzun dönemde; sektörel teknoloji politikaları, ileri teknolojilerin uygulanması ve üretilmesi temelinde, her sektörün ülkenin kendine özgü yapısı ve uluslararası teknolojik gelişmeler dikkate alınarak oluşturulmalıdır.

Sektörel teknoloji politikaları, gelişmeleri izleyebilen, uygulayabilen ve yenilikler yaratabilen, yüksek düzeyde becerili yeni bir yaratıcı-üretici insanlar yaratmayı hedeflemelidir. İleri teknolojilerin hem üreticilerin yaratıcılıklarını ve zihinsel gizil güçlerini ortaya çıkarabilecek, hem de işsizliği kaldıracak biçimde uygulanmaya konulması esas alınmalıdır.

Bu bağlamda, eğitim sisteminde tüm çalışanların çalıştıkları alanda her türlü üretim bilgisine sahip, araştırmacı nitelikleri gelişmiş, nitelikli insan gücüne dönüştürülmesini hedefleyen yapısal bir devrimi sağlanmalıdır.

Tüm sektörlerdeki üretim birimlerinde hiyerarşi içermeyen bağımsızlıkçı, eşitlikçi, ve demokratik bir emek sürecinin oluşturulması için önlemler alınmalıdır.

Üretici insanın üretim yerinde özyönetiminin yanısıra, yerel ve ülke yönetimine doğrudan katılımını sağlayacak bir örgütlenme biçimi yaratılmalıdır.

• Türkiye'ye bakış

Ülkemizde; Kurtuluş Savaşı'ndan sonra özellikle 1930'lardan hemen sonra başlayan ulusal ekonomik kalkınma atılımının yapıtaşlarından olan, bağımsızlıkçı, ülkenin doğal kaynaklarını ve coğrafi olanaklarını değerlendiren kalkınma politikaları, kamu iktisadi teşebbüsleri eliyle yaşama kavuşmuştur.

DEMOKRASİNİN EKONOMİSİ

EKONOMİ, KALKINMA, SANAYİLEŞME

Demokrasiden; toplumsal ve ekonomik eşitliğin olduğu, sınıf farklılaşmalarının olmadığı bir toplum yapısı içinde sözedilebilir ve demokrasi sözcük anlamına böylesi bir toplum içinde kavuşur.

Ekonomi, kalkınma, sanayileşme tüm insanlık içindir. "Ekonominin gereği" saptırmasına sığınarak toplumun "ekonominin gereğine" göre yönetilmesi kabul edilemez. İnsanlık, kendisi için iyi olmayan ekonomik yapıya müdahale etme ve kendisi için iyi olduğunu düşündüğü ekonomik yapıyı gerçekleştirme hakkına sahiptir. Bu hakkı da tarih boyunca kullanmış olup, kullanma çabasını da sürdürmektedir. İnsanlık bu çabasını doğanın bir parçası olduğunu aklından çıkarmadan ve doğa ile barışık olarak sürdürmelidir.

Sanayileşme, ekonomide sadece üretim yapısının yenilenmesi değil, toplum düzenini oluşturan çeşitli kurumsal yapıları ve toplumsal ilişkileri dönüştüren karmaşık bir süreci tanımlar. Bu nedenle, içinde yaşadığımız toplumsal koşullardan ve politik güç ilişkilerinden ayrı düşünülemez.

Ülkemizde egemen sınıflar uluslararası emperyalizmin de yönlendirmesiyle toplumda yaygın kesimlerde sanayileşme denilince "Kapitalist tarzda sanayileşme" anlaşılakta ve kapitalizme geçiş ile sanayileşme süreçleri bir tutulmakta, dolayısıyla sanayileşme de kapitalistleşmeye yönelik bir uygulama olarak değerlendirilmektedir.

Egemen görüş, günümüzde sanayileşmeyi teknolojik gelişme temelinde tanımlamakta, teknolojinin gelişmesinin ve ilerlemenin bir göstergesi olarak kullanmaktadır. Az gelişmiş ülkelerin mevcut son teknolojileri kullanarak ve ancak gelişmiş/sanayileşmiş toplumların geçtiği düz bir evrim çizgisini izleyerek sanayileşeceği, az gelişmişlikten kurtulmanın tek yolunun gelişmişlerin izlediği sanayileşme politikalarını uygulamak olduğu söylenmektedir. Böyle bir sanayileşme modelini sorgulanamaz, değiştirilemez ve müdahale edilemez birşey olarak görmek, ortaya çıkan politik, ekonomik, ekolojik her türlü olumsuz sonucu kaçınılmaz ve katlanılması gereken iktisadi ve teknik zorunluluk olarak görmek yanlıştır.

Gelişmiş kapitalist ülkelerden farklı bir sanayileşme perspektifi oluşturmak, farklı toplumsal hedefler ve stratejiler benimsemek ve bunlara uygun yapılar oluşturmak, makro ve sektörel bazda ekonomi politikaları geliştirmek ve kapitalist sanayileşmenin ortaya çıkardığı toplumsal sorunların önüne geçmek mümkündür. Çalışanlardan yana alternatif bir toplum projesi temelinde emekten yana bir sanayileşme böyle gerçekleştirilebilir.

Nasıl bir sanayileşme politikası?

İnsandan ve emekten yana bir sanayileşme politikasının bir toplumsal proje çerçevesinde doğa, toplum ve devlet ilişkilerini yeniden düzenleyen köklü bir devrim ile birlikte ele alınması gereklidir. Böyle bir yaklaşımın en temel unsurları:

Sanayileşmenin amacı: Sanayileşme tek başına bir amaç olamaz. Sanayileşme; toplumun tüm kesimlerini kucaklayan, ama öncelikle çalışanların sağlık, eğitim, barınma, kültür gibi temel gereksinimlerini sağlamak üzere ileri teknolojileri işsizliği de ortadan kaldıracak biçimde kullanarak gerçekleştirilen bir sanayileşme toplumsal gönencin bir aracı olarak algılanmalıdır. Toplumsal gönenci oluşturan unsurlar: işsizliğin, yoksulluğun, gelir eşitsizliğinin, toplumsal ve bölgesel eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasıdır. Bu amaca yönelik bir sanayileşme sürecinde kafanın, ekonomiye eşit biçimde katılımı sağlanacak, mevcut her türlü ayrımcı iş bölümünün aşılması için olumlu yönde ayrımcı politikalar uygulanacak, ekolojik dengeler gözetilecek ve çevre kirliliği engellenecektir.

Bu bağlamda sanayi politikalarının bileşenleri: a) Bu amaca uygun kurumsal yapılar; b) hem makro hem de sektörel düzeyde kısa, orta, uzun dönemli öncelikler iyice belirlenmiş ticaret, yatırım,

yatırımını ortaya koyarken , 17.04.1970 gün ve 1255 sayılı yasa ile 131. madde de değişiklik yapma yoluna gidilerek , 1982 Anayasa'sı ile "Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiç bir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerlerle..." ilgili olarak 1961 Anayasa'sında "orman sınırları dışına çıkarılacak" yerler için "15.10.1961" sınırı 31.12.1981'e kaydırılmıştır.

Bugün; 1981 yılından önce üzerinden ağaç örtüsü kaldırılmış tüm orman alanları, ormanların yaptığı fonksiyonlar dikkate alınmaksızın orman sınırları dışına çıkarılmış ve çıkarılmaya devam edilmektedir. Bu yolla ormanlarımızın bütünlüğü bozulmuş, küçük parçalara bölünerek yamalı bohçaya döndürülmüş, korunmaları ve işletilmeleri zorlaşmıştır.

1980 dönemi ile ormancılığımızda ikinci talan dönemi başlamıştır. Dönemin Başbakanı, "Parlamentoda 300 oyu bulsam, ilk yapacağım iş Anayasa'da ki ormanlarla ilgili maddeleri değiştirmek olacaktır" ifadesiyle dünyadaki orman koruma gelişmelerinin aksine yapılanmaların önünü açan anlayışı savunması sürecinde , 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası, 1983 yılında 2986 Sayılı Yasa, 1986 yılında 3302 Sayılı Yasa, 1987 yılında 3373 Sayılı Yasa, 1991 yılında 3763 Sayılı Yasa ve nihayet 1995 yılında 4127 Sayılı Yasa ile orman yağması hızlandırılmıştır.

1982 Anayasa'sının 169. maddesinin "**Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zaman aşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz...**". hükmü 2634 sayılı yasa ile delinmiştir. Bu yasa ile ülkemizin en güzel ormanlık alanları yağmalanmıştır. Verilen 49 yıllık izinlerin 99 yıla uzatılabilmesi ile, zaten ormanı orman yapan sistemlerin kaybolması sonucu "orman olma" özelliğini kaybeden bu yerler üstü kapalı olarak özelleştirilmiştir.

Görüldüğü gibi ülkemizdeki ormanların %99'u devlet mülkiyetindedir. Ancak, Anayasal hükümlere ve cumhuriyetin ilk yıllarında görülen gerekliliğe rağmen, devletçiliğe inanan siyasal iktidarlar ve parlamentoca ormanlık alanlar sürekli olarak daraltılmakta, açık ve gizli olarak özelleştirilmektedir. Özellikle 1983 ve 1991 yılları arasında Orman Genel Müdürlüğü **Devlet Arsa Ofisi** gibi çalışmıştır. Bu dönemde bir yandan devlet ormanları özel kişi ve kuruluşlara devredilirken; diğer yandan yetişkin eleman sıkıntısı, araç gereç eksikliği, parasal sıkıntı söz konusu olmazken orman amenejman planlarının yapılması, orman kadastrounun yapılması, orman yolları şebeke planının yapılması, orman yollarının bakımı, son zamanlarda ormanların bakım işleri olarak işletmeciliği özel kişi ve kuruluşlara verilerek ormancılık hizmetlerinin özelleştirilmesi yoluna gidilmiştir.

Başta Orman Mühendisleri Odası olmak üzere, ormancı Demokratik Kitle Örgütleri ve TMMOB ormanlarımızın küçülmesine yol açan yasal hükümlerin kaldırılması için kararlı bir mücadele yürütmeli ve bu yolda kamuoyunu bilinçlendirme görevlerini yerine getirmelidir. Bu yasal görevini yerine getirebilmesi için, kararların alınmasında etkili ve yetkili kılınması gerekmektedir.

TMMOB'nin bu bakış ve sorumluluk bilinciyle talepleri şunlardır:

1. Anayasa'nın 169 ve 170. Maddelerindeki ormanların daraltılmasına yol açan hükümleri (orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen" "31.12.1981 tarihinden önce orman niteliğini tam olarak yitirmiş ifadeleri vs.) çıkartılmalıdır.

2. 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası yeniden düzenlenmelidir.

3. 6831 sayılı orman kanununun 1.maddesindeki orman tanımı, ormanların çok yönlü yararları göz önünde bulundurularak, bilimsel ölçütlere dayandırılmalıdır. Orman Yasasının 2. maddesi ve 7-12, 16-18, 57 maddelerinde özel ve tüzel kişilerin devlet ormanları içinde "özel orman statüsünde" orman yetiştirmelerine olanak veren ve 115. madde kaldırılmalı ya da ormanların yok olmasını engelleyici düzenlemeler getirilmelidir. 31, 32, 33 ve 34. maddeler günün koşullarına uyarlanmalıdır.

4. 2873 sayılı Milli Parklar yasasında değişiklik yapılmalıdır. Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü'ne Milli Park, tabiatı koruma alanı, tabiat parkı, tabiat anıtı, çadırli kamplar vs. yerlerin kurulması görevi verilirken , bu alanlardan yararlanmanın düzenlenmesinde, Turizm Bakanlığı, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı vs. kuruluşlara da yer verilmiştir. Hizmetin aksamasına neden olan bu durum düzeltilmelidir.

5. Diğer yasalardaki ormanlık alanların küçültülmesine yol açan hükümler ayıklanmalıdır.

6. VII. BYKP 'na göre , odun hammaddesinden yakacak olarak yararlanma , Dünya ortalaması %5 iken , ülkemizde % 68 olduğunu belirtmektedir.Yakacak olarak odun kullanılmasının alternatifleri geliştirilmelidir.

7. Talanı için yaptırımların güncelleştirilmesi yerine sözde sorunlarla amaçlı geciktirilen orman kadastro çalışmalarını ivedi olarak bitirilmelidir.

Ülkenin jeolojik yapısı bakımından genellikle eğimli olan arazileri **erozyona** uygundur, Arazilerin 2/3'ünde, eğim % 15 den fazladır. Birim alandan taşınan toprak miktarımız Kuzey Amerika'nın 8, Afrika'nın 22, Avrupa'nın 17 katıdır.

Toprakların, akarsu ve sellerle taşınmasıyla tarım alanlarının yok olmasının yanı sıra, taşınan topraklar, barajların kısa zamanda dolmasına ve verimden düşmesine neden olmaktadır. Örneğin, Keban barajına akarsularla her yıl ortalama olarak 32 milyon ton toprak taşınması nedeniyle 1974 yılından bu yana 736 milyon ton toprak birikmiştir. Toprak erozyonu, toprakların bulunduğu sahadan su ve rüzgar etkisiyle taşınarak kaybolmasıdır. Toprakların ve ana maddenin aşınması, arazinin dengesini bozmaktadır. Nitekim toprakların aşındığı sahadan toprak-bitki-su dengesi alt üst olmakta, doğal ortamın potansiyeli kaybolmaktadır. Prof. Dr. Ahmet Hızal'a göre "toprak kendini yenileyebilen bir varlıktır, diğer bir anlamda toprak alttaki ana materyalden sürekli oluşmakta, diğer bir taraftan da sürekli taşınmaktadır. Ancak aşınması ve oluşması sürecindeki dengesizlik ve ülkemizde belirlenen miktarı yılda 450 milyon ton toprak erozyonuna karşı, 1 cm³' nün oluşumu için 1000 yıl süre belirlenmesi doğal kaynakların korunması bakımından, EROZYON ciddi kararlar ve yaptırımlar gerektirmektedir.

Hızlanan erozyonda, toprağın alttan oluşumu üstten taşınma miktarından daha az olduğundan, bu taşınmadan ötürü üstte toprak bırakmayan toprak erozyonu, su, deniz dalgaları, rüzgar gibi hangi etkenle oluşursa o şekilde adlandırılmaktadır.

Ancak ne şekilde adlandırılmış olursa olsun, erozyonun oluşabilmesi için bitki örtüsünün ortadan kalkması gerekir. İnsanların bilinçsizce orman eko-sistemine müdahaleleri ile hızlandırılmış erozyon oluşmaktadır. Yağmur yağdığı anda ilk olarak bitki örtüsü ile karşılaşılırsa yağmurun hızı azalır ve toprağa yavaş düşer. Böylece toprağın suyu emme gücü çoğalır, eğer toprak üstünde bitki örtüsü yoksa su yüzeyden akar ve toprağı götürür.

Orman içi ve orman kenarı köylüler tarımsal amaçlarla eğimli yerlerden açtıkları tarlalarda tarımsal faaliyetlerinin karşılığını bulamayınca, daha çok ürün elde edebilmek için daha çok orman açmakta, ancak kısa sürede bu açtıkları yerlerde de erozyon nedeniyle umduklarını bulamamakta ve bu yinleme sürdürülmektedir.

Ülkemizin 2/3'sinin %15'den fazla eğime sahip olması ve toprak yapısının erozyona uygun olması yanında, toplumsal çatışmalar da uygun olmayan arazilerin yerleşime ve tarıma açılmasına yol açmış, başta dinsel kökenliler olmak üzere ekonomik ve siyasal çatışmalar, göçler, ulaşımı zor olan yerlerdeki orman ve meraların amaç dışı tarım ve hayvancılığa açılmasına neden olmaktadır. Özellikle Türk'lerin Anadolu'ya akınıyla birlikte yaygınlaşan göçebe hayvancılık geleneğinin sürdürülmesi, aşırı, erken ve düzensiz bir otlatma sisteminin hüküm sürmesini, toprağı değişim değeri olan bir "doğal kaynak" olarak bakılması, mülkiyetini elinde tutan kişi ve kuruluşların toprağı istediği gibi kullanmasına hiçbir kısıtlama getirilmemesi toprağı tanıyıp anlama kültüründen yoksun olma, devletin; topraksızlaşma, nüfus artışı, verimlilik azalması gibi nedenlerle "köyden kente göç" olgusunun yol açabileceği toplumsal kargaşaları, en kolay ve en maliyetsiz olarak önlemenin yolu olarak, yayla ve meraların tarıma açılmasını görmesi sonucu, amaç dışı kullanımlara hiç bir engel koymaması, tarıma traktörün girmesiyle yayla ve meraların tarıma açılmasının hızlanması, erozyonun en büyük engeli diri örtünün bilinçsizce yok edilmesi, çoğu zaman nedeni saptanamayan yangınlar, yanan yerler her ne kadar ağaçlandırılıyorsa da geçen süre, yanan yerlerin bir kısmının taşlık ve kayalık olması nedeniyle ağaçlandırma yapılamaması erozyonu ve artmasının gerekçelerini oluşturmaktadır.

Toprak erozyonu ve çölleşme süreci Türkiye'de ekolojik koşulların yanı sıra ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal oluşumların sonuçlarından birisidir.

Türkiye'deki erozyon ve çölleşme düzeyi, herhangi bir "sivil toplum kuruluşu" nun tek başına durduracağı boyutları aşmıştır. Bu doğrultudaki çalışmalar çoğu yörede büyük ölçekli yatırımları gerektirmektedir. Kaynağın aktarılmasında devletin, dolayısıyla siyasal iktidarların ilkeli olması gerekmektedir. Diğer bir deyişle, sorun siyasaldır. Devlet küçültülmeli diyen zihniyetle bu sorunun çözülmesi mümkün değildir.

Toprak erozyonu ve çölleşme sorununun, arazilerin yanlış kullanılması, yanlış işlenmesi, bitki örtüsüzleştirilmesi, tarımsal girdilerin, özellikle de gübre, ilaç ve suyun yanlış kullanılmasının bir sonucu olarak gündeme geldiği ve önlenmesine yönelik teknikler, doğru toprak işleme tekniklerinin tarımsal girdilerin nasıl kullanılabileceğinin neler olduğu çoğunlukla bilinmektedir. Ancak arazilerin neden dirençle

- Sağlık hizmetlerinin kalitesi artırılmalı, hizmetlerde kar hedefi değil, toplumsal yarar ön plana çıkarılmalı, sağlık kurumlarında çalışanların yönetimde söz ve karar sahibi olması sağlanmalıdır.
- Borçlanarak, dövizle emeklilik gibi sistemin sorunlarını artıracak konulara karşı çıkılmalıdır.
- Sosyal güvenlik kurumları birleştirilmelidir.
- İşsizlik sigortası yürürlüğe konulmalı, emeklilerin durumları iyileştirilmelidir.
- Primlerin tahsilindeki gecikmeler önlenmeli, gecikmeleri özendirilen af uygulamalarına son verilmeli, gecikme halinde primler reel faizle tahsil edilmelidir.
- Emeklilik koşulları ağırlaştırılarak pratik anlamda emekli olma imkanı yok edilmemeli, fiili hizmet zammı uygulaması geliştirilmelidir.
- Özürlülerin yaşamlarını iyi bir biçimde sürdürebilmeleri garanti altına alınmalıdır.
- Tasarrufu Teşvik Fonu'nda biriken paralar nemalarıyla birlikte hak sahiplerine peşin olarak ödenmeli, işveren payı (%3) ücretlere eklenmelidir.
- Çalışanların sağlığı ve çalışma güvenliği ile ilgili yasalar geliştirilmeli ve eksiksiz uygulanmalıdır.

nedeniyle anayasal bir engel oluşturmayacağı şeklinde dikkate alınmalıdır.

ÖNERİLERİMİZ

- Hak grevi, dayanışma grevi ve genel grev yasal güvenceye alınmalı, lokavt yasaklanmalıdır.
- Kapsam dışı personel uygulamasına son verilmelidir.
- 2821 ve 2822 sayılı yasalar yürürlükten kaldırılarak, tüm ücretli çalışanlar için ortak bir sendika, toplu iş sözleşmesi ve grev yasası çıkarılmalıdır. Yeni yasada temel ilke sendikal hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi olmalıdır.
- Kamu çalışanlarının 8 yıllık fiili ve meşru mücadelesini reddeden, mevcut haklarını kısıtlamayı, sendikaları dernek statüsüne dönüştürmeyi öngören her türlü yasal düzenlemeden vazgeçilmelidir. Grevli-toplu sözleşmeli sendika hakkı yasal güvence altına alınmalıdır.
- Sözleşmeli personel, kadro karşılığı sözleşmeli personel uygulamasına son verilmelidir.
- Kamuda işi alınmada uygulanan sınav yönetmeliğindeki sözlü sınav uygulamasına son verilmelidir.
- Kamuda atama ve terfiler, objektif kriterlere dayandırılmalı, çalışanlarla ilgili bütün kararlarda sendikalar müdahil olarak yer almalıdır.
- Memurun Muhakemat-ı Yasası kaldırılmalıdır.
- Sendikal çalışmalar dolayısıyla verilen disiplin cezaları ve sürgünler tüm sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırılmalıdır.
- İdari yargı kararlarında süreklilik esas alınmalıdır.
- Meslek ve işyeri sendikacılığı reddedilmeli, işkolu sendikacılığı esas alınmalıdır.

SOSYAL GÜVENLİK

Hukuk devletinin temel niteliklerinden birisi sosyal devlettir. Sosyal devlet niteliğinin gereği olan sosyal güvenlik, çalışanların hastalık, sakatlık, işsizlik, yaşlanma durumlarında gelir kayıplarını azaltmak; sağlık hizmetlerini yerine getirmek, aile ve çocuk yardımlarını düzenlemek amaçlarıyla bir kamu programı olarak 19. Yüzyılda Batı Avrupa'da kurulmuştur.

Türkiye'de kamu sosyal güvenlik harcamalarının GSYİH içindeki payı % 5'i bile bulmamaktadır. Devlet diğer alanlarda olduğu gibi, bu alanı da sosyal politika konusunun dışına çıkarmayı amaçlamaktadır. Kurum fon biriktirme sisteminden fon dağıtım sistemine geçirmek istenmektedir. Diğer bir anlatımla prim gelirlerinin oluşturduğu bir fonu işletme yoluyla genişletme değil, prim gelirleri ile aynı yıl içerisindeki giderleri karşılama tekniğine geçilmektedir.

Genel anlamda sosyal güvenlik kurumlarının finansman sorunu; kimi sigortacılık hizmetlerini ortadan kaldırma, sistemi gizli ve açık yöntemlerle özelleştirme yoluyla çözülmek istenmektedir. Sigorta hizmetlerinin özel sermaye faaliyetine konu edilmesi durumunda tüm çalışanlar bu hizmetleri özel sermayeden satın alma yoluyla kendi tasarruflarının belli bir bölümünün kara dönüşmesine göz yumacak ve hizmetlerin fiyatı artacaktır. Örneğin özel sigortacılığı özel hastane işletmeciliği ile içiçe olduğu ABD'de sosyal güvenlik hizmetlerinin aşırı pahalı olması şeklinde yaşanmış bir gerçekliktir.

Sonuçta; iş güvencesi, işsizlik sigortası gibi kurumların bile olmadığı ülkemizde, devlet bu işlevinden vazgeçmemek durumundadır. Emekli olma yaşını yükselterek pratikte emekli olmayı neredeyse imkansızlaştıran tasarımlardan vazgeçilmelidir.

ÖNERİLERİMİZ

- Devlet sosyal güvenliğin finansmanına katkıda bulunmalıdır.
- Sosyal güvenlik sistemi tüm sosyal tarafların içinde yer aldığı, çalışanların ağırlıklı olarak denetleyebildiği özerk yapıya kavuşturulmalıdır. İşleyişi demokratikleştirilmeli, yönetimin oluşturulmasında çalışanların çoğunluğu sağlanmalıdır.
- Sosyal güvenlik bütün ücretli çalışanları kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmalı, kaçak işçiliği engelleyici önlemler alınmalıdır.

yanlış kullanıldığı, işlendiği, bitki örtüsüzleştirildiği, tarımsal girdilerin doğru kullanılmadığı, söz konusu önleyici tekniklerden neden gerektiğince yararlanılmadığı sorularına, üzerinde çoğunlukça uzlaşmaya varılabilmemiş yanıtlar verilememektedir. Dahası böyle bir çabaya gerektiğince girilmemektedir. Dolayısıyla da tartışmalar, çoğunlukla bilinenlerin yinelenmesi, sorunun yol açtığı ya da açabileceği yıkımlardan yakınılması düzeyini aşamamakta; ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının olanaklarının artırılması ya da yeni kurum ve kuruluşların örgütlenmesi türünden teknik çözüm önerileriyle yetinilmektedir. Bu bir kısır döngüdür ve artık, kesinlikle içinden çıkılmalıdır.

ORMAN VE ÇEVRE

Çevre, canlıların içinde bulunduğu , iklimik, edafik,7 fizyografik ve biotik faktörler topluluğu ortamını ifade etmektedir.

Çevre sorunları, insanlar tarafından yaratılan ve bütün canlıların yaşama temellerini ortadan kaldırma tehlikesi yaratan, doğal dengeden yoksun, antropojen süreçlerdir.

1. Orman ekosistemlerinin çevre etkileşimi .

Ormanlar yüksek derecede ekonomik değer taşıyan doğal kaynakların başında gelmektedir.Ürettikleri odun hammaddeleri dışında tüm canlıların yaşamında önemli yeri olan ekolojik süreçler bakımından da büyük değerlere sahiptir. Yakın zamana kadar orman 2000'den çok kullanış yerleri olan odun hammaddeleri için eşsiz bir doğal kaynak olarak algılanmaktaydı. Günümüzde ise ormanın çevresel etkileri ön plana çıkmıştır.

Toprak koruma ve erozyonu önleme , su ekonomisini düzenleme yağışları artırma, yeraltı sularını düzenleme, suları temizleme ve niteliğini iyileştirme, oksijen üretip, karbondioksit tüketme , şiddetli rüzgar, kar fırtınası, toprak kayması ve ekstrem sıcaklık zararlarına karşı çevresini koruma ,hava hareketlerinin yönünü ve hızını değiştirme, havanın tozlarını süzerek havayı temizleme , iklim rejimini düzenleme ,insanların ruh sağlığı ve dinlenmeleri için ortam oluşturma, gürültüyü önleme özellikleri ormanların çevreye olumlu etkilerini oluşturmaktadır.

2. Çevrenin ormana olan etkileri.

Ormanlar, yetişme ve gelişmelerini sağlayan , onları sürekli olarak etkisi altında bulunduran bir ortamda varlıklarını sürdürmektedir. Bu ortam "orman yetiştirme ortamı" olarak tanımlanmaktadır.Fiziksel, kimyasal ve biyolojik faktörler bu yetiştirme ortamını tek tek ya da ortaklaşa etkilemektedir. Orman ve çevre arasındaki karşılıklı ilişkilerin kaynağı olan faktörler arasında "insan" en etkili faktör olarak görülmektedir. Gerçekte insan, neden olduğu orman yangınları, aşırı otlatma, orman ürünlerinden aşırı derecede ve plansız yararlanma, tarım alanı ve yerleşim mekanı kazanmak için yaptığı orman bozumu ile dünya çapında orman azalmasına neden olmuştur.

Ülkemizde çevre faktörlerinin ormanlar üzerindeki zararlı etkileri, özellikle termik santraller ve endüstriyel kuruluşlar etrafında meydana gelmektedir. Ülkemizdeki 14 termik santraldan 13'ünün çevreye zarar verdiği zamanın (1992) Çevre bakanı tarafından bildirilmiştir. O nedenle ülkemizdeki termik santraller ve fabrika bacalarından çıkan gazlar, özellikle kükürt dioksit, bazı bölgelerde, Murgul-Göktaş çevresindeki ormanlar, Yatağan çevresi gibi, ormanlara önemli derecede zarar vermiş ve vermektedir.

İstanbul'daki Belgrad ormanı Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 15.000 hektar genişliğindeydi. Bundan yaklaşık 50-60 yıl sonra 2/3'ü yok edilerek, alanı 5.000 hektara düşmüştür. Bu süre içinde ormanı ortadan kaldıracak hiçbir afet yaşanmamıştır.

Sonuç olarak; ormanların sosyal faydaları çok büyüktür. Ormanların mülkiyeti kimin olursa olsun, ormanlar tüm toplumun malıdır. Hatta dünya insanlığının ortak değerleridir. Tahrip olan, ortadan kaldırılan her orman parçası, bütün canlıların yaşam temellerinden bir çoğunu beraberinde götürmektedir. Önemli olan bu bilincin kitlelerde oluşmasıdır. Kentliler için orman köylüler kadar önemlidir. Ne yazık ki kentliler, kent ormanlarını oluşturma ve var olan ormanlarının talan edilmesine karşı mücadele ederek, bu ormanları koruma konusunda yeterince duyarlı davranmamaktadırlar.

MADEN

Madenlerimiz, sanayinin temel girdilerini sağlayacak, kaynak yaratacak ve üzerlerine yeni sanayi tesisleri kurulacak yeraltı servetleridir. Madenlerin bir diğer önemli özelliğide tükenebilir olmalarıdır. Oluşumu için milyonlarca yıl ve olağanüstü doğal koşulların gerekli olduğu madenlerimizin üretim ve tüketiminde toplumsal faydanın önde tutulması bilimsel ve teknik bir zorunluluktur.

Yeraltı kaynaklarına sahip olmak; bir ülkenin sanayileşmesi ve kalkınması için yeterli değildir. Dünyada rezerv olarak büyük maden yataklarına sahip olan ülkeler sömürge olarak yaşarken, maden yataklarına çok az yada hiç sahip olmayan ülkeler dünya ekonomisinde liderliği zorlamaktadırlar. Önemli olan hammaddeye sahip olmak değil, onun nasıl değerlendirildiği, katma değeri yüksek bir sanayi oluşturarak madenlerimizi onun girdisi haline getirmektir.

Ülkemiz maden yatakları açısından birkaç maden dışında (bor, krom, linyit, trona, ...) zengin kaynaklara sahip olmamakla birlikte çeşitlilik açısından bir zenginliğe sahiptir. Bu potansiyellerimizle akılcı toplumsal politikalar oluşturarak kendimize yeter konuma gelebilir, maden ithalatçısı bir ülke olmaktan kurtulabiliriz.

Bu gerçeklerden hareketle, yeraltı kaynaklarımız Cumhuriyetin ilk yıllarındaki Genel Sanayileşme Politikaları doğrultusunda ciddi olarak ele alınmıştır. Sanayinin ana girdisi olan enerji ve hammadde kaynaklarımız için toplam kamu yatırımları içerisinde % 40'lara varan oranlarda yatırımlar gerçekleştirilerek, toplam madencilik üretimimizin % 80'i kamu eliyle işletilmiştir.

1978 Yılında yürürlüğe konulan 2172 sayılı "Bazı madenlerin Devlet Eliyle işletilmesi Hakkında Kanun" çerçevesinde kamu işletmeciliğine geçen Bor ve Linyitlerde büyük yatırımlar gerçekleştirilerek bor ve bor ürünleri üretim-ihracatında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Linyit madenciliğinde gerçekleştirilen devletleştirmeler sonrasında da bu sektörde yapılan kapsamlı yatırımların sonucunda üretim miktarı üç kat arttırılırken linyite dayalı termik santrallerin sayısı çoğaltılarak ülkemizin petrole olan bağımlılığı büyük ölçüde aşılmıştır. Dünyanın en büyük rezervlerine sahip olduğumuz bor da gerçekleştirilen büyük atılıma karşın yine aynı yasa kapsamında ele alınan ve dünya ölçeğinde büyük potansiyeline sahip olduğumuz trona(doğal soda) konusunda çok uluslu şirketlerin baskıları sonucunda hemen hiç bir yatırıma gidilmemiştir.

Ülkemizde son yıllarda uygulanan yanlış yatırım ve üretim politikaları; maden aramalarından üretimine kadar sektörü etkilemiş, bu konularda görevlendirilmiş kurum ve kuruluşları asli görevlerini yapamaz hale sokmuşlardır. Üretici kuruluşlarımız, idame yatırımları dahil, her türlü parasal kaynağı kesilerek, finansman batağına sokularak, tefecilere mahkum edilmişlerdir.

Ülkemizde son yıllarda aranmış-bulunmuş ve işletilmesi planlanmış bir tek maden yatağı yoktur. Oysa ki, dünyanın çok uluslu büyük şirketlerinden ilk ikisinin de aralarında bulunduğu yabancı şirketler, ülkemizde yürüttükleri 4-5 yıllık aramalar sonucunda üç adet epitermal Altın yatağı ve bir de bakır+altın yatağı bulmuşlar ve işletme hazırlığına başlamışlardır .

Altın, madencilik ve metalürji açısından ekonomi kurtarıcısı bir maden değildir. Araması ve işlenmesi son derece zor, riskli ve masraflıdır. Altın da bütün diğer madenlerimiz gibi, çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine uygun olarak aranmalı; işletilmeli, izabe ve rafinasyonu ülkemizde yapılarak, yüksek katma değer sağlanmalıdır.

Bu konuda varsayımsal olarak yapılan bir hesaplamada; 10 gr/t ortalama tenörlü bir altın yatağının, aynı kütleli büyüklükteki % 25 B₂O₃ tenörlü bir bor yatağının sağlayacağı faydanın 1/3'ünü, aynı kütleli büyüklükteki % 25 Cr₂O₃ tenörlü bir krom yatağı ile, % 2,5 tenörlü bakır yatağının sağlayacağı gelirden daha az gelir getireceği görülmüştür⁽¹⁾. Özellikle bor ve krom açısından yukarıda varsayılan değerlerin çok üzerinde potansiyellerimizin olduğu ve bunlarda büyük bir talanın yaşandığını görmek, altın konusunda tüm uzman geçinenlerin bir kez daha düşünmelerini gerektirir.

Son yıllarda tüm diğer doğal kaynaklarımız gibi madenlerimiz üzerinde oynanan oyunlar ve "Devleti madencilik sektöründen sileceğiz" sloganlarıyla yapılan uygulamalar sonucunda başta kömür, krom, antimon, manyezit, demir vb. işletmelerimiz, özel sektör başta olmak üzere kapanmış ve ülkemiz ham cevher ihraç eden bir ülke konumunda yitirerek giderek maden ithalatçısı bir ülke durumuna düşürülmüştür.

⁽¹⁾Altın Aramaları ve Türkiye için Önemi, TMMOB Maden Müh. Odası. Türkiye 11. Madencilik Kongresi 1989

SENDİKAL HAKLAR

Sendikal haklar temel insan haklarından ve çalışanların ekonomik, demokratik, sosyal ve kültürel hak ve çıkarlarını korumanın ve geliştirmenin temel araçlarından biridir.

İnsan hakları ile ilgili tüm uluslararası belgeler sendikal haklara yer vermiştir. (Avrupa İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa Sosyal Şartı, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, ILO ve Avrupa Konseyi Sözleşmeleri gibi) Bu anlamda sendikal hakların en önemli kaynaklarından birisi uluslararası hukuktur. 1982 Anayasası'nın 90. Maddesinde "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz." denilmektedir. Bu madde sendikal hakların özel bir yasal düzenleme olmaksızın kullanılabilmesinin dayanağıdır.

1951 yılında onaylanan ILO'nun 98 sayılı "Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesi", 1954'de onaylanan "İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi" ve yeni onaylanan ILO'nun 87 sayılı "Sendika Özgürlüğü ve Sendika Hakkının Korunması Sözleşmesi" ile 1989'da 5. Ve 6. Maddelerine çekince konularak onaylanan "Avrupa Sosyal Şartı"nın Birinci Bölümü'nde belirtildiği gibi sendikal haklar devlete ve işverene karşı güvence altına alınmıştır.

Türkiye'de onaylayarak iç hukukuna kattığı uluslararası sözleşmelere uymakla ve üye devlet olarak bağlı olduğu sözleşmelere aykırı düzenlemeler yapmamakla yükümlüdür.

Sendikal Hakların Bir Bütün Olarak Kullanılmasında Karşılaşılan Hukuksal Sorunlar:

1982 Anayasası'nın 2. Maddesi Cumhuriyetin niteliklerini sayarken Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarına doğrudan dayanan değil, "toplumun huzuru ve adalet anlayışı içinde" belirli koşullarla saygılı bir devlet olarak tanımlamıştır. Oysa insan hakları kavramı ayrımsız tüm insanların, yalnız insan oluşları nedeniyle, insanlık onurunun gereği olarak sahip oldukları hakların bütünüdür içermektedir. Dolayısıyla böyle bir devlet insan haklarına dayanmak zorundadır. Aynı maddede sosyal devlet kavramı, sosyal adaletten ayıklanmış, güçsüzleri koruma amacını vurgulamaktan özenle kaçınmıştır.

Anayasa'nın, devletin temel amaç ve görevlerini gösteren 5. Maddesinde sosyal hukuk devleti ilkesine yer verilmiştir. Buna göre, "sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak", devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır.

Anayasa anılan engelleri kaldırmakla değil kaldırmaya çalışmakla, koşulları hazırlamakla değil, hazırlamaya çalışmakla devleti görevlendirmiş, sosyal devlete bireyleri özgürleştirici bir anlam kazandırmaktan kaçınmıştır.

Anayasa'nın 51. Maddesi, sendikal hakların kişi yönünden uygulama alanını "işçiler"le sınırlı tutmuş, memurlar gibi diğer ücretli çalışanlar için, sendika, toplu sözleşme ve grev haklarını açıkça tanıyan ya da yasaklayan bir kurala yer vermemiştir. Bu madde, işçiler yerine "çalışanlar" olarak düzenlenmelidir. Aynı maddede sendika kurma hakkı, işçilerin kendi işkolları ile ilgili ekonomik ve sosyal hak ve çıkarlarını koruma ve geliştirmesi amacıyla sınırlandırılmıştır.

53. Maddede, işçilerin "ekonomik ve sosyal durumlarını düzenlemek" demekle, mevcut durumu sürdürmeye, ileriye götürmeye ya da geriye götürme biçiminde yapılan düzenlemelerin Anayasa'ya aykırı olmayacağı anlatılmak istenmiş, amaç olarak da iş barışını sağlamak ve verimliliği artırmak düşünülmüştür. Ek olarak aynı işyerinde birden fazla toplu iş sözleşmesi yapılamaz hükmü getirilmiş ve böylece çalışma barışının sağlandığı bir yerde başka bir toplu iş sözleşmesi ile çalışma barışının bozulması önlenmek istenmiştir.

54. Maddede, grev hakkının düzenlenmesinde, çıkar grevi güvence altına alınmış, hak grevi yasaklanmıştır. Başka bir anlatımla, ancak toplu iş sözleşmesi yapılması sırasında çıkacak uyuşmazlıklarda grev hakkı tanınmıştır. Siyasal amaçlı grevleri sınırlamak için, amaç sınırlaması (ekonomik ve sosyal) getirilmiştir.

Anayasa'nın 128. Maddesinde "memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ile diğer özlük işleri kanunla düzenlenir." denilmektedir. Bu madde kaldırılmalıdır. Ancak maddenin kaldırılmasına kadar, maddede yazılı olan hükmün, toplu iş sözleşmesi hakkının yasallaşmasıyla toplu iş sözleşmelerinin yasa gücünde olması

ÇALIŞMA YAŞAMI

İSTİHDAM-İŞGÜCÜ

Yeni dünya düzeni ve küreselleşme politikalarının ideologları, herkes için refah getireceklerini iddia etmişlerdir, ancak İLO'nun 1996 yılında yayınladığı rapora göre önümüzdeki 25 yıl içinde dünya işgücü piyasasına 1 milyar yeni insan katılacak ve büyük bir bölümü işsiz kalacak.

Dünyanın 358 zengini dünya gelirinin % 54'üne eşit bir servete sahipken, dünya nüfusunun % 10'unu oluşturan en yoksul ülkelerin dünya ticaretindeki payı sadece binde 3'tür. Dünya nüfusunun % 20'lik kesimini oluşturan yoksul ülkelerin küresel gelir içerisindeki payı 1960'da % 2.3 iken, bugün % 1.1'e düşmüştür. Dünya nüfusunun dörtte birini oluşturan 1.3 milyar insan açlık sınırında yaşarken, her yıl 13-15 milyon insan açlıktan ölüyor. Yeni dünya düzeninin getirdikleri işte bunlardır. Yeni liberal ekonomi politikalarının uygulanması sonucu, tüm dünyada işsizlik oranı artmaktadır. AB ülkelerinde 1978'de ortalama % 5.5 olan işsizlik oranı bugün %11.3'e çıkmıştır.

İşsizlik kapitalizmin mevcut yapısından kaynaklı olarak sürekli bir sorun halindedir. Dünyadaki yüksek işsizlik oranı, ülkemize de yoğun olarak yansımaktadır. Yeni dünya düzeninin ülkemize dayattığı politikalar ve uygulanan rant ekonomisi işsizliği artırıcı nedenlerdir. Yaratılan kaynakların yatırım olarak değil rant elde etmek amacıyla değerlendirilmesi istihdamın daralmasının nedenlerinden biridir. Bunun bir somut göstergesi de ülkemizde 1998 bütçesinin % 40.8'lik bir bölümünün iç borç ve faizlerinin geri ödenmesine ayrılmasıdır.

Bu düzenlemelerin bir başka sonucu da ülkemizde en üst % 20'lik gelir grubu milli gelirin % 55'ini alırken, en alt %20'lik gelir grubu ise % 5'ini almaktadır.

Sermayenin uyguladığı işgücünün esnekleştirilmesi mevcut işsizliğin getirdiği sınıf içi rekabeti sonuna kadar kullanmayı getirmektedir. İşgücünün esnekleştirilmesi sermaye sınıfına; ücretleri, işçi sayısını ve taşeronluk uygulaması gibi emek sürecini istediği gibi belirleyebilme olanağı sağlamaktadır.

Mevcut sosyalizm uygulamalarının kapitalizm karşısında aldığı yenilginin ardından kapitalizmin, sosyalizmin sosyal devlet uygulamasına karşı durabilmek için kurumlaştırdığı kısmi sosyal devlet kurumlarını dağıtma ve özelleştirme girişimi 1990'lı yıllara damgasını vuran olgulardandır.

ÖNERİLERİMİZ

- Çalışmak tüm insanlar için bir haktır. Devlet bu hakkı güvence altına almalıdır.
- Dinlenme her çalışan için bir haktır. Tüm çalışanlar için tatil olanakları yaratılmalı, 8 saatlik işgünü hakkının gasp edilmesine son verilmeli ve işgünü süresi işin niteliğine göre kısaltılmalıdır.
- Çocukların işgücü olarak üretim süreci içinde yer almaları yasaklanmalıdır.
- Özelleştirme uygulamalarına son verilmelidir, yasa ile özelleştirilmesi durdurulan işletmeler derhal devlet mülkiyetine geçirilmelidir.
- Taşeronlaştırma uygulamalarına son verilmelidir.
- Hükümet politikalarını çalışanlara dayatmanın aracı olan Ekonomik Sosyal Konsey reddedilerek, çalışanların söz ve karar sahibi olduğu bir konsey oluşturulmalıdır.
- Kıdem tazminatındaki tavan sınırlandırması kaldırılmalı, her türlü işten ayrılmada kullanılan bir hak olmalıdır.
- Küçük üreticilerin kredi, üretim araçları ve ürünlerinin (emeklerinin) karşılığı olabilecek fiyat politikaları ile desteklenmeli, örgütlenme hakkı güvence altına alınmalı. Kooperatifler içerisinde toplanmaları özendirilmelidir.
- Gelir dağılımdaki adaletsizliği artırıcı uygulamalara son verilmeli, adil bir paylaşımı sağlayıcı önlemler alınmalıdır.

MADENLER VE YENİ DÜNYA DÜZENİ (YDD)

YDD kavramının en önemli olgusu tekeller ve çok uluslu şirketlerdir. Günümüzde en büyük 500 dev şirket dünya zenginliklerinin % 42'sini denetlemektedir. Dünyanın en önemli 12 endüstrisinin % 40'ı, sayısı beşi bulmayan şirketlerin elindedir. Bunlar otomobil, havacılık, madencilik ve petrol, elektronik, demir-çelik, bilgisayar gibi endüstrilerdir. Petrol dalında faaliyetler gösteren Shell ve Exxon'un toplam yıllık gelirleri, dünyadaki en büyük 27 devletin yıllık gelirine eşittir. Yine Shell'in arama ve üretim yapmak için dünya üzerinde kapattığı sahaların büyüklüğü 1 620 000 km²'nin üzerinde olup, 146 ülkenin yüzölçümünden daha büyüktür. Bu çok uluslu ve ortaya çıktıkları ülkelere kat kat fazla mali güce sahip bu büyük dev şirketler YDD'nin hedefine ulaşması için var güçleri ile uğraş vermektedirler.

Doğal kaynakların ve çevrenin tahrip edilmesi, bu şirketlerin kâr hanelerindeki değerlerin yükselmesini de beraberinde getirecektir. Son yıllarda ülkemizde yaşanan; Eskişehir - Kaymaz ve İzmir - Bergama yöre halkını tedirgin eden altın madenciliği çalışmaları da, bu oyunun bir parçasıdır.

Bu olayın daha çok çevre boyutu gündeme gelmiş ve bu yönü ile kamuoyuna yansımıştır. Bu olayın çevre riski yaratacağı doğrudur, irdelenmesi ve tartışılması gerekmektedir. Ancak en az çevre boyutu kadar önemli olan, çok uluslu şirketlerin doğal kaynaklarımız olan madenlerimiz üzerinde oynamak istedikleri oyunlardır. Bugün için altın madenciliği ile pekiştirilmek istenen madencilik talanı ve tahribatı önümüzdeki yıllar içinde ülke düzeyinde tüm diğer madenlerde de devam edecektir. Asıl amaç; bu madenlerin ülkemiz insanının çıkarları doğrultusunda değil, çok uluslu şirketlerin çıkarına kullanılacak olmasıdır. Bu nedenle, madenlerimiz üzerinde oynanan oyunların açığa çıkarılması, biz mühendislerin öncelikli görevleri arasında yer almaktadır.

ÇEVRE VE MADEN

Çevre gündemi kapsamında tartışılan sera etkisi kaynaklı global ısınma, ozon tabakasının delinmesi, nükleer felaket vs. gibi olgular, artık birer alt başlık olmaktan çıkarak, her biri kendi başına gündem olmaya başlamıştır. Bu sorunlar sadece çevrecilerin değil, herkesin ciddiye alması gereken bir düzeydedir. Günümüzde bilim adamları dünyanın sonunun gelip gelmediğini değil, sona ne kadar kaldığını tartışmaya başlamışlardır. Bu süreç devam ettikçe, biyosferin geleceği hakkında iyimser olmak akılcı değildir. Ancak sorunun politik özü açıklıkla kavranamamakta ve çözüm için getirilen öneriler; sanayi karşıtı ve giderek teknoloji karşıtı ilkel yaşama tarzını, doğaya dönüşçülüğü çıkış yolu olarak göstermektedirler. Oysa ki, çevre felaketinin asli sorumlusu: Sanayi ve teknoloji değil; sanayi devrimini insanlık yararına global ölçekte merkezi planlamalı bir denetim altına almayı öteden beri reddeden, kapitalist üretim tarzının gerçekçi olmayan anarşik yapısıdır. Öte yandan 1920'lerin sonundayken ".....her şeye rağmen mutlaka mutlaka yetişmeliyiz; yoksa ezer geçerler." türünden haklılığı tartışılacak gerekçelerle de olsa, sanayileşmeyi hedefleyen "SSCB" başta olmak üzere, eski sosyalist ülkelerin, özellikle akarsu kaynaklarını ve tüm doğayı tahrip yarışında kapitalistlerden hiç de geri kalmadıklarını da görmek gerekmektedir.

Bugüne kadar çevre kirliliği konusunda asıl sorumlulardan birisi olarak gösterilmeye çalışılan madencilik; tarihsel olarak yerleşim alanlarının oldukça uzağında gerçekleştirilmiştir. Yanlış yerleşim politikaları ve göç olgusu karşısında kentlerin ortasında kalmış ve sermayenin yönlendirmeleri doğrultusunda da arıtma tesislerinden yoksun bırakılmıştır.

Yeraltı kaynaklarımızın değerlendirilmesinde yaşanan bir diğer çarpıklık ise, yeraltı kaynaklarımızın devletin farklı kuruluşları tarafından ayrı mevzuatlarla yönlendirilmesidir. 1900'lü yılların başlarından kalan Taşocakları Nizamnamesi ile bir kısım işletmeler (bazı mermer ocakları ile taş ve kum ocakları) 3-5 yıl gibi kısa sürelerle İl Özel İdareleri tarafından ihale edilerek işletmeye açılmaktadır. Yeraltı kaynaklarımızın talanını ve çevresel anlamda gerekli önlemlerin alınmamasını gündeme getiren bu uygulamaya derhal son verilmeli ve yeraltı kaynaklarımız tek bir yasa altında değerlendirilmelidir. 1985 yılında "yeni dönem" politikalarına uygun bir biçimde madencilik sektörüne büyük umutlar empoze edilerek çıkarılan 3213 sayılı Maden Kanunu ve bu yasanın uygulamasından sorumlu Maden İşleri Genel Müdürlüğü, denetim hizmetleri açısından son derece yetersiz durumdadır. Yasanın ve teşkilatlanmanın yeni baştan sektörel bir katılımı ile ele alınmasında yarar bulunmaktadır.

Hammadde üretimi aşamasında şekilsel-görsel bir kirliliğin ötesine geçmeyen madencilik, sanayi bölgelerimizde ortaya çıkan ve geri dönülmez boyutlara ulaşan kirliliğin asli sorumlusu olarak gösterilemez. Ancak günümüz koşullarında Bergama ve Kaymaz gibi yerleşim-tarım alanlarıyla iç içe

olan bölgelerde bulunan madenlerin işletilmesi konusunda, yöre halkının en temel hakkı olan çevresel talepleri göz önüne alınmalı; madenlerimiz ulusal çıkarlar kadar, halkın görüşleri de dikkate alınarak üretilmelidir.

Ülkemizde son yıllarda çevre konusunda artan duyarlılık, yöre halkının tepkisi, direnişi ve verdiği hukuk mücadelesi sonucunda; desülfirizasyon tesisi olmayan termik santrallerin mahkeme kararlarıyla kapatılmasına karar verilmiştir. Bergama altın madeninin Çevresel Değerlendirme Raporu'nun Yüksek Mahkeme tarafından iptal edilmesine karşın, siyasi iktidarların aymazlıkları, hatta hukuk tanımamazlıkları demokrasi geleneğimizin olmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

* Ülkemizin madencilik alanındaki en önemli altyapı kuruluşu olan, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, uygulanan son dönem ekonomik politikalarla işlevsiz hale getirilmiştir. Arama politikaları, öncelikler dikkate alınarak yeniden oluşturulmalıdır.

* Madenlerimiz, üzerine sanayilerin kurulacağı doğal kaynaklar olarak görülmeli, üretilen cevherleri nihai ürüne dönüştürecek yatırımlar; bilimsel-teknik gerekler, toplum yararı ve çevresel önlemler gözönüne alınarak yapılmalı, yatırım yapanlar teşvik edilmeli, ham cevher ihracatına izin verilmemelidir.

* Gerek maden kanunu ve gerekse madenciliği ilgilendiren yasa, tüzük, ve yönetmelikler ülke ve toplum yararları doğrultusunda ele alınmalı, aksayan yönler giderilmeli, denetim mutlaka sağlanmalıdır.

* Ülkemiz madenciliğini denetleme ve yönlendirme işlevi ile donatılmış Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün teşkilat yasası çıkarılmalı, ülke düzeyinde örgütlenmeli ve konunun uzmanı mühendisler görev verilmelidir. Denetim mekanizmaları maden potansiyelimizin yağmalanmasını önleyecek ilkelere sahip olmalı, son yıllarda endüstriyel hammaddeler, krom, mermer vb. yaşanan rezerv talanı önlenmelidir.

* Bugün madenler, % 80 kamu ve % 20 si özel sektör tarafından üretilmektedir. Yıllarca her derde deva gibi gösterilen özelleştirme politikaları, madencilik sektörünün sorunlarını çözemeyecektir. Günümüzde özelleştirme yoluyla madenciliğimizi yüklenilecek bir özel sektörün varlığından söz etmek mümkün değildir. Ancak kamu bugünkü yapısından kurtarılmalı, siyasilerin müdahale edemeyeceği özerk bir yapıya kavuşturulmalı, bu yapı, devlet ve çalışanlar tarafından denetlenmelidir. Çalışanlar da söz ve karar süreçlerinde yer almalıdır.

* Ülkemiz kömür ve demir ithalatı için yüzmilyonlarca dolar ödemektedir. İthal kömür vatandaşa yaklaşık 200\$/t'dan belediye tekelleri kanalıyla satılmaktadır. Ülkemiz kömürlerinin değerlendirilmesi ve hava kirliliği yaratmayacak teknolojilerin geliştirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

* Gelişmiş Türkiye bugün kullandığı hammaddenin 4-5 katına gereksinim duyacaktır. Bu kaynakların nereden, nasıl karşılanacağı konusunda kısa, orta ve uzun vadeli toplumsal politikalar oluşturulmalıdır.

* Madencilik ve çevre dengesi mutlaka kurulmalıdır. Her şeye rağmen değil çevre ile dengeyi sağlayacak üretim gerçekleştirilmelidir.

* Son yıllarda sağlıktan eğitime kadar yoğun bir biçimde yaşamakta olduğumuz Yeni Dünya Düzeni uygulamaları ile madenlerimiz de özelleştirme, kapatılma, talan politikalarıyla karşı karşıyadır. Doğal kaynakların gerçek sahibinin halk olduğu kavramından hareketle, madenlerimiz toplumsal çıkarlarımız çerçevesinde oluşturulacak politikalar doğrultusunda işletilmelidir.

* Bergama ve Kaymaz Altın madenlerinin işletilmesinde çevre boyutu kadar; çok uluslu şirketlerin ülkemiz madenleri üzerindeki amaçlarına da karşı çıkılmalı, kamuoyu bu yönde de bilgilendirilmelidir.

Biz mühendis-mimarlar olarak kendimizi başta insanlık ve toplum yararı olmak üzere ülkemiz ve doğal kaynaklarımızın korunması doğrultusunda bilim-teknoloji üretmekle sorumlu görüyor, bunun gereklerinin yerine getirilmesi doğrultusunda da uğraş vermeyi demokrasinin bir gereği sayıyoruz.

TARIM

Toplam nüfusun % 45' ine , aktif nüfusun % 52' sine sahip tarım , sermayenin bütün rantını piyasa

Çağımızda yükselen değer demokrasidir. Ama nasıl bir demokrasi?

Birliğimizin kurultayında amaçlanan demokrasi çağdaş, çoğulcu, laik ve katılımcı demokrasi olsa gerektir. Bunun için düşünce özgürlüğünün önünü açmak lazımdır. Bu demokrasinin içinde düşünce özgürlüğünün, inanç özgürlüğünün, düşünceyi ifade özgürlüğünün, örgütlenme özgürlüğünün bulunması, evrensel insan haklarının bir gereğidir. Toplumumuzda düşünce özgürlüğünü yarılamış olan önemli bir olgudan da burada söz etmek gerekiyor.

Atatürk'ün düşünce özgürlüğüne karşı çıkmayacağı bir gerçektir. Ancak, "komünist nerede görülsün ezilmelidir" sözünün Atatürk'e ait olduğu yalanı yıllar boyunca tekrarlandı. Oysa ki Atatürk'ün konuşma ve yazılarında böyle bir söylem bulunmuyordu ve genel üslubuna uymuyordu.

1962 yılında İsveç'te Grofoloji Enstitüsü'nde yapılan bir araştırmada yazının Atatürk'e ait olmadığı kanıtlanmıştır. TBMM'nde de yalanı ortaya atanlar yaptıklarını itiraf etmişlerdir. Konu ile ilgili ayrıntılı bilgilere Necati DOĞRU'nun ve Çetin ALTAN'ın 30.06.1996 ve 12.11.1997 tarihli Sabah Gazetesi'ndeki köşe yazılarına bakılabilir. Bu gerçek bilimsel raporlarla birlikte bir kitap olarak basılmalıdır.

Burada belirtmek gerekir ki demokrasi ile idare edilen bir devlette bütün araştırma ve soruşturmalar bilimsel verilere dayandırılmalı ve bilimsel metodlarla sonuca gidilmelidir.

ayrılığının sağlanmadığı bir toplumda anayasa yok demektir" denilmektedir.

Yargı bağımsızlığı, ülkemizde en çok yakınılan konulardan birisidir.

Ülkemizde yargının bağımsızlığı büyük ölçüde yürütmenin müdahale ve baskısıyla karşı karşıyadır. Bu durum özellikle olağanüstü dönemlerde çarpıcı biçimleriyle ortaya çıkmakta, örneğin Sıkı Yönetim Mahkemeleri'nin aynı davada verdiği mahkumiyet kararları olağan mahkemelerde beraatle sonuçlanabilmektedir. Öteyandan yargıya hizmet etmesi gereken kolluk güçleri görevlerini yapma konusunda keyfi davranabilmekte, böylece yargının işlemlerini olanaksız hale getirebilmektedir. Bir yıldan bu yana gündemimizde önemli bir yer tutan Susurluk olayının bir türlü yargı önüne getirilememesi, güçler ayrılığının önemini yeterince açıklamaktadır.

Yargının demokratikleştirilmesi ve bağımsız bir yargı için:

- 1- Yargıç teminatı sağlanmalı, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu hem idari hem de mali açıdan özerkleştirilmeli, Kurul üyeleri yargı tarafından seçilmelidir.
- 2- Olağanüstü mahkemelere olanak tanıyan "kanuni hakim" ilkesi yireni "tabi hakim" ilkesine geri dönülmelidir.
3. DGM'ler ve Sıkıyönetim Mahkemeleri kaldırılmalıdır.
- 4- Sivillerin askeri mahkemelerde yargılanmasına son verilmeli. Askeri mahkemelerde yargıç olmayan üyelere yer verilmemelidir.
5. Askerlerde disiplin suçları dışında sivil mahkemelerde yargılanmalıdır.
- 6- Soruşturmanın sağlıklı ve gerçeği aruşturmaya yönelik çalışmalarını sağlamak için doğrudan adli mekanizmaya bağlı adalet kolluğu kurulmalıdır.
- 7- Yargı uluslararası sözleşmeleri yasa kabul ederek işlem yapmalıdır.
- 8- 12 Eylül dönemi Sıkıyönetim Mahkemelerinin kararları sonuçları ile birlikte, tazminat hakkı saklı kalmak üzere yok sayılmalıdır.
9. Yürütme erki adına insan hakları ihlalleri yapan kamu görevlileri hiçbir ayrıcalık tanınmadan yargılanmalıdır.
10. Tek başına kişiler, sivil toplum örgütleri siyasi partiler ve sendikalar demokratik kitle örgütleri Anayasa Mahkemesi'ne başvuru hakkına engelsiz sahip olmalıdırlar.

Komisyonumuz kurultayda intikal eden aşağıdaki kimi görüşleri sunuş bölümüne eklenmesi önerisiyle kurulunuza sunulmaktadır.

1982 Anayasa'sı 12 Eylül rejimiyle gerçekleştirilenleri sürekli hale getirebilmek için ve güvence altına almaya yönelik olarak hazırlanmış bir Anayasadır.

Anayasa değişiklikleri batılılar istediği için bizim insanlarımızın ihtiyacı olduğu için yapılmalıdır.

Anayasayla ilgili temel yaklaşımlarımız:

1. Anayasada düşünce özgürlüğünü sınırlayan değil, geliştiren bir yaklaşım egemen olmalıdır.
2. Laiklik toplumsal yapımızın demokratik hukuk devletinin ve cumhuriyetin temel dayanaklarından birisi olarak gerçek anlamıyla korunmalıdır.
3. Örgütlenme özgürlüğünün önündeki tüm engeller kaldırılmalıdır.
4. Bireye karşı devleti koruyan bir anlayış yerine devlete karşı bireyi koruyan bir anlayış benimsenmelidir.
5. Yargı bağımsızlığının zedeleyici hükümler Anayasa'da yer almamalıdır.
6. MGK Anayasa metninden çıkartılmalı, demokratik hukuk devleti kavramına tam olarak işlerlik kazandırılmalıdır.
7. Sosyal adaletin tasfiyesine yönelik yaklaşımlar terk edilmeli, Anayasa'da sosyal devleti güçlendirici hükümler mutlaka yer almalı, güçsüzler korunmalıdır.
8. Bilgi edinme hakkı, Anayasal bir hak olmalı, Anayasa'da güvence altına alınmalıdır.
9. Demokrasinin hak ve özgürlüklerin olduğu kadar sorumlulukların da bulunduğu bir sistem olduğu Anayasa'da belirlenmelidir.

Bu defa, kendi Anayasamızı kendimiz yapalım, terzisi biz olan bir Anayasa yapmalıyız.

ekonomisi yerine devletten sağladığı ülkenin gerçek dışı serbest rekabet yapılanmasında olumsuzlukların ve sorumsuzlukların tüm yükünü taşıyan sektördür.

Üretim araçlarını optimal kullanım noktasına gelmemiş ülkemizde , karar vericiler gelişmişliğin göstergesini uluslararası sermaye piyasasına giriş olarak gördüğünden bu yana , ekonomik çöküşe bağımlı toplumsal sorunlar içinden çıkılmaz sosyal patlamalara yol açacak duruma getirilmiştir.

Üretimin ihtiyaçların giderilmesine yönelik olanakların geliştirilmesiyle artması, değişim aracı olarak parasal ifadesini bulması ve ülkelerin üretim miktarına bağımlı gelişmişlik düzeyinde sermaye - rant ilişkilerine dönüşerek ülkeleri egemen kılan yapısında , üretimin olmadığı mevcut kaynakların doğru kullanılmadığı toplumlarda iç/dış para şeklinde edinilen değerler ulusal boyutta yapay ve geçici çözüm olmakta (günü kurtarma operasyonları), uluslararası boyutta süreç içerisinde ülkeleri daha da dışa bağımlı hale getirmektedir.

Ekonomik göstergeler iç/dış borç stokları, İthalat/İhracat verileri ülkenin bağımlılık düzeyini göstermektedir.

20.yüzyılı sanayi egemen toplumlar olarak tamamladığımız bu yıllarda, özellikle doğanın doğal yapısının endüstriyel gelişme çıkarına bozulması, doğal dengenin bozulmasının insan sağlığını tehdit edecek düzeylere ulaşması, üstelik insanlığın en ilkel, ancak öncül ve zorunlu gereksinimi beslenmenin bitkisel ve hayvansal üretimden oluşan tarımla sağlanması yanında birçok ikinci ve üçüncü derecede ihtiyaçlarının da karşılanmasının en temel doğal kaynaklar su ve toprağa bağımlılığı, artan dünya nüfusunun yaşamsal fonksiyonlarının su ve toprak kaynaklarının sürekliliği ile ilişkisi oysa çoğaltılamaz ve kıt niteliği 21. yüzyılda TARIM SEKTÖRÜ nün tüm alanlarda önemini ve önceliğini arttırarak sürdüreceğini kanıtlamaktadır.

GATT süreci ve AB ortaklık antlaşmaları gibi YDD'ne hizmet eden oluşumlar Dünya Bankası ve IMF gibi silahlarıyla ülke ekonomisinde özel bir yeri olan tarım ve tarıma dayalı sanayilere yapacakları müdahalelerin sonuçlarının daha çabuk alınacağını gözlemleyerek , tarıma devlet desteğinin kaldırılması,gümrük tarifelerinde indirim talepleri yanında kota uygulaması yapısal sorunlarını aşamamış tarım sektörünün rekabet gücünü ortadan kaldırmıştır.

Ülkemizde halen üretim planlaması yapılmaması, yapılan desteklerin % 30'nun üreticiye ulaştığı bilinmesine rağmen destek unsurlarının ortaya konmaması, Toprak Reformunun içeriğinde yer alan tüm tarımsal faaliyetleri de kapsayarak tarımda beklenen gelişmeyi sağlayacak yapının oluşmasının önlenmesinden ortaya çıkan parasal zararların özelleştirme gelirlerinden çok fazla olduğu gerçektir. Parayla ifade edilemeyen değerlerin yok oluşu ise gelecek istatistiklerinde daha belirgin yeralacaktır.

Demokratikleşme; Üzerinde yaşanan ve her türlü faaliyetin gerçekleştirildiği "Yerkürenin" bir adı da "arz" dir. Arz ekonomik bir kavramdır. İnsanların farklı nitelikteki ihtiyaçlarının giderilmesinde doğal kaynakların, diğer bir tanımla arzın, eşitlikçi ölçülerde "demokrasi" anlayışına ve ilkelerine uygun kullanılması Kurultayın gerçek amacını ortaya koymaktadır.

Ülkemizin demografik yapısı, doğal kaynaklara bağımlı sanayileşme süreci, tarıma dayalı sanayi yapısı, istihdam, işsizlik, göç, nüfus artışı beslenme gereksinimi, gıda güvenilirliği gibi üretimle dolaylı ve dolaysız ilişkili, toplumun tüm sosyal ve ekonomik göstergelerinde doğal kaynakların tartışılmaz üstünlüğünün bilincine sahip toplumsal duyarlılıkla sağlanabilir.

Bu süreç, doğal kaynakların verimli kullanılarak, rekabet gücünü arttırmada, modern teknolojileri ve üretim yaklaşımlarını kullanarak uluslararası standartlarda pazara dönük üretim olanaklarını geliştirme, çevre-doğal kaynak etkileşimi bağlamında uyumlu teknolojileri geliştirme ve sorunlarına çözüm üretme, modern işletme ve yönetim yaklaşımlarını uygulama çabalarına destek ve katkının, bilimsel verilere ve sonuçlara dayandırılarak bilgi egemen insan unsurunun önemsenmesiyle gerçekleştirilen doğal kaynaklardan yararlanma koşullarına bağımlı olduğunu, sürdürülebilir kalkınmadan beklenen sonuçların alınabilmesinin de yeraltı ve yerüstü kaynaklarının doğru kullanılması koşullarının yaratılmasıyla ilişkisi doğrultusunda ülkesel ve evrensel duyarlılık anlayışının benimsenmesine koşut demokratik yapılanmayı yaratabilir.

Üstelik ulusal ve uluslararası boyutta stratejik öneme sahip toprak ve su kaynakları üzerinde geliştirilen senaryolar, gıdanın ambargo uygulamalarıyla silaha dönüştürüldüğü bir evrensel yapılanmada diğer sektörler tarımın alternatifiyimş gibi gösterilerek ulusal varlıklarımız ve çıkarlarımızın giderilmesi olanaksız şekilde tahrip edilerek yağmalama ve talanının ulusal yok oluşun başlangıcı olduğu bilincinde , duyarlı çevreler demokratik kitle örgütleri tarafından izlenmekte ve ortaya konmaktadır.

Anayasanın 168. maddesinde açıkça belirtilen doğal kaynakların mülkiyetinin devletin hükmü ve

tasarrufu altında olması ve kullanım hakkının kamu yararı gözetilerek özel ve tüzel kişilere devredilebileceği yaptırımı ve Anayasanın 45. maddesi tarım arazilerinin amaç dışı kullanımını önleme yaptırımı işletilmedikçe tarımın demokratikleşmesi sağlanamaz.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, KHGM, Toprak Reformu, DSİ Genel Müdürlüğü gibi kuruluş ve görevlerine ilişkin yasalar, tarım alanlarının amacına uygun kullanılması, devlet tarafından altyapı hizmetlerinin götürüldüğü alanlarda arazi toplulaştırması gibi konularda kuruluşlara görev vermiştir.

Mevcut durumda anayasal ilkeler ve yasal yaptırımlara aykırı uygulamalara işlerlik kazandırılmıştır.

Oysa demokrasilerde, hukukun üstünlüğü ilkesinden yasalara aykırı uygulamalar yapılamadığı gibi yargı kararlarının da uygulanması gerekir.

Diğer bir deyişle, yasal yaptırımların uygulanmadığı, hukukun üstünlüğünün ve yargı kararlarının geçerli olmadığı bir ülkede demokrasiden söz edilemez.

Bu nedenle :

a. Toprakların **mülkiyetinde** Anayasanın öngördüğü kullanma hakkının kamu yararı gözetilerek düzenlenmesi, arazilerin miras yoluyla parçalanması, amaç dışı ve ekonomik olmayan kullanımını önleyeceği gibi erozyon kontrolü ve çevresel değerlerin korunmasını da sağlayacaktır.

Teknik bir tanım olan **işletme** kavramının doğru algılanması ve bu tanıma uyan bölgesel işletme büyüklüklerinin saptanarak, kırsal kesimde yaşayan ve çaresizliğin getirdiği yaşam biçiminin işletme olarak tanımlanmasından vazgeçilmelidir., Pazara dönük olmayan öz tüketimi için üretim yapan kırsal alanda yaşayan nüfusun işletme ve tarım sektörü olarak değerlendirilmesi, kırsal alanda topraksız, yoksul, aç, kentsel alana göçle varoş olan bu nüfusun gerçek kimliğinin ne olduğu belirlenmelidir.

b. Başta kamu arazileri olmak üzere özel, tüzel iyelikte tüm toprakların kullanma hakkının önce, varlığı devletin olan ve kamu yararı gözetilen **niteliği** önemsenerak, orman, çayır, mer'a, tarım arazisi niteliği saptanarak bu nitelikleri taşımayan arazilerin diğer sektörlerle kullanım hakkının verilmesi için Anayasal yaptırım çerçevesinde diğer yasalar işletilmeli siyasilere malzeme olmaması için gerekli tüzükler çıkarılmalıdır.

c. Öncelikle toprak ve su kaynaklarının mevcut durumu ve potansiyelini gösteren etüd ve envanter çalışmaları yapılarak, korunarak kullanılması, geliştirilmesi ve sürekliliğinin sağlanması " **Toprak Yasası** " ve " **Su Yasası** " çıkarılarak çerçeve yasalarının oluşturulmasıyla varolan boşluk ve süregelen başıboşluk önlenmelidir.

d. Demokrasinin en temel göstergesi toplumsal örgütlenme, kırsal alanın ve tarımın kalkınması için en doğru çözümdür. Üretici güçlerin kırsal alanda **örgütlenmesi**, üreticilerin, sınırlı kaynaklarını ekonomik kullanma, ortak amaçlar doğrultusunda teknoloji kullanarak doğaya bağımlı üretimi yönlendirme, geliştirme, ürünlerin korunması ve depolanması, üretim- tüketim zincirini oluşturan pazarlama faaliyetlerinde ve fiyat oluşumunda etkili olabilmeleri, üretimin rantını araçlara kaptırmaktan kurtulması ve tarımı sadece hammadde üreten konumdan soyutlayacaktır.

Üreticilerin örgütlenme düzeyinin düşük, örgütlenmenin yasal şekli kooperatiflerin demokratik oluşum niteliği yerine giderek bu tür örgütlenmeyi kaldıracak, bürokratik özellikli devlet kuruluşları özelliği taşıyan yapılanmaların, katılımcılık yutturmacası ile büyük toprak sahiplerini ve siyasi erkleri dolaysız ekonomik ilişkide etkin kılması feodal düzeni ülke geneline yaymakta, yerel yönetimlerin gerçek hizmet alanlarındaki yetersizliklerinin bilindiği bir ortamda tarımsal örgütlenmelerin başına getirilmesi üreticinin yönetime gerçek katılımını göstermelik hale getirerek demokratik yapının varlığını tamamen ortadan kaldırmaktadır.

Üretenlerin ortak amaçlar doğrultusunda birleşerek dayanışma yeteneğini geliştirmek, ekonomik ve siyasal bilinçlenmeyi sağlamak, demokratik katılımı yaşama geçirmek, her alanda yönetime katılma, karar süreçlerinde yer alma, yetkili olma, sorunların çözümünde işbirliği anlayışını yaygınlaştırma tarımda örgütlenmenin devlet güdümünden çıkarılarak, sivil örgütlenmenin yasal öngörüsü kooperatifleşmenin kırsal alanda sağlanmasıyla mümkündür.

Kısaca ; yönetim, belirli bir amaç için planlama, örgütlenme, yönlendirme ve izlemenin oluşturulması, planlama ise bu amacın hangi koşullarda nasıl ve ve hangi yöntemlerle kimler tarafından gerçekleştirileceğinin ortaya konması olarak açıklanabilir.

Bir sektörün varlığını sürdürebilmesi de önce bu alt yapıya sahip olmasıyla açıklanabilir.

Oysa tarımın 20. yy. sonunda halen bu yapılanmaya sahip olmadığı bilinmektedir.

sadece yaptığı işlerden dolayı değil aynı zamanda yapmadığı işlerden de sorumlu tutulmasını gerektirir.

Kaynak dağılımının kontrol edilmesi için başkanlık sistemi gündeme getiriliyor. Bugün zaten fiilen başkanlık sistemi var ama başkan yok. İller İdaresi, Kriz Yönetmeliği bir anlamda başkanlık sisteminin fiili oluşumunun aracıdır. Günümüzün sistem tartışmaları, bağımsızlık ve demokrasinin gereklerine uygun bir yapılanmaya odaklanmak zorundadır. Başkanlık sistemi gibi tartışmalar, bu yükümlülüklerden kaçınmayı gündeme getirmemelidir.

Gündeme gelen, seçim sistemi ve Başkanlık tartışmaları Susurluk'taki "kaza"dan önce başlamıştı ve Demirel'in sözleri ile devletin "tepeden tırnağa yenilenmesi" tartışmalarının Susurluk ile bir temas noktası var.

Susurluk, devletin kendi yasalarını ihlal etmesinin ilk örneği değildir. Kurulmasından bu yana bu topraklarda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin pek çok kurumu başları sıkıştığında kendi koydukları yasaları ihlal etmiştir.

Susurluk'tan önce bir aparat olarak yasadışı işler gören oluşumlar hep olmuştur; Jitem, Kontrgerilla gibi..

Susurluk sonrasında açığa çıkan bir aparat değil, siyasi hedeflerini kendi belirleyen bir oluşumdur.

İktidarın, "kendisine söyleneni yapan çeteye evet, ne yapacağına kendi karar veren çeteye hayır" diyenlerin tutumu, işini daha ustaca gören ve kendisine söyleneni yapan çete ihtiyacından kaynaklanmaktadır.

Susurluk'ta ortaya çıkanın kontrgerilla örgütü değil, kontrgerilla devletin ta kendisi olduğu net olarak ortaya çıkmıştır.

Demokratik bir yürütme için:

1. Devletin saydamlığı ilkesi çerçevesinde, yürütmenin ve idarenin bütün kararları ve eylemleri ile ilgili bütün bilgiler halkın bilgisine açık tutulmalı, yürütmenin bütün kararları yayınlanmalıdır;

2. Yürütme sadece yaptığı işlerden dolayı değil aynı zamanda yapmadığı işlerden dolayı da yargı denetimine tabi tutulabilmelidir;

3. Bağımsız, demokratik ve ulusun haklarına saygılı bir devlet anlayışında herhangi bir kurumun yasama, yürütme ve yargının üzerinde bulunması mümkün değildir. Bu nedenlerden dolayı MGK kaldırılmalıdır. Silahlı kuvvetlerin ülkenin bağımsızlığını sağlama dışındaki görevleri, yani iç güvenlik görevleri kaldırılmalıdır;

4. Örtülü ödenek dahil tüm harcamaların Meclis ve yargı denetimine tabi tutulmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır;

5. Güvenlik soruşturması kaldırılmalıdır; bütün yurttaşlar kendisiyle ilgili bilgilere, bu arada güvenlik ve istihbarat birimlerinin araştırmalarına erişebilmeli, bu bilgilere itiraz edebilmelidir;

6. Yürütmenin yargı kararlarını uygulamasını sağlayacak düzenlemeler etkinleştirilmelidir.

7. Kamu kuruluşları faaliyetleri ile ilgili bilgileri kamuoyuna sunmalı ve kamu politikasına ilişkin karar ve uygulamaların önceden halka duyurulması sağlanmalıdır.

8. Vatandaşların kamusal kararların alındığı toplantılara örneğin Belediye Meclisi toplantılarına katılabilmeleri sağlanmalıdır.

9. Kamu yönetiminde gizlilik ve örtbas şeklindeki yozlaşmaların cezai müeyyideleri yasalarda açık bir şekilde belirlenmelidir.

YARGI VE GÜÇLER AYRILIĞI

Güçler ayrılığı, yasama, yürütme ve yargının birbirlerinden bağımsızlığını anlatır. Ancak ülkemizde güçler ayrılığı kavramı öncelikle yargının yasama ve yürütmeden bağımsızlığı konusunu gündeme getirmektedir.

Hukuk devleti kavramının önemli bir parçası yargı denetimidir. Yargının yasama ve yürütmeyi denetleyebilmesi, iktidarın keyfiliğini önleyebilmesi öncelikle yargının bu organlardan bağımsız olmasını zorunlu kılar. Bu zorunluluk 18. Yüzyıldan bu yana demokrasinin önemli bir unsuru olarak anılmakta ve 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nde "vatandaş haklarının güven altına alınmadığı ve güçler

YASAMA

Devletin üç temel işlevinden birisi olan yasama işlevi TBMM tarafından yerine getirilmektedir.

Yasama organı TBMM, genel seçimler sonucunda oluşmaktadır. Parlamenter sistemin en yakın olan noktalarından birisi, yasamanın halktan kopuk olmasıdır. Bu durumun giderilebilmesi için öncelikle seçmenlerin seçtikleri üzerinde denetim ve geri çağırma yetkisiyle donatılması gerekmektedir.

TBMM'nin temel işlevleri yasama ve yürütmenin denetlenmesidir.

Uluslararası sözleşmelerin yasa niteliğinde olması, özellikle insan hakları, çalışanların örgütlenmesi gibi alanlarda işlememektedir.

Yeni dünya düzeni, parlamentonun da işlevsiz kalmasını amaçlamaktadır. Parlamentonun bugünkü yapısı bu işlevsizliği kendiliğinden doğurmaktadır. Görev parlamentonun niteliğini yükseltmek, geliştirmek ve toplumcu demokrasinin sınırlarının genişletilmesi için görevini yerine getirmesini sağlamaktır.

Parlamento, üyelerin özgür iradelerini kullanmadıkları, seçilmişten çok atanmışlardan oluşan bir organ görünümündedir.

Demokratik bir yasama ve yasama organı için:

1. TBMM'nin en önemli görevi insan haklarına dayalı, hukukun üstünlüğü ve sosyal devlet ilkelerine uygun yeni bir anayasa hazırlamaktır.
2. Ulusal hukuk uluslararası hukuk ve insan hakları normlarına uygun hale getirilmelidir;
3. Kanun hükmündeki kararname uygulaması iptal edilmelidir;
4. TBMM denetimi hiç bir şekilde ve hiç bir gerekçeyle sınırlanmamalıdır;
5. Milletvekilleri, sıfatlarının etkili olabileceği işlerde çalışmamalıdır; ancak sivil toplum örgütlerinde çalışanların bu görevleri sürmelidir.
6. Milletvekillerinin dokunulmazlığı kürsü dokunulmazlığıyla sınırlanmalı, bunun dışındaki bütün eylemlerden dolayı yargılanabilmelidirler;
7. Meclis çalışmalarında dile getirilen görüşlerin Meclis dışında tekrarlanması suç olmamalıdır;
8. Düşünce ve düşünceyi ifade yalnızca milletvekilleri için değil, herkes için suç olmaktan çıkarılmalıdır.
9. Yasal tasarılarının meclisten önce kamuoyunda tartışılmasına olanak veren siyasi örgütlenmeler kurulmalıdır.

YÜRÜTME

Yürütme de devletin bir başka işlevidir ve hükümet tarafından yerine getirilir. Siyasal iktidar ekonomik iktidarın temsilidir.

Demokraside en önemli gelişmeler yürütmenin yetkilerinin sınırlanması, bu sınırlamanın genel normlarının belirlenerek hukuk devleti kavramına varılması olmuştur. Oysa '82 Anayasası yürütmenin üstünlüğünü benimsemiştir.

Siyasal iktidarın hiç bir kararı ya da eylemi "tarafsız" değildir ve her karar ya da eylem bazı sınıf ve katmanların lehine diğerlerinin aleyhinedir; yürütmenin temel işlevi, büyük çoğunlukla da iktidarda olan sınıfların çıkarları doğrultusunda kaynak dağıtımını gerçekleştirmektir. Yürütmenin karar ya da eylemleri ancak ulusal bağımsızlık koşullarında millet menfaati kavramına uygun düşer. Ancak özellikle 2. Dünya Savaşından sonra iktidarların bu konudaki sorumluluklarını yerine getirdiği söylenemez.

Yürütme çoğunluğun yönetmesidir. Ancak çoğunluğun yönetme hakkı, hukuk devleti kavramı ile ve azınlık haklarına saygı ile sınırlanmak durumundadır. Ve azınlığın çoğunluğa dönüşmesinin önündeki engeller kaldırılmalıdır.

Her ne kadar yürütme devletin üç temel işlevinden birisi ise de, devlet yürütme ile yürütmeye bağlı olarak kamu hizmetlerini yerine getiren "idare" ile eş anlamlı görülmektedir.

Bir yasanın demokratik de olsa uygulanıp uygulanmaması ve ne şekilde uygulanacağı yürütmenin elindedir ve bu uygulamaların sonucu demokratik olmayabilir. Bu durum yürütmenin denetlenmesini ve

Tarımsal faaliyetlerin yapılabilmesi için devletçe gerçekleştirilmesi gereken altyapı hizmetlerinin farklı bakanlıklarda, çok başlı birbirinden habersiz farklı yasalarla uygulanması mevcut yasalara uyulmaması yanında gerçek meslek sahiplerinin soyutlanarak bilgisiz ve ilgisi olmayan meslek disiplinlerinin yönlendirici ve yetkili kılınması tarımda yapısal düzenlemeyi geçersiz kılmaktadır. Devlet tarafından gerçekleştirilen tarıma yönelik yatırımlarda projede öngörülen tüm hizmetlerin aynı ciddiyetle ele alınmaması, projenin bir bölümüne kaynak aktarılıp diğer bölümüne ödenek verilmemesi bölük pörçük birçok projenin birden başlatılması, siyasi taleplerin projeleri yönlendirmesi sonucu bilim ve teknik koşullar ve önceliklerin askıda kalması tarımsal yatırımları ve desteklemeleri ulusal kaynak israfına dönüştürmüştür.

Farklı bakanlıklara bağlı farklı genel müdürlükler tarafından tarıma yönelik aynı amaçlı hizmetlerin verilmesi uygulaması, kamu kuruluşları arasında işbirliği sağlanamayışı, havza ve bölgesel planlama olanaklarını ortadan kaldırdığı gibi aynı yere aynı amaçlı birden fazla projelendirmenin farklı koşullarda götürülmesi dengesizliğini yaratarak zaman ve kaynak kayıplarına yol açmıştır.

Açıklanan kamusal yapılanma sorunları tarımsal yapılanmanın çarpıklığının temel göstergesidir.

Aynı ve benzer amaçlı hizmetlerin bir bakanlık bünyesinde toplanarak genel müdürlükler düzeyinde verilmesi, devlet kaynaklarını kullanan kamu kuruluşlarının bütçeleri irdelenerek genel müdürlük ya da bakanlık oluşumu gerektiği kararı ile siyasi güçlerin dışlanması tarımda yapısal sorunları büyük ölçüde çözecektir.

Süreç içinde siyasi yapının sorumsuz karar ve dayatmaları anayasal ve yasal yaptırımların uygulanmaması ve eksikliklerinin giderilmemesi ivme kazandıkça yönetsel ve kurumsal anlayış ve ahlak bozularak sistemi yapısal olarak işlemez hale getirmiştir.

Yasaların yaptırım gücünün kullanılmaması ve yetersizliği sonucu kurumsal ve yönetsel işleyiş giderek bozulmakta, bu durumun doğal sonucu tarımda yapısal sorunlar sürdürülmektedir. Tarımın geçirdiği çok yönlü gelişim ve değişime rağmen yapısal sorunlar artmaktadır.

Parçalanmış ve küçülen tarım arazileri sürecinde kırsal nüfusun % 90 ı yer almakta, az topraklı ya da topraksız olan bu nüfus, pazar için üretim yapabilen, girdileri yeterli kullanabilen mekanize olmuş tarım işletmelerine sahip az sayıdaki kapitalist nüfusa teslim olmaktadır.

Bu yapılanmada teknoloji ve bilginin üretimde doğru kullanımı ve üretimi yönlendirici yaptırımları bulunmadığından tarımsal üretimde girdi maliyetleri daima dünya fiyatlarının üstünde gerçekleşmiş fiyat ve kalite yönünden iç tüketici mağdur edildiği gibi dış pazar olanakları da yok edilmiştir.

Yasal yaptırımların uygulanmaması, yetersizlikleri yanında demokrasinin en temel göstergesi hukukun üstünlüğü ilkesinin işlemeyişi ve yargı kararlarına rağmen, devlet kuruluşları başta olmak üzere tüm ilgililerin bir başıboşluk içerisinde keyfi uygulama cesaretleri, tarımda yapısal sorunları, doğal kaynakların yok olması pahasına aktif kılmış, nüfus, topraklardan yararlanmanın düzenlenmesi, arazilerin kullanılması, erozyon, işletme yapısı, tarımsal örgütlenme ve pazara yönelik faaliyetler kısır bir döngü içinde kalarak gerçekleştirilememiştir.

Gerçek serbest rekabet koşullarının yaşama geçirilmesini engelleyen kartellere ve tröstlere dönüştürülen, üretmeden üreyen, üretmeden konuşan rantiyecilerin, her sektörde söz sahibi ve egemen kılınmasına olanak tanıyan denetimden uzak devlet yapılanmasında, kar dışında bütün değerleri yok etme pahasına yağmalamasında tarımda nasibini almış, tarımsal KİT ler de üretmek için değil arsalarını kapatmak için satılmıştır.

Üretim ve verimliliğin artırılması çığırkanlıklarıyla satışa sunulan tarıma yönelik tüm KİT lerde üretim tamamen durmuş, tüm makina ve teçhizat atıl bırakılmıştır.

Et-Balık, Süt Endüstrisi Kurumu gibi tesislerin rantçılara satışının hayvansal ürünlerin işlenerek tüketime sunulmasında ne gibi darboğazlar yarattığı, fiyatlarının alım gücünü çok aştığı üretime ve tüketime, diğer bir deyişle toplumun beslenmesine ve ülkenin geleceğine dolaylı ipotek koymanın bir yönteminin de özelleştirme olduğu açıkça görülmektedir.

Egemenliğin kullanılmasında bir diğer sorun da, tarım kesiminde hiçbir sosyal güvencesi ve emeğinin karşılığı olmayan kadın ve çocuk işgücünün sömürülmesidir. Sömürü her şekliyle demokrasiye aykırıdır. Tarımda demokratikleşerek çağdaş yapının yaygınlaşması nüfusunun yarısından fazlası kadın sorunlarının çözülmesine bağlıdır. Kadının bilinçlendirilmesi nüfus planlaması başta olmak üzere toplumsal sorunların giderilmesine ivme kazandıracak en geçerli yoldur.

Siyasi, ekonomik, düşünce, inanç ve kültürel özelliklerin doyarsa yaşadığı tam bir demokrasi istiyorsak, birey olma bilincinin yerleştiği, nüfus planlamasının yapıldığı, yatırım - istihdam ve gelir

dağılımı dengesinin sağlandığı, enflasyon, işsizlik, yoksulluk, gecekondulaşmanın ortadan kalktığı, eğitim, sağlık ve adaletin ticari olmadığı, yolsuzluk, çeteler ve terörün önlenemediği barış ve uzlaşma ortamı içerisinde başta insan kaynakları ve doğal kaynaklar olmak üzere Türkiye tüm potansiyelini israfına yol açmayacak doğru şekilde kullanılmalıdır.

ENERJİ

Toplumları oluşturan tüm bireylerin kullanımına açık olan ve kullanılmasının engellenemeyeceği her türlü oluşuma toplumsal metalar diyoruz. Denizlerdeki balık, hava, su, plajlar vb oluşumlar ve bunların kaliteleri doğal toplumsal metalar olduğu gibi, kültürel faaliyetler sonucu oluşan belirli üretimlerde -kullanımlarının zorunluluğundan dolayı- toplumsal meta veya hizmet özelliği taşırlar.

Sağlık, Eğitim, Güvenlik, İletişim, Enerji vb. hizmetler yararlanılmasının zorunluluğu ve vazgeçilemezliğinden dolayı toplumsal hizmetlerdir.

Herkesin kullanımının serbest olduğu toplumsal varlıkları her birey aynı miktarda kullanamaz.. (veya birinin kullanım şekli diğer bireylerin kullanımını engelleyebilir) Bu durum o hakkı kullanmayan veya kullanamayanın hakkının kaybına neden oluşturmaz.

Gene belli kamusal değerlerinin kullanımlarında da bireyler arasında farklılıklar oluşabilir. Ulusal parkları ziyaret, elektrik üretimini her kez aynı oranda kullanamaz. Bu tür oluşumlarda az kullananın haklarını koruyabilmek için, bu hizmetler bir bedel karşılığı sunulabilir. Bu bedel sunulan hizmetin kamusallığını engellemez. Ticari bir meta olmasında gerektirmez.

Oysa kaliteli hava kullanımı her ne koşulda olursa olsun her kesin ve her kesimin doğal kullanım hakkıdır. Bu hak, sermayenin kar hırsı ile alınmayan önlemlerden dolayı çoğu zaman kullanılamaz. Bu durum hakkını kullanılamayan için bir hak kaybı, kullanımı engelleyenler içinde yeni türeyen bir hak değildir.

Bu tür hakların kamusalılığı ve zorunluluğundan dolayı hemen her yönetim sisteminde, bu tür hizmetlerin üretilip tüketilmesinde toplumsal zorunluluklar gözetilir. Bu hizmetlerin niteliğinden, dolayı da, hizmetlerin yönetim biçimleri doğal tekel olarak görülürler.

Doğadan belirli bir üretimin sonucunda elde edilen petrol, hidrolik, doğal gaz, kömür, nükleer enerji türlerine "Birincil Kaynaklar" kaynağın çevrimi sonucu elde edilen, elektrik, havagazı, petrol ürünleri, kok, briket gibi kaynaklara "İkincil Kaynaklar" diyoruz. Güneş, rüzgar, jeotermal ve deniz gibi enerji kaynakları ise "Yenilenebilir Kaynaklar" diye adlandırılmaktadır

İnsanoğlunun dünyadaki diğer canlılardan temel farklılıklarından en önemlisi kültürel bir yaşam sürdürüyor olabilesidir. İnsanoğlu yaşamını coğrafi veya meteorolojik koşullara bağlı kılmaksızın Dünyanın her bölgesinde sürdürür. Bu durumda da her zaman enerjiye gereksinim duyar. Enerjinin yokluğunda kutuplarda yaşamını sürdürebilmesi olanaksızdır.

Bu temel davranış biçiminden hareketle, gereksinim duyduğu enerjiyi kültürel düzeyine bağlı olarak üretir ve tüketir. Bu yaşam ve tüketim biçimleri onun için aynı zamanda yaşamsal bir zorunluluk haline dönüşür. Bu zorunluluğu yaşadığı çağdaki teknolojik düzeyi belirlemektedir.

Bu nedenle;

Tüm bu yaşamsallıklardan dolayı çağımızda Enerji, ticari bir meta değil, toplumsal bir zorunluluktur.

Bu zorunluluk çoğu zaman insanın kullanması zorunlu insanlık hakkına dönüşür. Bir kalp hastasının yaşaması için elektrikle çalışan cihazlara, kentsel yaşamın devamı için enerjinin bir çok kaynağına gereksinim duyar.

Bu konuda Fransız Yüksek mahkemesi borçtan dolayı elektrik kesintisini insan hakları ihlali olarak yorumlamaktadır.

Bu nedenle;

Borç nedeni ile enerjisiz bırakılma insan hakları ihlalidir.

Enerji kaynakları Kömür, Petrol, Uranyum vb. doğanın insanlara sunduğu doğal miraslardır. Bu kaynakların tamamı ise tükenebilir niteliktedirler. Eski çağların kalıntıları, (Kültürel Miraslar) Çin Seddi, Hasan Keyf gibi varlıkların nasıl özel kişilerin mülkiyetinde ve tasarrufunda olması düşünülüyorsa,

SEÇİMLER

Seçimler, halkın mevcut partiler arasında tercihlerini belirleyerek siyasi iktidarın belirlenmesinin aracıdır. Temsili demokrasilerde partilerin, dolaylı olarak bu partilerin temsil ettikleri sınıf ve katmanların siyasal iktidarı ele geçirmesi ya da paylaşması seçimler yoluyla olur. Bu nedenle seçim ,demokrasinin vazgeçilmez öğelerinden birisidir.Ancak seçimlerin demokrasi ile özdeşleştirilmesi, mevcut düzenin korunmasını amaçlayan bir yaklaşımdır.

Halkın seçimlere katılan partiler arasında tercih yapmasının kendi iradesini belirlemesine dönüşmesi için seçimlerin temel kimi koşullara uygun olarak gerçekleşmesi gerekir.

Seçimlerin herşeyden önce yurttaşların özgür iradelerinin bir ifadesi olması gerekir. Ancak kapitalizmin gelişme düzeyinin genel bir engel oluşturduğu, devletin şoven milliyetçi ideolojiyi topluma dayattığı ve özellikle feodal ya da yarı feodal üretim ilişkilerinin sürdüğü, dini örgütlenmelerin insanların tercihleri üzerinde önemli bir etken olduğu, insan haklarının ve özellikle de düşünce özgürlüğünün kısıtlandığı ülkemizde, seçimlerde özgür irade ilkesinin uygulamada geçerliliği tartışmalı bir konudur.

Seçim sistemleri "temsilde adalet, yönetimde istikrar" ilkesine dayandırılmaktadır. Demokrasilerde iktidar hep egemen sınıfların iktidarındır ve bu bağlamda temelde bir "istikrar" sözkonusudur. Oysa, temel olması gereken "sınıfların ve katmanların temsildir". Barajlar, her seçim döneminde az oyla çoğunluk olma hesaplarına dayanan seçim sistemleri hep emekçi sınıf ve katmanların için temsilini önlemeye yöneliktir.

Seçimlerin serbestliği, seçimlere katılanların eşit yarışma olanaklarının bulunmasını gerektirir. Bu ilkenin uygulanması da günümüzde tartışmalıdır. Devletin müdahalesi, propaganda olanakları, maddi güçler arasındaki dengesizlikler seçimlerin serbestliği ilkesini büyük ölçüde zedelemektedir.

Genel ve eşit oy, gizli oy açık sayım, seçimlerin belli dönemlerde yapılması gibi kimi temel konular yasalar tarafından güvenceye alınmıştır. Ancak gizli oy kavramının aşiret, tarikat ilişkileri içindeki topluluklarda, kimi siyasi partilerin oy karşılığı çıkar sağladığı koşullarda ne kadar geçerli olduğu tartışmaya açık bir konudur.Ayrıca OHAL uygulaması anti-demokratik niteliği seçimlerin demokratik niteliğine gölge düşürmektedir.

Nihayet, seçilenlerin seçenler tarafından denetlenmesi ve geri çağırılabilmesi olanağı sağlanmadan, seçimin katılımcı bir anlayışa kavuşması, seçilenlerin seçmenlerine yabancılaşmaması sağlanamaz.

Parlamentar sistemde tek denetim hakkı, bir sonraki seçimdeki oy hakkıyla sınırlıdır. Yeni dünya düzeninde ekonomimiz sıcak paraya bağımlı durumdadır ve seçim programları ne olursa olsun düzen partileri iktidarda ayar programları uygulayagelmektedirler. Bu durum seçmenlerde "kadere boyun eğme" etkisi yaratmakta ve güvensizlik doğurmaktadır.Güvensizliğin alternatifi ne yazık ki demokratik bir emekçi iktidarı değil, seçimlerden uzaklaşma olmaktadır.

Seçimlerin demokratikleşmesi için:

1. Seçim sistemi "temsilde adalet" ilkesi çerçevesinde seçimlere katılan partilerin aldıkları oy oranında temsiline sağlamalı,barajlar kaldırılmalıdır;
2. Seçimlere katılan partilere eşit koşullar tanınmalı. Her türlü anti-demokratik uygulama kaldırılmalıdır.
3. Seçim harcamaları ve bu harcamaların kaynakları seçimlerden önce açıklanmalı, bu konular yargı ve seçmen denetimine tabi tutulmalı, hazine yardımları kaldırılmalıdır.
4. Partilerde adaylar önseçimle belirlenmeli, önseçimlerde delege sistemi yerine doğrudan temsil uygulanmalıdır. Genel seçimlerde tercihli oy kullanılması sağlanmalıdır;
5. Partilere seçimde işbirliği yapma olanağı sağlanmalıdır.
6. Seçenlere seçilmişleri geri çağırma hakkı verilmelidir.
7. Seçimlerde anadilde propaganda yapılabilmelidir.
8. Yüzkızcırtıcı suçlar hariç bu ülkede yaşayan hiçkimsenin, siyasi nedenlerle seçme ve seçilme hakkı sınırlandırılmamalıdır.
9. Yurtdışında çalışan yurttaşlarımıza da Türkiye'deki seçimlerde oy hakkı tanınmalıdır.

DEMOKRASİNİN İŞLEYİŞİ

SİYASAL PARTİLER

Bireyler haklarını ancak örgütlenerek etkin bir biçimde savunabilirler. Bu örgütler arasında siyasal iktidar elde etmek ya da bu iktidara ortak olmak ise siyasal partilerle sağlanır.

Partiler toplumdaki çeşitli sınıfların ve katmanların çıkarlarını gözetirler. Ancak sermaye sınıfının çıkarlarını savunan partiler bile seçimlerde oy tabanını oluşturan emekçi sınıfların taleplerine yer vermek zorundadırlar. Bu olgu, siyasal bilinç düzeyinin gelişmesi engellenen seçmen kitlesinin doğru karar vermesini önlemekte ve partilerin popülist yaklaşımlarına olanak sağlamaktadır.

Bunun yanısıra, partiler oy tabanı olan emekçilerin taleplerini, emekçi sınıfların toplumdaki güçleri ve etkileri oranında kısmen de olsa yerine getirmek zorunda kalırlar. Bu zorunluk ancak gizli ya da açık bir faşizm uygulamasıyla ortadan kalkar.

Birden çok partinin varlığını demokrasinin en temel göstergesi olarak yansıtan görüşler de bulunmaktadır. Oysa "çok partili" deyişi bu partilerin temsil ettikleri sınıf ve katmanların temsili ile birlikte ele alınmak zorundadır ve demokrasinin çoğulculuk ilkesi çok sayıda partinin varlığı ile değil, bu partilerin ülkedeki emekçi sınıf dahil bütün sınıf ve katmanları temsil etmeleri oranında yaşama geçer. Yakın geçmişte, 12 Eylül yönetimi altında kurulan partiler dönemin cuntasının iznine bağlı olarak kuruldu ve cuntanın önceliklerine ve amaçlarına uymayan partilerin kurulmasına bile olanak tanınmadı.

Partilerin büyük çoğunluğu, parti içi demokrasi anlayışından uzak bir yapılanma içindedir ve başkanlarının onay makamı durumuna düşürülmüştür.

Partilerin demokratik ilkelere uyması için:

1. Partilerin emekçi sınıf ve katmanları temsil edebilmelerinin önündeki sınırlamalar kaldırılmalıdır;
2. Partilerin etkinliklerini sürdürebilmesi güvence altına alınmalıdır; bu güvence için uluslararası hukukun kısıtlamaları ve sınırlamaları gözetilerek ulusal hukukta gerekli düzeltmeler yapılmalıdır;
3. Partilerin iç işleyişleri üzerindeki sınırlamalar kaldırılmalıdır;
4. Partiler Sivil toplum örgütleri, DKÖ ve sendikalarla organik ilişkiler kurabilmelidirler;
5. Partilerin yerel örgütlerini gençlik, kadın gibi özel örgüt birimlerini kurabilmeleri hızla sağlanmalıdır.
6. Partilerin ekonomik kaynakları ve harcamaları saydamlaştırılmalı, halkın denetimi etkinleştirilmelidir.
7. Partilerin politikalarının belirlenmesinde parti içi demokrasiyi ve üyelerin söz, karar ve girişim sahibi olmasını sağlayacak, parti çalışmalarına yönetime, denetime, geniş ölçüde katılmaları sağlanmalıdır. Partilerde yönetici diktasının kurulmasını engelleyecek düzenlemeler yapılmalıdır.
8. Partiler toplumla yaygın ve sürekli etkileşim kurabilmeli, politikalarını dayandıkları toplum kesitleriyle birlikte oluşturabilmeli, alacakları kararların hazırlayacakları yasaların geçerliliğini böyle bir iletişim ve etkileşim sürecinde önceden ölçebilmelidirler.
9. Yüzkırtıcı suç işlememiş olmak şartıyla siyasi nedenlerle mahkum edilmiş kişilerin parti kurma ve partilerde yöneticilik yapma hakları sağlanmalıdır.
10. İrkçi, gerici, savaş kışkırtıcısı, halk düşmanı partilerin kurulmasına izin verilmez.
11. Kadınların, toplum yaşamına ve siyasete aktif olarak katılmaları teşvik edilmelidir.
12. Partilerdeki disiplin kurulları yerine bağımsız siyasal bir yargı kurumu oluşturulmalıdır.

bu durum enerji ve enerji kaynakları içinde geçerlidir

Bu nedenle;

· **Bunlardan dolayı da enerji, toplumsal bir varlıktır.**

Günümüzde elektrik enerjisi toplumlar için vazgeçilemez duruma gelmiş durumdadır. Şu an için dünyadaki toplam enerji kullanımının %35'i elektrik enerjisi olmaktadır. Yakın gelecekte bu oranın daha da yükseleceği beklenmektedir. Kullanım tercihinin en önemli nedeni, kullanım kolaylığı, kullanımdaki temizlik ve diğer enerji türlerine dönüştürülmesindeki kolaylıktır.

Elektriğin bu denli yoğun kullanılması, tüketicinin üreticiler konusunda, piyasa mekanizmaları içerisinde tercih şanslarının olmaması gibi nedenler, elektrik enerjisini sermaye sahibi için cazip kılar.

Tüketicilerin elektrik enerjisini kullanmada, üretim yerlerine birden çok hatla bağlantı yapabilmeleri hem rasyonel hem de ekonomik değildir.

Bu nedenle;

· **Elektrik üretimi yapısı gereği doğal tekeldir.**

Sorun, doğası tekel olan bu sektörün mülkiyetinin kimde veya nerede olacağıdır. Bundan da önemlisi elektrik üretim plan ve programlarının yapımında insiyatifin kimde olacağıdır.

Elektrik enerjisi yapısı gereği depo edilemez. Bu karakterinden dolayı da üretildiği an tüketilmelidir. Bu nedenle kapasite fazlası yatırımlar elektriği pahalı kıldığı gibi, gerektiğinde bulunamayan elektrikte pahallı bir enerji türüdür.

Bu nedenle;

· **Elektrik enerjisinde merkezi planlanma zorunludur.**

Planlamanın yanısıra elektrik enerjisinin toplumsallığı nedeni ile elektrik üretiminde üretim güvenliği ve fiyatlandırmada merkezi denetim gerekir.

Bu nedenle;

· **Enerji üretiminde kamu yararını koruyucu merkezi denetim mekanizmaları zorunludur.**

Enerji yapısı gereği tüm sanayii üretimlerinin temel girdisidir. Öte yanda kullanımının yaygınlığı nedeni ile geniş halk yığınlarının yaşamlarında vazgeçilmez bir elemandır.

Bu özellikleri onu finansal değil, katma değeri yüksek bir olgu haline sokar. Enerjinin özellikle elektrik enerjisinin kesintisiz, yeterli ve ucuz olması zorunludur. Bunlar enerjinin kalitesini belirleyen temel argümanlardır. Enerji fiyatlarındaki artışların, ona bağlı olarak çalışma durumundaki sanayii ürünlerinin fiyatını direkt etkilediği sonucu enerjinin toplumsallığını belirler. Bu da onun bir kamu hizmeti olarak algılanmasını gerektirir.

Diğer yanda enerji tüketim gruplarına ancak tek hatla iletilebilir. Tüketicilere birkaç hatla bağlantı kurmak ne ekonomik nede mantıklıdır.

Kesintisizliğinin ve yeterliliğinin koşulu ise merkezi planlamadır. kesintili ve yetersiz enerji değişim fiyatından öte pahallı bir enerji türüdür.

Enerjinin yukarıdaki özellikleri enerji yönetimini doğal tekel kılar. Doğası gereği tekel olan bir üretimin veya hizmetin yönetiminin kamuda olması gereği ise açıktır.

Bu nedenle;

· **Elektriğin Katma değeri Finansal değerinden yüksektir**

Globalleşme olarak tanımlanıp, Yeni düzeni olarak formüle edilen yeni sağ düşünce, iddealarının aksine beraberinde yerleşmeyi getirirse de; Çıkarları gereği ulusal devlet yapısına tahammül gösteremez. Ulusal devlet yapısı, yeni Dünya Düzeni sahipleri emperyalist odakların çıkarlarına şu an için ters düşmektedir. Söz konusu odakların ulusal devlet yapısından anladıkları şey emekçi yığınların taleplerini baskı altında tutacak jandarmadır.

Emperyalist odaklar ve onların işbirlikçilerinin, Türkiye'nin Enerji sektörünü özelleştirmesinde kabullenmedikleri yan; Anayasada tanımlanan ulusal devlettir.

Uluslararası sermaye gruplarının şu an için en büyük sorunu Elektrik üretim ve dağıtımının Anayasa da bir kamu imtiyazı olarak tanımlanmış olması ve uyuşmazlıklarda Türkiye mahkemelerinin yetkili kılınmış olmasıdır.

Yabancı sermaye ve onun işbirlikçileri için enerjinin kamu imtiyazı olarak görülmesi bir teknik sorun olarak görülse de, en önemli sorunları Tahkim sorunudur.

Bilindiği gibi bağımsızlığı tanımlayan önemli argümanlardan birisi kendine özgü bir hukuk sistemine sahip olabilmesidir. Başka bir deyişle kendini belirleyen sınırlar içerisindeki hükümleridir. Bu özellik ulusal devlet yapısının olmasa olmaz koşuludur. İşte bu noktada uluslararası sermaye ve onun yerli

işbirlikçileri ulusal devletin bu yapısına saldırılarını yoğunlaştırmaktadır.

Bu nedenle;

· **Özelleştirmeler Ulusal Devlet Yapısına bir saldırdır**

Gerçekte ülkemizin enerji politikaları (teknolojik tercihler, Mülkiyet, Kaynak kullanımı) globalleşme söylemine paralel olarak kendi dışında çizilen senaryolara göre belirlenmektedir. Senaryonun ismi ise Avrupa Birliği ülkelerince saptanmış "Avrupa Enerji Güvenliği Anlaşması" başka bir deyişle "Avrupa Enerji şartı" dır.

Söz konusu anlaşmaya göre Avrupa enerji gereksinimini sağlamak üzere dört ana güzergah belirlenmiştir. Bu güzergahlardan gelecek enerji ile Avrupa Enerji Marketi oluşturulacak ve enerji fiyatlarında Avrupa sermayesinin kontrolünde olacaktır.

Bu hatlardan ilki Kuzey Avrupayı ve Britanya Adasını beslemek üzere öngörülen Kuzey Denizi Enerji kaynaklarını Avrupaya taşıyan hattır.

İkinci hat Rusya Enerji kaynaklarını avrupaya taşıyan hattırki, orta avrupaya taşıyan petrol ve doğalgaz hatlarıdır.

Üçüncü hat Kuzey Afrika enerji kaynaklarını taşıyacak olan Magrip .2 hattıdır. Bu hat şu günlerde tamamlanmıştır.

Dördüncü hat ise Ortadoğu ve Orta Asya enerji kaynaklarını Avrupaya taşınması düşünülen hattır. Bu hattın Anadoludan geçmesi ise zorunluluktur.

Avrupa ülkeleri belirlenen bu hatların güvenliğini, hatların kontrollarının kendi sermayelerinde olmasında görmektedir. Bu amaçla iletim hatlarının geçeceği ülkeleri enerji sektörlerini özelleştirmeye zorlamaktadır.

Anlaşma koşullarına göre taraf ülke sermayeleri yatırım yaptıkları ülke topraklarında belirli ayrıcalıklar alacaklardır. Bu anlaşmalarda ise yatırım yapılan ülke hukuku değil Avrupa da belirlenmiş hukuk kuralları geçerlidir. Ülke içinde yaptıkları yatırımlardan doğan karlarını koşulsuz olarak yurt dışına (kendi ülkelerine) transfer edebileceklerdir. İletim hattının geçtiği ülke hat kira bedeli tespit hakkını Avrupa enerji marketine devredebilir. Uyuşmazlık konularında ise Avrupa mahkemeleri yetkili olacaktır.

Söz konusu anlaşmayı bugün için Avrupa Birliği Ülkeleri dışında sadece Türkiye ve Cezayir imzalamıştır. Anlaşmaya paralel olarakta Türkiye'de Enerji iş kolunda özelleştirme çalışmalarına başlanmıştır.

Türkiye de yakın dönem özelleştirme çalışmaları her nekadard 24 ocak 1980'de ortaya konan politikalarla dillendirilse de ilk kez 1984 yılında uygulamaya konulmuştur. Bu yıllarda özelleştirmeye karşı olabilecek muhalefeti engellemek üzere sendikalar yasasında ciddi değişikliklere gidilmiştir. Sendika yönetimlerinin yönetim süreleri artırılarak sendika bürokrasisinin oluşması sağlanmıştır. Sendika seçimlerinde ise yöneticilerin atadığı delegelerle seçim yapılması getirilerek sendika bürokrasisinin yeri garantilenmiştir. Öte yanda hak ve destek grevleri yasaklanarak grev sadece ücret düzeyine indirilmiştir. Bu yıllarda uygulanmaya çalışılan yeni liberal politikalar sonucunda 3096 sayılı yasa çıkarılarak enerji iş kolundaki özelleştirmelerde ilk yasal düzenleme sağlanmıştır. KİT'lerin özelleştirilmesine yönelik çalışmalar KİT'lerin gerekli yeni teknolojik yatırımlar yapmasını engellemiş, yönetim kadrolarında ise doğal olarak, oluşturulan belirsizlik ortamında performans düşüklüğüne neden olmuştur.

Bu durum sonucunda elektrik santrallerimiz işletilemez duruma gelmiştir. Termik santralleri Kapasite kullanım oranı %50'ler civarına inmiş bu durumda kurulu gücümüzün yaklaşık %60'ı kullanılabilir durumuna gelmiştir. % 40 olması gereken santral verimleri ise % 32'ler civarındadır.

İletim ve dağıtım hatlarındaki kayıplarımız ise %28'ler ile dünya standartlarının çok üzerinde seyretmektedir.

Bu durum KİT'lerin hizmet kalitelerini düşürmüş "satılında kurtulunursun" söyleminin bütün moral alt yapısı hazırlanmıştır.

Merkezi iktidarlar ise kendi yarattıkları bu durumdan çıkış yolu olarak özelleştirmeyi bir reçete olarak sunmaktadırlar.

Özelleştirmelerin ise kamuda genel bir konsensus sağlanmadan yapılamayacağı kesindir. Oysa özelleştirmeden direkt etkilenen kesimlerin özelleştirmelere ikna edilmeleri oldukça zordur. İşçi sendikaları ve diğer emekçi örgütlülükleri doğal olarak özelleştirmelere karşıdır ve özelleştirmelere ikna edilmeleri zordur. Öte yanda parlamenter politikanın sol kulvarında yer alan siyasi partiler ise geleneksel olarak özelleştirmeye karşıdır.

Yaratılan bu kaotik ortamda geleneksel olarak özelleştirmeye karşı çıkanlar bile artık özelleştirme

imzalanmış olan uluslararası sözleşmelere uygun hale getirilmelidir.^(*)

2. Genellikle Devlet kurumlarından ve yetkililerinden kaynaklanan her türlü kısıtlama, tehdit ve baskı girişiminin cezalandırılması yasal hükme bağlanmalıdır.

3. TRT, AA ve RTÜK'ün siyasi iktidarın vesayetinden kurtulmalarını sağlayacak, özerk kurumlar haline gelmeleri için gerekli yasal tedbirler alınmalıdır.

4. Medya tekelleri yerine, yerel medya kurumları ve özellikle ticari kazanç gözetmeyen kamu yayıncılığı teşvik edilmelidir.

5. Radyo ve TV habercilerinin sarı basın kartı almasını engelleyen mevzuat hükümleri kaldırılmalıdır.

6. Medya tekellerinin sektörde çalışanları sendikasızlaştırma yönündeki baskılarına karşı önlem alınmalıdır.

***)Uluslararası Belgelerde Basın Ve Yayın Özgürlüğü**

BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi(1948) Madde 18: Her şahsın fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır; bu hak, din veya kanaat değiştirmek hürriyetini, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca, açık olarak veya özel surette, öğretim tatbikat, ibadet ve ayinlerle izhar etmek hürriyetini gerektirir.

BM Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi(1976) Madde 18/2'de "Sahip olunan ya da kabul edilen din veya inançtan ötürü baskıya uğramama" ilave edilmiş, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(1953) Madde 9'da da zikrediliyor.

BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi Madde 19: Her ferdin fikir ve ifade hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzu bahis olmaksızın malumat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek ve yaymak hakkını gerektirir.

BM Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi Madde 19/2 b)'de "Sözlü, basılı ya da yazılı olarak, artistik bir form yahut kendi seçimine dayalı herhangi bir diğer iletişim aracı ile, kaynağı ne olursa olsun her türlü bilginin ve görüşün araştırılması, elde edilmesi ya da paylaşılması özgürlüğü" biçiminde yer alırken, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 10'da da zikrediliyor.

AGİK Moskova Toplantısı Belgesi(1991) Madde 26:

Katılımcı Devletler,

a) İletişim hakkını ve b) Medyanın bilgi, haber ve görüşleri toplama, rapor etme ve yayma hakkı dahil olmak üzere, c) İfade özgürlüğü hakkını teyit ederler, d) Bu hakkın kullanımına ilişkin herhangi bir kısıtlama,

- Yasayla konmuş ve
- Uluslararası standartlara uygun olmalıdır.

e) Katılımcı Devletler, ayrıca, bağımsız bir medyanın,

- Özgür ve açık bir toplum ve
- Hükümetin sorumluluğunu düzenleyen bir sistem için zorunluluğunu ve
- İnsan haklarının ve temel özgürlüklerin güvence altına alınmasındaki özel önemini, tanırlar.

Madde 26/1:

Katılımcı Devletler,

a) Kendi egemenlik alanlarında basın ve yayın yapan medyanın yabancı haber ve bilgi servislerine kayıtlama olmaksızın ulaşabilmesini dikkate alırlar.

b) Halk da, yabancı basın ve yayın dahil, kaynağı ne olursa olsun kamusal otoritelerin müdahalesi olmaksızın, bilgi ve düşüncelerin alınması ve paylaşılması hususunda benzeri bir özgürlükten yararlanır.

c) Bu hakkın kullanımındaki herhangi bir kısıtlama,

- Yasayla konmuş ve
- Uluslararası standartlara uygun olmalıdır.

Madde 26/2:

Katılımcı Devletler, bilgi, malzeme ve olanaklara ulaşmanın desteklenmesi ekseninde, bağımsız medyaya karşı ayrımcılık yapmayacaklardır.

dönüşmesinin önündeki tüm engeller kaldırılmalıdır.

- Üniversitedeki döner sermaye sistemi kaldırılarak, üniversite, sanayi, meslek örgütleri ve diğer bilimsel kurumlar arasındaki işbirliğini geliştirecek yeni düzenlemeler yapılmalıdır. Üniversitelerin ticari kurumlar haline gelmesi önlenmeli ve uygulanmakta olan her türlü özelleştirme girişimine son verilmelidir.
- Üniversiteler toplumsal gereksinimlere göre gerekli altyapısı hazırlanarak açılmalı, tamamen politik amaçlarla altyapısı oluşturulmadan yeni üniversite açılmasına son verilmelidir.
- Üniversiteler arasındaki altyapı eşitsizliği bölgesel ayırım yapılmaksızın giderilmelidir. Üniversiteye giriş sınavları ortadan kaldırılarak üniversiteye erişim herkes için eşit kılınmalıdır.
- Eğitim sistemi, öğrencilerin yetenek ve becerilerini açığa çıkarıcı ve geliştirici bir biçimde düzenlenmelidir.

BASIN ve YAYIN ÖZGÜRLÜĞÜ

1. Basın ve Yayın özgürlüğü;
  - a) Düşünceyi ifade özgürlüğü,
  - b) Bilgi ve düşünceyi araştırma, elde etme ve yayma hakkından kaynaklanır, ve
  - c) Katılımcı demokrasinin en temel unsurlarındandır.
2. Basın ve Yayın yolu ile düşünceyi ifade ya da doğru haber alma özgürlüğünün kısıtlanması ya da yasaklanması;
  - a) Toplum oluşturulan bireylerin farklı düşünceleri ve toplumu ilgilendiren haberleri öğrenmelerini ve sağlıklı bir senteze ulaşmalarını,
  - b) Kendi düşüncelerini topluma ulaştırabilmelerini,
  - c) Kendilerini ve toplumu doğrudan ilgilendiren kararların oluşumuna katılmalarını engeller.
3. Ülkemizde; Basın ve Yayın özgürlüğü Anayasanın başlangıç ilkelerinden başlayarak, Terörle Mücadele Yasası, RTÜK yasası ve ilgili ilgisiz 150 civarında yasanın kısıtlayıcı hükümleri ve idarenin yasadışı uygulamaları ile fiilen ortadan kaldırılmış durumdadır. Sistemin muhalif ya da zararlı kabul ettiği düşünceler ifade edildi diye gazete toplatma, kapatma ya da bombalama, kitap toplatma ya da yakma, radyo ve TV istasyonlarını kapatma, canlı yayın sırasında müdahale, tutuklama, tehdit ve öldürmeler günlük olağan uygulamalar haline gelmiştir.
4. Düşünce, Basın ve Yayın özgürlüklerine çizilen bu sınırlar çerçevesinde ülkemizde; kendisini, şikayet, özlem ve taleplerini ifade etmeleri önündeki yasal, demokratik ve barışçıl kanalların kapatıldığı, yönetim seçeneklerini o kanallardan topluma sunmaları yasaklanmış yazan, çizen ve düşünen kişilerin suç işlemekten başka yolu kalmamıştır. Onların sistem tarafından o günün modasına uygun biçimde "solcu", "komünist", "terörist" ya da "bölücü" olarak nitelendirilmeleri aslında düşüncelerini ifade etmeye çalışıyor oldukları gerçeğini değiştirmez.
5. Devletin TRT ve AA üzerindeki vesayeti hem halkın doğru haber edinme hakkını hem de resmi görüş dışındaki düşüncelerin ifade özgürlüğünü engellemektedir.
6. Ulusal Basın ve Yayın kurumlarında Devletin desteği ile yaratılan tekelleşme halkın düşünce ifade ve doğru haber alma haklarını tehdit eder düzeye ulaşmıştır. Teşvik uygulamaları, brifingler ve benzeri yöntemlerle siyasi iktidarın doğrudan etkisi altında bulunan tekeller dağıtım sektörünü de denetimleri altına almaları sayesinde istenmeyen herhangi bir düşüncenin, haberin topluma ulaşmasını engellemeye hizmet eden önemli bir mekanizma oluşturmuşlardır.
7. Yerel radyo ve TV kuruluşlarının sayısında yaşanan patlama toplumda çok sesliliğin gelişmesi için önemli bir potansiyel oluşturmakla birlikte, RTÜK tarafından uygulanan yasa dışı baskılar, ihale yöntemiyle yayın kanallarının parası olana tahsisi, büyük sermaye ve medya tekellerinin baskısı bu kuruluşların bağımsız varlığını tehdit etmektedir.

Basın ve yayın özgürlüğünü sağlamak için:

1. Anayasa ve yasalarda Basın ve Yayın özgürlüğünü kısıtlayıcı her türlü hüküm kaldırılarak mevzuat

taraffarı olmuştur.

Enerji iş kolunda yapılan ilk özelleştirme çalışması, İstanbul'un Anadolu yakası elektrik dağıtımının Aktaş Aş'ye devredilmesi olmuştur. Bu devir işleminde sendika tepkisini yok etmek için enerji iş kolunda en örgütlü sendika olarak görülen TES-İŞ'e %5'lik bir hisse verilmiştir. Söz konusu bu pay daha sonraları bir çok alanda sendikanın prangası olmuştur. Bu özelleştirme Elektrik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesinde dava edilmiş ve mahkeme İşletme hakkı devrinin iptaline karar vermiştir. Buna rağmen Aktaş çalışmalarının mahkeme kararlarına rağmen sürdürmektedir.

Dağıtım işinin Aktaş'a devredilmesi İstanbulun Anadolu yakasındaki dağıtım problemini çözmediği gibi yeni sorunları da ağırlaştırarak yaratmıştır.

Enerji iş kolu 1970'li yıllardan bu yana grev yasağı kapsamındadır. Bu durum enerji iş kolu çalışanlarının iş yerlerinin geleceği konusunda en doğal tepkilerini gösterememe sonucunu doğurmakta hak gasplarının yoğunlaşmasına neden olmaktadır. ÇEAŞ ve KEPEZ çoğunluk hisseleri Uzan ailesinin eline geçtiğinde bu hak gaspları yoğunlaşmıştır. Yasa gerği on ve üstündeki işten çıkarmalar toplu işten çıkarma kapsamında dır ve yasaktır. Uzanlar ise her hafta periyodik olarak dokuzar kişilik işçi gruplarını işten çıkararak bu yasağı aşmaktadırlar. Bu gün gerek ÇEAŞ ve gerekse KEPEZ'de taşaronlaşma yoğun olarak yaşanmaktadır.

Enerjinin bir boyutuda çevredir. Enerji üretim karakterinden dolayı her şekliyle çevreye bozucu bir etki gösterir. Bu tür bozucu etkiler azaltılsa bile hiçbir zaman engellenemez. Daha fazla kazanç uğruna yapılan aşırı üretim ve kontrolsüz tüketim, doğada yıllarca oluşan dengeleri bir kaç yıl içerisinde bozabilmektedir. Hidrolik santrallar eko dengeyle birlikte iklimsel değişikliklere neden olduğu gibi temik üretim sözü çok edilen seragazi etkisi ile buna bağlı küresel ısınmanın temel nedenleridir. Nükleer atık ve artıkların ise etkisizleşmesi için yüzmilyonlarca yıl gerekmektedir.

Kısaca her tür kültürel üretimde olduğu gibi enerjinin her tür üretimde doğal işleyişi bozar. Üretimdeki bozucu etkide her zaman olumsuz yöndedir. Oysa enerji aynı zamanda bir zorunluluktur. O halde enerji verimli kullanılmalı, üretimindeki çevresel etkiler değerlendirilmelidir. Enerji maliyetindeki temel kriter toplumsal maliyet olmalıdır. Oysa sermaye açısından temel güdü finansal getiridir.

İstatistikler enerjinin Türkiye'de, OECD ortalamasından üç kat daha verimsiz kullanıldığını göstermektedir. Bundaki temel neden ise emperyalist odakların kendi kullanmadıkları geri ve enerji yoğun üretim biçimlerini Türkiye gibi ülkelere yutturmalarıdır. Bu anlamda Fransa kendi ülkesinde çevresel sorunları ve enerji yoğunluğu nedeni ile geliştiremediği çimento sektörünü Türkiye'ye kaydırmıştır. ABD miyadı dolmuş ark ocaklı demir çelik fabrika teknolojisini Türkiye'ye satmış, bunada teknolojik yardım adını vermiştir.

Bütün bu hovardaca yapılan tüketim doğal olarak ülkenin enerji talebini yüksek olarak gösterirken, çevreninde gereksiz yere tahribine neden olmaktadır. Planlamada sırf finansal maliyet gözetilerek yapılan maliyet analizleri ile insanlığın yüzlerce yıllık birikimlerinin ürünü kültürel kalıntılar yok edilmektedir. Hasan Keyf kalıntıları sırf bu yüzden yok edilmektedir.

İnsanlar ya aydınlık ya kültür ikilemi ile karşı karşıya bırakılmaktadır. Oysa bu iki olgu birbirine koşul değil aksine destek olmalıdır.

Ülkede kurulu elektrik enerjisi santrallarının % 30' u çalıştırılmamakta, çalıştırılanlarında kapasite kullanım oranları % 50' ler düzeyinde olmaktadır. 22000 MW kurulu gücün ancak 15000 MW kullanılabilir düzeydedir. Çalıştırılabilir gücün % 28'i ise iletim ve dağıtım hatlarında bakımsızlık yüzünden kaybolmaktadır.

Bütün bunlara rağmen sömürülmeyi distur edinmiş politikacılar, ülkenin enerji açığı varmış gibi bir hava yaratarak Türkiye'de nükleer santral kurmak için emperyalistlerin tezgahartlığına soyunmaktadırlar.

Bütün bunlardan hareketle diyoruz ki :

- Enerji sektörü kamusal bir hizmettir ve ancak kamu kontrolünde olmalıdır
- Enerji maliyetinde genel prensip, finansal kar değil, katmadeğer faydasıdır
- Enerji iş kolundaki örgütlenmeye getirilen bütün sınırlamalar kaldırılmalı emekçilerin grev hakları iade edilmelidir
- Enerji planlamasında finansal maliyet değil toplumsal yarar gözetilmelidir.
- Geçmişin teknolojisi ile yarınları planlamaktan vazgeçilip, yeni ve yenilenebilir kaynaklar araştırılıp geliştirilmeli planlamalar bu doğrultuda yapılmalıdır
- Nükleer santralların tehlikeleri artık görülmüştür. Bu tip santrallardan bütün dünyada

vazgeçilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

- Enerji politikaları çevreci romantizminden sıyrılıp rasyonel temellere oturtulmalıdır.
  - Enerji planlamaları sanayileşme planlamasıyla birlikte düşünülmelidir
  - Tasarruf edilen enerji en temiz üretilen enerjidir. Bundan hareketle enerji verimliliği yükseltilmeli, iletim ve dağıtımda oluşan kayıplar normal düzeylere çekilmelidir.
  - Mevcut santraller verimli çalıştırılmalı kapasite kullanım oranları yükseltilmelidir
  - Santrallerdeki eleman açıkları ivedi olarak kapatılmalıdır
  - Enerji sektöründe Uzan ailesine olduğu gibi verilen ayrıcalıklar kaldırılmalıdır
- Sonuç olarak ekonomik sistemin gereği sanayileşme ve elektrikleştirme birlikte kavranmalıdır. Kapsamlı ve uygulanabilir bir planlama söz konusu olmadığından sanayinin tutarlı gelişiminin ve buna bağlı elektrik üretiminin sağlanamayacağı ortadadır.

Sanayileşme tercihleri ve bunun bir parçası enerji politikaları doğrudan düzene bağlıdır. Emperyalist - Kapitalist sistem içerisinde ve kapitalist yoldan kalkınma söylemi ile ülkenin az gelişmiş sürecinden çıkarılması ve toplum yararına bir sanayileşmenin gerçekleştirilmesi olanaklı değildir.

Bu sorun ise ancak halkın doğal kaynaklara, sanayiye ve geleceğe sahip olduğu bir düzen içerisinde ve halkın örgütlü mücadelesinin ve iradesinin ürünü olan iktidarlarca çözülür.

YEREL YÖNETİM

Yaşadığımız dünyamızda bir yandan küreselleşme süreci yaşanırken, aynı zamanda da yerelleşme eğilimlerinin güçlendiği görülmektedir. Küreselleşme eğilimi, geleneksel yönetim anlayışlarını uluslararası yapılanmalara dönüştürmektedir. Buna karşılık; yerelleşme süreci, merkezîyetçi anlayışları yeniden biçimlendirerek daha insani ve yaşanabilir bir dünyanın yaratılmasına katkıda bulunmaktadır. Merkezi ağırlıklı yönetim sistemlerinden güçlü yerel yönetimlere, temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye doğru gelişmeleri kapsamaktadır.

Ülkemizde yönetim; idarenin kuruluş ve görevleri, merkezden ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. Merkezi yönetim, kimi kamu hizmetlerinin bir merkezde toplanması ve bu hizmetlerin belli bir hiyerarşi içinde tek elden yürütülmesidir.

Yerinden yönetim ise, halkın yerel, ortak gereksinimlerini, halk tarafından seçilen yerel yöneticilerle ve ağırlıklı olarak yerel kaynaklarla karşılanması olup bu sürece halkın katılımını öngörmektedir. Bu kapsamda; 1580 sayılı Belediye Kanunu, 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu; 2977 sayılı Mahalli İdare ve Mahalli Muhtarlık ve İhtiyar Heyetleri Seçim Kanunu, 5442 sayılı İl İdaresi ve 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile düzenlemeler yapılmıştır.

Yerel yönetimlerin en genel özelliği; özerk ve tüzel kişiliklerinin olmasıdır. Kendilerine özgü bütçeleri olup, hak ve borç sahibi olabilir, kendi organları ile görevlerini yürütürler. Buna karşılık kendi gelirleri ile üstlendikleri görevleri yapmaları olanaklı değildir. Kanunlar çerçevesinde yönetsel ve mali açıdan merkez yönetiminin denetimindedir.

Toplumların özerk, demokratik, saydam, verimli bir yönetime sahip olmaları doğrultusunda yönetimin aşırı merkezîyetçi bir yapıdan kurtulması bölgesel yada yerel kurumların "yerinden yönetilmesi" eğilimlerini yansıtan bir kavram olan "yerelleşme" yirminci yüzyılın sonunda güç kazanan bir eğilimdir. Bir yönetim biçimi olan ve kısaca halkın yerelde seçtiği organlar aracılığı ile yönetilmesini anlatan yerel yönetim kavramı aynı zamanda yerel iradenin inisiyatifinde yönetim anlamında kullanılmaktadır. Belli hedeflere ulaşmak, halkın ortak gereksinimlerine yanıt vermek üzere ortaya çıkmış olan yerel yönetim birimleri siyasal yönetsel ve toplumsal nitelikler taşımaktadır.

Başka bir anlatımla, yerel topluluklar kendilerini en yakından ilgilendiren işler hakkında özgürce karar aldıkları, demokratik yol ve yöntemleri, demokratik ilkelere ve davranışlara alışkanlığı yerel yönetimlerde kazanırlar. Böylece özgürlüğü geliştirerek, olası keyfi yönetime karşı birey ve birey gruplarının korunmasını sağlamakta ve aynı zamanda çoğulculuk yaratarak siyasal ve ekonomik gücün yoğunlaşmasını, tekelleşmesini önleyebilmektedir. Bu özelliklerden dolayı halkın yönetime daha çok ve

ÖNERİLER

Bu düşünceler ışığında;

- Eğitim ve öğrenimin her kademesi 22 yaşına kadar, hiçbir ayrıcalık gözetilmeden devlet tarafından parasız olarak sağlanmalıdır.
- Türk-İslam ve her türlü gerici görüşler terkedilerek, bu anlayışın tüm tortuları ve kadroları eğitim alanından derhal uzaklaştırılmalıdır.
- Devlet dini eğitimin tarafı olamaz. Devlet himayesinde dini eğitim veren bütün okul, kurs vb. kurumlar kapatılmalıdır. Din dersleri eğitim programı içinde sosyolojik bakış açısı ile bilimsel bir çerçevede Dinler Tarihi ve Felsefesi öğretimi şeklinde seçmeli olarak verilmelidir.
- Yurttaşlığın gerçek anlamını ve içeriğini gençlere kavratacak Yurttaşlık Bilgisi, İnsan Hakları ve Özgürlükleri vb. ders olarak uygun bir şekilde işlenmelidir.
- Eğitim programlarında çocuk, çevresini ve toplumu tanımaya yönlendirilmeli, özgür bir kişilik bilinci verilmelidir. Özellikle kimsesiz, yoksul çocukların, tutuklu ve hükümlülerin çocuklarının eğitiminde çıkabilecek problemler devlet kontrolü altında giderilmeli ve yardımcı olunmalıdır.
- Orta öğretimde öğrencileri yeteneklerine göre yönlendirebilecek eğitimi, uygun nitelik ve nicelikte danışman ve rehberlik kadroları açılmalıdır. Mesleki-teknik ve yüksek öğrenime yönelik olarak ikili yapı geliştirilerek yeniden düzenlenmelidir.
- Eğitim programlarının hazırlanması MEB'in tekelinden çıkarılarak, üniversitelere ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlara bırakılmalıdır. tespit edilen plan ve programlar MEB tarafından uygulanmalı ve demokratik kurumların denetimine açık olmalıdır.
- Eğitim kadrolarının ekonomik sorunları insanca yaşayabilecekleri ve hak ettikleri seviyede çözümlenerek, zamanlarını tamamen eğitime vermelerinin koşulları yaratılmalıdır. Bilimsel yayınları izleme ve meslekte gelişmeye dönük kurslar devlet tarafından desteklenmeli ve teşvik edilmelidir.
- Gençlerin ve eğitim kadrolarının demokratik bir hak olarak örgütlenme ve kendini ifade etmelerinin önündeki tüm engeller ve kısıtlayıcı uygulamalar kaldırılmalı ve bu hakların kullanılması yasalarla güvence altına alınmalıdır. Bu demokratik ve örgütlü yapıların eğitim alanında söz hakları olmalıdır. Özellikle gençleri potansiyel suçlu olarak gören anlayışlar terkedilmeli, gençliğin onurunu kırıcı baskılara son verilerek, güvenlik güçlerinin eğitime müdahalesi önlenmeli ve özel güvenlik birimleri de kaldırılmalıdır.
- Ülke kaynakları akılcı kullanılarak, eğitime en büyük pay ayrılmalıdır. Savaşa, vakıf okullarına ve Diyanet kurumlarına ayrılan paylar eğitime aktarılmalıdır.
- Herkesin anadilini geliştirme ve anadilinde eğitim yapma hakkının fiilen gerçekleştirilmesi için gerekli tüm tedbirler alınmalıdır.
- Eğitim amacı gütmeyen ve birer ticari kuruluş haline gelmiş olan özel dershaneler ve okullar kapatılmalıdır. Devlet, okullarda eğitim ve öğretim seviyesini ve kalitesini yükselterek toplumun özel okul ve dershanelere olan gereksinimini ortadan kaldırmayı amaçlamalıdır.
- Yabancı dilde eğitime son verilmeli, dil öğretiminin daha uygun koşulları yaratılarak geliştirilmelidir.
- Ailenin eğitiminden başlayarak, eğitim alanında çocuğun kişiliğinin özgürce gelişmesini engelleyen otoriter disiplin anlayışı terkedilerek, her türlü onur kırıcı davranışa son verilmelidir. Görsel medyanın çocuk psikolojisine yaptığı olumsuz etkiler gözönüne alınarak, şiddet içeren ve toplumsal ahlaki değerlere aykırı yayınlar yasaklanmalıdır.
- Ülkede var olan eğitim eşitsizliklerinin kaldırılması için özellikle bu bölgelere öncelik verilerek daha fazla eğitim olanakları devlet tarafından sağlanmalıdır.
- Bugünkü yapısıyla Yüksek Öğrenim Kurumu kaldırılarak, özerk ve demokratik bir üniversite yasası hazırlanmalıdır.
- Özellikle yüksek öğrenim gençliğinin sosyal gereksinimleri ücretsiz olarak karşılanmalıdır. Üniversite harçları, eğitime katkı payı, yardım gibi eğitime ayrıca kaynak yaratma uygulamaları kaldırılmalıdır.
- Ülke geleceğinde önemli bir rol oynayan üniversitelerin bilimsel, toplumsal, siyasal ve kültürel alanlardaki araştırma, geliştirme, tartışma, bilimsel ve toplumsal üretim merkez ve platformu haline

EĞİTİM

GİRİŞ

Eğitim kişinin zihinsel, bedensel, duygusal ve toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının istenilen doğrultuda geliştirilmesi ya da ona bir takım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar ve bilgilerin kazandırılması yolundaki çalışmaların tümüdür. Bu nedenlerle eğitim, bir ülkenin geleceğinin temel taşlarının en önemlisidir. Gelişmekte olan ülkeler için temel sorun, eğitimde kendi ulusal norm ve standartlarını yaratabilmektir.

Türkiye, cumhuriyet dönemiyle birlikte kendi ulusal eğitim modelini oluşturmaya çalışmış ve önemli başarılar kazanmış, ancak ana dilde eğitim politikası benimsenmediğinden eğitim modeli süreç içinde çıkmazlara girmiştir. Bu anti-demokratik tarzın düzeltilmesi gerekirken aksine 50'li yıllarla birlikte başlayan dışa açılma politikaları ve içte gericiye verilen tavizlerle birlikte yürüyen emperyalizme teslimiyet, eğitimi bilimsel ve demokratik içeriğinden uzaklaştırarak, cumhuriyetin kuruluş felsefesine de aykırı bir şekilde 12 Eylül'le birlikte uygulama şansı bulduğu ırkçı ve islamcı bir temele dayandırılarak hakim kılınmaya çalışılmıştır. Türk İslam sentezi diye ileri sürülen bu gerici ve ırkçı düşünceler, eğitim sistemimizin temelini oluşturmuş, demokratik ve yurtsever görüşlere sahip eğitim kadroları da baskı altına alınarak, bir çoğu bu alanlardan çıkarılmış ya da uzaklaşmak zorunda bırakılmışlardır. Eğitim sistemini bugün yöneten kadrolar büyük oranlarda bu görüşlere sahip kadrolardır. Bugünkü haliyle sürdürülmeye çalışılan eğitim, ilgili alan ve kurumlarda birbirini anlamaktan uzak, ülkesine ve halkına yabancı, insani ve toplumsal değerlerden uzak, bireyci ve teslimiyetçi bir insan tipi yaratmaya yöneliktir.

Yeni dünya düzeninin ekonomide yarattığı problemleri aşabilmek için, devlet her geçen gün kendine yük olarak gördüğü sosyal kazanımları geri almaya çalışmakta ekonomide olduğu gibi eğitimde de giderek daha fazla özelleştirmeye gitmektedir. Ticari bir meta haline dönüşmeye başlayan eğitim, giderek sadece varlıklı sınıfların yararlanabileceği bir hale gelmektedir.

Devletin temel görevlerinden biri olarak eğitimde yaşanan bu süreçte, diğer taraftan dinci siyasal güçlerin alternatif yapılar oluşturarak, bilimsel anlayışlardan yoksun, demokrasi karşıtı şeriatçı bir gençlik yaratılmasına da destek olunmuştur.

Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı doğu ve güneydoğu anadolu bölgelerinde yaşanan savaş ve bu savaşın kurumsallaştırdığı yapılar zaten yetersiz ve anti-demokratik olan eğitim sistemini tamamen işlemez hale getirmiştir. Anadillerinde eğitim edinme hakkından yoksun bırakılmanın yanısıra savaş ortamının yarattığı özel durum nedeniyle kapatılan okulların yanısıra mevcut olanlardaki yetersiz eğitim olanakları nedeniyle de insanların eğitimden eşit faydalanma hakları ellerinden alınmış durumdadır. Zorunlu göçün yarattığı ekonomik, sosyal ve psikolojik çöküntü kendini eğitim alanında da göstermektedir. Bir yandan sürgünler diğer yandan eğitim emekçilerini de hedef alan faili meçhul cinayetlerle Bölge'de durum giderek çözümsüz kılınmıştır.

Eğitim sorununda bugün yaşananlar, anlatılıp tarif edilme boyutunu tamamen aşarak doğrudan her ailenin yaşayıp tanıdığı bir toplumsal gerçek halini almıştır.

EĞİTİMİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Demokrasi gerçek anlamını ancak özgür yurttaşların bilincinde bulur ve gelişir. Çağdaş anlamda eğitimin amacı, bilimsel düşünme yetisine sahip, sorgulayıcı, araştırmacı, yaratıcı ve özgür düşünüp karar verebilme bilincine erişmiş bireyler yetiştirmek ve bu taban üzerinde toplumsal gelişmeyi sağlamaktır. Totaliter yöntemlerle yönetilen toplumlarda ise eğitim özgür yurttaşlar yerine otoriteye ve onun temsil ettiği ideolojiyi sorgulamadan kabul eden tektip bir toplum oluşturmaya yönelir. Bu nedenle eğitim, temel eğitimden yüksek öğrenime, ana okullarından meslek edinme ve geliştirme eğitimlerine kadar yaşamın her alanında bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Eğitim ve öğrenim hakkı dil, din ve ırk farkı gözetilmeksizin temel yurttaşlık hakkıdır. Bu temel hakkın kullanılması için eğitim alanı, laik, bilimsel ve demokratik düşünceler ışığında, ülkenin ve halkın çıkarları doğrultusunda yeniden düzenlenmelidir.

daha aktif olarak katılması ile yerel politikaların önemi artmış, yerel düzeyde oluşturulan politikalar ülke çapındaki politikaları daha çok etkilemeye başlamıştır.

Ancak günümüzde yerel demokrasiyi yalnızca yerel yönetimlerin seçimle gelmesi ile sınırlayan, aşağıdan yukarı demokratik örgütlenmeyi temel almayan anlayış bugün sadece merkezi yönetimde değil, yerel yönetimi temsil eden seçilmiş organlarda da gözlenmektedir. Gerçekte bu demokratik olmayan bir anlayışın yansımasıdır. Bu çerçevede yerel yönetimler yeneden ele alınmalı, halk katılımını ön plana alan kendi haklarını gözeterek çağdaş kentsel planlamaya yönelen, şeffaf, demokratik bir yapı oluşturmalıdır.

Bu bağlamda demokrasinin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması konusunda yerel yönetimlerin önemi yadsınamaz. Bu yönüyle de yerel yönetimler, yalnızca bir hizmet kuruluşu olarak değil, aynı zamanda demokratik siyasi kurumlar olarak yeni işlevler üstlenmektedir.

Yerel yönetimleri diğer kurumlardan ayıran diğer bir özellik, yerel halkın katılımının ötesinde, yönetimin aldığı yada alacağı kararların yerel halkın gündelik yaşamını anında ve doğrudan etkileyecek olmasıdır. Çünkü yerel yönetimlerin görev tanımı alanı oldukça geniş bir yer tutmaktadır.

Ayrıca merkezi idarenin, İller Bankası, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü gibi kurumlarda doğrudan, diğer kurumlar ile dolaylı yönden uygulamada ilişkileri önem taşımaktadır. Örnek olarak sağlık, eğitim, kültür, konut, alt yapı, ulaşım ve trafik, kanalizasyon, yiyecek, içecek, çocuk ve yaşlıların sorunları, işsizlik, çalışma yaşamı, örgütlü topluluklarda hatta bireylerle bire bir ilişki kurabilecek örgütlenme yapılarını kurabilmeleri yerel yönetimleri ayrıca önemli kılmaktadır.

Bu özelliklerden dolayı Türkiye, Avrupa Birliğine tam üye olabilmek için yapılan başvurunun yanı sıra, Avrupa Yerel Yönetimler özerklik şartı, Avrupa Kentli hakları sözleşmesi, AGİK anlaşmasına koşut olarak Moastrect anlaşmasının yanı sıra Habitat II, Yerel Gündem 21 gibi girişimlerde platformlar oluşturulmaya başlanılmıştır.

Türkiye'de yerel yönetimlerde yeniden yapılanma planlı kalkınma dönemiyle başlamıştır. denebilir. Kısaca; 1962 tarihinde (MEHTAP) Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi, 1971 de Bakanlar Kurulu ile "Devlet Kesimini Yeniden Düzenlenmesinin Genel Yönünü ve Stratejisini tespit etmek, 1978 Ocakta kurulup, 1979 da kaldırılan "Yerel Yönetim Bakanlığı" 1991'de tamamlanan Kamu Yönetimi Araştırma (KAYA), ayrıca 1992 yılında TÜSİAD ve Toplu Konut İdaresi tarafından bir çalışma yapılmıştır.

Fakat en önemlisi uygulamaya konan 1984-85 yıllarında gerçekleştirilen Büyükşehir Belediyeleri reformu ve kent planlamaya ilişkin yetkilerin belediyelere devri, merkeziyetçi eğilimden uzaklaşma ve yerinden yönetimin güçlendirilmesi yönünde bir adım olarak kabul edilebilir.

Ancak yerel sınırların, idari bölümlenme esas alınarak yalnızca fiziki ve coğrafi verilere dayanılarak saptanması yeni sorunlar yaratmıştır.

Kent planlaması açısından anlamlı olan "Metropolitan alan", nazım plan alanı, Büyükşehir Belediyesinin idari sınırlarının dışına taşmasıyla, bu alan içinde birden fazla merkezi yada yerel otoritenin yer alması bu kurumlar arasındaki uyumsuzluk ve yetki çatışmasına neden olmaktadır.

Nitekim kent planlamaya ilişkin yetkilerin yerel yönetimlere devri, siyasal çıkarlar ve kentsel rant kazanımı öncelik kazanarak nazım planları tamamen bir kenara itmiş, uzun vadeli strateji ve politikalarından yoksun parçacı, sürekliliği olmayan bir yaklaşım benimsenmiştir. Bundan da baskı ve çıkar gruplarının genel ve yerel politikada etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Kent planlamasında yerel yönetimle merkezi idare arasındaki yetki çatışmalarının yanısıra, Büyükşehir Belediyesinin İlçe Belediyelerinin almış oldukları kararları veto veya değiştirerek onama yetkisi ayrı bir sorundur. Büyükşehir Belediye Başkanı ve meclisinin bu yetkisi tam anlamıyla bir azınlık yönetimi oluşturmaktadır.

İmar planlarının teknik zorunluluklar ve mahkeme kararları dışında, kişi veya kurumların lehinde sık sık değiştirilebilmeleri, değişiklik gerekçesi ne olursa olsun planlama ve uygulama disiplini bozmakta, planlama etiğine uymamakta dahası giderek belediye meclislerine, belediye başkanlarına yani seçilmişlere de güven ve saygı kalmamaktadır. Bu duygu demokrasinin gelişmesini köreltmekte, başka yönetim arayışlarına yöneltmektedir.

1950'li yıllardan başlayan ve gittikçe ivme kazanan zorunlu ve ucuz işgücü yaratılması amacıyla özendirilen göç olgusu, kentleri cazibeli çekim merkezi yapma anlayışı ile hızlı, çarpık ve sağlıksız kentleşen Türkiye'de sermayenin yerel yönetimlere yaklaşımı açıktır.

1960'lardan bu yana çok uluslu ortaklıkların kurulması kapitalizmin dünya ekonomik sistemine egemen olmasını amaçlıyordu. 1980'li ve özellikle 1990'lı yıllarda bir yandan ideolojik yapılanmayı

anlatan küreselleşme, öte yandan devletlerarası kuruluşlar oluşturarak siyasal yönden örgütlenmeyi de gündemine almıştır. Ulusal devletler, uluslararası kuruluşların çatısı altında egemenliğin kendilerine sağladığı hakların bir bölümünü yerel birimlerin güçlendirilmesi, yerel yönetimlerin özerk kılınması yönünde eğilimleri güç kazanmaktadır.

1980'li yıllarda başlayan bu süreçler Dünya Bankası gibi uluslararası tekeli sermayenin finans kuruluşları ile desteklenmiş, bir çok altyapı projesi, bu veya benzeri finans kuruluşlarınca kredi ile donatılmıştır. Bu kredilerin bir çoğunda ön koşulların arasında da belediye işletmelerinin özelleştirilmesi de yer almıştır. Bu anlayışla 1996'da İller Bankası'nın yasal düzenlemelerle fonksiyon değiştirmeye zorlanmasıyla, yerel yönetimler merkezi kamu maliyesinden koparak, sermaye piyasasına muhtaç ve ondan yüksek faizli krediler alan kurumlar haline dönüştürüldü. Faizlerin, ana paranın yanında kur farklarından kaynaklanan borçlanmalar halka ödettirilmeye başlandı. Böylelikle belediyeler hizmet kurumu olmaktan çıkmış, kar kurumlarına dönüşmüştür. Başka bir ifadeyle, halkın sömürülmesinden elde edilen karlar hem yabancı hem yerli sermayeye aktarılmakta aracı kurumlar haline gelmiştir.

Bu bağlamda günümüzde sürekli olarak yerel yönetimlerin güçlendirilmesinden, yerel yönetim reformundan söz eden tekeli ve yerel burjuvazi, yerel yönetimlerin özerkleştirilmesini demokratikleşme olarak sunsalar da aslında yerel yönetimleri birer işletme gibi görmektedirler. Halkın söz, yetki ve karar sahibi olmasını istemeyip aksine engellemektedirler. Bu olgu, mecliste şu anda görülmekte olan Mahalli İdareler Kanun Taslaklarında çok açık ve net olarak görülmektedir.

Oysa ki; sağlıklı kentlere duyulan özlem gün geçtikçe yakıcı bir sorun olup, çözümü yine yerel yönetimlerdeki. Ancak, gerek yerel yönetimlerin bugünkü konumu, gerekse demokratik katılım düzeyi gereksinimlerin oldukça gerisindedir. Nedeni ise;

Ülkemiz insanı üzerinde baskılarla yaratılan depolitizasyon sonucu, örgütlü demokrasi mücadelesi geleneğinin oluşturulması engellenmiştir. Yurttaşlık bilinci gelişmemiş, topluma ve kendine yabancılaşma yaşanmaktadır. Kentli olma bilinci gelişmemiş, aksine arabesk bir kültür oluşmuştur. Toplumun bilgi edinmesi kısıtlanarak, dil, din, cinsiyet, etnik ve siyasal düşünce ayrımı körüklenerek halk kamplara bölünmüş, bireysel çıkarlar öncelikli olmuş, toplumsal sorunlara örgütlü olarak sahip çıkılması önlenmiştir.

Bu ve benzeri olumsuzlukların sonucunda bugünkü yerel yönetim birimlerimiz çağdaş toplumun isteklerini karşılayabilecek demokratik, katılımcı, saydam, etkin, verimli ve arzularan yönetim yapısına sahip değildir. Ayrıca, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında demokratikliği artıracak, bilimsel verilere dayalı olarak bir görev ve sorumluluk bölümümü yapılmamıştır.

Bu sorunların giderilmesi için şu anda yasallaşmakta olan Mahalli İdareler Reformu Yasa Taslakları bugünkü eleştirilen yasal mevzuatı mülhla aratacak niteliktedir.

Bu bağlamda sorunların gerçekte ve demokratik çözümlenmesi için;

1) Sözü edilen yasa tasarılarının bu haliyle çıkmaması için gerekli her türlü yasal girişimlere hemen başlanılmalı.

2) Demokratik kitle örgütleri, sendikalar, meslek odaları, kooperatifler, üniversiteler v.b. oluşan kent meclislerinin, etkin bir şekilde, planlama ve denetim mekanizmalarında görevlendirilmeleri yasal olarak düzenlenmelidir.

3) 4046 sayılı Özelleştirme Yasası kentsel talana neden olmakta, buna karşın kamulaştırma tek çözüm olduğu bilinmelidir.

4) Popülist yaklaşımla imar affını siyasal istismarlara, kaçak yapılarla, talana dönüştüren politikalarla ivedilikle vazgeçmelidir.

5) Kente karşı suç kavramı geliştirilmeli ve yasal yaptırımlara gidilmelidir.

6) Yönetimlerin tüm icraatlarına ilişkin doğrudan kaynağından bilgi edinme hakkı ve yolları açık tutulmalıdır.

7) Meslek odalarının öncülüğü ile oluşturulacak kent bilinciyle halkın siyasetçiyi aktif olarak denetlenmesi sağlanmalıdır.

8) Kentleşme ve çevre arasındaki ilişkinin doğru kurulması, kent korumacılığı, bölgesel planlama ve nazım plan kararlarının sosyal içerikli olması ve doğacak rantın kent halkına bölümümü sağlanmalıdır.

9) Gençler ve kimsesiz çocuklara gerekli özen gösterilerek suç işleme ortamlarından uzak tutulmalı, suç ortamları bertaraf edilmelidir.

10) Metropollerimiz için bölgesel acil durum planları yapılmalıdır.

11) Çevre ve ekeolojik değerler öne çıkarılmalıdır.

12) Ülke genelinde köy-kent oluşturularak göçler önlenmelidir.

gruplarının kullanımına ayıran hükümetler sağlığı özelleştirerek sağlık sorunlarını çözeceklerini sanmaktadırlar.

Sağlık hizmetlerinin devletin sorumluluğundan alınarak özel sektöre devredilmeye başlanması, daha önce tanımlanan "sağlık hakkı"nın ana özelliklerinden olan erişilebilirliği yok etmekte, böylece sağlıkta eşitsizliği getirmektedir. Kar oranlarının çok yüksek olabildiği ve "müşteri"nin hiçbir sektörde olmadığı kadar bilinçsiz-bilgisiz ve umarsız olduğu sağlık sektörü, yatırımcılar için çekici bir alan oluşturmaktadır. Sağlığın metalaşması ve sağlık hizmetlerinin sadece kar getiren alanlarla sınırlandırılarak pazar ekonomisi ile biçimlenmesi, sağlıkta özelleştirmenin doğal sonucudur. Bu koşullarda o büyü(!) rekabet ortamının kaliteyi arttıracığını ve sağlık hakkının herkes tarafından elde edilebileceğini düşünmek, safdillik olur.

Sağlık alanının özelleştirmesi sağlık hizmetlerinin belirli bölgelerde yığılmasına, bölgeler ve yerleşimler arası hizmete erişim açısından eşitsizliğin artmasına, dar gelirliilerin bu hizmete erişimini zorlaştırmaya ve giderek yoksun kalmasına, sağlık personelinin işsizlikle karşı karşıya kalmasına yolaçacaktır.

Ülke genelinde yaşanan sağlık sorunlarının yanısıra Doğu ve Güneydoğu Anadolul bölgelerinde savaş koşulları nedeniyle sağlık sorunları bir kat daha ağırlaşmaktadır. Sağlık ocaklarının ve hastahanelerin kapalı tutulduğu bir çok yerleşim birimi bulunmakta ve bu binalar farklı amaçlar için kullanılmaktadır. Sağlık personeli sürgün edilmekte, faili meçhul cinayetlere kurban gitmektedir. Savaşın bir sonucu olarak ortaya çıkan zorunlu göç ve göçün neden olduğu yoksullaşma göç edenlerin zaten yetersiz olan sağlık hizmetlerine erişimini daha da zorlaştırmaktadır. Gerek savaş koşulları gerek göç, insanlar üzerinde psikosomatik ve fiziksel rahatsızlıkların oluşmasına, yetersiz altyapı bulaşıcı hastalıkların artmasına kaynaklık etmektedir.

Demokratik güçler olarak taleplerimiz.

1. Türkiye'de yaşayan her bireyin sağlık hizmetlerinden herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan eşit ve ücretsiz olarak yararlanması sağlanmalıdır.

2. Bireysel sağlık hakkının korunması, geliştirilmesi kamunun sorumluluğunda olmalıdır. Kamu, sağlık hakkını toplumsal ortak çıkarların yansıması olarak herkesin gereksinimleri ölçüsünde güvence altına almalıdır. Sağlık hizmetleri için piyasa koşulları kabul edilemez.

3. Türkiye'de toplumsal sınıflar arasında derin çelişkiler yaratılmıştır. Özelleştirme ve aile hekimliği bu çelişkileri daha derinleştirebilir. Bu anlamda eşitlikçi, sosyal, siyasal ve ekonomik dönüşümler zorunluluktur.

4. Türkiye'de sağlık hizmetleri için ayrılan paylar yetersizdir. Bu oranlar WHO'nun önerileri doğrultusunda en az %5 ve %10 yükseltilmelidir.

5. Devlet elindeki kaynakları özel sektöre ve askeri harcamalara aktarmak yerine sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi için kullanılmalıdır.

6. Sağlık hizmetlerinde görevli olanlar, hastahanelerdeki personel ve yönetim branşıyla ilgili eğitim almış yetkin kişilerden oluşmalıdır. Siyasal kadrolaşma ve yönetim terkedilmelidir.

7. Sağlık emekçilerinin örgütlenmelerinin önündeki engeller kaldırılmalı, hizmet üreten ve finanse eden kurumların her düzeyinde eşit şekilde temsil edilmelidir. Keyfi sürgünlere son verilmelidir.

8. Koruyucu sağlık ilkesini benimseyen birinci basamak sağlık hizmetlerini düzenleyen 224 sayılı sosyalleştirme yasının önündeki engeller kaldırılarak, uygulamalara ağırlık verilmelidir.

9. Hastaneler, birinci basamak sağlık kurumlarına eğitim ve danışmanlık hizmetleri veren, araştırmalar yapan kurumlar olmalıdır.

10. Göz altına alınmalarla ilgili adli raporlar olmak üzere adli hizmetlerde hekimin bağımsızlığı sağlanmalıdır.

11. OHAL Bölgesinde ayırım yapılmaksızın yeterli sağlık hizmetinin verilmesi sağlanmalıdır

12. Üniversitelerden hastahanelere kadar sağlık personelinin tam gün çalışma prensibi kabul edilmelidir.

13. Yerel yönetimler toplumsal sağlığın korunması ve geliştirilmesi konusunda gerekli altyapı tedbirlerini sağlamalı ve işleyiş devlet ve sivil toplum kuruluşları tarafından denetlenmelidir.

14. İnsan sağlığını tehdit eden kimyasal atıklar, ve yatırımlar durdurulmalı gerekli denetim ve izleme mekanizmaları sağlanmalıdır.

15. En köklü çözüm önerisi, gerek makro gerekse mikro düzeylerde, demokrasinin tüm kanallarının oluşturulması, korunması ve geliştirilmesidir. Sağlık hizmetleri halkın katılım süreci içinde gerçekleştirilmelidir.

SAĞLIK

İkinci kuşak insan haklarından olan sağlık hakkı, devletin sağlık hizmetleri alanında bireye karşı olan sorumluluklarını düzenler. Sağlıklı yaşam hakkı doğuştan kazanılmış en temel bireysel ve toplumsal bir haktır. Demokratik yaşamın en temel unsuru olan bu hak satılamaz, devredilemez ve tasarruf edilemez.

"Sağlık hakkı" deyimi, sadece hastalanınca tedavi hizmeti alma hakkını değil; daha geniş bir kapsamla, devlet tarafından herkese ücretsiz sağlık hizmeti sunulması anlamına gelir. Günümüzde sağlık hizmeti anlayışı ise, halk sağlığı yaklaşımıyla, herkese eşit, ulaşılabilir, elde edilebilir ve sağlığı koruyucu, geliştirici, iyileştirici ve esenlendirici (rehabilitasyon) öğeleri olan bir hizmeti tanımlamaktadır.⁽¹⁾

BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin yanısıra bu konudaki en önemli metinlerden birisi 1966 tarihli BM Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi' dir. Bu sözleşmede, "herkesin varolan en yüksek fiziksel ve ruhsal standartlardan yararlanma hakkı" kabul edilmesi "bu hakkın tam anlamıyla gerçekleştirilebilmesi için alınması gereken önlemler", "hastalanma durumunda tüm hizmetlerin ve ilginin sağlanabileceği koşulların yaratılabilmesi için gerekli olan önlemler" olarak belirtilmiştir.

1982 Anayasasında ise sağlık hizmeti devletin yükümlülüğü olmaktan çıkarılmış ve sağlığı şu an varolan sistemdeki antidemokratik uygulamaların ve toplumsal eşitsizliklerin en yoğun yaşandığı bir alan haline getirmiştir.

Sağlık alanında 1980'lerden bu yana değişik biçimlerde parça parça uygulamaya konulan özelleştirme Sağlık Bakanlığı'nın son şeklini verdiği yasa tasarısı ile artık kamu sağlık sisteminin bütünüyle tasfiye edilmesi aşamasına getirilmiş bulunmaktadır.

1992 tarihli OECD Sağlık Hizmetleri Reformu (The Reform of Health) başlıklı raporda sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi tavsiye edilmektedir. Raporda sağlığın tümüyle özel sektöre devredilmesinin bazı sakıncalarına değinmekle birlikte, rekabetçi piyasa koşulları içinde sağlık hizmetini üreten ve tüketenlerin kendi yararlarını düşünecekleri; piyasa koşullarının ekonomik etkinlik ve eşitliği sağlayan bir işlev göreceği vurgulanmaktadır.

Dünya Bankası ve OECD gelişmiş kapitalist ülkelerde sürekli artmakta olan kamu sağlık harcamalarını azaltma iddiasıyla özelleştirmeyi önerirken, Türkiye gibi azgelişmiş bağımlı ülkelerde ise tedavi hizmetlerinin özelleştirilmesi ile sağlığa piyasada ek kaynak yaratılacağı, devletin tedavi hizmetleri yükünden kurtularak temel koruyucu sağlık hizmetlerine kaynak ayırabileceği iddiasıyla özelleştirmeyi tavsiye etmektedir.

Türkiye'de somut proje olarak ilk kez 1992 yılı başında ortaya atılan Sağlık reformu aldatmacasının gerekçesi de aynen bu raporda öne sürülen gerekçelerdir. Çünkü projenin gerçek sahibi Dünya Bankası diğer kapitalist ülkelerdir. Anarşik üretim ve anarşik tüketim anlayışına sahip olan kapitalizm sağlık kurumlarını da birer fabrika olarak görüp artıdeğer üretme anlayışı ile hareket etmektedir. Sosyal Devlet ilkesini belirlemeyen hükümetlerin hepsi de sağlık için yeterli kaynak ayırmamış ve gerekli düzenlemeleri yapmamışlardır.

Ülke kaynaklarının çoğunluğunu aşırı tüketim, silahlanma, diyanet işleri başkanlığına ve çıkar

(1) Hasta Hakları

Hasta hakları, esas olarak insan hak ve değerlerinin sağlık hizmetlerine uygulanmasını ifade eden üçüncü kuşak insan hakları kapsamındadır. Bu hakların başında insan olarak saygı görme, mümkün olan en yüksek düzeyde sağlık hizmeti alma, bilgilendirilme ve özel hayata saygı, tıbbi işlemler için onay alma, bakım ve tedavi devamlılığının sağlanması gelmektedir.

Son yıllarda hekimler, hastaları ve geniş toplum kesimleri arasındaki ilişkilerde önemli olumsuz değişiklikler meydana gelmiştir. Bu olumsuzlukları giderebilmek amacıyla Dünya Tabipler Birliği Eylül 1995'de BALI/ENDONEZYA'da toplanarak "Dünya Tabipler Birliği Lizbon Hasta Hakları Bildirgesi"ni yayınlamıştır.

Bu Bildirge Çerçevesinde Oluşturulan İlkeler

- Kaliteli tıbbi bakım hakkı,
- Seçim yapma özgürlüğü,
- Kendi kaderini belirleme hakkı,
- Bilinci kapalı hasta hakkı,
- Yasal ehliyetli olmayan hasta,
- Hastanın isteğine karşı yapılan girişimler,
- Gizlilik hakkı,
- Sağlık eğitimi hakkı,
- Onur hakkı,
- Dini destek hakkı

13) İmar işleri ile ilgili imar ihtisas mahkemeleri kurulmalı, uzmanlık alanlarına yönelik mahkemelerde TMMOB'nin belirlediği uzmanlardan bilgi alınmalıdır.

14) Plansız göçü önlemek için, nüfusu kırsal alanda tutacak önlemlere ağırlık verilmelidir. Az gelişmiş bölgelerde ekonomilerin geliştirilmesi, yatırımların teşviki, altyapı hizmetleri, vergi indirimleri, gümrük uygulamaları ile kentsel nüfusun ülke geneline yayılması sağlanmalıdır.

15) Türkiye imza koyduğu ve TBMM'den geçirerek yasallaştırdığı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı v.b. belgelerde tanımlanan koşulları yerine getirerek, yerel yönetimleri yurttaşların yönetime katılımı ve demokrasinin gelişmesi için önemli bir araç olarak görmelidir. Bu çerçevede yerel yönetimlerin yapılması yeniden ele alınmalı, halk katılımını geliştirecek düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca yerel özerkliğin Anayasa güvencesine alınması, yönetsel ve mali özerkliğin sağlanması görevleri ile koşut düzeyde yeterli gelir sağlanması v.b. uygulamalar yerel yönetim yapısı güçlendirilerek, özerk, demokratik ve verimli bir yapı oluşturulmalıdır.

KENTLEŞME

Nüfus artışı ile belli noktalarda yoğunlaşan insan toplulukları zanaat ve ticaretle gelişip, farklılaşması, çeşitlenmesi, işkolları sanat ve eğitimle değişmesi, örgütlenme ve uzmanlaşmanın yaygınlaşması, etik, kimlik, kavram ve kurallarının oluşumu kenti tanımlar. Kent, bu davranışları kentliye ve çevresine sunan yaşam alanıdır. Bilimsel teknik gelişme ve sanayileşme kentleşmenin artmasına, kenti tanımlayan özelliklerin yoğunlaşmasına neden olur. Toplumların kültürel, siyasi, ekonomik ve toplumsal yaşamlarında, ilişki biçim ve türlerinde köklü değişimler yaratır. Bu özellikleriyle kentleşme, gelişmişlik düzeyinin önemli bir göstergesidir.

Toplumların ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal yaşamlarında ortaya çıkan ve köklü değişimleri içeren kentleşmeye paralel olarak ekonominin kaynak dağılımında bir değişim, gelişme, sanayileşme, ekonomik büyüme ve benzeri olgularda karşılıklı etkileşim gözlenmektedir. Bu süreçte kırsal alanda çözümlenirken, kentlerde yoğunlaşma ortaya çıkmaktadır.

Kentleşme süreci ile birlikte ön plana çıkan toplumsal ve ekonomik yaşama ilişkin kaynak kullanımı ve büyüme sorunlarının mekansal boyutu günümüzde merkezi ve yerel yönetimlerin siyasi istismara dayalı uygulamaları, tarım, orman ve yeşil alanların imara açımı, kamusal alanların özelleştirilmesi, liberasyon politikası, rant ekonomisi Yeni Dünya Düzeni olarak özetlenebilecek politikalar belirleyici nitelikte olup, gerçek anlamda planlama reddedilmektedir.

Bugün Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme sürecinde ekonomik, teknolojik, siyasal, sosyo-psikolojik nedenlerin yanısıra ekonomik cazibe merkezi haline gelen kent ve çevresi kırsal alandan kentleşme ve varoşlara akın eden milyonlarca kişinin yerleştiği bölgeler olmuştur. Kırsal alandan kent merkezlerine hızlı ve plansız göç kent kimliğinin oluşmasını olumsuz yönde etkilemiştir.

Kentlerin gelişme sürecinde etkin bir hal üstlenen faktörlerin merkezi karar organlarıncı ülke genelinde mekansal düzeyde yanlış yönlendirilmesi de bölgesel dengesizliklerin ortaya çıkmasında önemli bir etmen olmuştur.

Ayrıca istemli ve zorunlu göç olgusu bölge pazarının daralmasına, varolan yatırımların işlevsiz kalmasına neden olmaktadır. Kentlerde hızla artan nüfus, beraberinde hiçbir planlaması olmayan merkezi iktidarların yönetimindeki kentlerde çözümsüz sorunlar yaratmaktadır. Özellikle kentsel altyapının yeterince geliştirilmemesine bağlı olarak sosyal, kültürel alanlar, parklar, gar, çöp toplama alanları, küçük ve organize sanayi bölgeleri ve benzeri alanların yetersizliği çevre sorunlarının çözülememesi yaşanan sorunların gerekçelerini oluşturmaktadır.

Özellikle de konut gereksiniminin karşılanamaması aşırı gecekondulaşma v.b. olgular sonucu çarpık ve sağlıksız bir kentleşme oluşmaktadır. Ekonomik, siyasal nedenlerle göç sonucu kentlerde düzensiz ve hızlı nüfus artışı yaşam maliyetini arttırmakta ve yeni yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Özellikle konut, su, enerji, kanalizasyon, atık toplama gibi belediye hizmetlerinin yetersizliği ile kendisini hissettiren eğitim, sağlık, kültürel hizmetlerin de sürekli yatırım gereksinimi, az gelişmiş bölgelerde sürekli olarak gelişmeyi engellemektedir. Buna ek olarak az gelişmiş bölgelerdeki insan ve sermaye kaynakları bölge dışına, kentlere yönelmesi dengeli kalkınmayı da engellemektedir. Ayrıca göç olgusu bölge pazarının daralmasına varolan yatırımların işlevsiz kalmasına ve gelişme dinamiklerinin yitirilmesine

neden olarak geri kalmışlığı pekiştirmektedir.

Kentlerin yaşadıkları sorunları tanımlama, bu sorunları kavrama, sorunların çözüm yollarının bilincine varma ve çözümü için uğraş verme sürecinin başarılı olabilmesi insanların toplumsal örgütlülükler içinde aktif olarak yer almaya yöneltilmesiyle sağlanabilir. Bu örgütlülük yalnızca siyasi parti olarak algılanmamalı, diğer örgütlü toplulukları da kapsamalıdır. Bu bağlamda kırsal kesime göre daha ileri ilişkileri bağrında barındıran kentler bir yandan insanlarıyla diğer yandan demokratik örgütler ve kurumlarıyla demokratikleşme sürecinin önemli bir halkasıdır. Bu yönüyle de kentlerde demokrasi projesi, yerel yönetimlerin devlet denetiminden koparılıp, yerleşim birimlerinde yaşayanların denetlediği, yönettiği kurumlar olabileceğinin ve olması gerektiğinin gösterileceği bir projedir.

Kentleşme ve kamu arazilerinin değerlendirilmesi hiç bir şekilde birbirinden ayrılmazlar.

Kentleşmenin başlıca olumlu çözümü planlama kararlarından geçmektedir. Planlama ise kent arazisi üzerinde yapılmaktadır.

Bu açıdan özellikle kamu arazilerinin kamu adına, kamu yararına dönük olarak değerlendirilmesi ve yaşayanlar adına gerekli olan sosyal ve teknik altyapı alanlarının artırılması dolayısıyla yaşam standardının yükselmesi sağlanmalıdır. Böylece eğitim, sağlık, kültür, yeşil alan gibi temel hizmetler için gerekli alanlar elde edilebilecektir.

Ayrıca planlama kararları, arazi ve arsa düzenlemesi ile birleştirilmelidir. Bu olaya öncülük eden imar kanununun 18.maddesi geliştirilmeli ve güçlendirilmelidir.

Örneğin; 18 madde ile yapılan arazi ve arsa düzenlemesinde düzenleme ortaklık payı % 35 ile sınırlı tutulurken bu pay içinde sadece yol, otopark, yeşil alan, cami ve karakol alanları dahil edilmiştir. Böylelikle bu oran dahilinde özel mülkiyetten bedelsiz olarak düzenleme ortaklık payı alınabilmektedir.

Bu alanlara eğitim, sağlık ve kültür ile altyapı gibi kentsel yaşamda gerekli olan alanların da dahil edilerek düzenleme ortaklık payının artırılması, yaşayanlarında kentsel yaşama ortak olması, özellikle finansal kaynak açısından kamu yararına katkı olacaktır.

Ayrıca hisseli satışlar imar kanununca ve yine 18.madde ile yasaklanmış ise de yaratılan hileli durumlarla alınan mahkeme kararlarına sığınarak cebr-i icralar gerçekleştirilmekte böylece tek tapu kütüğü sahibinde yer alan arazi hisseli mülkiyete geçerek küçük parçalara ayrılmakta ve bu plansız gerçekleştirilen bölünme sonucu yaratılan hisseli parselasyon ile çarpık kentleşmenin zemini hazırlanmaktadır. Dolayısıyla hisseli satış hangi şartlarda olursa olsun önlenmesi gerekli olmakta, arazinin bölünmesi (ifrazı)nın ise sadece planlama kararı ile olması sağlanmalıdır.

İmar Hakkının Arttırılması ve Ekolojik Olarak Kullanımının Güvence Altına Alınması

Kadastro parselinden imar parseline geçiş aşamasında mülk sahiplerinden kamuya aktarılan % 35'lik pay % 50'ye çıkarılmalıdır. Şuyulama ifraz ve tevhid uygulamaları ekolojik planlama ve üretim alanları bırakacak biçimde uygulanmalıdır. Kamuya kalan % 50'nin en az yarısının mahaller arasında üretici yeşil kuşak ve su sathı oluşturulmalıdır. Semt ve beldeler arasında yeşil üretim alanları kent koruları ve atıktan temizlenmiş su göletleri oluşturulması amacıyla kullanımı güvence altına alınmalıdır.

Topraktaki özel mülkiyet hakkı kentsel gelişmeyi yönlendiren, rant yaratmayı ve bu rantlara el koymayı belirleyen bir hak olmaktan mutlaka çıkarılması gerekir. Bu anlamda kentsel toprak rantları toplumsal bir değer olarak algılanmalı, kabul edilmelidir. Bu rantlar topluma geri dönmeli, toplumsallaştırılmalıdır.

KONUT SORUNU, BARINMA HAKKI VE DEMOKRASİ

Türkiye için önem taşıyan ve çözümü giderek ivedilik kazanan sorunlardan bir tanesi de "Konut ve Yerleşme Sorunu"dur. Bu sorunun çözümü için altyapılı, yeşili, uygun ulaşım olanaklı arsaya gereksinme olduğu bilinen gerçektir. Değişik arsa üretim seçeneklerini olumlu ya da olumsuz yönleriyle sentezleyip, bunları karşılaştırarak yeni üretim şekilleri bulunmalıdır.

Hızlı nüfus artışı ve şehirleşme, konut açığının her geçen gün biraz daha büyümesine neden

Temel İnsan Haklarının Güvence Altına Alınması İçin:

1.Yaşam Hakkının güvence altına alınması sağlanmalı ve

· Ölüm cezası Anayasadan ve diğer ilgili yasalardan çıkartılmalı ve AİHS'nin EK 6 No.lu protokolü bir an önce imzalanmalıdır. Anayasada kolluk güçlerinin öldürme eylemine ilişkin düzenlemeler iptal edilmelidir. Faili meçhul cinayetler durdurulmalı, failerin bulunup yargılanması sağlanmalıdır.

2. İşkence görmeme hakkı güvence altına alınmalı ve

· İşkence yapanlar yakalanarak en ağır cezaya tabi tutulmalıdır.
· Yargıç önünde tekrarlanmayan ifadelerin delil sayılması önlenmelidir.
· Her karakol bölgesinde, iktidar partilerinin ve yürütmenin azınlıkta olacağı, gözaltına alınanların yakınlarıyla, avukatlarının, diğer parti ve sivil toplum örgütü temsilcilerinden ve sağlık personelinin oluşan denetleme komitelerinin kurulması, bu komitelere dilediği saatte kolluk güçlerinin sorgulama yerine girme, fotoğraf ve video kaydı dahil durum saptaması yapma, gözaltına alınanları sağlık kontrolüne gönderme, bulguları kamuoyuna açıklama yetkileri verilmelidir.

· Sorgulama süreci tamamen polis denetiminden ve ortamından çıkarılıp yargıçlık kurumu içine sokulmalıdır. Polis, belge ve bilgi toplama işlevinden tamamen arındırılarak doğrudan yargıçların denetiminde bir sorgulama sistemi oluşturulmalı ve bu süreç içinde de sanığın ya da tutuklunun avukatı ile ilişkilerinin önündeki engel kaldırılmalıdır.

3. Adil yargılanma sistemi güvence altına alınmalıdır

4. Düşünceyi İfade Etme Özgürlüğü güvence altına alınmalıdır ve

· Düşünceyi ifade etme özgürlüğü önünde engel duran ve kaldırılan 141 ve 142nci maddeleri ikame eden Terörle Mücadele Yasası ve Türk Ceza Kanununun, Basın Kanununun yasaklayıcı maddeleri ortadan kaldırılmalıdır.

· Olağanüstü hal bölgesinde yerlerinden zorla göç ettirilmiş olanların kendi yerleşim bölgelerine dönmeleri sağlanmalı, gördükleri zarar ve ziyanların tazmin edilmesi sağlanmalıdır.

5. TMY ve TCK'nun değişik maddelerinde kişinin özel hayatına ve haberleşmenin gizliliğine karışmayı mümkün kılan her türlü muğlak ifade kaldırılmalıdır.Suç ve müdahalede zorunluluk halleri ve biçimi herhangi bir yoruma yer bırakmayacak nitelikte tanımlanmalıdır.Yargı kararı olmaksızın haberleşme özgürlüğü kısıtlanmamalıdır.

6-Ana dilde eğitim hakkının kullanımı sağlanmalıdır.

7-Siyasi partiler,dernekler,sendikaların örgütlenme özgürlüğünün önündeki engeller ortadan kaldırılmalıdır.Toplantı ,gösteri ve yürüyüş yasaları ,basın ve iletişim ile ilgili yasalar yeniden düzenlenmelidir.Tüm çalışanların toplu sözleşmeli,grevli sendikalaşma hakları tanınmalıdır.

8. Hukuk sistemi emekçi halklar ve insanlık lehine yeniden oluşturulmalıdır. Cezaevlerindeki her türlü anti-demokratik ve insan hakları ihlalleri içeren uygulamalar kaldırılmalıdır.

9.Yerinden yerel yönetim ilkesi sağlanmalı, bireylerin yaşam çevrelerine ilişkin verilecek kararlara katılımı sağlanmalıdır.

10. Seyahat özgürlüğü hakkı hiçbir bölge ve yerleşim ayrımı yapılmaksızın özgürce kullanılmalıdır.

11. Ancak herşeyden önemlisi savaşın sona erdirilmesi gerekmektedir ve demokratik bir düzene erişebilmek, demokrasinin kurumlarını tesis edebilmek için herşeyden önce 1982 anayasası kişi temel hak ve özgürlüklerini temel alan bir yaklaşımla ve taraf olunana ve taraf olunması gereken tüm uluslararası sözleşmeleri esas alarak geliştirilmelidir. Yapılan değişiklikler iç hukuka aktarılmalı ve temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasının önündeki engeller hem mevzuatlarda hem de uygulamada kaldırılmalıdır. Kutsal devlet anlayışı yıkılarak kişi hak ve özgürlüklerinin korunmasını temel alan bir anayasa oluşturulmalıdır. Böyle bir anayasanın oluşturulması sürecine toplumun her kesimi etkin bir biçimde katılabilirdir.

12. İnsan hakları, temel hak ve özgürlükler çerçevesinde demokrasi konusunda kapsamlı, etkin eğitim programları gerçekleştirilmeli ve bu kültürün toplumun her kesiminde özümsemesinin temelleri atılmalıdır.

13. Ülkemizde insan haklarının hayata geçirilmesi, egemen güçlerin kendiliğinden bunları teslim etmeleri ile değil, demokrasi ve insan haklarının temel savunucuları ve teminatı olan sivil ve demokratik kitle örgütlerinin mücadeleleri ve emekçilerin siyasi örgütlenmesi ile hayata geçecek, korunacak ve sürekli kılınacaktır.

sınırlamayı asıl, özgürlüğü istisna haline getiren ve kutsal devlet anlayışını herşeyin önüne çıkaran 1982 Anayasası ve bu anayasadan güç alan antidemokratik kurumlardır.

· 1995 yılında yapılan değişikliklere karşın bu anayasada Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi denetim sisteminde yer almamızın bir sonucu olarak sözleşmeye aykırı maddeler halen bulunmaktadır.

1. Yargıya başvuru yolunu kapatan anayasal hükümler (Maddeler: 105, 125, 159, 129/3 ve Geçici 15.madde)

2. Yargıcın yetkisini sınırlayan kurallar (maddeler 152/3-125/6)

3. Antidemokratik temel hak kuralları (Maddeler: 87, 26/3, 28, 30, 24/4, 42)

· Olağanüstü yönetim usulleri başlığı altında yapılan düzenlemeler yönetime tanınan yetkilerin genişletilmesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasını beraberinde getirmiştir. Bu durum olağan dönemlere de yansıtılmış, baskıcı olağanüstü dönem fiili olarak devam ettirilmiştir.

· Türkiye’de yaşam hakkı güvence altına alınmamıştır. Bunun en önemli kanıtı Ölüm Cezasının halen ilga edilmemiş olması ve AİHS’nin konuyla ilgili ek 6 nolu protokolünün imzalanmamış olmasıdır. Faili meçhul cinayetler, yargısız infazlar ve kayıpların halen sürmesi de kişinin yaşam hakkının korunmadığının kanıtlarıdır.

· Yasaklanmış olmasına rağmen gerek sorgulama sırasında gerekse cezaevlerinde işkencenin sistematik olarak sürüyor olması, işkence yapanlara karşı yargının işletilememesi bir yana işkencecilerin ödüllendiriliyor olması, kötü muamelenin önlenmemesi, ihlallerin münferit olay bağlamında değerlendirilmesi de kişi temel hak ve özgürlüklerinin Türkiye’de güvence altına alınmadığının en açık kanıtıdır. Bu taraf olunan uluslararası sözleşmelerin de ihlali anlamına gelmektedir.

Devlet Güvenlik Mahkemelerinin varlığı ve işleyişi yoluyla ikili hukuk sistemini yaratarak adil yargılanma hakkını ortadan kaldırmış ve demokrasinin önüne engel koymuştur

· Gerek Terörle Mücadele Yasası gerek Türk Ceza Kanununun maddelerine göre düşünceyi ifade etme özgürlüğü yok edilmekte ve ağır suç kapsamında tutulmakta, insanlar cezaevlerine konmaktadır. Ayrıca bu yasalarla kişinin özel hayatına ve haberleşmenin gizliliği ilkelerine de müdahale olanağı sağlanmaktadır.

· Olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde ağır insan hakları ihlalleri yaşanmış ve yaşanmaktadır. Demokratik çözüm usulleri yerine uygulanmakta olan askeri tedbirler ve sürdürülmekte olan savaş sonucunda zorla göç ettirme, köy boşaltmaları, faili meçhul cinayetler, insan kayıpları, işkencenin ağır biçimde sürdürülmesi, etnik kimlik ve kültürlerin reddi, temel hak ve özgürlüklerin başında gelen yaşama, barınma, seyahat etme, adil yargılanma, düşünceyi ifade etme gibi hakların önünü kesmiş, yaratılan köy koruculuğu, özel tim gibi kurumlaşmalarla ihlallerin engellenmesi daha da güçleşmiştir. Tüm bunların yanısıra, seçme ve seçilme hakkı, vatandaşların iradelerine müdahale edilerek ortadan kaldırılmıştır. Cezaevlerindeki tutuklu ve mahkumlar zorla itirafçılaştırılmakta, ve bu kişiler devlet eliyle kullanılarak demokrat kişilere baskı yapmakta, faili meçhul cinayetler işletilmektedirler. Çeteleştirilen bu itirafçılar hertürlü yasadışı silah ve uyuşturucu kaçakçılığında kullanılarak bölgede sorunların derinleşmesine neden olmaktadır. Güvenlik soruşturması gibi hukuksal temeli olmayan bir yöntemle iş ve fırsat eşitliği yok edilmektedir. Cezaevlerinde yargısız infazlar gerçekleştirilmekte, suçlular ceza almamaktadırlar.

· Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin hükümleri ihlal edilmekte, siyasi suçlu adı altında 18 yaşından küçük olanlar DGM’lerde yargılanmakta, işkence görmekte ve ağır cezalara çarptırılmaktadır.

· Kişi temel hak ve özgürlüklerine yönelik olarak gerçekleştirilen ağır hak ihlalleri karşısında ekonomik ve sosyal hak ve özgürlükler ikinci plana itilmek durumunda kalmaktadır. Oysaki insan hakları kavramı, ekonomik ve toplumsal eşitliğin olmaması durumunda işlemeyecektir. İnsanların siyasi, ekonomik, bilgi edinme, kamuoyunu bilgilendirme vb. hakları ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin olduğu ortamlarda gerçekleştirilemez.

· İmzalanmış bir uluslararası sözleşmenin varlığına rağmen Türkiye’de kadınlar hem hukuk karşısında hem de diğer yaşam alanlarında ayrımcılığa ve şiddete maruz kalmaktadır. Erkek egemen siyasi partilerde kadınlar ancak kendilerine ayrılan kotalar çerçevesinde siyasete aktif olarak katılabilmektedirler. Medeni Kanun’un bir çok maddesi (95,152, 159) cinsel ayrımcılığın halen mevcut olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Gerek ev içinde gerek toplumsal yaşamda kadın yoğun olarak şiddete maruz kalmakta ve özellikle aile içi şiddet erkeğe atfedilen toplumsal rol açısından onaylanabilmektedir. Bu genel sorunların yanısıra Olağanüstü Hal Bölgesinde yaşanan şiddet bölge kadınlarının durumunu daha da ağırlaştırmaktadır.

olmaktadır. Gereksinimin ulaştığı boyutun karşısında, sağlıklı bir konut çevresinin geleneksel tek tek üretim yönetimi ile gerçekleştirilmesi hemen hemen olanaksızdır. Özellikle kentlerde, sosyal ve teknik altyapısı ile birlikte kısa zamanda çok sayıda konutun üretilmesine olanak verecek teknoloji ve örgütlenme süreçlerine gereksinim vardır.

Giderek artan konut açığının kapatılması ve her yıl ortaya çıkan konut ihtiyacının karşılanabilmesi için toplu konut üretiminin teşvik edilmesi gerekmektedir. Konut sorunu ile karşılaşan ülkelerin çoğu; kar amacı gütmeyen, çağdaş anlamda toplu konut kuruluşları ile şehir dışında veya çevresinde yeni yerleşim alanları oluşturarak ya da şehir içinde yeni konutlar yaparak, eskilerini yenileyerek bu sorunun çözümüne eğilmektedirler.

Konut sorunları ve barınma hakkı için;

*Kentsel Rantın Düzenleme Altına Alınması ve Yeterli Arsa Üretimi,

*Kentsel Altyapı Finansmanının Geliştirilmesi,

*Kaçak Yapılaşmanın Önlenmesi,

*Gecekondu Alanlarında Yenilenme, Gecekondu Alanlarının İslah Edilmesi,

*Yaşanabilir Bir Yerleşme Sisteminin ve Herkese Yeterli Konut Gelişiminin İzlenmesi için Bir Coğrafik Bilgi ve İstatistik Sisteminin Kurulması,

Ülke topraklarının bir dökümü yapılarak, tarımsal orman, hazine taşınmazları, boş alanlar ve kadastro harici bırakılmış olup da devletin hüküm ve tasarrufu altında olan yerlerin de tespiti yapılarak ülkenin bütününe ilişkin Büyük Ölçekli Standart Kadastral (STK) 1/1500, 1/1000) Haritaları hızla üretilmelidir.

*Arsa spekülasyonu ve vergi kaçağını önleyerek güvenilir, sağlıklı arsa piyasasının yaratılması amacıyla taşınmazların değerleri saptanarak, **Taşınmaz Değer Haritaları** oluşturulmalıdır.

*Yapıların arsaya uygulanmasından en son kat çıkıncaya kadar ki süreç, çıkarılacak **Yapı Denetim Yasası ve Yönetmeliği**’ne göre ilgili TMMOB birimlerince denetlenmelidir.

Mimarlar ve mühendisler için üzerinde çok konuşulan konulardan biri, insan yapımı çevrenin bozulmayacak tasarımıdır. Yeşil yada ekolojiye duyarlı tasarımın amaçları doğal çevreye en az zarar verecek şekilde inşa etmek ve inşa edilen çevrenin o bölgenin ekolojik sisteminde entegre edilmesidir.

Bu bağlamda, binalarda, düşük enerji sistemleri ve biyoklimatik tasarım prensipleri, güneş enerjisi ve korunma, rüzgar yönü ve rüzgar tutucuları, otryum ve yüksek bina üst alanları gibi ön cephe çatı tasarımı, elektronik sistem tasarımı, aydınlatma sistemleri, dikey peyzaj, şehir planları, yaşam-ölüm etkileri kent oluşumunda öncelikli, hatta zorunlu olarak dikkate alınması gereken faktörlerdir.

Kentin planlanmasını ve yaşanacak bir yer haline gelebilmesi sorununun yanıtını, temelde halkın talep ve istekleri belirleyecektir. Halkın nasıl bir çevrede, hangi ihtiyaçlarını ne zaman giderebileceği gibi bir sorunun yanıtında son söz mutlaka bu çevrede yaşayanlara aittir.

Ancak kentin planlaması, mevcut ve ileride olabilecek sorunların malzeme ve çözümünde mesleki bilgi ve deneyimin belirleyici bir özelliği vardır.

Sivil örgütlerin ülke siyasetinde olduğu kadar, ülke siyasetinin temel taşı olan yerel siyasetinde insiyatif sahibi olması bu doğrultuda önemli bir bilgi birikimi olan TMMOB’nin bu birikim sorumluluğunu kullanabilmesidir.

Altyapı Planlaması

Kent planlaması ve yapılaşmasından önce kentin topografyası ve çevresi ile diğer koşulları politik toplumsal bölgesel veri ve kaynakları dikkate alan bir altyapı planı hazırlanmalıdır. Varolan kentlerin gelişme alanlarında ve altyapının büyük ölçüde yenilendiği çözümlenmiş alanlarında ayrı planlama yeniden yapılmalıdır. Bu aşamalarda ekolojik planlama ilkeleri devreye sokulmalıdır. Kentlerin alabileceği güneş, rüzgar, jermal v.b. yenilebilir kaynaklar, yeraltı kuyu suları, dere, çay ve yağmur suları miktarı ile zamanla yokulmuş ve varolan bağ bahçe bostan örtüsü, yetiştirilecek, hayvan ve bitki türleri saptanmalı varolanlar koruma altına alınımalı, tahribolmuş doğal örtülerin tamiri programı plana eklenmelidir.

Kent içlerinde yol, kanal, yağmursuyu, telefon, elektrik, gaz, tramvay yolu v.b.hizmetler ile bunların yenileme ve onarımını tek elden yapacak olan APK ve UKOME idarelerine yeniden işlerlik kazandırılmalı, bunların dışında hiçbir kazı ve yapı çalışmasına izin verilmemelidir. Kuruluşların bu tekeli kırma çabaları, bu kuruluşların yöneticileri de işbirlikçi müdahatelerine şahsi sorumluluk getirilerek ağır cezalandırılmalı, fonları kaynaktan kesilerek doğrudan ilgili idareye aktarılmalıdır.

Bu bağlamda, sorunların çözümüne ilişkin olarak:

1) Kent korumacılığında kavramsal çerçeve, uygulamada sorun çözücü olmalı, koruma alanları siyasal iktidarlardan özerk bir yapıya kavuşturulmalıdır. Kentleşme ve çevre ilişkisinin doğru kurulması ve kent korumacılığı, bölgesel planlama ve nazım plan kararlarında, sosyal içerikli bir bakışla olanaklıdır. Çünkü kentin sosyolojik gözlemine dayandırılmayan plan süreçleri başarısız olmaktadır.

2) Planlama süreçleri kent ve demokrasi meclislerince denetlenebilir olmalıdır. Metropollerimizin çoğu için acil planlama yapılmalıdır. Ekolojik onarım paketli bu planlamalar ile bu kentlerin soluk alması sağlanabilecektir. Yerel yönetimlerde tekil kişi belediyeçiliğine son verilip, emeğe dayalı kadroların siyasi baskılardan arınmış kollektif üretimleri temel alınmalıdır. Halkın, merkezi ve yerel yönetimlerin tüm icraatlarına ilişkin doğrudan kaynağından bilgi edinme hakkı ve yolları açık tutulmalıdır.

3) Demokratik kitle örgütlenmelerinin önünü tıkayan başta Anayasa hükümleri olmak üzere siyasi partiler, dernekler ve seçim yasası demokratikleştirilmelidir.

4) Yapabilir kılma halkın yalnızca hizmet bekleyen, bu hizmeti görmediğinden başvurularına yanıt alamayan, sorununu çözemeyen bir konumda edilgen ve çaresiz kaldığı, egemen olan klasik siyaset anlayışının değiştirilmesi gerekmektedir. Denetim kentli bilinciyle halkın siyasetçiyi aktif olarak denetlemesi sağlanmalıdır.

5) Metropol acil gelişme aksları, kıyılar, göl ve nehir kenarları, önemli tarihi ve doğal sit alanları ve çevrelerindeki belediyeler öncelikle birliklerini kurmaya zorlanmalı, imar ve gelişme planları ise ilgili üst kurulların onayından geçerek işlerlik kazanmalı. Bu bölgelerdeki yasadışı uygulamalarda yaptırımcı ceza yasalarında değişiklik yapılmalıdır.

6) Mevzii imar uygulamaları kaldırılmalıdır. İmar ve orman afları yasaklanmalıdır. Kente karşı suç tanımı geliştirilerek yasal toplumsal yaptırımlara işlerlik kazandırılmalıdır.

7) Bölgesel planlama birimleri oluşturularak bölgesel planlamalar yapılmalı, kent planlama birimleri oluşturularak kentsel gelişme alanlarına yönelik kamulaştırma ana planı hazırlanarak, hangi sınıf toprakların, imara açılacağı veya kamulaştırılacağı belirlenmelidir.

8) Bölge Planlama, şehir planlama ve imar yasasında rantlara ve yağmalamaya olanak tanıyan maddelerin kaldırılması.

9) Kentsel rehabilitasyon çalışmalarına öncelik verilmelidir.

10) Metropollerimiz için ve bölgesel acil durum planları yapılmalı.

11) Türkiye'nin kurtuluşu "demokratikleşme sürecinin, sosyal-hukuk devletinin güçlendirilmesi doğrultusunda gelişmesine ve bunun için meslek örgütlerinin sivil toplum örgütlerinin karar ve denetleme de etkin olmaları" ile mümkündür.

12) Kamu, öncelikle kırsal alandan büyük kent merkezlerine yönelen plansız göç olgusunun önüne geçecek, gereksinimlerini sağlayamayacağı nüfusu kırsal alanda tutacak önlemlere ağırlık vermelidir. Az gelişmiş bölgelerdeki olumlu dışsal ekonomilerin geliştirilmesi, yatırımların teşviki için altyapı hizmetleri, vergi indirimleri, yatırım ve işletme düzeyindeki akçal teşvik önlemleri, gümrük uygulamaları ve krediler ile özendirici öncelikli hedeflerle kent nüfusunun ülke geneline mekana yayılması sağlanmalıdır.

ULAŞIM VE TRAFİK

Ülkemizde yıllardır ülke gerçeklerine aykırı olarak sürdürülen karayollarına dayalı yanlış ulaşım politikaları bugün ulaşımında yaşanan kaosu doğmasına neden olmuştur. Sorunların aşılması, ülke gerçeklerine uygun olan demiryolu-denizyolu-havayolu taşımacılığına öncelik veren politikaların hayata geçirilmesi ile mümkün olacaktır. Ulaşım toplumsal ve ekonomik gelişmemizin ayrılmaz bir parçası olarak algılanmalıdır. Bütün bireyler tarafından güvenle kullanılabilir bir ulaşım sistemi, seyahat özgürlüğünü güvence altına alan ve bir yönüyle de toplumumuzun tüm kesimlerini ilgilendiren bir insanlık sorunudur. Bu konuda varolan yasal düzenlemeler yetersiz olmakla birlikte, varolan kurallarda uygulanmamaktadır. Bir anlamda insanların yaşama hakları ihlal edilmektedir. Bu sorunlar, hergün trafiğe yeni araçların çıkması ile artacaktır. Ayrıca ülkedeki özel oto yapımına dönük yatırımların yoğunlaşması, bu trafik ve ulaşım sorunları aşağıdaki verilere bakıldığında varolan sorunların çözülmesi bir yana artış göstereceği açıktır.

22 Ocak 1990 tarihinde de Divanın zorunlu yargı yetkisini tanımış bulunmaktadır. Avrupa İnsan hakları Sözleşmesi, Türkiye'nin iç hukukunun temel haklar sistemini tamamlayan uluslararası bir koruma sistemidir^(*). Sözleşme, taraf devletlerin iç hukuka etki bakımından hangi sistemi kabul ettiklerine bakmaksızın, tanıdığı hakların bu devletlerce güvenceye alınmış olması varsayımına dayanmaktadır. Sözleşmenin 60.cı maddesi, AİHS hükümleri iç hukukta tanınan veya öteki uluslararası belgelerde öngörülen hak ve özgürlükler alanını daraltıcı biçimde yorumlanamaz demektir.

Türkiye 26 Kasım 1987 tarihinde imzaya açılan ve 1 Şubat 1989 tarihinde yürürlüğe giren İşkencenin Önlenmesi Avrupa Sözleşmesini ilk onaylayan devlet olmuştur (26 Şubat 1988).

Avrupa Sosyal Anlaşması

18 Ekim 1961 tarihinde Torino'da imzalanan ve 26 Şubat 1965 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Sosyal Anlaşması, AİHS ile bir bütün oluşturur. Başka bir deyişle kişisel ve siyasal haklar ağırlıklı AİHS, Sosyal Anlaşma ile ekonomik ve sosyal haklar açısından tamamlanmıştır. Hukuksal açıdan en az AİHS kadar bağlayıcı olan Avrupa Sosyal Anlaşması dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm taraf devletlerin etkin bir biçimde gerçekleştirme sözü verdikleri 19 hak ve ilke sıralar ve bunlar ikinci bölümde ayrıntılı biçimde düzenlenir. Esnek bir yaklaşım izlenen Sosyal Anlaşmada taraf ülkeler birinci bölümde ilan edilen ilkelerin tümünü uygun araçlarla izleyecekleri amaçların bildirgesi sayarlar, İkinci Bölümde yer alan yedi haktan en az beşiyle kendilerini bağlı sayarlar. Bunlar; çalışma hakkı, örgütlenme hakkı, toplu pazarlık hakkı (grev hakkı dahil), sosyal güvenlik hakkı, sağlık ve sosyal yardım hakkı, ailenin sosyal, yasal ve ekonomik korunma hakkı, çalışan göçmenlerin ve ailelerinin korunma ve yardım görme hakkı olarak sıralanır. Ayrıca Taraf devletler ikinci bölümde yer alan haklardan 10 maddeden veya 45 fıkradan az olmamak koşuluyla seçecekleri öteki kurullarla da kendilerini bağlayacaklardır.

Avrupa Sosyal Anlaşması Türkiye tarafından 14 Ekim 1989 yılında onaylanmıştır. 19 temel sosyal haktan altısını tümüyle, ikisini de kısmen onay dışı bırakmıştır. **Tamamı onaylanmayan hükümler çalışma süreleri, dinlenme ve izin hakları, sendikal örgütlenme hakkı, toplu pazarlık hakkı, çalışan kadınların hakları, özürülülerin hakları. Bunların dışında ücretle ilgili 4. ve çalışan çocuklarla ilgili 8. maddelerin bazı fıkraları da onay dışında tutulmuştur.**

TÜRKİYE'DE YAŞANAN İNSAN HAKLARI SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

• Temel uluslararası sözleşmelere taraf olmasına rağmen Türkiye'de insan haklarının geliştirilmesi konusunda hiçbir ciddi çabaya girilmediği gözlenmektedir. Tam tersine bir çok konuda insan hakları ihlallerinin sistematik ve yoğun olarak sürdürüldüğü bir gerçektir. Bu durum gerek Türkiye'deki gerekse uluslararası insan hakları savunucuları tarafından izlenmekte ve belgelenmektedir.

• İhlallerin sistematik olarak sürdürülmesinin en önemli dayanağı kişi temel hak ve özgürlüklerini

(*) AİH Sözleşmesinin dayanakları:

Hukukun üstünlüğü ilkesi. Buna göre bireyin haklarına müdahale eden her kamu işlemi etkili biçimde denetime bağlanmalıdır.

Somut ve etkili denetim. somut ve etkili bir koruma sisteminin sağlanması

Ölüm cezasının kaldırılması. Yaşam hakkının korunması

İşkence yasağı. işkenceye uğrayanın suçu veya davranışı ne olursa olsun bu yasak mutlak niteliktedir.

Özgürlük lehine yorum. sözleşmenin sıraladığı 6 hal dışında kişi özgürlüklerinin sınırlandırılması yorumla genişletilemez

Yargı denetimi. kişi özgürlüğüne devletin keyfi müdahalesini önleme

Doğru yargılama. demokratik toplumun üstün bir ilkesi

Özel hayatın korunması. vatandaşların gizlice takip edilmesi polis devletinin bir özelliğidir. Sözleşme kapsamında ancak demokratik kurumların korunması amacıyla buna izin verilebilir.

Yargıcın önemi. özgürlükleri kısıtlayıcı işlemlerde yetkinin kötüye kullanılması kolaydır ve bunun sonuçları demokratik toplumun tümü için sakıncalıdır. bu nedenle denetimin yargıca verilmesi gerekir.

Anlatım özgürlüğü. demokratik toplumun temellerinden birisi olan anlatım özgürlüğü yalnızca yararlı ya da zararsız bilgi ve haberlerin alınıp verilmesini değil fakat Devleti ya da halkın bir kesimini düşündüren, sarsan ya da onlara aykırı gelen bilgi ve haberleri de içerir. Demokratik toplum ve çoğulculuk gereği olarak.

Basın özgürlüğü.

Toplanma ve dernek özgürlüğü. Sözleşmenin 11.nci maddesi ile tanınan bu özgürlükler anlatım özgürlüğü gibi demokratik toplumun temel haklarından birisidir.

Sayıcı az olanların hakları. egemen durumun kötüye kullanılmasını önlemek amacıyla azınlıkta kalanların durumu dengelenmelidir

madde ise özellikle Devletlerin sınırlama yetkisine bir sınır getirmekte, sınırlama bahanesi ile özgürlüklerin yokedilmesini yasaklamaktadır.

Evrensel İnsan hakları kuralları Kişisel ve Siyasal Haklar (1966) ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar (1966) sözleşmelerinde ayrıntılandırılmıştır. Her iki sözleşmede de halkların kendi durumlarını belirleme hakkı ve ayrımcılık yasağı (ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ve sair düşünce, ulusal ve ya da toplumsal köken, servet, soy ya da benzer durumların ayırım nedeni olmaması) ortak hükümler olarak yer almaktadır.

Türkiye, 27 Mayıs 1949 yılında Evrensel İnsan hakları Bildirgesini Resmî Gazetede yayınlamış olmasına rağmen, Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesini imzalamamıştır.

Birleşmiş Milletler, 50'nin üzerinde kural, ilke, sözleşme, bildirme, statü ve protokole sahiptir. Türkiye'nin imzaladığı belgeler ise sadece 17 adettir.

- Birleşmiş Milletler Anlaşması 15 Ağustos 1945 tarihli yasa ile onaylanmıştır.
- İnsan Hakları Evrensel beyannamesi 10 Aralık 1948'de imzalanmış 6 nisan 1949'da yürürlüğe girmiştir. Bakanlar Kurulu Kararı, Bildirgenin yayımından sonra okullarda ve diğer öğretim müesseselerinde okutulması ve yorumlanmasını öngörmüştür
- 25 Mayıs 1959 tarihli Kadınların Siyasi haklarına dair sözleşme - Türkiye 1959
- Kadınlara Karşı her türlü ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (BM 1981 - Türkiye:Haziran 1985))
- Jenosit'in Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkında Sözleşme (BM: 1948 - Türkiye Mart 1950
- Esaretin Men'i Hakkında (25 Eylül 1926 tarihli) Mukavelename - Türkiye:8 Haziran 1933
- Kölelik, köle ticareti, köleliğe benzer uygulama ve geleneklerin ortadan kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme - Türkiye:6.1. 1964
- Mültecilerin durumuna Dair Sözleşme - Türkiye: 26 Ağustos 1961
- Çocuk hakları Bildirgesi - BM: 20 Kasım 1989 - Türkiye 1995
- İşkence ve Başka Zalimce İnsanlık dışı ya da Onur kırıcı Davranış ya da Cezaya karşı Sözleşme (BM: Haziran 1987, Türkiye 25 Ocak 1988)
- Uluslararası çalışma örgütü (ILO) 1948 - (çalışma politikasına ilişkin 122 no.lu sözleşme BM: 1964, 9.11.1976; 87 No.lu ILO sözleşmesi: örgütlenme özgürlüğü; 98 No.lu ILO sözleşmesi:Sendika kurma ve toplu pazarlık hakkı
- Tarım işçilerinin dernek kurma ve birleşme haklarına dair 11 Sayılı sözleşme (24 ekim 1960, Türkiye: 24 Ekim 1960)
- Örgütlenme ve Toplu Pazarlık İlkelerinin uygulanmasına ilişkin 98 no.lu (ILO) sözleşme, Sendika hakkını daha ileri düzeyde gerçekleştirme (18 temmuz 1951- 8 ağustos 1951)
- Zorla ya da Zorunlu çalıştırma yasağı BM: 17 Ocak 1979 - Türkiye: 14 aralık 1960)
- Çalışma yasasında ayrımcılığın, özellikle kadınlara karşı ayrımcılığın kaldırılması amacıyla (ILO) tarafından benimsenen Çalışma ve Meslek Bakımından Ayrımcılığa ilişkin 111 no.lu sözleşme (BM: 15 haziran 1960 - Türkiye: 13 aralık 1966)
- Erkeklerle kadınların eşit değerinde iş için eşit ücretlendirilmesine ilişkin 100 no.lu sözleşme (Türkiye: 13 Aralık 1966)

AVRUPA KONSEYİ İNSAN HAKLARI BELGELERİ ve TÜRKİYE

3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Türkiye tarafından 10 Mart 1954 tarihinde onaylanmış ve 18 Mayıs 1954 tarihinde yürürlüğe koymuştur. Usul ve haklar yönünden kurallar içeren Sözleşmeye ek 11 protokol bulunmaktadır. Türkiye Ölüm Cezasının kaldırılmasını içeren 6 no.lu protokolü imzalamamış, 7 no.lu protokolü ise 1985 tarihinde imzalamış olmasına rağmen Resmî gazetede yayınlamamıştır^(*). Türkiye 29. Ocak 1987 tarihinde Komisyon'a bireysel başvuru hakkını,

* 7 Nolu Protokol, yabancıların sınırdışı edilmesinde usuli güvenceler, ceza yargılamasında üst başvuru hakkı, hukuka aykırı mahkumiyetten ötürü tazminat hakkı, aynı suçtan ötürü iki kez yargılanmama ya da cezalandırılmama hakkı, eşlerin eşitliği konularını düzenlemektedir.

Kentiği ve kendisi ulaşım ve taşımacılıkta karayolunun tek model haline gelmiş olmasının yarattığı, can ve mal kaybı, zaman kaybı, yüksek maliyet, verimsiz yol kullanımı ile yatırım maliyetlerindeki artma, arazi kayıpları, gürültü, çevre kirliliği gün geçtikçe artmakta, ülke çıkarları açısından çok olumsuz noktada olduğunu göstermektedir.

1997 yılında 392 bin trafik kazası meydana gelmiş,5134 kişi yaşamını yitirmiş, 111 bin kişi yaralanmıştır.Alkollü araç kullanan 96 bin 256 kişi hakkında yasal işlem yapılmıştır. 100 ceza puanını dolduran 101 bin sürücünün ehliyetine el konulmuştur.

Ayrıca, trafik yasasında geçen yıl yapılan değişiklikle 1247 trafik fahri müfettişi göreve başlamış, 6500 kişi daha müfettişliğe alınacağı öğrenilmiştir.

Bütün bu olumsuz gelişmelere karşın doğal gazlı ve elektrikle çalışan otoların üretilmeye başlanılmış olması çevre kirliliği açısından olumlu bir gelişmedir.

Altyapı ve araç önermeler:

Siyasi iktidarların politik tercihleri sonucu, dışa bağımlılığı pekiştiren kara taşımacılığının vazgeçilerek Türkiye koşullarına uygun "ulaşım planı" yapılarak, ulaşım stratejileri belirlenerek uygulamaya konmalıdır. Planda demiryolları-havayolları-tüpgeçit-denizyolları gibi kitle taşımacılığı özendirilmeli ve desteklenmelidir. Yerel yönetimlerde bu plana bağlı olarak hizmet üretmelidir.

- Kent içinde yaya hakları gözardı edilmemeli, yaya ve bisiklet kullanımına olanak tanıyacak projelere ağırlık verilmeli.

-Araçlardan kaynaklanan hava kirliliğini azaltmak için yeni araçların belli bir program dahilinde Avrupa Emisyon Normuna göre üretilmesi sağlanmalıdır.

-Metro, hafif raylı sistemlere ilişkin projelerin geliştirilmesi ve uygulanmasıyla yerel yönetimlerin sivil toplum örgütleri meslek odaları ve üniversitelerle işbirliği mekanizmaları oluşturulmalı.

-Bakım onarım hizmeti veren işletmelerde teknik hizmet sorumlulukları gündeme getirilerek mühendis istihdamı zorunluluğu sağlanmalı.

-Araç muayeneleri formalite olmaktan çıkarılmalı, yeni teknolojiler kullanılmalı.

-Kaza tespit tutanakları yeniden düzenlenmeli, ehliyeti aldığı sürücü kursu kodu, yol kusuru, araç kusuru, sürücü kusurunu belirtmeli.

-Şehir içi taşımacılığının özelleştirilmesine son verilmeli. Özelleştirilenlerde kamulaştırılmalı.

-4199 sayılı yasa ile yürürlüğe giren Fahri Trafik Müfettişliği, konunun uzmanı olan kişilere verilerek denetim hizmeti sağlanmalıdır.

-2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununda yapılan değişiklikle il/ilçe trafik komisyonlarında TMMOB ve konuyla ilgili sivil toplum örgüt temsilcilerinin katılımı sağlanmalı.

-Karayollarıyla yapılan taşımacılığı düzenleyen bir Karayolları Taşıma Kanunu çıkarılmalı.

-Trafik eğitimine ağırlık verilmeli ve özellikle görsel basında eğitim programları düzenlenmeli.

-Trafik teröründe "can kayıplarının ve kalıcı özürlülerin" en aza indirilmesi güvenli bir trafiğin en önemli gereklerinden biridir. Kaza sonrasında "acil tıbbi ilkyardım sistem planları" ivedilikle uygulamaya konulmalı.

-Trafik Genel Müdürlüğü kurulmalı.

-Ulaşım ve trafik konusunda kamu adına proje uygulatan yöneticiler, yanlış proje uygulamalarından sorumlu tutulacak yasal düzenlemeler ve mekanizmalar oluşturulmalı.

-Ulaşım ve taşımacılıkta görevli olanların ilkyardım eğitimi almaları zorunlu olmalıdır.

-Trafik düzenlemelerine ve kurallarına protokoldeki yetki ve görevlilerin kesinlikle uymaları olumlu örnek olacaktır.

YANGIN , DEPREM VE GÜVENLİK

Sağlıklı ve çağdaş bir kentin planlanmasında yangın ve deprem yaşamsal önemi olan bir olgudur. Yangın; çeşitliliği, önlemleri ve söndürme yöntemleri ile mimarlık ve mühendislik formasyonlarını gerektiren multidisipliner bir konudur. Bu özellikleri nedeni ile yeni teknolojik gelişmelerin, bilimsel buluşların yakından izlenmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası gelişmelerin izlenmesi zorunludur.

Ülke kaynaklarını israf edici, geçici popülist yaklaşımlardan uzak, kalıcı ve gerçeklerimize uygun,

sürekli gelişmelere açık ulusal bir yangın politikası oluşturulmalıdır. Bu politika içerisinde yangın konusundaki bilincin ve toplumsal kültürün oluşturulmasında yangın güvenlik önlemlerinin alınmasının yangını söndürmeden daha ucuz olduğu gerçeğinden hareketle, gerek bireysel gerek kurumsal yapılardaki tarafların eğitimi kaçınılmazdır. Bu eğitim meslek yüksek okulu ve üniversiteler düzeyinde eleman ihtiyacını karşılayacak güncel bir içerikle yenilenerek sürdürülmelidir. Eğitim, ayrıca üniversite, meslek odaları ve ilgili kamu ve özel kuruluşların sürekli işbirliği ile gündelik yaşantıda karşılaşılabilecek yangın öncesi ve yangın sonrasında yapılacakları kapsayacak şekilde olmalıdır. Hazırlanacak olan bu eğitim programlarının yazılı ve görsel medyada yayınlanmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Konu ile ilgili yasal mevzuatta bulunan hükümlerin birbiriyle çelişen yanları çözüme kavuşturularak "Toplam Yönetim Sistemi" ilkesi ile yeniden ele alınmalı, Türkiye gerçeklerine uygun tüzük ve yönetmelikler çıkarılmalıdır.

Tüm yapılarda özelliklerine uygun yangın önleme ve müdahale sistemlerinin yaptırılması için sigorta ve benzeri kuruluşların sistem içinde yer alarak teşvik edici olması sağlanmalıdır. Yangın güvenliği ile iş güvenliği birlikte bir bütün olarak ele alınmalıdır.

İtfaiyenin, Sivil Savunma Teşkilatının siyasi politikacıların etkilemeyeceği şekilde yeniden yapılandırılması sağlanmalıdır.

Yangın önleme ve müdahalesinde kullanılan araç, gereç, ürün, tasarım ve uygulamaların kabul görmüş, uluslararası standartlarda olması sağlanmalıdır.

Yangın sonucu meydana gelen can ve mal kaybının kusurluları belirlenirken yatırımcı, tasarımcı, uygulayıcı ve işleticilerin zincirleme sorumlu tutulmaları sağlanmalıdır.

İhalelerde ihale bedelinin en az % 1'i, iş güvenliği-yangın güvenliği için harcanması şartının konması.

Yangın planı olmayan, yakınındaki itfaiye ile bağlantı kurmayan işyerlerinin sigorta şirketleri tarafından sigorta edilmemesi.

28 Haziran 1995 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan İtfaiye Teşkillerinin Kuruluş, Görev, Eğitim ve Denetim Esaslarına Dair Yönetmelik'te Değişiklik Yapılması Hakkındaki Yönetmeliğin 2.Maddesinde belirtilen bilgisayar işletmeni, makina mühendisi, kimya mühendisi, elektrik mühendisi, inşaat mühendislerinin istihdamı sağlanmalıdır.

Türkiye, sel, kuraklık, toprak kayması, çığ, orman yangınları, kar fırtınaları ve deprem felaketleri açısından riskli bir ülkedir. Türkiye aktif bir deprem bölgesi olan Alp'in ve Himalaya'lar kırık fay deprem hattı üzerinde yer alır. Gediz, Lice, Erzurum, Erzincan ve Dinar depremleri birer örnektir. Bu depremler ile ortak eksiklik "Depremlere Dayanıklı Yapı Kodları"na uyulmamasıdır.

Ulusal düzeyden ,yerel düzeye her yerde afetlere hazırlıklı olma ve afet esnasında çalışmaları düzenleyen "Acil Durum Planları" oluşturulmalı.

Deprem risk haritalarının güncelleştirilmesi ve inşaat sırasında yapılan kalite kontrollerin yapılması.

Afetler bütün toplumlar için bir sorundur. Ancak, Türkiye bu konuda çok hassas konumda olması nedeniyle; ekonomik, sosyal, kültürel sorunlarla uğraşırken, sorunu çözümlenmede çalışmalar aralıksız sürmelidir.

kültürün saygı görmeye hakkı bulunduğu, her halkın kendi kültürünü geliştirme hakkı ve bütün kültürlerin insanlığın ortak mirasının bir parçası olduğu belirtilmektedir. Avrupa Konseyince benimsenen yaklaşıma göre kültürel farklılıkların korunması ve kültürel bakımdan farklı olma hakkı demokratik/çoğulcu toplumların ön koşuludur.

Kadın Hakları

Kadın hakları konusundaki en önemli belge Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 18 Aralık 1979 tarihinde kabul edilen "Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi"ne ilişkin Sözleşmedir. Türkiye bu sözleşmeyi 24 Temmuz 1985 tarihinde onaylamış ve 14 Ekim 1985 tarihinde Resmi Gazetede yayınlamaya uygulamaya koymuştur. Sözleşme, taraf devletlerin özellikle siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olmak üzere bütün alanlarda erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla, kadının tam gelişmesi ve ilerlemesini sağlamak için yasal düzenleme dahil bütün uygun eylemleri alacaklarını ifade etmektedir (Madde 3).

Türkiye bu Sözleşmenin tabiyetin korunması, kazanılması veya değiştirilmesinde eşit haklar içeren 9ncu maddenin birinci fıkrasına, Adalet Divanının mecburi yargısını kabul etme konusundaki 29ncu maddenin birinci fıkrasına, medeni haklar bakımından kadınların erkeklerle benzer hukuki ehliyeteye sahip olması ve kullanmasını içeren 15nci maddesinin 2nci ve 4ncü fıkralarına, ve evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımcılığı önlemeye yönelik 16ncı maddenin (c),(d),(f) ve (g) fıkralarına çekince koymuştur.

Çocuk Hakları

Çocuk Hakları Sözleşmesi, 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler genel kurulunda kabul edilmiş ve 2 Eylül 1990 tarihinde de uluslararası hukuk kapsamında yürürlüğe girmiştir. Çocuk hakları sözleşmesine göre 0-18 yaş arasında bulunan her kişi çocuk sayılmaktadır. Çocuk hakları sözleşmesinin temel eksenini çocuğun yüksek menfaatinin sağlanması ve her türlü suistimale karşı korunması oluşturur. 54 maddeden oluşan Sözleşmenin 6ncı maddesi "her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu" ve çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için Sözleşmeye taraf devletlerin azami çabayı göstereceğini zikretmektedir. Madde 37 ise hiçbir çocuğun işkence veya zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tabi tutulmayacağını, hiçbir çocuğun yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılamayacağını hükme bağlamıştır. Sözleşme aynı zamanda çocuğun ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitime zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkının olduğunu da (Madde 32/1) kabul etmektedir.

Türkiye, Sözleşmeyi 1990 yılında imzalamasına karşın ancak 1994 yılında 4056 sayılı yasa ile sözleşmeyi onaylamış ve 27.1.1995 tarihinde Resmi Gazetede yayınlamaya koymuştur. Türkiye, Sözleşme'nin temel olarak azınlık haklarıyla ilgili olan ve kendi dilinde, dininde ve kültüründe eğitim alma hakkını içeren 17,29 ve 30.cu maddeleri hükümlerine çekince koymuştur.

TÜRKİYE'NİN ULUSLARARASI SÖZLEŞMELERE GÖRE KONUMU

Birleşmiş Milletler İnsan hakları belgeleri ve Türkiye

Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Bildirgesinde yer alan kişisel ve siyasi haklar listesi; yaşama hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği, köleliğin, işkencenin ve insanlık dışı ceza ve muamelelerin yasaklanması, kişilik hakkı, eşitlik ve ayırım yasağı, keyfi tutuklama ve sürgün yasağı, doğru yargılama, suçsuzluk varsayımı ve suç ve ceza kurallarının geriye yürümemesi, özel yaşamın korunması, mülkiyet hakkı, düşünce, din, toplanma ve dernek hakları, serbestçe dolaşma ve yerleşme, sığınma, sığınmacı haklarını içermektedir. Demokrasi ilkesi, Bildirgede özgün bir biçimde ifade edilmiştir. Bildirge sadece kişisel haklara değil (2-21), ekonomik, sosyal ve kültürel haklara da yer vermektedir (madde 22-27).

Bildirge'nin 28nci maddesi, Devletlere iç hukukta uygulama sorumluluğu getirmektedir. 30.cu

yardımdan yararlanma hakkını, tanıkların dinlenmesinde hak eşitliğini ve sanığın gerektiğinde bir çevirmenin yardımdan ücretsiz yararlanma hakkını içermektedir.

Vatandaşlık Hakkı

Evrensel bildirge'de tanımlandığı üzere, hem bir vatandaşlığa sahip olma, hem keyfi olarak vatandaşlıktan yoksun bırakılmama, hem de vatandaşlığı değiştirme haklarını içerir.

Toplanma Özgürlüğü Hakkı

Toplanma özgürlüğü hakkı, barışçı ya da silahsız toplantı veya gösteri düzenleme ya da bunlara katılmayı içerir. Bu hak düşünceyi açıklama özgürlüğü hakkının önemli gerçekleşme biçimlerinden biridir ve esas olarak siyasi nitelikteki toplantı ve gösterilere ilişkindir.

Paris Şartı da ayırım gözetmeksizin herkesin toplantı düzenleme özgürlüğünün bulunduğu doğrulanmaktadır.

Örgütlenme Özgürlüğü Hakları

Dernekleşme Hakkı ulusal hukuklardaki biçim koşullarından bağımsız olarak, siyasi partiler, dinsel topluluklar, ticari ortaklıklar ve sendikalar da dahil olmak üzere, kamu hukuku kişileri dışındaki her türlü örgütlenmeyi içerir.

Sendikalaşma hakkı çıkarlarını korumak üzere sendikalar kurma ve bunlara katılma hakkının yanısıra sendikalara üye olmama hakkını da içerir. Sendika ile, çalışanların, ortak çıkarlarını temsil eden her türlü örgüt kastedilmektedir.

Seyahat Özgürlüğü Hakkı

Seyahat özgürlüğü hakkı içinde dört farklı haktan sözedilmektedir. 1. Bir ülkenin sınırları içinde dolaşma ve yerleşme; 2. Bir ülkeden ayrılma ve bir ülkeye girme; 3. Bir ülkeden sınırdışı edilmeme; 4. Sürgün edilmeme.

Haberleşme Özgürlüğü

Türkiyenin taraf olduğu BM İnsan hakları Evrensel Bildirgesinin 12. maddesinde özel hayatın gizliliği ve dokunulmazlığı kapsamında haberleşme özgürlüğü zikredilir. "Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz kalmaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanunla korunmaya hakkı vardır." Aynı konu AIHS nin 8. maddesinde ve Türkiyenin taraf olmadığı BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 17. maddesinde de işlenmiştir.

Vicdan İtirazcıları

Henüz haklar listesine girmemiş olmakla birlikte kişisel inançları dolayısıyla askerlik hizmetinin reddedilmesi bir hak olma yolundadır.

Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar

Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, 1948 BM Evrensel Bildirgesinin 22-27 maddelerine, 1966/76 Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesine, 1961 Avrupa Sosyal Antlaşmasına ve 1954 Avrupa Kültürel Anlaşmasına konu olmuştur. Bu hakların anayasal eksenini sosyal adalet, sosyal refah ve sosyal güvenlik olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik haklar mülkiyet, sözleşme özgürlüğü ve özel girişim özgürlüğünü, sosyal haklar bireysel nitelikte çalışma hakkı ve sosyal güvenlik haklarının yanısıra toplu sözleşme, grev gibi toplu haklarını içermektedir. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi halkların ekonomik gelişmelerine kendilerinin serbestçe karar vermeleri, doğal kaynak ve zenginliklerinin serbestçe kendilerinin işletme ve kullanma hakları bulunduğunu ifade etmektedir.

Kültürel hakların ilk tanımını veren belge BM Evrensel Bildirgedir. Ayrıca UNESCO genel konferansı da 1966 yılında 11 maddelik bir Uluslararası Kültürel İşbirliği Bildirgesi kabul etmiştir. Bu Bildirgede her

KÜRT SORUNU

Ülkemizin en temel sorunu olan Kürt sorununun, demokrasinin Türkiye'de tüm kurum ve kuralları ile köklü bir şekilde yerleşmesinin önünde engel olduğu, bu sorunun demokratik yollarla çözülmeyişinden ötürü sürdürülmekte olan savaş, ülke kaynaklarını tüketmekte olduğu gibi, ülkenin gelecekteki ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel gelişimini de ipotek altına almaktadır.

Kürt sorunu, tarihsel, siyasal ve sosyal boyutları olan, Osmanlı İmparatorluğundan Türkiye Cumhuriyetine devredilen bir sorundur. Tarihten günümüze uzanan dinamik bir süreci ifade eden bu sorunun demokratik çözümü için tarihsel arka planının irdelenmesi gerekmektedir.

Kürtler tarihin en eski çağlarından beri ve M.Ö. 2000 yıllarındaki yazılı belgelere geçtiği gibi Yukarı Mezopotamya'nın (Zagros) en eski halklarından biridir. M.Ö. 2000 'li yıllara ait ve Sümerler'den kalma bir yazıtta Kürtlerden sözedilmektedir. Van Göl'ünün güneyinde ve "Su" halkıyla komşu olan Karda veya Kardaka ülkesinden söz edilmektedir.

Zagros'un en eski halklarından olan "Guti"lerin Kürtlerin ataları olduğu konusunda tarihçiler hemfikirdir. Guti-Hurri-Kassit-Mitanni-Urartu ve Medler'in bugünkü Kürtlerin ataları olduğuna ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

Prof.Egon Von Eickstedt'e göre; Zagros dağlarının orta ve kuzey bölgelerinde Guti yada Qurtie adı verilen bir halk yaşıyordu. Bu halkın ülkesine de GUTİUM adı verilmiştir. Hem yaşadıkları bölge itibarıyla hem de akrabalıkları gayet açık görülen GUTİ ve KARDUKLAR bu günkü Kürtlerin merkezi yerleşim bölgeleri üzerinde yaşıyorlardı. Kürtler ardarda ve kesintisiz krallıklar kurmuş, eski Guti-Hurrielerin, Gutilerin ve Kardukların soyundan gelmektedir.

M.Ö. 401 Senesinde askerlerle Zagros'a yürüyüp, yenildikten sonra perişan bir halde geri dönmüş olan eski Yunan'ın ünlü yazarlarından Ksenefon onbinlerin geri çekilişini anlatırken Kürtlerin ataları olduğu kabul edilen Kardukların saldırısına uğradıklarını anlatır.

Doğu bilimcisi Minorsky'nin Kürt tarihçileri ve yazarları tarafından kabul edilen tezi, Medlerin Kürtlerin ataları olduğu şeklindedir.

Kürt dilbilimcisi ve Latin Kürt Alfabeti'nin kurucusu Celalet Ali Bedirhan da Kürtlerin Medlerin soyundan geldiği ve Hint-Avrupa Dil Ailesi'nden olan Kürtçenin Med Dilinin devamı olduğu yolundaki tezi güçlü bulunduğunu ifade ediyor. Günümüzde yapılan karşılaştırmalı dil araştırmaları sonucu olarak, Kürtçenin Hint-Avrupa Dil Ailesine mensup olduğu bilimsel olarak kabul edilmiştir.

Karduklar, memleketlerini kuşatan Ahemenid İmparatorluğu yönetimi altındaki dönemde özerk yapılarını korumuşlardır. Bununla birlikte ücretli olarak katıldıkları Keyhusrev ve Haleflerinin ordularına büyük hizmetlerde bulunmuşlardır. Bunlar Ahemenid İmparatorluğunun yıkılışından sonra arka arkaya Makedonyalıların, Büyük İskender'in ölümünden sonra Suriye Selösileri'nin, Pastersacidleri'nin M.Ö. 556 tarihinde İran daki Sasanilerin nüfuzu altına girdiler. Kürtler bir dereceye kadar yerel bir özerkliği koruyarak İran ordusunda ortaklaşa veya ücretli askerlik yapmış ve İran İmparatorluğunun yücelmesine ve büyümesine yardım etmişlerdir. Kürtlerin İranlılarla ortak hayatı M.S. 652 yılına yani İran İmparatorluğunun yıkılmasına kadar devam etmiştir.

Kürtlerin Halife Ömer zamanında Müslümanlaştırma sürecine sokulduğu dönem daha iyi biliniyor. Müslüman Araplar tarafından istilaya uğrayan bölge 7. yüzyıldan 11. yüzyıla kadar Arapların boyunduruğu altına girdi.

Ünlü Osmanlı Yazarı Şemseddin Sami "Kamus-ül Alem" adlı eserinde Abbasi Halifeliği'nin zayıf düşmesiyle Kürt Reislerinden bir çok adamlarda Musul, Diyarbakir ve Cezire yörelerinde birer kale ve memleket ele geçirip, bir çok küçük hükümetler kurmuşlarsa da, tüm bölgeyi yönetim altına alarak cinsiyet (soy, milliyet) esasına dayalı bir hükümet kurmamışlardı. Kürt Hadebani Aşiretinin bir kolu olan Ravadiler'den Eyüb bin Şadi bin Reva'nın oğlu olan Selahaddin-i Eyyubi Mısır'da devlete nail olup,

kendisi ve çocukları Şam, Halep, Hicaz ve Yemen'de hüküm sürdükleri ve evlatlarıyla, akrabalarının yönetimi altında birçok seçkin hükümetler kurulduğunu anlatır.

Alparslan'ın Kürt beyleri yardımı ile 1071 Malazgirt zaferi Selçuklulara Anadolu'nun kapısını açtı. 14. yüzyılda Moğol istilası Küçük Asya'da ve bütün Ortadoğu'da önemli bir soykırım ve yıkımlar yaparken, bu bölgede yaşayan Kürtler, coğrafyanın verdiği avantaj ve tarihsel deneyimleri ile Timurlenk'in ordularına karşı savaşarak kısmen daha az zarar görmüşlerdir. Bu bölgede hiç bir İmparatorluğun tam egemenlik sağlayamaması, Kürtlerin bağımsız beylikler halinde yaşamalarını sağlamıştır.

16. yüzyılda Kürt Beylikleri, İranlılarla sürekli savaş halindeydiler. İran Şahı Kürtlerin oturdukları bölgeleri ilhak etmek için sürekli bir çaba içindeydi. 1514 Osmanlı İran Çaldıran Savaşı'ndan sonra Kürtlerin iki İmparatorluk arasındaki düşmanlıktan yararlanarak varlıklarını geliştirdikleri görülüyor. Bu durumdan dolayı Kürtler bağımsız bir konuma geldiler.

Kürtlerin tarihi ile ilgili ilk eser olan Şerefname, Bitlisli Şeref Han (Bitlis'i) tarafından bu dönemde yazıldı (1596). Bitlisli Şeref Han'ın yazdığına göre , Kürt bölgesinde bir çok Kürt Beylikleri vardı. Kürt Aşiret Beyleri Çaldıran Savaşı'ndan sonra Yavuz Sultan Selim'in yanında yer aldılar ve Sultan Selim'in İran Şahı Şah İsmail karşısındaki zaferine önemli katkıda bulundular. Sünni Kürtler Sünni Osmanlı Padişahı'nı kendilerine yakın sayıyorlardı. Çaldıran Savaşı'ndan sonra Kürt Beylerinden İdris-i Bitlisi'nin çabalarıyla Osmanlı Merkezi Otoritesiyle Kürtler arasında yapılan antlaşma sonucu, Osmanlı Devleti Kürdistan'da 16 özerk Kürt Beyliği'nin varlığını kabul ediyordu. Kürt Beyliklerinin bu özerk statüsü 19. Yüzyılın ortalarına kadar devam ediyor. Kürt Beyliklerinden güçlü olanları para basıyorlar, Cuma günleri adlarına hutbe okunuyordu.

Kürtlerin yaşadığı coğrafya yeraltı ve yerüstü zenginlikleri nedeniyle ilk çağlardan beri çeşitli istila ve ilhaklara uğramıştır. Bu nedenle Kürt halkı talan, yağma, sömürü, sürgün, soykırım ve asimilasyon gibi çeşitli mağduriyetlere maruz bırakılmıştır.

Osmanlı ve İran İmparatorlukları arasındaki mücadele ve bölge üzerindeki hak iddaları sonucu 1639 Kasr-ı Şirin antlaşmasına kadar süre gelen savaşlarda Kürt halkı iki İmparatorluğun baskısı altında varlığını sürdürmüştür. 1639'dan sonra Kürtlerin yaşadıkları coğrafya iki İmparatorluk arasında kesin olarak bölüşülmüştür. Alevi Kürtlerin İranlılar, Sünni Kürtlerin de Osmanlılar tarafından kullanılması mezhep ayrılığı, aşiret yapısı, üretim ilişkileri ve coğrafik yapı Kürtlerin birliğini engellemiştir.

Osmanlı İmparatorluğu batıda toprak kaybettikçe ve sürekli savaşların finansmanı için asker ve para gereksinimi arttıkça, Kürt bölgelerine daha fazla yüklenmek durumunda kalıyordu. Bu durum vergi ve asker vermek istemeyen Kürt Beylerini yer yer isyanlara yöneltiyordu. Bu isyanlardan belli başlıları 1806'daki Abdurrahman Paşa'nın Süleymaniye Bölgesindeki Baban Ayaklanması, 1833-1836 Mir Muhammed ayaklanması, 1840 Bedirhan Bey Ayaklanması, 1855 Yazdan Şer ayaklanması, 1877 Bedirhan Osman Paşa ve kardeşi Hüseyin Kenan Paşa Ayaklanması, 1880 Şeyh Ubeydullah ayaklanmasıdır.

20. yüzyılın başlarından itibaren de imparatorluk sınırları içinde çeşitli Kürt faaliyetlerinin başladığı görülüyor. Bunlar; Mikdat Bedirhan Bey'in Kürdistan Gazetesi (1898). Ali Bedirhan Bey , Şerif Paşa ve Şeyh Abdulkadir'in "Teali ve Terakki-i Kürdistan Gazetesi", "Kürt Teali Cemiyeti", "Kürt Neşr-i Maarif Cemiyeti" ve onun İstanbul'da kurduğu Kürt Okulu (1908), "Hetawe Kurd", "Jin" dergileri ve çeşitli şehirlerde kurulan "Kürt Kulüpleri"dir.

İki imparatorlukla zaman zaman süre gelen anlaşmazlık ve çatışmalara rağmen Kürt Beylikleri ile iki imparatorluk arasında Kürt Beylikleri'ne tanınan kısmi özerklik veya imtiyazlarla bu statü 1. Emperyalist paylaşım savaşının sonuna kadar devam etmiştir. Savaşa katılan Osmanlı İmparatorluğu'nun Müttefikleri ile birlikte kesin yenilgisinden sonra toprakları Emperyalist Ülkeler tarafından işgal edilir.

Mustafa Kemal Anadolu'ya çıkmadan önce Emperyalist Devletlerin işgalleri ile birlikte Antep, Maraş ve Urfa'da işgal güçlerine karşı çete savaşları ve direniş başlamıştır. Irak Kürdistanı'ndaki Kürtlerin lideri Şeyh Mahmut Berzenci, bağımsızlık amacıyla İngilizlere karşı savaşıyordu. İngilizler tarafından iki kez Hindistan'a sürgün edildi.

Mustafa Kemal milli mücadele döneminde Kürt ileri gelenleriyle yakın bir dayanışma içine girmesiyle, Anadolu'da Ermenilere ve Rumlara karşı yürütülen mücadele başarıya ulaşıyor. Bunun sonucu olarak Ruslarla ilk anlaşma olan Gümrü Anlaşması imzalanıyor. Amasya Tamiminde, Kürtlerle ilgili protokolün 1. maddesinde "Kürtlerin ulusal ve sosyal haklarının tanınacağı..." şeklinde bir ifadeye yer veriliyordu.

Mustafa Kemal Nutuk ta şunları söylüyor;

Sevr'de: Fırat'ın doğusunda ve Ermenistan, Irak ve Suriye arasında ve kalan bölge için itilaf

Sözleşmesinin 5/2 maddesi işkence yasağı ile yakından ilgili maddelerdir.

Birleşmiş Milletlerin 9 Aralık 1975 tarihli İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesine göre savaş, savaş tehdidi, iç siyasal istikrarsızlık ya da benzeri diğer olağanüstü haller türünden hiçbir istisnai koşulun işkenceyi haklı kılmadığı madde 2/2 de ifade edilmiştir. Bunun anlamı işkence yasağının olağan ya da olağanüstü olsun her koşulda, rejimde geçerli olduğudur.

Özgürlük ve Güvenlik Hakkı

Özgürlük hakkı ile kişinin fizik ya da beden özgürlüğü, yani fizik mekan içinde hareket, yer değiştirebilme serbestisi ifade edilirken, güvenlik hakkı bu özgürlüğe keyfi olarak karışılmasına karşı korunmayı içerir. Özgürlük ve güvenlik hakkı, birbiriyle sıkı bağlantılı bir dizi hakkı içermektedir: Kişinin tutuklanmasının nedenleri ve kendisine yöneltilen suçlamalar hakkında bilgilendirilme hakkı, tutulma ya da tutulmanın yargısal denetimi, diğer bir deyişle tutulan ya da tutuklanan herkesin derhal yargıç önüne çıkarılarak yargılanma ya da salıverilme hakkı, tutulma ya da tutuklanmanın yasallığının denetimi, yasaya uygun olmayan tutulma ya da tutuklama için tazminat hakkı özgürlük ve güvenlik hakkı kapsamında değerlendirilmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5nci maddesi kişi özgürlüğüne devletin keyfi müdahalesini önleme amacına yöneliktir.

Özel Yaşama İlişkin Haklar

Temel öğeleri gizlilik ve bağımsızlık olan özel yaşama ilişkin haklar birbirleriyle bağlantılı bir dizi hak içerir. Bunlar özel yaşamına saygı hakkı, esas olarak kamusal bir faaliyete ayrılmamış ve üçüncü kişilerin giremediği bir yaşamı ve buradaki insan ilişkilerini kapsayan, hukuksal düzeyde tanımlanabilir olmayan çok geniş bir alanı içerir. Uluslararası sözleşmelerde açıkça yer verilmeyen cinsel yaşam, özellikle cinsel tercihler, ya da kişisel verilerin korunmasını içerir. Özel yaşama ilişkin hakların kapsamının devlet bakımından karışmama yükümlülüğü kadar karışmaları önleme ve cezalandırma yükümlülüğüne de özel bir önem kazandırır.

AGİK Kapsamında Moskova Belgesi devletin bireyin kişisel alanına usulsüz ya da keyfi her tür karışmasının demokratik topluma zarar vereceğini vurgulayarak özel yaşamın, aile yaşamının, konutun, haberleşmenin korunması hakkını doğrulamaktadır.

Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü Hakkı

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 9 ve 10.cu maddeleri düşünceyi açıklama hakkını koruma altına alır. AGİK çerçevesinde Kopenhag belgesi de herkesin iletişim hakkı da dahil olmak üzere düşünceyi açıklama özgürlüğüne sahip olduğunu bildirmektedir (parag.1). Belgeye göre bu hak, görüşlerini açıklama özgürlüğü olduğu kadar kamu otoritelerinin karışması olmaksızın ve sınırlar hesaba katılmaksızın öğreni ve düşünceleri alma ve aktarma özgürlüğünü de kapsamaktadır. BU ifade AİHS nin ilgili hükmüne koşuttur.Öte yandan Kopenhag Belgesi, bu özgürlüğün kullanılmasının özel bir boyutunu da vurgulayarak belgelerin çoğaltılmasına ilişkin her türlü araca ulaşma ve bunları kullanmaya hiçbir sınır getirilmemesi gerektiğini bildirmektedir.

Adil Yargılanma Hakkı

Adil yargılanma hakkı, uluslararası sözleşmelerde genel olarak herkesin davasının yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, makul bir süre içinde, kamuya açık olarak ve hakkaniyete uygun biçimde görülmesi olarak düzenlenmektedir. Adil yargılama hakkı, sanık hakları ile suçsuzluk karinesi, ceza yasalarının geriye yürümezliği gibi ilkelerle sıkı sıkıya bağlantılıdır.

Sanık Hakları

Savunmanın güvenceleri olan sanık hakları, genel olarak suçlamanın nedeninden ve niteliğinden en kısa zamanda, anladığı bir dille bilgilendirilme hakkını, savunmanın hazırlanması için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkını, sanığın kendini savunma ya da kendi seçeceği bir müdafinin

AGİK süreci 1989 Viyana Belgesine kadar, Helsinki Danışmalarında saptanan üç temel gündem maddesi üzerinde gelişmiş, Viyana Belgesi ve özellikle Yeni Avrupa için Paris Şartının (Kasım 1990) imzalanmasından sonra ise AGİK'in gündemi önemli ölçüde değişmiştir. Helsinki Sonuç Belgesinde insan hakları da ele alınmakta ve "düşünce, inanç, din ve vicdan özgürlüğü de dahil olmak üzere insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı" başlığını taşıyan VII. ilke çerçevesinde düzenlenmiştir. AGİK süreci Paris Şartı ile birlikte bir görüşme sürecinden kurumsallaşmış bir yapıya doğru dönüşmeye başlamıştır. AGİK belgeleri, Sonuç Belgesinden başlayarak insan haklarına ilişkin uluslararası belgelere göndermede bulunarak katılan devletleri bunlara uymaya ve taraf olmaya çağırmaktadır. Sonuç belgesi katılan devletlere insan hakları ve temel özgürlükler alanında BM Anlaşmasının amaç ve ilkeleri ile Evrensel Bildirgeye uygun davranma, ayrıca bu alandaki uluslararası bildirge ve anlaşmalarda tanınan yükümlülükler uyma üstlenimi getirmektedir. Paris Şartı demokrasiyi, katılan devletlerin uluslarının tek yönetim biçimi olarak ilan etmektedir. "İdeolojik boyutunu insan haklarının oluşturduğu bu modelin siyasal temelini özgür seçimler, hukuksal temelini hukuk devleti, ekonomik temelini de pazar ekonomisi oluşturmaktadır". AGİK, Eylül 1991 tarihinde Moskova belgesini de yayınlayarak gerektiğinde ciddi insan hakları ihlallerinin olduğu üye ülkeye inceleme heyeti göndermeyi öngörmüştür. Sekreteryası Prag'da bulunan teşkilatın Viyana İhtilaftan Korunma Merkezi, Varşova Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu gibi kurumları bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının pek katılmadığı AGIT sürecinde oluşturulan kurumlar, AGIT'in bakanlar konseyinin politik yönlendiriciliğinde ve AGIT parlamenterler meclisinin denetiminde çalışmaktadırlar.

Temel Kişi Hak ve Özgürlüklerini Güvence Altına Alan Uluslararası Belgelere Göre Hakların Tanımları

Yaşam Hakkı

İnsan haklarının en kutsalı, en dokunulmazı olarak nitelendirilen Yaşam Hakkı, öldürülmeme hakkını ifade eder. Bu devletin, bir yandan yetki alanı içinde bulunan bireyleri öldürmeme, diğer yandan da diğer bireyler tarafından öldürülmelerini engelleme yükümlülüğü anlamına gelir. Uluslararası insan hakları hukukunda birincil sırayı teşkil eden yaşam hakkı ilkeleri insan hakları kapsamında bir haktır. Bu hak yasayla korunur, hiç kimse bu haktan keyfi ya da kasıtlı olarak yoksun bırakılamaz, olağanüstü rejim gerekçesiyle bu hakka aykırı önlem alınamaz

Yasadışı, keyfi ya da seri infazların ve bunun bir özel türü olan kayıpların da yaşam hakkının devlet tarafından ağır biçimde çiğnenmesini oluşturduğu kabul edilmektedir.

Birleşmiş Milletler Evrensel Bildirgesinin 3.cü maddesi, Türkiye'nin taraf olmadığı Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 6.1 hükmü ve Türkiye'nin taraf olduğu 10 Kasım 1959 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 37/a maddesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 2/1 maddesi yaşam hakkını güvence altına alır.

İşkenceyi Önleme

Yalnız fiziksel bütünlüğe değil, moral ve entellektüel bütünlüğü de ağır biçimde zarar veren işkence insanlık onuruna karşı bir saldırı olarak nitelendirilmekte ve uluslararası insan hakları hukukunda hiçbir kuraldışı tanımayan mutlak bir yasağın konusunu oluşturmaktadır. İşkence ile aralarında nitelik değil, derece farkı bulunan zalimce, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı davranış ve cezalar da işkence gibi mutlak olarak yasaklanmaktadır.

İşkenceyi yasaklamaya ilişkin belgelerin en eskisi 1215 tarihli Magna Carta Libertatumdur. Daha sonra 1776 tarihli Virginia İnsan hakları Bildirisi ve 1789 Fransız İnsan hakları ve Yurttaş Hakkı Bildirisinde de işkenceyi yasaklamaya ilişkin hükümler yer almıştır. Birleşmiş Milletler Evrensel beyannamesinin 5nci maddesi, Avrupa insan hakları Sözleşmesinin 2, 3 ve 5nci maddeleri, Amerikan İnsan Hakları

devletleri temsilcilerinden kurulacak bir komisyon özerk bir yönetim şekli hazırlayacaktır.

Antlaşmanın imzalanmasından 1 yıl sonra bu bölgenin Kürt halkı, Milletler Cemiyeti Meclisine başvurarak Kürtlerin çoğunluğunun Türkiye'den ayrı bağımsız bir devlet kurmak istediklerini isbat ederlerse ve Meclis de bunu kabul ederse, Türkiye bu bölgedeki her türlü haklarından vazgeçecektir.

Mart 1921 teklifinde; İtilaf Devletleri, şimdiki durumu gözönünde tutarak bu konuda Sevr taslağında değişiklik yapılmasını dikkate alma eğilimindedir. Şu şartla ki, özerk yönetilen bölgelerde Kürt ve Asuri-Keldani çıkarlarının yeterince korunması için tarafınızdan kolaylıklar gösterilsin.

Mart 1922 teklifinde; bu durum söz konusu edilmemiştir.

Lozan'da; elbette söz konusu ettirilmemiştir.

İsmet İnönü ise "Hatıralar" da, Kürtlerin Milli Mücadelede canla başla beraberlik gösterdiklerini ve Lozan görüşmeleri yapılırken de vatansever olarak Türklerle beraber olduklarını anlatır.

Daha sonra Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması ile bugünkü Suriye sınırı belirlenirken, Kürtlerin yaşadığı bölgenin bir kısmı Fransızlara akabinde Lozan Antlaşmasıyla Kerkük ve Musul gibi petrolce zengin Kürt illeri İngiliz yönetimine geçmiştir. Bu paylaşım neticesinde Kürtlerin Özgürlük mücadeleleri Musul Petrolleri karşılığı İngilizlerle birlikte yıllarca süren mücadelelere rağmen kanla bastırılmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarından sonra giderek Kürtlerin varlığı red ve inkar edilmeye ve asimilasyon politikası yürütülmeye başlandı. Kürtler yeni bir sürece tabi tutuldu. Kürtler kimi zaman bu politikalara sert tepki gösterdi. Başta verilen sözlerden vazgeçilerek uygulanan bu politikalar karşısında 1925'de Şeyh Said İsyanı başlamıştır. Şeyh Said İsyanı bastırılmasından sonra Takrir-i Sükun Kanunu ve Şark İslahat Planı çıkarılarak yürürlüğe konuyor. Kürt Dili yasaklanıyor, Kürtlerin Türk olduğu savı ortaya atılıyor, Kürtler topraklarından zorla çıkartılarak Anadolu'nun değişik yerlerine sürülüyor. Devletin bu politikaları karşısında 1925-1938 yılları arasında başlıcaları Ağrı ve Dersim isyanı olmak üzere 20 civarında isyan yaşandı. 74 yıllık Cumhuriyet Döneminde bölgede red, inkar, sürgün ve asimilasyon gibi uygulamaları hayata geçirmek için Örf-i İdare, Umumi Müfettişlik, Sıkıyönetim ve Olağanüstü Hal uygulamaları yürürlüğe konulmuştur.

Türkiye'de 1950'lerden 1970'lere kadar Kürt ve Türk aydınlarının Kürt sorununun çözümüne yönelik çabaları çeşitli baskılarla karşılaşmış, onyıllar süren hapis cezaları, siyasi partilerin kapatılması gibi anti-demokratik yöntemlerle bastırılmıştır. Doğu mitingleri ve sonrasında Kürt sorununun çözümüyle ilgili aldığı kararlar sonucu Türkiye İşçi Partisi (TİP) kapatılmıştır. Günümüze kadar da bu politikalar sürdürülmüştür.

12 Eylül rejimi ve politikaları ile toplumsal dinamikler bastırılmış, cezalandırılmış, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün baskı altına alınması süreklilik kazanmıştır. Kürt sorununun çözümünde askeri yöntemlere dayalı, militarist anlayış tümüyle ortama egemen olmuştur. Kürtlerin demokratik talepleri şiddet politikaları ile bastırılmaya çalışılmaktadır.

"Genel Kurmay, Başbakanlık Müsteşar Yardımcılığı ve Daire Başkanlarının bir bölümüne verilen brifing'de Türkiye'nin bir iç savaş halinde bulunduğu vurgulanarak "Türkiye tarihten gelen bir doğu sorununa teslim olmuştur. Askeri yapının iç savaş durumuna uygun hale getirilmesi gerekir" denildi. Milliyet 10 Aralık 1997 (Ek)

1920-1940 yılların arasında Takrir-i Sükun, İstiklal Mahkemeleri, Şark İslahat Planı ve Tunceli Kanunu çıkarılarak Kürtler batıda çoğunluk oluşturmayacak şekilde iskana tabi tutulmuştur. 1940 ile 1980 yılları arasında yaşanan göçlerin geneli ekonomik ve sosyal sebeplere, 1980 sonrası göçler ise siyasi ve toplumsal nedenlere dayanmaktadır.

Siyasal iktidarlar imzaladığı uluslararası sözleşmelere ve evrensel hukuk ilkelerine bağlı kalmadığı gibi, Kürt sorunu konusunda düşüncelerini açıklayanlara cezai yaptırımlar uygulayarak susturmaya çalışmaktadır. Bu baskıcı anlayış sonucu 10 yılı aşkındır süren bu düşük yoğunluklu savaşta 30 bini aşkın insan hayatını kaybetti. İnsanlar evlerinden, yerlerinden edildi, köyler boşaltıldı, yakıldı, ormanlar güvenlik bahanesiyle ateşe verildi, yerleşim yerleri bombalandı. Savaş nedeniyle geniş alanlara döşenen mayınlar, halkın can ve mal güvenliğine zarar vermektedir. 3000'in üzerindeki köy boşaltılırken 3 milyondan fazla insan yerlerinden yurtlarından uygulanan baskılar nedeniyle ayrılmak zorunda bırakıldı. Üretimden kopan bu insanlar ekonomik sıkıntılarla baş başa açlık, sefalet içinde, çöplüklerden ekmek toplayacak kadar insanlık dışı uygulamalara maruz bırakıldılar.

Bölgede sürdürülen savaş, yüzlerce savaş zengini doğurmuştur. Yatırımların düştüğü işsizliğin arttığı ve ekonomik gelişmenin başlangıcında olan bir ülke için gizlenen ve denetlenemeyen konular

dışında yılda 16 milyar dolar'a varan askeri harcamalar, ekonomik açıdan tüm toplumun yaşam standardının düşmesine neden olmasının ötesinde , toplumun geleceği üzerinde olumsuz etkileri olan bir sürecin varlığına yol açmıştır.

Feodal yapı, işsizlik ve uygulanan baskıcı yöntem koruculuk sistemini geliştirmiş, koruculara ücret ödenerek ekonomik kaynaklar kayba uğratılmış ve Kürtler birbirine düşürülerek Kürdü Kürde kırdırma politikası hayata geçirilmiştir.

Bölgede 1996 verilerine göre 62.034 köy korucusu, 14.872 gönüllü köy korucusu görev yapmakta ve bunlara her ay 170 milyar maaş ödenmekte. Günümüzde artan korucuları ve son zamanlarda Karadeniz bölgesindeki uygulamaları da katarsak durumun vehameti ortaya çıkmaktadır.

1985-1996 yılları arasında 23.222 korucu görevden atılmış, 296 korucuya adam öldürmekten dava açılmış, diğer yandan aynı korucuların adam, kadın, kız kaçırmaya, uyuşturucu ve silah kaçakçılığına karıştıkları belirlenmiştir.

Olağanüstü hal uygulanan illerde dörtyüzbine yakın güvenlik görevlisi bulunmakta. Bölgede artan belirsizlik ve şiddet beraberinde bu güvenlik birimlerinin bazılarının belirsizlikten yararlanarak ekonomik kazanç sağladıkları son çıkan çete olayları ile tespit edilmiştir. Örneğin; Yüksekova'da uyuşturucu pazarını resmi araç kullanarak sürdüren güvenlik birimleri ortaya çıkarılmıştır.

Milli Güvenlik kurulunun 16 Aralık 1996' daki raporuna göre Kürt nüfusunun toplam nüfusa oranı 2010 yılında toplam nüfusun %40'na, 2025'de %50'nin üzerine çıkma eğilimindedir. Kürt nüfusun azaltılması, doğum kontrol yöntemlerinin anlatılması gibi önlemler düşünülmüştür. Bölgedeki imamların %90'ı gardiyanların %80'i öğretmenlerin %43'ünün bölge halkından olduğu söylenerek, bölge halkından personel istihdamının makul seviyelere indirilmesi istenmiştir. Demokratik kuruluşlar, parti ve sendikalar, gazeteler, kültür merkezleri üzerinde baskılar uygulanarak sindirilmeye, sorunun çözümsüzlüğe itilmesine, baskı politikalarıyla süreklilik kazandırılmıştır.

Bu süreçler devam ederken yakılan yıkılan yerlerdeki çevre tahribatları tarihi,sosyal, kültürel değerler, gelenek görenekler bir bir yok edilmiştir. Koruculuğu kabul etmeyen köyler yakılmıştır. Geçim kaynakları hayvancılık ve tarım olan insanların geçim kaynakları yok edilmiştir.

Türkiye genelinde yaşanan , faili meçhul cinayetler, yargısız infazlar ve gözaltında kayıplar bölgede yoğun olarak yaşanmaktadır.

Bölgede yaşanan sorunlara ilişkin düşüncelerini açıklayan başta milletvekilleri olmak üzere gazeteciler, bilimadamları, aydınlar ile binlerce insan yüzlerce yıla varan sürelerle cezaevlerine tıkmaktadır.

Yaşanılan savaş bahane edilerek insanlar siyasal , sosyal ve kültürel haklarından mahrum edilmektedirler.

Bölgenin doğal kaynakları yıllardır bölge dışına taşınmaktadır. Bu durumda bu kaynaklardan oluşan katma değerden bölge halkı yararlanamamaktadır.

Türkiye'yi de bağlayan uluslararası hukuk ilkelerine anlaşma ve sözleşmelere uygun olarak, eşitlik temelinde çok yönlü politik , yönetsel ve kültürel bir demokratik yapılanma oluşturmak zorunlu hale gelmiştir.Kürt sorunu Türkiye'nin iç sorunu olmaktan çıkmış , bölgesel çatışmalarıda gündeme getiren uluslararası bir sorun haline gelmiştir.

Sorun demokrasi de, çok seslilikte, ülke mozağini kabullenmede, herkese eşit adil haklar sağlanarak, düşünceyi ifade etme ve örgütlenmenin özgür olduğu ortamda çözülür.

Şiddetin temel olduğu, pompalandığı bir kültür televizyon ekranlarından yayınlanarak öldürme ve şiddet empoze edilmeye çalışılıyor. Ancak halkın büyük çoğunluğu savaşa karşı ve barış istiyor.

Barışın kendisi temel bir insan hakkı olduğu kadar dillendirilebilmesi ve savunulabilmesi için de öteki temel hak ve özgürlükleri gerekli kılmaktadır.Barış ancak demokrasi, özgürlük ve insan haklarının olduğu bir ortamda yaşama geçirilebilir.

Kürt sorunu Emperyalist ülkelerle ve bölgede anti-demokratik devletlerin çıkarları ve kirli emelleri doğrultusunda değil, başta Kürt halkının iradesi olmak üzere bölge halklarının Demokrasi ve Özgürlük taleplerine uygun, demokratik, adil, eşitlik temelinde barışçıl yöntemlerle çözümlenmelidir.

Demokratik Çözüm Önerileri:

1) Türkiye'de tüm toplumu büyük çapta sıkıntılara sokan savaşa son verilmelidir.

sorumluluklarını düzenlemiştir. Bu beyanname, hükümetlerin halkın refahı için varolduğunu, güçlerini haktan aldıklarını belirtir.

Fransa'da feodalitenin tasfiye edildiği ve şimdiki anayasal düzenin temelini atıldığı **1789 Evrensel İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi** özgürlükleri, mülkiyeti ve yasa önünde eşitliği güvence altına almıştır.Ünlü 16.cı maddesinde "hakların güvence altına alınması sağlanmamış, kuvvetler ayrılığı belirtilmemiş bir toplum anayasadan yoksun sayılır" ifadesi yer almıştır. Bildirge temel hakları özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve zulme karşı direnme olarak sıralamıştır.

Yirminci yüzyıl ise insan hakları kavramının evrenselleşmesine tanıklık etmiştir. Bu yüzyılda insan hakları konusunda temel olarak bir evrensel bildirge ve üç bölgesel insan hakları sözleşmesi üretilmiştir.

İkinci Dünya savaşı ertesinde yayınlanan 1948 tarihli **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi** ile Birleşmiş Milletler, faşizmin insanlık ailesine yaşattığı dramatik deneylerden ve çektiği büyük acılardan sonra sosyalizmin de kazanımlarıyla tarihte yeni bir dönemin başladığına işaret ediyordu. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile birlikte BM Kişisel ve Siyasal haklar Sözleşmesi ve BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi **Dünya İnsan Hakları Anayasasını** oluştururlar. Bildirge ve sözleşmeleri ile Birleşmiş Milletler insan haklarını koruma ve geliştirmenin yegane dünya forumunu oluşturur.⁽¹⁾ İnsan hakları BM'nin çeşitli organlarında gözetilse de, insan hakları alanında karar üreten asıl organ İnsan Hakları Komisyonudur. Türkiye'nin de dahil olduğu 53 ülke temsilcisinden oluşan Komisyon'un işkence ile ilgili özel bir raportörü ve merkezi Cenevre'de bulunan İnsan Hakları Merkezi bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları BM'nin insan hakları ve benzeri kurumlarında toplantılara katılabiliyor ve görüş bildirebiliyorlar.

İlk bölgesel sözleşme Avrupa Konseyi tarafından 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe konulan ve insan hakları kurallarının oluşturulması ve uygulanmasında en önemli yeri işgal eden **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesidir (AİHS)**. Bu Sözleşmeye bağlı sekiz protokol imzalanmış ve altısı yürürlüğe girmiştir. Avrupa Konseyi insan hakları alanında işlev görecektir Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Avrupa İnsan Hakları Divanı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi uluslararası düzlemde bağlayıcı kararlar üreten organlar oluşturmuştur.

1890 yılında oluşturulan pan-amerikan birliği 1948 yılında ABD'nin imza koymadığı Amerikan Devletleri Örgütü (OAS) halini aldı. Bu örgütlenme içinde **İnsan Hakları Amerikan Devletleri Arası Komisyonu ve Amerikan Devletleri Arası İnsan Hakları Mahkemesi** oluşturuldu.18 Temmuz 1978 tarihinde yürürlüğe giren Amerikan Sözleşmesi ve Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Beyannamesi, Güney Amerika ve Karayip adalarında hukuk devleti ve insan haklarına saygıyı sağlama işlevini sürdürüyor. 82 maddelik Sözleşme AİHS ve BM Medeniz Haklar Sözleşmesinden izler taşır.

Avrupa ve Amerika örgütlenmelerinin ardından üçüncü bölgesel örgüt olarak 13 Eylül 1963 tarihinde Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) yürürlüğe girmiştir. ABÖ Şartının başlangıç bölümünde tüm halkların kendi geleceklerini belirlemede devredilemez hakları vurgulanmıştır. Afrika halklarının özgürlük, adalet, eşitlik ve onurunu zorunlu hedefler olarak belirlemiş, halklar arasında kardeşlik ve dayanışma ile anlayış ve işbirliğine değinilmiştir. Barış, güvenlik, bağımsızlık, egemenlik, toprak bütünlüğüne bağlılık, yeni sömürgecilığe karşı mücadele, devletlerarası işbirliği ortak hedefler olarak saptanmıştır. ABÖ, 21 Ekim 1986 tarihinde de **Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesini** yürürlüğe koymuştur. Bu Sözleşme medeni ve siyasal hakların yanısıra, ekonomik ve sosyal haklar ve halkların haklarına da yer vermiştir. Sözleşme ile birlikte Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu kurulmuş ancak mahkeme süreci düzenlenmemiştir. 68 madde içeren ve AİHS, BM Medeni Haklar ve yine BM Ekonomik Haklar Sözleşmelerinden etkiler taşıyan bu Sözleşmenin diğerlerinden farkı birinci ve ikinci kuşak hakların yanısıra üçüncü kuşak hakları da düzenlemesidir.

İkinci DünyaSavaşı sonrası Avrupa sınırlarını belirleme ve Doğu-Batı ilişkilerini geliştirme amacıyla 33 Avrupalı ülke, ABD ve Kanada 1975 yılında Helsinki'de Helsinki Sonuç Belgesini imzalayarak Helsinki sürecini bir diğer deyişle **Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK)** sürecini başlattı. Batı ülkeleri için temel insan haklarının güvence altına alınması amacını taşıyan süreç, Avrupa'daki etnik gerilimler, milliyetçi tartışmalar ve doğu avrupa ülkelerinde ve eski Sovyetler Birliğinde demokrasiyi geliştirme gibi konuları da çalışma alanı içine almıştır.

⁽¹⁾ BM'nin insan hakları korumacılığına bağlı etkinliklerine tepki Çin, Hindistan, bazı Ortadoğu, Latin Amerika ve Afrika ülkelerinden geliyor. ABD de son iki yıldan buyana daha önce eleştirileri nedeniyle katılmadığı Komisyon'a katılmakta ve Komisyon bütçesine katkıda bulunmaktadır. ABD, ekonomik, sosyal ve kültürel hakları insan hakları kapsamında değerlendirmiyor. Halkların açlık, konutsuzluk, yeterli sağlık hizmeti edinememe sorunlarını küçümsediği gibi insan haklarının evrenselliğini de küçümsüyor.

İNSAN HAKLARI

İNSAN HAKLARI

Giriş

İnsan hakları sadece insan olmak nedeniyle sahip olunan haklar olarak devlet hukukundan önce gelirler ve bağımsızdırlar. Bireyin eksiksiz gelişimi için gerekli bir koşul olarak insan hakları ancak demokratik bir düzen içerisinde kendi yerini bulur.

İnsan hakları kurallarında eşitlik temeli vardır, evrenseldir ve bu nedenle yüksek ahlaki niteliğe sahiptir. İnsan onurunu güvenceye alan bütün kurallar insan hakları kapsamına girer. İnsan onuru ise, hukuk kurallarının adalete uygunluğunu, alınan kararların doğruluğunu ölçmenin en önemli aracıdır.

İnsan değerini korumayı ve insanın maddi ve manevi gelişmesini amaçlayan üstün kurallar bütününü olarak insan hakları kuralları, bütün ülkelerde devlet birey ilişkilerinin belirleyicisi, uluslararası düzlemde de dünya barışı ve adaletinin temelini oluşturur.

Hiç kimse, hiç bir kuruluş ya da devlet, **"özgürlükleri yoketme" özgürlüğüne sahip değildir.** İnsan haklarının yokedilmesini amaçlayan hiçbir kural ya da eylem geçerlilik kazanamaz.

Hakların kullanılmasında bireyin zarar görmemesi, zedelenmemesi devletin gözetimi ve sorumluluğu altındadır. İnsan haklarının korunması öncelikle bireyin korunması anlamına gelir ve bu korumanın birinci derecede sorumluluğu devlete aittir. **KİŞİ HAKLARININ KORUNMASI ANAYASANIN TÜRÜNÜ EGEMEN BİR YAKLAŞIM OLMALIDIR.**

İnsan hakları konusundaki hukuksallık, sadece iç hukuk kuralları ile değil ancak giderek artan bir biçimde uluslararası hukuk kuralları ile de sağlanmaktadır. Yargı mercii, önündeki anlaşmazlığa uygulanacak kurallar arasında sadece iç hukuk değil, uluslararası belgeleri de göz önünde tutmak zorundadır. Uluslararası İnsan Hakları Kuralları İç Hukuka Göre Üstündür. Uluslararası bağlayıcı ölçülere aykırı bir iç hukuk kuralı, bu anayasa da olsa, geçerlilik kazanamaz. **İÇ HUKUK GENELDE VE HİÇ BİR AYRIM TANIMAKSIZIN ULUSLARARASI HUKUKLA UYUM İÇİNDE OLMALIDIR.**

İnsan hakları uluslararası düzlemde kabul gören ve birinci kuşak, ikinci kuşak ve üçüncü kuşak insan hakları olarak üç ana sınıfta tanımlanmaktadır. Birinci kuşak insan hakları özgürlük isteminin yarattığı kişisel ve siyasal haklar; ikinci kuşak insan hakları eşitlik isteminin yarattığı ekonomik , sosyal ve kültürel haklar; üçüncü kuşak insan hakları ise dayanışma isteminin yarattığı topluluk haklarından oluştuğu savunulmaktadır.

İnsan haklarının tarihsel gelişimi

İnsan Hakları, insanoğlunun yerkürede ortaya çıkışı kadar eskidir. Tarihin değişik evrelerinde hak ve özgürlükler değişik biçimlerde dile getirilmiş ve savunulmuştur. Tarihten öğrendiğimiz ilk insan hakları düzeni Sümerler'dedir. İşçi, usta, işveren ilişkisini düzenleyen yazılı tabletler bunun böyle olduğunu gösteriyor. Biçimi ne olursa olsun egemenliklere karşı, bu egemenliklerin şiddet, baskı ve sömürsüne karşı bireysel ya da toplu direnişler, başka bir deyişle insan hakları mücadelesi de tarih boyunca kesintisiz devam etmiştir. Spartaküs, Romalı köle tacirlerine, Prometheus, mitolojik çağın tanrılarında ateşi çalarak tiranlığa karşı insanca başkaldırarak bu mücadelenin sembolü olmuşlardır.

Yakın çağın bireysel haklarla ilgili en önemli yazılı belgesi 1215 tarihli **MAGNA CARTA** (Yüce Ferman)'dır. Kanunsuz tutuklamaları, mala el konmasını, keyfi vergi alınmasını yasaklamıştır. Yine İngiltere'de anayasal düzenin temelini atan 1689 tarihli **Yargı Güvenceleri** (Bill of Rights) parlamento ve vatandaş haklarını belirlemiştir.

Thomas Jefferson tarafından 1776'da yazılan onüç İngiliz sömürgesinin **Amerikan Bağımsızlık Beyannamesi (Virginia Haklar Bildirgesi)** ise eşitliği, politik özgürlükleri, hükümet edenlerin

2) Kürt kimliği tanınmalı ve anayasal güvence altına alınmalıdır. Kürt dili ve kültürü üzerinde her türlü kısıtlayıcı politikalardan vazgeçilmeli, Kürt dili ve kültürü korunmalı, gelişmesi için olanak tanınmalıdır. Türklerin ve Kürtlerin birarada kardeşçe ve eşitlik içinde yaşayabilecekleri demokratik bir düzen zaman kaybedilmeden kurulmalıdır.

3) Zorunlu göç nedeni ile köyünü ve yöresini terk etmek zorunda bırakılan insanların tüm maddi kayıpları tazmin edilmeli ve bunların can ve mal güvenliği sağlanarak özgürce yerlerine geri dönüşleri sağlanmalıdır.

4) Kürt sorununun tartışılmasını engelleyen, düşüncüyü ifade etme ve örgütlenme özgürlüğü önünde engel olan tüm yasalar kaldırılmalıdır.

5) Demokrasinin yerleşmesi için Türkiye'ninde taraf olduğu Uluslararası Sözleşmeler iç hukuka yerleştirilmelidir. Başta Anayasa olmak üzere anti-demokratik tüm yasalar gözden geçirilip, demokratik hukuk devleti normlarına uygun hale getirilmelidir.

6) Olağanüstü Hal, koruculuk sistemi, iller yasası ve merkezi kriz yönetmeliği kaldırılmalıdır.

7) Ülkede kalıcı barışın sağlanması için tüm siyasi tutuklulara ayrımsız genel af çıkarılmalıdır.

8) Savaş ortamında gelişen çeteler,ortaya çıkarılmalı faili meçhuller aydınlatılmalı ve tüm failleri yargılanmalıdır.

ÖRGÜTLÜ TOPLUM

(Sivil Toplum Örgütleri-Demokratik Kitle Örgütleri)

İnsanı diğer canlılardan ayıran özellik, doğa üzerindeki eylemlerinin doğayı kendi denetimine almayı amaçlamasıdır.

Üretim, insanın doğa üzerindeki eylemlerinin bilinçli bir biçimde düzenlenmesi, doğaya karşı bir mücadelesidir. İnsan doğaya karşı yürütüğü mücadeleyi toplu olarak gerçekleştirir. Bu nedenle, üretim sırasında insanlar arasında bazı ilişkiler ortaya çıkar. Üretim yapabilmek için insanlar birbirleriyle belirli bağlar kurarlar. İnsanları doğa üzerindeki etkileri, yani üretim, ancak bu toplumsal bağlar ve ilişkiler içerisinde gerçekleşebilir.

Kapitalist sistemde üretim ilişkilerinin bu niteliği kendisini **egemen olma** ve **bağımlı olma** ilişkisi biçiminde gösterir. Üretimde, birbirine benzer bir rol oynayan, diğer insanlara karşı birbiriyle aynı olan ilişkiler içindeki kişiler **sınıfları** oluştururlar. Farklı sınıfların davranışları kendilerinin en açık biçimde, üretim ile tüketim arasındaki bölünmenin zorunlu kıldığı toplumsal bir eylem olan **bölüşümde** gösterir.

İnsanlar, sınıflar toplumda egemenliği sürdürme ya da bağımlılığı kurma ile bölüşümde etkili olma, amacıyla örgütlenirler. Ancak, burada egemenliklerini sürdürmek isteyen sınıfların örgütleri ile bağımlılıklarını kırmak isteyen sınıfların örgütlerini eşit, gelişmesine benzer katkıları olan örgütler olarak göremeyiz. Kapitalizmin iç çelişkisinden kaynaklanan sınıf mücadelesinde, tarihi gelişmeye katkı koyan örgütler, ancak bağımlılık ilişkisini ortadan kaldırmayı hedefleyen örgütler olabilir. Bunların başarılı olabilmelerinin yolu da bilinç, dayanışma, mücadele ve örgütlenme düzeylerinin artmasına bağlı olmaktadır.

Örgütlü toplumdan, bağımlılık ilişkilerini kurmayı hedefleyen örgütlerin güçlenmeleri, güçlü örgütlere sahip oldukları toplumlar anlaşılmalıdır. Çünkü, egemenlerin örgütleri zaten güçlü ve baskın konumdadırlar. Yoksa, son yıllarda toplumun gelişme dinamiğini oluşturan sınıf mücadelesi yerine, devletle sivil toplum arasındaki mücadeleyi temel alan "**sivil toplumsuluk**" anlayışının yaymaya çalıştığı gibi bir örgütlü toplum anlaşılmalıdır.

Devletin vesayetinden uzaklaşmak da güncel ve önemli bir sorundur. 28 Şubat 1997'den sonra yaşananlar gözönüne alındığında, bilinç deformasyonuna uğramamak için, toplumda sivilleşmenin pratikte sağlayacağı yararlar dikkate alınmalıdır.

Toplumsal örgütler de kendilerini sınıfsal temelde irdelemeli, saflarını da buna göre belirlemelidirler. Bağımlılık ilişkilerinin ortadan kalkmasını savunan sivil toplum örgütlerine ise, daha doğru olarak **demokratik kitle örgütleri** denilmektedir.

TMMOB, üyelerinin sınıfsal konumları, tarihi ve mücadelesi gözönüne alındığında, egemenlerle mücadele etmiş, bağımlılık ilişkilerine başkaldırmış, yasal olarak nasıl tanımlanırsa tanımlansın fiilen bir demokratik kitle meslek örgütüdür.

TEMSİLİ DEMOKRASİDEN KATILIMCI DEMOKRASİYE

Her ülkenin siyasi rejimi, toplumun tarihi, sosyal, ekonomik ve kültürel oluşum yapısı ve evrimi içinde biçimlenip somutlaştığından, kurumsal modeline ya da klasik sayılan bir örneğine tümü ile uygun olması istenemez ve beklenemez. Bununla birlikte, bir siyasi rejimin belirli bir türden sayılabilmesi için, onun ana öğelerini içermesi ve genel koşullarını içermesi gerekmektedir.

Demokrasi özü gereği, toplumun siyasi düzeninin bir biçimi olarak üretimin egemenliği altındadır

ve ortadan kaldırmak olmuştur. Böylece yasa devleti ortaya çıkmıştır. 1789 Fransız devrimi bu konuda ve yine insanlar arasında eşitlik kuralının sağlanmasında açılımlar getirmiştir.

Sınıflı toplumlardaki anayasa ve yasalar egemen sınıfların hukukunu yansıtır. Anayasa ve devlet olgusu birbirinden ayrı düşünülemez. Anayasa devlete egemen olan sınıfın hukukudur. Dolayısıyla bu hukukun tartışılması devletin sınıfsal niteliğini de tartışmak demektir.

Bugün, hukuk devletinin varlığı bir yana, yasa devletinin bile varlığını kuşkuyla düşüren uygulamalar bulunmaktadır. Yargısız infazlar, faili meçhul cinayetler, zorunlu göç ettirmeler bunların başında gelmektedir. Nihayet Susurluk olayında yaşananlar yasa devleti uygulamasının sınırlarını açıklıkla göz önüne sermektedir.

Hukuk devletinin dayanakları olan demokratik anayasa ve demokratik yasalar konusu toplumun bütün sınıfları içinde tartışma konusudur. Yargı önündeki ayrıcalıklar, denetlenemeyen kurumlar artık bizzat egemen sınıfların gündeminde yer almaktadır.

Bağımsız Demokratik Hukuk Devletinin gerçekleşmesi için;

1- 1982 anayasası yürürlükten kaldırılmalı, bütün demokratik örgütlerin, tüm halk kesimlerinin temsilcilerinin katılımı sağlanıp, sadece devlet ve siyasi partiler için değil, bağımsızlığı ulusal hakları gözeterek demokratik bir anayasa hazırlanmalı ve bunun için uğraş verilmelidir.

2- Yasa ve Anayasa değişikliği teklifi sunma ve referandum talebinde bulunma hakkı yalnız meclis üyelerine değil aynı zamanda sivil toplum örgütlerine de tanınmalıdır.

3- Milli Güvenlik kurulu kaldırılmalı, bugüne kadar yapılan toplantı tutanakları ve gizli yönetmeliği açıklanmalıdır.

4- Genelkurmay, Milli Savunma Bakanlığına bağlanmalıdır.

5- Ordu iç güvenlikle ilgili görev üstlenmemeli, Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Yönetmeliğinin darbelere yasal zemin olan Cumhuriyeti koruma ve kollama bölümü kaldırılmalıdır.

6- D.G.M'ler kaldırılmalıdır.

7- Siyasi iktidarların yargıya müdahalesi önlenmeli savcı ve yargıç bağımsızlığı sağlanmalıdır.

8- Türk Ceza Kanunu yeniden düzenlenmeli, başta Terörle Mücadele Yasası olmak üzere düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü sınırlandıran bütün yasal kural ve uygulamalar kaldırılmalıdır.

9- Hak arama özgürlüğü, yani bütün vatandaşların tek tek ya da topluca, idari, adli ve anayasa yargısına başvurma hakkı sağlanmalı, bu hakkı sınırlandıran tüm yasal düzenlemeler ve bu hakkın kullanılmasını caydırıcı uygulamalar iptal edilmelidir.

10- Toplumdaki bireylerin yasalar önünde eşitliğini zedeleyen ve ayrıcalığa olanak tanıyan tüm düzenlemeler (milletvekillerinin "kürsü dokunulmazlığı" dışındaki dokunulmazlıkları, Memurların yargılanmasına ilişkin yasa, vb.) iptal edilmelidir.

11- İdarenin bütün kararları ve eylemleri (Yüksek Askeri Şura, Sayıştay, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararları, güvenlik örgütlerinin eylemleri, örtülü ödenek harcamaları, uyarma ve kınama cezaları, v.b) yargı denetimine tabi olmalıdır; yargı denetimi "devlet sırrı" gibi gerekçeler de dahil olmak üzere, sınırlandırılmamalıdır;

12- CMUK uygulamasında bölge ve ceza maddeleri ile getirilen sınırlamalar kaldırılmalı, uygulamalara aykırı davranışların idari ve adli yargı önünde kovuşturulmaları sağlanmalıdır;

13- Etkin ve hızlı bir yargılama sistemi kurulmalıdır.

Laik devlet, yurttaşların inanç özgürlüğünü güvence altına alan, inançlar karşısında tarafsız, ideolojisiz, bu anlamda inançsız olmak durumundadır.

Devletin toplumsal denetim amacıyla çoğunluk dinini veya mezhebini ayrıcalıklı kılarak azınlık inançlarını dışlaması, yok sayması biçimindeki Türkiye’de de yaşanan uygulamalar ise laikliğin ihlalidir.

Laiklik eğer yüzyıllar boyunca ortaya çıkan kazanımlar sonucunda oluşmamışsa, ele geçirilen iktidar aracılığıyla dayatılan bir yöntem olmuştur. Ancak, laikliğin olmadığı yönetimlerin demokrasiden, temel hak ve özgürlüklerden yoksun olduğu anımsanırsa, laikliğin demokrasinin biçimsel kuralları içerisinde oluşması zaten mümkün olmayacaktır. Diğer yandan, laiklik belli bir din veya mezhebin kamusal düzeni kendi doğrularına göre değiştirmesine karşı önlem alma gereğiyle demokrasinin biçimsel kurallarıyla çatışabilir. Bütün bunlar laikliğin demokrasinin özünü çelişmesi olarak değil, tersine onu güvenceye almanın gereği olarak görülmelidir. Dolayısıyla, laikliğin bir özgürleşme normu olarak mantıklı sonuçlarına ulaştırılması gerekiyor, ki bu da demokrasidir.

Türkiye pratiğinde ise, laikliğin gerek tarihsel biçimlenişi gerekse de bugünü açısından oldukça sorunlu bir süreç söz konusudur.

Laiklik, Cumhuriyetin batının bilimsel, teknik, kültürel ve askeri üstünlüğü karşısında çöken Osmanlının kendini yeniden varedilemek, eski gücüne ulaşabilmek için başvurduğu araçlardan birisi olmuştur. Türkiye’de laiklik dinler arası bir çatışmadan değil, geri kalmışlığa tepki olarak gelişmiştir.

Laisizm, Osmanlı mirasının reddi, ümmet yerine ulusun, gelenekçeliğin yerine batı uygarlığı ve rasyonalizmin inşası, özgürleşmeden çok yeniden kurmanın aracı olmuştur.

Geçmişten bu radikal kopuş ve yeniden kurmanın toplumsal temelinin zayıflığı nedeniyle merkezîyetçilik ve devletin rolü en uç düzeyde kurumsallaşmıştır. Dolayısıyla, bir dizi olumlu ve olumsuz atılım otoriter bir ortamda gerçekleştirilmiş, böylece toplumun demokratik dinamiklerinin önünü tıkayan kurumsallaşma da ortaya çıkmıştır.

Osmanlının dinsel meşrutiye aracı laiklikle yer değiştirmiş, geçmişe oranla bir ilerleme yaşanmış, ancak demokratik dönüşüm için kapılar kapalı tutulmuştur.

Laikliğin yerleştirilmesini sancılı kılan diğer bir problem ise bizzat islamın, şeriatın totaliter niteliğidir. Laiklik, din işleri ile devlet işlerinin birbirinden ayrılması iken, şeriat, devlete Tanrının iradesinin egemen olmasını öngörmektedir.

Bu durumda laikliğin yerleşebilmesi için toplumun dünyevileştirilmesi yönünde düzenlemelerin zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Dinsel alanın laikliğin yoğun denetimi altına alınması gerekmektedir. Ancak bu denetimden anlaşılması gereken laikliğin dine egemen olması değil, onu inanç alanında sınırlandırıp, siyaseti din-den özgürleştirmektir.

Laikliğin geliştirilmesi için:

- 1- Hiçbir din ve inanç devletçe benimsenmemeli ve kayırılmamalı.
- 2- Diyanet işleri başkanlığı lağvedilmelidir.
- 3- Devlet kimsenin dinine karışmamalı, “din” hanesi nüfus cüzdanından çıkarılmalıdır.
- 4- Temel eğitimde zorunlu din dersleri kaldırılmalı, 8 yıllık temel eğitimin yanısıra laiklik ve bilimsel eğitim zorunlu hale getirilmelidir.
- 5- 12 Eylül döneminde devlet ideolojisi olarak kurumsallaştırılan ve günümüzde etkisini sürdüren Türk- İslam ideolojisi reddedilmelidir.

HUKUK DEVLETİ

Hukuk, sözcük olarak hakkın çoğuludur ve bireylerin devletle ve bireylerin bireylerle olan ilişkilerini düzenleyen ve yaptırımlı kurallar toplamı anlamına gelir.

İnsanlar bir arada yaşamının gereği olarak kurallar koymuşlardır. Devletin tarih alanına çıkışı ile bu kurallar ekonomik ve siyasal gücü elinde bulunduran sınıfların iradelerini, onların gereksinimlerini yansıtan bir nitelik kazanmıştır.

Konulan kuralların siyasal iktidarın iradesine göre düzenlenmesi, keyfi bir yönetimin oluşması sonucunu doğurmuştur. İnsanlığın binlerce yıllık mücadelesinin amacı bu keyfi yönetimi sınırlandırmak

ve o toplumun üretim ilişkileri tarafından belirlenir. Bunun içindir ki, demokrasinin tarihi gelişmesini, sosyo- ekonomik koşullara bağımlılığını ve sınıf mücadelesi içinde taşıdığı önemi gözönünde tutmak gerekir. Bu rejimde bireylerin ve toplulukların özgürce siyasal etkinliklerde bulunabilmeleri doğal ve hatta zorunlu bir hak olmalıdır. Politika yapma bireylerce tek başına değil, birlikte yürütülebilecek bir etkinliklerde olduğundan, öncelikle, çeşitli biçimde birleşme ve örgütlenme özgürlüklerine sahip olmaları gerekmektedir.

Bu anlamda, 1982 Anayasası, kamu hizmet ve görevlerinde çalışan geniş bir kitlenin bireyelerine olduğu gibi; kişilerin, dernek, sendika, meslek kuruluşları, kooperatif, vb. gibi biçimde oluşturdukları örgütlerine de siyaset yapmayı sınırlandırmaktadır. Siyasal etkinlikte bulunma neredeyse siyasi partilere indirgenmiş ve tekellenmiş; üstelik bunlarda bir çok yönden sınırlandırılmış ve kısıtlanmıştır.

Oysa, günümüzde burjuva batı demokrasilerinde dahi siyasi iktidarı etkileme ve yönlendirme işlevi, partiler kadar ve bazen daha çok ve bu örgütlerce üstlenilmekte, yürütülmekte ve hatta teknik yönetime ilgililerin katılımı bu yoldan sağlanmaktadır.

Türkiye’de bu konuda uygulanan yasağa karşın, özel ve resmi baskı gruplarından yalnızca sermaye örgütlerinin etkinliklerine (TÜSİAD örneğinde olduğu gibi) göz yumulduğu görülmektedir. Ayrıca, bireylerin başlıca siyasi haklardan yararlanması beş yılda bir seçim sandıklarına siyasi partilerin, hatta parti başkanlarının saptadığı aday listelerini atmaktan ibaret kalmaktadır. Bu durum siyaset dışı, politika ile ilgili ülke yönetiminde hiçbir etkisi bulunmayan bireyler kalabalığı yaratmakta, demokratik topluma olanak vermemektedir.

Diğer yandan, demokratik düzenin asıl öğeleri olan parlamento ile hükümetin devlet içindeki kurumları ve karşılıklı ilişkileri ülkenin siyasi rejimini belirleyen önemli kurumlar ve ilkelerdir. 1982 Anayasası’nda yürütmenin gerçekte tek başlı ve bir kanatlı olması rejimin “Parlamentar Rejim” sayılmasını engellemektedir. Anayasa’ya göre, Bakanlar Kurulu genel siyasetin yürütülmesinde TBMM’ne karşı birlikte sorumlu olduktan başka, Başbakan ve Bakanlar her türlü işlem ve icraatından ötürü, Cumhurbaşkanı’na karşı sorumludur. Anayasa’nın kurduğu yasama-yürütme ilişkileri neredeyse “Parlamentar Rejim” değil, “Otoriter Başkanlık Hükümeti”dir.

Sonuçta, halkın katılımını kısıtlayan ve kişisel iktidar eksenine oturtulmuş görünen siyasi rejimin, bir başlangıç olarak ve asgari düzeyde burjuva batı demokrasisinin kuralları uyarınca işletilmesi sağlanmalıdır.

KAMU YARARI

Devlet denen aygıtın en belirgin özelliği, toplumun tümüne söz geçirme yetki ve olanağını elinde bulundurmasıdır. Her devlet öncelikle egemen sınıfların çıkarlarını korur, ancak toplumun tümüne bunun yanında da kendi aygıtına bir ölçüde hizmet eder. Devlet, elbette, bu işlevlerini durup dururken, kendi kendine kararlaştırıp yerine getirmez. Devleti bu çelişkili konumda bırakan, içinde yer aldığı toplumdur. Başka bir deyişle, devlet toplum tarafından belirlenir. Devlet yapıları ve işlevleri denen somut sonuç, toplumdan kaynaklanan belirlenimlerin ürünüdür. Bunlardan biri de kamu hizmeti talebidir. Kamu hizmeti, toplumun ortak gereksinimlerini ve çıkarlarını karşılamak, toplumsal yaşamı düzenlemek, toplumsal yeniden üretim ve düzeni sağlamak için yapılan hizmettir. Bu hizmetin en önemli unsuru da kamu yararadır. Kamu yararı, kamunun gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Kamu devlet anlamına gelmez.

MESLEK ÖRGÜTLERİ

Meslek örgütlenmesinin tarihi oldukça eskidir ve Türkiye’de ilk örgütlenmeler barolarla birlikte başlamıştır. Kapitalizmin gelişmesi sürecinde 1950 ile 1954 arasında mesleklerin düzenlenmesi amacıyla, Sanayi ve Ticaret Odaları, Türk Tabipler Birliği, TMMOB, Türk Veteriner Hekimleri Birliği kurulmuş, bunları 1957’de Ziraat Odaları Birliği izlemiştir.

1961 Anayasası konuyu “kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları” kavramı çerçevesinde düzenlemiştir. Bu dönemde Türkiye Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Konfederasyonu ile Türkiye Barolar

Birliği kurulmuştur.

1982 Anayasası diğer hükümlerinde olduğu gibi 135. Maddede de yasakları ön plan çıkarırken, üyelerin zorunlu üyeliğini ortadan kaldırmıştır.

TMMOB ve benzeri meslek kuruluşlarının demokrasi mücadelesine katkılarını artırmak için, Anayasa'nın 135. Maddesinin değiştirilmesi yerine tümüyle Anayasa'dan çıkarılması gerekir.

TMMOB ve benzeri kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının Anayasa'da neden yer aldığı tartışmaları bugüne kadar yapılmamıştır. Bu durum son derece doğal, olmazsa olmaz bir koşul gibi algılanmış ve her türlü girişim, yasa teklifi bu ön koşula bağlanmıştır.

Oysa, 135. Maddenin biçimi ve içeriği, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının etkinliklerinin sınırlandırılmasını temel alan bir anlayışla düzenlenmiştir.

Bu durum gözden uzak tutulmakta, "biz Anayasal bir kuruluş" söylemine çok sıkca başvurulmaktadır.

TMMOB ve benzeri meslek örgütleri, mesleğini sürdürenlerin üyeliğinin zorunlu olduğu, üyelerinin buldukları alanlarda denetim yetkisi olan, kamu ve halk yararına alternatif politikalar üreten, devletten bağımsız, tam idari, mali ve bilimsel özerkliğe sahip kuruluşlar olarak örgütlenmelidir. Bu da ancak devletin vesayetinden kurtulmakla mümkündür.

Bağımsızlık bu nedenlerle demokrasinin ayrılmaz hatta yönlendirici ögesidir. Dış müdahaleler açısından verilecek tek ödün, emekçi sınıfların binlerce yıllık mücadelesi sonucunda kazanılan evrensel insan haklarının uygulanması yönündeki demokratik baskı olmalıdır.

Bağımsızlık için:

1- Emperyalizm ile her türlü siyasi, askeri, ekonomik bağımlılık ilişkilerine son verilmelidir. Bu doğrultuda bağımsızlığa zarar verecek hiçbir uluslararası anlaşma yapılmamalıdır. Emperyalizme bağımlılığı pekiştiren mali, diplomatik ve askeri anlaşmalar iptal edilmelidir. Ülkemizin bağımsızlığı herşeyin üstünde tutulmalı, yeraltı ve yerüstü tüm kaynakların tek ve gerçek sahibinin ülkemiz halkları olduğu bilinmelidir.

2- Türkiye bütün komşularıyla karşılıklı saldırmazlık anlaşmaları imzalayarak NATO'dan ve BAB'dan çekilmelidir. ABD askeri üsleri kapatılmalı ve ikili askeri anlaşmalar iptal edilmelidir.

3- ABD güdümünde gerçekleşen İsrail ile ikili anlaşmalar derhal iptal edilmeli ve Türkiye barış sürecinde Orta Doğu halkları yanında yer almalıdır.

4- Körfez savaşı ittifakından çekilmeli ve Irak'a karşı yaptırımlara son verilmelidir.

5- Türkiye ve Yunan halkları arasında yaratılmak istenen ve körüklenen düşmanca yaklaşımlar terk edilmelidir.

6- Rum ve Türk halklarının kardeşçe bir arada yaşadığı "Demokratik Kıbrıs" yaratılmaya çalışılmalıdır.

7- Maceracı, yayılcı ve teslimiyetçi dış politikalara son verilmelidir. Halkları birbirine düşman eden, iç ve dış barışı tehdit eden politikalar yerine halkların kardeşliği, dostluğu ve dayanışmasını geliştiren politikalar esas alınmalıdır. Komşu ülke ve devletlerle dayanışma-dostluk ilişkileri bir üçüncü ülke halkı veya halkları ya da içerdeki gurupların demokratik taleplerinin aleyhinde olmamalıdır.

8- Dünya silah tekellerinin ve içerdeki militarist gurupların çıkarlarına hizmet eden silahlanma ve askeri harcamalar kısımlı ve bu fonlar bayındırlık, eğitim ve sağlık hizmetlerine aktarılmalıdır.

9- Ülkemiz kaynaklarının uluslararası tekellerle işbirliği yapılarak yok pahasına özelleştirme adı altında yağmalanmasına son verilmelidir.

10- Ülke ekonomisinin Avrupa Birliği, IMF, Dünya Bankası, OECD gibi uluslararası kuruluşların güdüm, tavsiye ve denetiminde yönlendirilmesine ve dış borçlanmalara son verilmelidir.

11- Emeğin serbest dolaşımı talepleri yükseltilmeli, emeğin serbest dolaşımına da izin vermeyen Gümrük Birliği Anlaşması fes edilmelidir.

12- Bağımsızlık için kalkınma bir zorunluluktur ve kalkınma bugün bilim ve teknolojinin halk yararına kullanılması ile sağlanabilir. Sanayileşmeyen bilime önem vermeyen, teknoloji üretemeyen ve bu alanlarda dışa bağımlı bir ülkenin bağımsızlığından söz edilemeyeceği bilinci ile sanayileşme, bilim ve teknolojiye gereken önem verilmeli rant ekonomisine değil üretim ekonomisine yönelik politikalar hayata geçirilmelidir.

LAİKLİK

Laiklik en yalın ifadeyle dinle devletin ayrışmasıdır. Laiklik, "hak" kavramını Tanrı'ya ait, Tanrısal emirlerin yerine getirilmesi anlamından çıkararak, insana ait, onun hak ve özgürlüğü ile adalet biçiminde yeniden tanımlanmıştır.

Devletin örgütlenmesi ve hukukuna ilişkin bir yöntem olan laiklik, gerçekte bir özgürleşme ve özgürlüklerin korunma temelidir. Dinsel bağ yerine insanlar arası ilişkilerde dünyevi bağın geçirilmesidir. Devletin "Tanrısal" emirlerin yerine getirilmesi için değil, insani gereksinimler için, insani bir irade ve denetimle kurumsallaşması, ahlaki referansını insan hak ve özgürlüklerinden almasıdır.

Laiklik din alternatifi bir ideoloji değil, kamu alanının din dışı, her inananın diğerleriyle eşit koşullarda ve hukuki güvenceyle ilişkileneceği ve aynı zamanda bireyin ve aklın kendini daha özgür varedebileceği bir yönetim ortamıdır. Bu anlamda müslümanlığın karşıtı değil müslümanların da içinde hareket edeceği bir hukuki normdur.

Laiklik açısından din özgürlüğü, herhangi bir dinin kendi doğrultusundan hareketle istediğini yapabilmesi değil, başka inançların hak ve özgürlüklerini ihlal etmemek koşuluyla istediğini yapabilmesi hukukunun sağlanmasıdır.

onları bu alanda kendine bağımlı hale getirmektedir.

Ancak ekonomik, kültürel, askeri ve siyasal alanlarda bağımsızlık olursa tam bağımsızlıktan söz edilebilir. Bu alanlardan birinde bağımlı olan bir devlet tam bağımsız olamaz.

Türkiye, Kurtuluş savaşıyla emperyalizme karşı başarılı bir bağımsızlık mücadelesi vermiş, siyasal sistemini değiştirmiş, daha sonra Osmanlı dönemindeki kapitülasyonlara son vermiştir. Ancak bir yandan kapitalist kalkınma yolunun tercihi nedeniyle, bir yandan da bizzat bu gelişme için dahi gerekli olan kırsal alanlardaki feodal ilişkilerin kökten tasfiyesinin aracı niteliğindeki toprak reformunun yapılamamış olması nedeniyle 2. Dünya savaşı sonrasında, emperyalist sistemle bütünleşme süreci tamamlanmış ve ülkemiz bu sistem içinde hem hammadde kaynakları ve pazar niteliği açısından tam bağımlı bir ülke haline gelmiştir.

Ülkemizde iktidarların temel politikalarını emperyalizm ve emperyalizm ile işbirliği içindeki işbirlikçi tekelci burjuvazinin çıkarları belirlemektedir. Bu durum sömürüye dayalı işbirliğinin doğal sonucudur. Bugün hangi parti iktidarda olursa olsun, hükümetler hangi partilerden olursa olsun bu sömürü devam etmektedir.

Bağımlılık olgusu, bir dış olgu ve ülke içindeki sınıfların ve sınıflararası ilişkilerin dışında bir olgu değildir. Emperyalist sistemin ekonomik olarak dayattığı uluslararası işbölümü, bu işbölümünden yararlanan egemen sınıfların da politikalarını belirleyici bir rol oynar. Yani, yurttaşların bir bütün olarak kendi geleceklerini belirleme olanaklarının azalması, egemen sınıflar için değil emekçi sınıflar için geçerli bir olgudur.

Bir ülkede yaratılan katma değerın dış borç faizlerine, yabancı sermayenin kar transferine ayrılması, maddi hayatın yeniden üretimini, kendini tekrarlayan bir basit yeniden üretim haline getirir; ülkede paylaşılacak değerın azalmasına, iktidar sınıflarının da bu değerlerden emekçi sınıflara daha az pay vermek için baskılarını arttırmasına neden olur. Bu da demokrasinin sınırlarının emekçiler açısından daralması anlamına gelir.

İkili anlaşmalar, ünlü haşhaş ekimi olayı, devletin Amerikan üslerini denetleme yetkisinin bile olmaması, NATO'nun ülke içindeki işçi hareketlerini "dolaylı saldırı" kabul eden politikaları, IMF ve Dünya Bankasının "yapısal uyum programları" bu bağımlılık kavramının örnekleridir.

Türkiye'de, Çin'de, Cezayir'de, Vietnam'da ve daha birçok ülkede verilen kurtuluş savaşları ve bağımsızlık mücadeleleri, çağımızın önemli bir bölümüne damgasını vurmuştur.

Bağımlılık kavramı küreselleşen dünyada daha da önem kazanmıştır. Küreselleşme esas olarak sermayenin uluslararasılaşmasıdır ve bu sermayenin devletler ötesi egemenliğinin perçinlenmesidir. Devletin küçültülmesi de esas olarak uluslararası mali sermayenin hareketlerinin kısıtlanmaması amacını taşımaktadır. Sermaye, fiziki sermaye olmaktan çıkarak, geldiği ülkenin maddi üretimine hiçbir katkı yapmaksızın değer transferi gerçekleştirmektedir. Ulusal devletlerin ekonomi üzerindeki otoritesinin kalkması, politik otoritenin piyasanın gereklerine uyması yeni dünya düzeninin gerekleri arasında ve bağımlılık olgusunu arttırmaktadır.

Uruguay kararlarıyla, Dünya Ticaret örgütüyle küreselleşme, en sonunda, gelişmemiş ülkelerin ekonomilerini düzenlemeye, kurallara uymayan davranışları cezalandırmaya kadar giden bir yapıya kavuşmuştur. Bu durum bağımsızlık kavramının geçmişten daha öncelikli olarak gündemimizde yer alması demektir.

Günümüzde, bağımlı ekonomiye sahip bir ülkede, hükümete aday olan partilerin, seçmenlerin karşısında belirttikleri ekonomik programları ne olursa olsun, iktidara geldiklerinde uyguladıkları program, borç vereceklerin, yani uluslararası mali sermayenin talepleri çerçevesinde değişmek zorundadır. Son yıllarda değişik parti iktidarlarının programlarının birbirlerine benzer olması bu bağımlılığın bir göstergesidir.

Nihayet Susurlukta fotoğrafi netleşen devlet-çete ilişkileri, bir çok NATO ülkesinde ortaya çıkan "gladio" benzeri kontrgerilla uygulamalarıdır. Kontrgerillanın ise ülkemizde emekçi sınıfların mücadelesini işkencelerle, öldürmelerle, kayıplarla nasıl engellemeye çalıştığı 12 Mart darbesinden öncelerine uzanan ve o tarihten beri bilinen bir olgudur. 12 Eylül tezgahının içinde hala faili meçhul kalan cinayetlerin nereden kaynaklandığı Susurlukla birlikte, "solcuların komplo teorileri" olmaktan çıkarak geniş halk yığınlarının bilincinde yer etmiştir. Önceleri öğrenci-gençlik hareketlerinin, sonraları doğrudan emekçi sınıfların mücadelesine karşı geliştirilen faşist komando çetelerinin dış güdümlü, dış destekli olduğu, bu çete mensuplarının dış ülkelerde eğitim gördükleri Susurluk filminin bir başka kesitidir ve ülkemizde faşizmin emperyalizmle bütünlüğünü gösteren bir unsurdur.

TMMOB ve DEMOKRASİ

Mühendis ve Mimar örgütlenmesi ile demokrasi ilişkisini iki ana başlık altında incelemek olanaklıdır: Örgüt içi demokrasi ve TMMOB'nin ülkenin demokratikleşmesinde sahip olması gereken işlevler. Bu ayrımı yaparken unutmamamız gereken önemli bir nokta her iki alan arasındaki etkileşmedir: Demokrasinin ülke çapındaki gelişmişlik düzeyi, o ortamda yaşayan örgütün iç ilişkilerini ve demokratik gelişimini etkiler. Örgüt kendi iç demokratik işleyişinin gelişimi için de ülke demokrasisinin gelişmesi için verilen mücadeleye katkıda bulunmak zorundadır, ya da daha güçlü katkıda bulunabilmek için demokratik işleyişini geliştirmek zorundadır.

Örgütün bu gün içinde bulunduğu durumu aşağıdaki koşullarla birlikte değerlendirmek zorundayız: 12 Eylül döneminin tüm toplumsal muhalefete yönelen saldırısından mühendis-mimar topluluğu ve örgütü de payını almıştır.

Önceki dönemin yöneticileri, önder kadroları örgütten koparılmıştır. Depolitizasyon, siyasi islamın ve şovenizmin Devlet tarafından, sol ideolojik hegemonya yokluğunda desteklenmesi mühendis-mimar topluluğunu da derinden etkilemiştir.

Paranın en yüce değer haline getirilmesi ile toplumsal değer yargılarının alt üst oluşu sonucunda köşe dönmezi zihniyet mühendis-mimar topluluğunu da etkilemiş, bireyci ideoloji ön plana çıkarken, örgütlenme ve kolektif mücadele anlayışı bireylerin zihinlerinde zaafa uğramıştır.

Aynı sarsıntı TMMOB ve Odalarımızda geçmişten gelen bazı zaafı güçlendirerek; bütünselliği reddeden, işbiririci-gündelik politikaları, bireyciliğe dayalı çalışma biçimini öne geçiren, kendini, mesleğini, şubesini ya da Odasını herşeyin önüne koyan küçük girişimci anlayışın çeşitli yönetim düzeylerinde etkili olmasına neden olmuştur.

ÖRGÜT İÇİ DEMOKRASİ

Örgüt içi demokrasi konusunu ele almadan önce TMMOB örgütlenmesi konusunda bazı tesbitler yapmak gerekiyor:

1. TMMOB ve Odalar öncelikle meslek örgütleridir. Bu anlamda mühendislik-mimarlık alanının mühendis-mimarlar adına düzenlenmesi görevini üstlenmiştir.

2. Giderek sayıları artan farklı meslek disiplinlerinin özel sorunlarının yanında mühendis-mimar topluluğunun ortak sorunlarının ağırlık kazanması, çalışma alanları ve konularının çok sayıda disiplinin birlikte çalışmasını zorunlu kılması, mühendis ve mimarların bir örgüt çatısı altında birlikte örgütlenmelerinin nesnel koşullarını oluşturmakta, bu da TMMOB'ne bir meslekler arası dayanışma örgütü niteliği kazandırmaktadır.

3. 12 Eylül müdahalesi sonrasında Anayasa'da ve TMMOB kuruluş yasasında yapılan değişikliklerle kamuda çalışanların üye olma zorunluluklarının kaldırılmış olmasına rağmen, bu gün ülkemizde mevcut mühendis ve mimarların çok büyük bir çoğunluğu TMMOB'ne bağlı odalara üye bulunmaktadır. Bu nedenle TMMOB mühendis ve mimarların kitle örgütüdür.

O halde:

1. TMMOB, meslek alanlarının, halkın ve üyelerinin çıkarlarını gözetenek düzenlenmesi, üyelerinin ortak sorunlarının çözümlenebilmesi için politikalar oluşturmak ve etkinlikler yapmak zorundadır.

2. Görevlerini etkin olarak yapabilmesinin en önemli ön koşulu politika oluşumu ve etkinliklerin üyelerin mümkün olan en geniş katılımı ile güçlü kılınmasıdır.

3. Üyelerin geniş katılımını sağlamanın tek yolu da demokratik ve katılımcı bir iç işleyişin etkili bir biçimde sürdürülmesidir. Diğer bir deyişle örgüt bir demokratik kitle örgütü olmalıdır.

4. TMMOB başlangıçta korporatist bir anlayışla devlet tarafından kurulmuş bir meslek örgütü olmasına rağmen, özellikle 1970 ve 80'li yıllardan günümüze doğru artan mühendis-mimar sayısı,

üyeleri içinde emekçi ve işsiz oranının ve demokrat dünya görüşlerinin ağırlık kazanması nedenleriyle, kendi iç dinamiği ile, bu süreç içinde demokratik bir kitle örgütü haline gelmiştir.

TMMOB bünyesinde örgüt-üye ilişkilerinde yaşanan sorunları daha iyi anlayabilmek için demokratik kitle örgütü kavramına biraz daha yakından bakalım:

1. Demokratik kitle örgütleri ortak sorunları olan toplum kesimlerinin bu sorunların birlikte ve bir araya gelen üyelerin birleşik gücünden kaynaklanan daha güçlü bir mücadele ile çözümünü sağlamak üzere oluşturdukları örgütlerdir.

2. Bir demokratik kitle örgütünün üyeleri uygulanacak ortak politikaların oluşumuna katılabildiklerini ve ortak mücadelenin sonucunda kendilerinin de sorunlarının çözülebildiğini bildikleri sürece kendilerini örgüte bağlı hissederler ve o ölçüde de ortak etkinliklere katılır ve güç verirler.

3. Üye, örgütün yönetimi ve uygulanan politikaları ile kendini temsil ettiğini hissetmelidir. Temsil konusunda iki ölçütten söz edilebilir: Farklı üye kesimlerinin yönetimde üye tabanındaki ağırlıkları ile orantılı biçimde temsilci bulundurmaları, veya uygulanan politikaların bu kesimlerin taleplerini karşılayabilmesi.

4. Üye sayısı az olan örgütlerde doğrudan demokrasi benzeri uygulamalarla üyelerin katılımını artırmak mümkün olsa da, TMMOB gibi büyük örgütlerde üye-örgüt ilişkilerini sürekli kılacak farklı mekanizmalar, örneğin işyeri temsilcilikleri, oluşturulması zorunludur. Üye bu mekanizmalar yoluyla ilettiği talep ve görüşlerinin değerlendirildiğini veya dikkate alındığını, oluşan kararlara kendisinin de katkıda bulunabildiğini ya da bulunabileceğini bilmelidir.

Buradan hareketle TMMOB'nin demokratik kitle örgütü olma açısından taşıdığı zaafı sıralayabiliriz:

1. TMMOB'nde iki yılda bir yapılan seçimlerle birim yöneticilerinin belirlenmesi biçiminde bir temsili demokrasi mekanizması işlemektedir. Ancak uygulanan politikaların üye tabanındaki emekçi işsiz ağırlığının talepleri ile çakıştığını söylemek zor hatta imkansızdır.

2. Genel kurullarda tartışmalara katılım çok kısıtlı olurken çalışma programları tartışılmamakta, karşı siyasi görüşlerin örgüte hakim olma tehdidi önceki dönemde uygulanmış olan politikaların üye tarafından etkin bir biçimde sorgulanmasını engellemekte, katılım mekanizmalarının etkisizliği sonucu dönem içinde yapılamayan denetim genel kurullarda da yapılamamaktadır.

3. Gerek bu durum, gerekse doğal delegeliğin yaygınlığı ve seçime yönelik danışma kurullarının ön seçici kurullar gibi çalışması örgüt içi kastların oluşumuna elverişli koşullar yaratmaktadır.

4. Üyelerin katılımını sağlamanın en önemli mekanizması olan işyeri temsilcilikleri ya örgütlenmemekte ya da etkin bir işleyişe kavuşturulamamaktadır.

5. Üyesi ile ilişki kurmanın zorluklarından kaçan bir çok Oda ya da şube yöneticisi güçlü olmanın yolunu çok gelir getiren çalışma yöntemlerinde, yerel güç odakları ile ilişkilerde ve iyi çalışan bir oda bürokrasisinde görmektedir.

6. Bu yöntemler bir kez esas alınınca birimlerin çalışma tarzı ve kadro anlayışları da buna göre düzenlenmekte, gelir getirici etkinliklere yönelik yapılaşmalara gidilmektedir. Bu amaçla oluşturulan oda bürokrasisi kalıcılaşmakta, yer yer kendi varlığını öne çıkaran ve korumaya çalışan ideolojiler üretmeye de başlamaktadır.

7. Ekonomik koşulların da uygun olduğu yörelerde bu yöntemlerle güç kazanan bazı şubeler, bütünsel mücadeleyi reddetme noktalarına kadar ulaşılarak ayrılıkçılığın ideolojisini geliştirmekte, kendi alanında kontrolü elinde tuttuğu, yeteri kadar güçlü olduğu, örgütün diğer birimlerinin kendisine yük olduğu gibi düşüncelerle Oda merkezinden bağımsız olmayı istemektedir.

8. Bütün bunların sonucunda sadece yönetim kurullarından ibaretmiş gibi görünen, parası olan şube ya da odanın egemen olduğu, üye ilişkileri çok sınırlı ve üye tabanında örgütün gerekliliğinin ve kararlılığının sorgulandığı, "örgüt bizim için ne yapıyor ki" söyleminin çok yaygınlaştığı bir TMMOB ile karşı karşıyayız.

9. Büyük Odaların bünyesinde yeni doğan az sayıda üyesi bulunan disiplinlerin mesleki sorunlarına çözüm getirecek yapılanmaların oluşturulmaması ve sorunu bu disiplinleri bünye dışına atarak halletme kolaylığı ve bazı disiplinlerin kendi odalarını oluşturma hevesleri çok sayıda yeni Oda yaratmıştır. Bu gelişme TMMOB'nin giderek daha hantal bir örgüt haline gelmesine neden olmaktadır. Ayrıca bu yeni Odaların üye sayılarının az, olanaklarının kısıtlı olması, tüm illerde ve işyerlerinde örgütlenememeleri üye ilişkilerini daha daraltıcı bir sürece girmemize yol açmaktadır.

TMMOB'nin ülkenin demokratikleşmesi konusunda sahip olması gereken işlevler sadece mühendis

TEMEL İLKELER

CUMHURİYET

Geniş anlamıyla "Cumhuriyet", egemenliğin, birden fazla iradeye bağlı olduğu devlet yönetim biçimidir. Dar ve teknik anlamı ile Cumhuriyet, yönetenlerin ve özellikle Devlet Başkanı'nın seçimle ve belirli bir süre için belirlendiği yönetim biçimidir.

1789 Fransız Devrimi ile ortaya çıkan Cumhuriyetin temel ilkesi eşitlik, özgürlük ve kardeşlik eksenine oturtulmuş ve bunlar aynı zamanda İnsan ve Yurttaş Hakları bildirgesinin özünü oluşturmuştur. Ancak günümüzde ülkemiz ve geri bırakılmış bir çok ülkede bu anlamdaki cumhuriyet tanımının içi boşaltılarak, demokratik bir yönetim biçimi olarak empoze edilmektedir. Oysa Cumhuriyet rejimi ile yönetilen her devlet, demokratik devlet değildir. Kaldı ki, İngiltere, İsveç, Norveç, Belçika ve Japonya gibi kimi ülkelerde, halkın egemenlerin yetkilerini sınırlaması mücadeleleri çerçevesinde, demokrasinin işlemesi yönetim biçimi cumhuriyet olmadan da gerçekleşmiştir. Ancak Sanayi devrimini yaşamamış ülkelerde ve özellikle emperyalizm çağında böyle bir gelişmenin temelleri ortadan kalkmıştır.

Cumhuriyet, demokrasi'nin ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak bir Cumhuriyet'in tam demokratik Cumhuriyet olabilmesi için, gönüllü birliktelikle bir arada bulunan o ülke halklarının tüm kesimlerinin, çoğulcu özgür iradeleri ile katılımcı olarak yönetim ve denetim süreçlerine doğrudan katıldığı, demokrasiyi tüm sivil kurum, kuruluş ve kadroları ile vattığı ve çok kimlikli, değişik inançlı ve çeşitli kültürlerin bir mozaik oluşturacak şekilde bir arada yaşamasına olanak veren bir devlet yapılanmasının gerçekleştirilmesi gerekir.

Ülkemizde de Demokrasi'nin yolu Cumhuriyet'le açılmıştır. Ancak devlet kavramı kutsal bir niteliğe büründürülerek, devlet erkinin toplumun tüm alanlarını baskı altına alması gerçekleştirildiği için, tam demokratikleşme konusunda başarıya ulaşamamıştır. Devlet yapısının kutsanması, yüceltilmesi, erk olarak çok güçlü, icraatlarını hukuk düzencelerinin sorgulama ve yargılamasından uzak tutmak veya kaçırmak isteyen bir "Derin Devlet" anlayışı aslında, nasyonel sosyalizmin ideolojisidir. Biz Mimar ve Mühendisler, işte topluma dayatılan ve demokrasinin önünde büyük bir engel oluşturan bu kutsal devlet anlayışını reddediyor ve halkın, özgür iradesi ile sivil kurum, kuruluş ve kadrolarını oluşturduğu, olayların akışını belirlediği, laik ve hukukun üstünlüğünün tartışmasız geçerli olduğu, insanların sağlık, eğitim ve adalet gibi yaşamsal temel gereksinimlerinin karşılanmasından dolaysız olarak sorumluluk üstlenmiş ve böylesine tam demokratik cumhuriyet rejimi içinde işliyen bir devlet yapılanmasını istiyoruz.

BAĞIMSIZLIK

Bir halkın ülkesindeki gelişmelerde, meydana getirilen maddi ve manevi tüm değerlerin dağıtımında kullanımında söz ve karar sahibi olması, demokrasinin en temel ilkesidir. Ülkelerin diğer ülkelerle ilişkileri içinde bir başkasına ya da bir ülkeler grubuna tabi olması, yurttaşların bir bütün olarak ülkenin yönetimine katılmasının olanaklarını azaltır.

Bu nedenle ulus ya da herhangi bir topluluk adına siyasal iktidarı elinde bulunduran bir yönetimin (devletin) bağımsız olması demokrasinin de temel bir ilkesidir. Başka bir deyişle, bağımsız olmayan bir yönetimin demokratik olması olanaksızdır.

Yaşadığımız dönemde, devletler arasında bağımlılık ilişkilerini yaratan durumlar eskiden olduğu gibi sadece askeri anlaşmalarla sağlanmamakta, ekonomik, kültürel vb. anlaşmalarla gerçekleştirilmektedir. Böylece bağımlı devlet bağlı olduğu devlete ekonomik çıkarlar karşılığında siyasal ve askeri ödünler vermekte ve ona tamamen bağımlı hale gelmektedir. Öteden beri emperyalizm ve günümüzdeki aşamasında yeni adıyla, yeni dünya düzeni az gelişmiş ülkelere karşı bu politikayı izlemekte ve

DEMOKRASİNİN VE DEMOKRASİ KAVRAMININ GELİŞİMİ

Toplumlar yaşamın üretimi ve yeniden üretim çerçevesinde örgütlenirler. Bu örgütlenmede sınıfların konumları ve yaratılan değerlerden aldıkları paylar, o sınıfların güçleriyle orantılıdır. Bu güç dengesi o toplumun siyasal düzenini belirler. Siyasal düzen de sınıfların konumlarını ve paylaşımındaki yerlerini kurumsallaştırır. Demokrasi de herşeyden önce bir siyasal düzendir.

İktidarı elinde bulunduranlar bir anlamda egemen güçler Demokrasiyi tanımlarken genellikle "Halk egemenliği, eşitlik, özgürlük" gibi formel özellikleri gözönüne alırlar. Oysa bu özellikleri toplumun sosyo-ekonomik koşullarından ve fiili durumdan soyutlayamayız. Her demokrasi toplumun siyasi düzeninin bir şekli olarak özü itibarıyla üretiminin hükmü altındadır. Ve o toplumun üretim ilişkileri tarafından belirlenir.

Her egemenlik sisteminin kendisine özgü bir yönetim biçimi vardır. Nasıl ki feodal yapılar ile uyumlu sistemler monarşik rejimleri oluşturmuşsa, kapitalizmle uyumlu siyasal örgütlenmeler de batıda demokrasi olarak gelişmiştir.

Hem çok eski hem de çok çağdaş bir kavram olan demokrasinin ilk uygulama örneği eski Yunan sitelerinden özellikle Atina'da uygulanmıştır. Bu demokrasi toplumun çoğunluğunu oluşturan kölelerin ve yabancıların, bu arada zanaatçıların ve sanatçıların dışında sadece sitelilerin katılımına açık, bir azınlık demokrasisi idi.

Yakın çağlarda demokrasi, ekonomik gelişmenin ve sanayileşmenin sonucunda, burjuvazinin, feodal düzenin egemenleri olan soylulara ve kiliseye karşı mücadelesi ile ortaya çıkmıştır. Bu demokrasi burjuva demokrasisi olarak anılmakta ve başlangıcında çocukların günde onsekiz saat çalıştırılabildikleri, işten ayrılanların hapis cezasıyla cezalandırılabilirdikleri, genel oy hakkı olmayan bir demokrasidir. Ancak toprağa bağlı köylülerin, eşit yurttaş durumuna gelmesine de öncülük etmiştir.

18. yüzyıldan bugüne gelinceye kadar, işçilerle diğer çalışanların mücadeleleri sonucunda örgütlenmeleri ve güçlenmeleri ile birlikte, genel oy hakkı, sekiz saatlik işgünü, hafta sonu tatili, vb.. temel demokratik haklara varılıyor.

Çalışanların ekonomik haklarının gelişmesi ve özellikle de sosyalist sistemin bu alandaki kazanımları ile birlikte ve 2. Dünya savaşı sonrasında demokrasi anlayışı çalışanlar açısından önce temel hak ve özgürlükler, daha sonra ise ekonomik hak ve özgürlükler ile birlikte asgari bir sınıra kavuşuyor.

Yani Demokrasi, bir ülkeden bir ülkeye, aynı ülkede zaman içinde değişen bir düzendir. Çağımızda tüm ülkeler siyasal rejimlerinin demokratikliğinden söz ederler ve Anayasalarında açıklarlar, ancak demokrasi, çok değişik anlam ve içerikte bir rejim olduğu gibi, çoğu zaman kağıt üzerinde olmaktan öteye gerçeklik ve somutluk göstermemektedir. Önemli olan sözcükler ve kavramlar ile kurumlar değil, bunları olgulara dönüştüren, yaşama geçiren koşulların ve mekanizmaların eylemli varlığı ve işlerliğidir.

Demokrasi'nin hukuksal çerçevesi hep aynı düzeyde kalmamış tarihsel süreç içinde, yönetilenlerin mücadelesiyle bugünkü düzeyine ulaşmıştır. Artık günümüzde insanlığın binlerce yıllık mücadelesinin ürünü olan ve evrensel nitelikte hak ve özgürlükler tanımlayan bir demokrasiden söz etmek olanaklıdır.

Bu evrensel ilkeler uluslararası bildirgeler, sözleşmeler, şartlar ve protokollerde yer almıştır. Bu belgelerde demokrasinin "halkın kendi siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel sistemlerini belirlemek için iradesinin özgürce ifadesine; kendi yaşamlarının tüm yönlerine tam katılımına dayandığı" temelinde insana saygı ve hukukun üstünlüğü olduğu belirtilmektedir.

Çalışanlar açısından asgari olarak savunulması gereken, uğruna mücadele edilmesi gereken, ezilenleri koruma, devletin ve yönetenlerin özgürlüklerini yönetilenler lehine sınırlamak için insanlığın binlerce yıl mücadele ettiği bu evrensel değerler, hak ve özgürlüklerdir.

Demokrasinin hangi sınırlar içinde uygulandığı, bu sınırların emekçi sınıflar açısından nasıl genişletileceği bu programın alt başlıklarında ele alınmaktadır.

ve mimarların grup çıkarlarının savunulması ve geliştirilmesi şeklinde ele alınamaz. Bu işlevler birinci bölümde sözü edilen meslek alanlarının üyeler ve halkın çıkarları gözetilerek düzenlenmesine, ya da benzer biçimde, TMMOB bünyesinde yer alan uzmanlık alanlarından hareket edilerek ülke genelinde uygulanmakta olan politikalara müdahale edilmesine de indirgenemez. Sözü edilen her iki işlev de daha bütünlüklü bir mücadele, ya da, siyaset anlayışının parçaları olarak algılanmalıdır.

Hem diğer toplum kesimlerinin örgütlenme ve mücadele alanları ile hem de siyaset alanı ile ilişkileri doğru kavrayan ve bütünde mevcut anti-demokratik ve baskıcı anlayış, ilişki ve unsurları dönüştürmeyi hedefleyen bir siyaset anlayışı temel alınmalıdır.

Böyle bir siyaset anlayışı, ülkenin demokratikleşmesi mücadelesine, TMMOB'nin içinde yer aldığı toplumsal pratikten kaynaklanan özgün bir katkı sağlayacaktır.

TMMOB ve SİYASET

Mühendis/mimar odaları da tüm demokratik kitle örgütleri, dernekler, sendikalar, siyasal partiler gibi, varolan siyasal-toplumsal sistemin işbölümü mantığı çerçevesinde ortaya çıkmışlardır. Herbiri bir çıkarı, talebi, kendi alanlarına ilişkin uzmanlık bilgisini ve söz hakkını temsil eder. Herbir alanın, diğer toplumsal pratik alanları ile, toplumun bütünü ya da devletle olan ilişki ve çatışmaları ise gene ayrı bir toplumsal pratik ya da meslek alanı olarak tanımlanmış siyaset alanının konusu olmaktadır. Bu alanda siyasal örgütler, partiler, devlet, parlamento vb. siyaset yapmaktadır. Kimilerine göre odaların, derneklerin, sendikaların serbestçe siyaset yapabilmesi, bu ayrılmış siyaset alanının unsurları ile ilişki kurabilmeleri olarak anlaşılmaktadır.

Siyasal ve toplumsal pratik alanlarını birbirinden koparan bu anlayışın sonucu olarak, odalarda siyaset yapılması ya da siyasallaşma, çok yaygın bir şekilde, yandaş olunan siyasi partiye/harekete yakın kadroların odalara hakim olması, örgütün imkanları ile o çizgiye destek olunması olarak anlaşılmalıdır. Siyasallaşma salt bu şekilde algılandığında, demokratik kitle örgütlerinin ilişkili olduğu toplumsal pratiklerin dönüştürülmesi ve düzenlenmesi ya "siyaset dışı" bir alan olarak görülmekte ya da "siyaset" yapan kurumlardan, partilerden ve devletten beklenmektedir.

Gerçek anlamda siyaseti, karşı olduğumuz siyasal-toplumsal bir sistemi her an yeniden üreten toplumsal pratiklerin dönüştürülmesi olarak tanımlarsak, yukarıdaki siyaset anlayışının, her alanın kendi özgül toplumsal pratiklerini dönüştürmesini, dolayısıyla o alanda gerçek bir siyasallaşmayı ertelediğini, engellediğini, mevcut toplumsal işbölümü mantığını veri aldığını ve sürdürdüğünü, o nedenle de özünde apolitik olduğunu söyleyebiliriz.

Eleştirel, sorgulayıcı, giderek siyasal bir bilinçle dönüştürücü bir yaklaşım söz konusu olmayınca, girdiğimiz her toplumsal pratik- bu arada mesleki/örgütsel pratikler- sonuç olarak sistemin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. Hepimizin katıldığı bu yeniden üretimle, sistemin mantığı egemen olmakta ve meşrulaşmaktadır. O nedenle, gerçekten muhalif bir siyasal yaklaşım, her toplumsal pratiği kendi içinde dönüştürmeyi hedefleyen bir siyasallaşmayı amaç edinmelidir. Bunun için ise, ekseninde içine girilen toplumsal pratiğin bütünü kavrayan, sorgulayan ve dönüştürmeyi hedefleyen etkinliklerin bulunduğu programları öne çıkarmak gerekmektedir.

"TMMOB ve DEMOKRASİ" konusunu bir bütünlük içinde ele alan ve değerlendiren DEMOKRASİ KURULTAYI;

* TMMOB'nin yukarıda tanımlanan örgütsel işlevlerinin nasıl planlanacağı ve yerine getirileceğini, TMMOB'nin demokrasi mücadelesinde nasıl ve hangi taleplerle yer alabileceğini belirleyen nesnel temelin; mühendis ve mimarların üretim sürecindeki konumları, üretim ilişkilerindeki yerleri ve bu süreçte diğer toplumsal kesim ve sınıflarla girdikleri ilişkiler tarafından belirlendiğini,

* Bu anlamda, TMMOB'nin ülkenin demokratikleşmesine yönelik kendi alanından sağlayacağı katkılar yanında mühendislik-mimarlık alanına ilişkin diğer konularda da politikalar üretilmesine ya da varolan politikaların zenginleştirilmesine olanak sağlamak üzere bu nesnel zeminin, mühendis-mimar topluluğunun bugünkü durumunun saptanmasını hedefleyen Mühendislik-Mimarlık Kurultayı çalışmasına bir an önce başlanması gerektiğini, tesbit eder ve bu kapsamda;

1. Ortak ve bütünlüklü mücadelenin önünde engel olan, kendi mesleğini, şubesini ya da Odasını herşeyin önüne koyan küçük girişimci anlayışların, hangi ideolojinin arkasına sığınarlarsa sığınarlar, mahkum edilmesini,

SUNUŞ

2. TMMOB'ne örgütsel aidiyetin geliştirilerek, katılım ve kapsayıcılığı her düzeyde yeniden üretecek demokratik bir anlayışın temsilcilik, şube, oda işleyişlerinde vazgeçilmez bir çalışma tarzı olarak yaşama geçirilmesini,

3. Mesleki etik kuralların tesbit edilerek özenle uygulanmasının sağlanmasını,

4. Meslek etiği kapsamında, mühendis-mimarların uzmanlık bilgilerini toplumsal yararları gözeterek kullanmalarını, toplumsal yararın mesleki çıkarların üzerinde tutulmasını, Bergama, Ovacık örneğinde olduğu gibi "mühendislere yeni çalışma alanları açılması" ya da "sektörün gelişmesi" gerekçelerinin halkın istemlerinin ve ihtiyaçlarının karşısına çıkarılmamasını,

5. Meslek alanlarının, ilgili kurum ve kuruluşların etkinliklerinin, ülke ve halkın çıkarları doğrultusunda yakından izlenmesini, mesleki denetimin bu alanlardaki soygun, vurgun ve sömürünün teşhirine yönelmesini ve bu konuda kamuoyu oluşturulmasını,

6. Onur kurullarının işleyişinin bu temellerde biçimlendirilmesini, Onur kurullarının, seçimle gelmiş diğer kurullar gibi, genel kurullara rapor sunmasını,

7. Sanayinin kamu yararı gözetilerek örgütlenmesinin savunulmasını,

8. Diğer kesimlerin de talepleri gözardı edilmeden üye tabanındaki emekçi ve işsiz çoğunluğun taleplerine uygun politikalar geliştirilmesini, bu kapsamda;

Kamu ve özel saktör işyerlerinde çalışan üyelerimizin sorunları ile ilgilenilmesini,

üyelerimize yönelik tehdit ve baskılara karşı aktif tavır alınmasını,

Özellikle, özel sektör kuruluşlarında çalışan üyelerimize yönelik 8 saatlik işgünü hakkının gaspının ve angaryanın önlenmesine yönelik çalışmalar yapılmasını,

Sayıları hızla artan işsiz mühendis ve mimarların örgüt tarafından kucaklanmasına ve

bu konuda kamuoyu yaratılmasına yönelik çalışmalara başlangıç teşkil etmek üzere,

ivedi olarak, bir "işsiz mühendis ve mimarlar mitingi" düzenlenmesini,

Odalarda sağlıklı personel politikaları oluşturulmasını,

9. Mühendis-mimar eğitimindeki çarpıklıklar ve yetersizliklere karşı politikalar üretilmesini, bu kapsamda;

Yükseköğrenimi piyasa mantığı içerisinde ele alan ve öğrenimde kalitenin yükseltilmesini rekabet unsuruna indirgeyen bir yaklaşım yerine yüksek öğrenimde halkın ihtiyaçlarını gözetip ve yüksek öğrenimi kamusal bir hizmet alanı olarak gören bir anlayışın savunulması,

TMMOB'nin gelecekteki üye potansiyelini oluşturacak olan öğrencilerin sorunlarına yönelik çalışmalar yapılmasını ve öğrencilerin maruz kaldığı baskı ve saldırılar karşısında aktif tavır alınmasını,

10. Üretilen politikaların üyelerin gücüne dayalı kampanyalarla hayata geçirilmesi anlayışının çalışma tarzı olarak benimsenmesini,

11. Üyelerin katılımını sağlayacak, yasada belirlenmiş mekanizmalar dışında yeni mekanizmalar geliştirilmesini, işyeri temsilcilerinin örgütlenmesini ve işlevsel kılınmasını,

12. Oda bürokrasisinin çekici olmaktan çıkarılmasını, bürokrasinin ideolojik ve yönetsel egemenlik çabalarının engellenmesini,

13. Örgütlenme ve kadrolaşma anlayışının üyelerle ilişkileri birinci plana almasını, gelir getirici faaliyetlerin, piyasaya yönelik hizmet üretiminin çalışma ve kadrolaşma anlayışını belirlemesine izin verilmemesini, bu kapsamda odaların temel gelir kaleminin üye aidatları olması için gerekli tedbirlerin alınmasını,

14. Amatör bir anlayışla yerine getirilmesi gereken konularda uzmanlar ve profesyonel kadrolara dayalı bir politika oluşturma ve çalışma anlayışı yerine üyelerin katılımı ve tartışmaları ile politika oluşturulması ve mücadele edilmesi anlayışının öne geçirilmesini,

15. TMMOB'nin örgütsel verimlilik ve etkinliğinin artırılması ve birimler arası ekonomik farklılaşmaların yarattığı olumsuzlukların önüne geçilmesi için;

Kaynakların rasyonel kullanılması,

Mekan ve olanakların ortak kullanılması,

Ekonomik açıdan güçsüz birimlerin desteklenmesi

anlayışlarının geliştirilmesini,

16. Özellikle tüm Odaların örgütlenemediği illerde ve işyerlerinde TMMOB İl Koordinasyon Kurulları ve TMMOB İşyeri Temsilciliklerinin Oda örgütü bulunmayan mühendis ve mimarlarla ilişki kurulmasını sağlayabileceği göz önünde bulundurularak bu örgütlenmelerin gelişiminin teşvik edilmesini,

TMMOB Demokrasi Kurultayı, 34. Olağan Genel Kurulumuzda alınan karar uyarınca düzenlenmiştir.

Kurultayın amacı "birer yurttaş olan mühendis ve mimarların somut sorunlarından hareketle, demokrasinin sınırlarının çalışanlar lehine genişletilmesinin gerekliliğini tartışabilecekleri bir süreci ve platformu gerçekleştirmek" olarak belirlenmiştir.

Kurultayın temel yaklaşımı ve ana teması ise şöyledir:

"Bizi doğrudan etkileyen demokrasi kavramına farklı anlamlar yüklediği günümüz koşullarında biz mühendis ve mimarlar sorunun sınıflar arası temelinde ele alınması gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü; demokrasi, barış, düşünce ve ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü vb. temel ve güncel kavramlar ile birlikte, yaratılan değerlerin bölüşümüyle ve bu bölüşümü belirleyen siyasi yapıyla içiçe bir kavramdır."

Her sorunun ülkenin siyasal rejimiyle bir ilişkisi, bu sistemde bir yansıması olduğunu biliyoruz. Bizler, mühendis ve mimarlar 65 milyonluk bir topluluğun üyeleriyiz. Toplumsal konumuz ne olursa olsun yaşam koşullarımız, toplumu yönlendiren egemen siyasal ve ekonomik anlayış ve yaklaşımlar doğrultusunda alınan kararlar tarafından belirlenmektedir.

Bu yapının oluşmasında, toplumu yönlendiren yöntem ve kurulların belirlenmesinde, devlet denen aygıtı elinde tutan güç odaklarının dışında, emekten yana hiç bir sınıf ve katmanın kendi çıkarları doğrultusunda istek ve iradelesi yansıma bulmamaktadır.

Bu olumsuzlukların aşılması ancak sınıfların demokrasi mücadelesine etkin katılımı ve siyasete ağırlıklarını koymasıyla mümkün olacaktır.

TMMOB Demokrasi Programı, Kurultay Hazırlık Toplantıları, Yerel Kurultaylar, Atölye çalışması esas alınarak Demokrasi Kurultayı Yürütme Kurulunca hazırlanmış, taslak 13-14 Aralık 1997 ve 21 Mayıs 1998 tarihlerinde toplanan TMMOB Demokrasi Kurultayı üyeleri tarafından geliştirilmiş ve Kurultay tarafından kabul edilmiştir.

Demokrasilerde özgürlükler temel, yasaklamalar istisna olması gerekirken hala 12 Eylül Darbesi ile emekçi sınıflara zorla dayatılan, halkını ve onun örgütlerini potansiyel tehlike olarak gören 12 Eylül Anayasası ile yönetilen ülkemizde mühendis ve mimarlar daha demokratik bir devlet bilinciyle Demokrasi Programı çalışmasını başlatmışlar ve etkin bir katılımıla sonuçlandırarak TMMOB üyelerine ve emekçi sınıflara sunmuşlardır.

Program, demokrasinin önceliklerine göre değil, demokrasi kavramıyla ilgili bütün konuları içerecek biçimde hazırlanmıştır. Bu nedenle gündeme getirilen öneriler tek tek değil, bütünün parçaları olarak değerlendirilmelidir. Böylesine oylumlu bir konunun böylesine kısa bir metinde toplanması kuşkusuz birçok eksikliği de taşımaktadır. Amaç, her bir alt başlığı ciltlerle kitaba konu alan demokrasi kavramına ilişkin mühendis ve mimarların görüşlerini yansıtmak, bu kavramın unsurlarına değinmektir.

Bu Programdaki öneriler, demokrasinin sınırlarının emekçi sınıflar lehine genişletilmesi çerçevesinde geliştirilmiştir. Bu Kurultayda sonuçlandırılacak TMMOB Demokrasi Programı geleceğimize yönelik mücadele alanlarını ve bu mücadelenin hedeflerini belirlemede önemli bir araç olacaktır.

Demokrasi sorunu bir iktidar sorunudur. Demokrasinin sınırlarının emekçi sınıflar açısından genişletilmesi de emekçilerin siyasal iktidarı da her şeyden önce bundan çıkarı olan tüm sınıfların örgütlü mücadelesiyle sağlanacaktır.

17. TMMOB ve bağılı Odaların ortak mesleki denetim kriterlerinin belirlenmesini, sadece serbest mühendislik-mimarlık hizmetleri için değil tüm mühendislik-mimarlık hizmetleri için de (özel sektörde ücretli, şantiyeci vb.) asgari ücret tarifesi belirlenmesini,

18. TMMOB bünyesinde bir meslek alanları hukuku geliştirilerek bu alandaki ilkesizlik ve adaletsizliklerin önüne geçilmesini, örgütte varolan mesleki çatışma konularına çözüm bulmanın ötesinde, dünyadaki bilimsel ve teknik gelişmelere paralel olarak mühendislik-mimarlık alanında ortaya çıkan yeni disiplinlerarası meslek alanlarını kavrayıcı ve kapsayıcı örgütlenme modellerinin gözönünde bulundurulmasını,

19. Örgüt birimlerinde yöneticiliğe talip olanlarda;

Mesleki yeterlilik,

Mesleki üretimden gelme,

Meslek alanını temsil edebilme,

Özverili ve amatör çalışma anlayışı özelliklerinin aranmasını,

20. TMMOB yasasının anti-demokratik hükümlerinden olan delege olmak için 10 yıllık kıdem aranması şartının kaldırılmasını,

21. Birliğin adındaki "Türk" ifadesinin "Türkiye" olarak değiştirilmesini,

22. Siyasetçiliğin ve depolitizasyona teslimiyetin reddedilerek;

Ekseninde TMMOB'nin içinde bulunduğu toplumsal pratiğin bütünü kavrayan,

sorgulayan, dönüştürmeyi hedefleyen etkinliklerin bulunduğu bir programın siyaset

yapma anlayışı olarak benimsenmesini,

23. TMMOB'nin ulusal ve uluslararası düzeyde emekten yana örgütlerle dayanışma ve ortak mücadele içinde olmasını, savunur.

ANKARA : 17 Aralık 1997

BASIN AÇIKLAMASI

**“Mühendisler Mimarlar SÖZ BİZİM”
HEDEFİYLE HAZIRLANAN TMMOB DEMOKRASİ KURULTAYI
GERÇEKLEŞTİRİLDİ.
SIRA TÜRKİYE DEMOKRASİ KURULTAYI'NDA..**

TMMOB üyeleri düşünüyor, soruyor, sorguluyor, öneriyor. Tüm sorunlara, sorulara yanıt arıyor. Türkiye'nin yirmi ilinden gelen yerel olarak seçilmiş 400 delege Ankara'da buluştu. Şiddetin, yasakların, çatışmanın yarattığı yılgınlık ve sessizliği aşmak için üyelerimiz, kendini, yöresini, ülkesini, dünyayı konuştu. Bağımsız, demokrat, insan hakları, sosyal hukuk devleti ve barış için etkin mücadeleyi yaşama nasıl geçireceğini, katılımı, dayanışmayı irdeledi.

Delegelerin birbirlerini sabır ve hoşgörülle dinlediği Kurultay, düşünce özgürlüğüne kısıtlama getirmeden, iki gün boyunca, demokratik bir toplumun çağcıl örneğini sergiledi. TMMOB Demokrasi Kurultayı, şiddetin, zorbalığın, ahlaksızlığın, kural dışılığın, kural haline getirildiği bir ortamda demokratik, katılımcı, hoşgörülü ortamların yaratılması çabasıydı. Delegelerin yoğun ilgisi nedeniyle çalışmalar verimli ve başarılı oldu.

TMMOB 34. Genel Kurulu'nda alınan karar uyarınca örgütlenen ve 13-14 Aralık günleri Ankara'da toplanan TMMOB Demokrasi Kurultayı çalışmalarını 1996 yılı Eylül ayında başlatıldı. 20 ilimizde, elliye aşkın hazırlık ve yerel kurultay toplantılarında dile getirilen görüşler TMMOB Demokrasi Programı Taslağı'nda birleştirildi.

Yerel etkinlikler, yerel DKÖ'ler, yerel gazete, radyo ve TV kanalları tarafından da ilgiyle izlendi ve kamuoyuna yansıtıldı. Kurultay, hazırlanan taslağı tartışma programı biçiminde değerlendirdi ve geliştirdi. 130 konuşma yapıldı, 120 yazılı önerge verildi. 11 komisyon oluşturuldu. Kurultay üyelerimiz;

Temel Konular başlığı altında, demokrasi ve demokrasi kavramının gelişimi, cumhuriyet, bağımsızlık, laiklik, hukuk devleti konularını;

İnsan Hakları başlığı altında, insan haklarının gelişimi, temel haklar, ekonomik ve toplumsal haklar, halkların hakları, dayanışma kültürü ve çevreyi koruma, eğitim, sağlık, basın ve yayın özgürlüğü konularını;

Demokrasinin İşleyişi başlığı altında siyasal partiler, seçimler, yasama, yürütme, yargı ve güçler ayrılığını;

Çalışma Yaşamı başlığı altında, istihdam ve işgücü, çalışma yaşamı, sosyal güvenlik, demokrasi ve bölüşüm ilişkileri konularını;

Demokrasinin Ekonomi Politikası başlığı altında ekonomi-kalkınma-sanayileşme, küreselleşme ve özelleştirme, bilim ve teknoloji, enformasyon toplumu konularını;

Kentleşme başlığı altında, kamu arazileri, yerleşme ve yerel yönetimler, kentleşme, ulaşım ve trafik konularını,

Tarım, Orman ve Çevre başlığı altında tarımın demokratikleşmesi, ormanlar ve

Demokrasi Programı (Kurultay Komisyonlarınca Geliştirilmiş Taslak)

ormancılık, topraklardan yararlanmanın düzenlenmesi, çevre, doğal kaynaklar, enerji konularını;
Kürt Sorunu'nu, savaşı, göç ettirmeleri;
Tarihi bir bakışla **Demokrasi ve İnsan Hakları Kültürünü**;
Sivil Toplum başlığı altında katılımcı demokrasi, sivil toplum örgütlenmesi, kamu yararına denetim, meslek örgütlerini;

TMMOB ve Demokrasiyi, Meslek Etiğini tartıştılar.

Düzenin bütününe, yani anayasal, hukuksal, politik, kültürel, sosyal öğelerine ilişkin ayrıntılı, sistematik ve belirgin çözüm önerilerini dile getirdiler. Meslek ve uzmanlık alanlarımızda bilimsel ve teknik ayrıntılara da inerek, bu alanların demokrasi ile ilişkilerini irdelediler, ulusal politikalar için önerilerini de açıkladılar.

Kurultay hazırlık çalışmalarının ve Kurultay'ın ön plana çıkardığı yöntem, konuların sınıflar arası ilişkiler temelinde ele alınması oldu. Sorunların çözümünde emek-sermaye çelişkisinin göz önünde bulundurulması zorunluğu vurgulandı. Halkımızın insanlık ailesi içinde ve her alanda saygın bir yer alabilmesi için umutlarını, aydınlık bir gelecek için düşüncelerini belirttiler.

Üyeler aynı zamanda kendilerini de sorguladılar, bilime, emeğe, çevreye, doğaya, halka ve demokrasiye karşı davranan meslektaşlarının denetlenmesi gereğini dile getirdiler. TMMOB'nin mevcut yapılanmasının bilimin ve teknolojinin gereklerine uyup uymadığı, somut koşulların yarattığı sıkıntıların aşılması gerektiği, yeni ya da alternatif örgütlenme modellerinin tartışmaya açılmasının gerekliliği, örgütün bütün birimleriyle hem üye çıkarlarının korunmasında, hem mesleğin düzenlenmesinde hem de demokrasi mücadelesinde daha da etkinleştirilmesinin araçlarını tartıştılar.

Yasakların, toplumun üzerine çöktüğü bir ortamda, farklı görüşlerin zengin düşünce platformunu, hazırlıklı ve üretken bir çalışma ortamını tam bir anlatım özgürlüğü, demokrasi kültürü ve anlayışıyla yaşadılar.

Kurultay, yoğun katılım nedeniyle önceden planlanan sürede tamamlanamadı. Gündeme getirilen bütün görüşlerin TMMOB Demokrasi Programı'na yeterince yansıtılabilmesi için Komisyonların, Program üzerindeki çalışmalarını sürdürmeyi ve Nihai Program Taslağını 1998 Mayıs'ında yapılması planlanan TMMOB Genel Kurulu öncesinde kesinleştirerek üyelerine ve demokrasi güçlerine sunmayı kararlaştırdı.

34. Genel Kurul kararı kapsamında olmak üzere örgütlenmekte olan Türkiye Demokrasi Kurultayı da siyasi partiler, Meslek örgütleri ve çok sayıda DKÖ'lerinin katılımıyla 1998 yılının ortalarında toplanacaktır.

TMMOB DEMOKRASİ KURULTAYI BAŞKANLIK DİVANI

Yavuz ÖNEN
Başkan

Kaya GÜVENÇ
Başkan Yrd.

Muhittin İPEK
Başkan Yrd.

Hüseyin ÖZGÜL
Başkan Yrd.

Güzide ERKUŞ
Yazman

Figen AYDOĞAN
Yazman

Deniz ÖZDEMİR
Yazman

Kişisel Notlar

KURULTAY ÇALIŞMA YÖNTEMİ

- Kurultay 21 Mayıs 1998 Perşembe günü saat 9:30'da çalışmaya başlayacaktır.
- Komisyon Raporları (ya da Taslak) ile ilgili öneriler ancak yazılı olarak yapılabilecektir.
- Yazılı öneriler Geliştirilmiş Taslağın (ya da ilk Taslağın) tam olarak neresi ile ilgili olduğunu, somut öneriyi (bir bölümün silinmesi, bir bölümün eklenmesi ya da değiştirilmesi) ve bu önerinin kısa bir gerekçesini kapsayacaktır.
- Kurultay üyeleri önerilerini Kurultay günü verebilecekleri gibi, Kurultay tarihi öncesinde de TMMOB Genel Sekreterliğine verebileceklerdir.
- Önerilerin Kurultay öncesinde ve Komisyon Raporları alındıktan sonraki en kısa zamanda hazırlanıp TMMOB'ye aktarılması tercih edilmelidir.
- Yazılı öneriler Divan tarafından kaydedildikten sonra ilgili Komisyona aktarılacaktır.
- Geliştirilmiş Taslak Kurultayda okunmayacaktır. Komisyon sözcüleri Geliştirilmiş Taslak ile ilgili önemli gördükleri noktaları açıkladıktan sonra, üyelerce yapılan önerileri Kurultaya okuyacaklar ve bu önerilerle ilgili Komisyon görüşlerini açıklayacaklardır.
- Üyelerin Divan tarafından uygun bulunan ek açıklama talepleri birkaç dakikayı geçmeyecek şekilde yerine getirilebilecek, oylamaya ancak zorunlu bir durum nedeniyle başvurulacaktır.
- TMMOB Demokrasi Programı'nın "TMMOB Demokrasi Kurultayı Belgeleri" adlı bir kitapta ve Kurultay sürecini yansıtan,
  - TMMOB 34. Genel Kurul Kararı,
  - TMMOB Demokrasi Kurultayı Programı,
  - Açıklayıcı Metin,
  - Kurultay Tutanakları,
  - Düzenleme Kurulları listeleriile birlikte yayınlaması için TMMOB Genel Kurulu'na öneri yapılması görüşülecektir.
- Redaksiyon Komitesi, Kurultayca kabul edilen Programın dil birliğini sağlamak, tekrarları önlemek ve biçimsel düzenleme yapmak amacıyla kurulacak ve Kurultay tarafından seçilen 5 kişiden oluşacaktır;
- Bu kurallar Kurultay Bildirgesi Taslağının görüşülmesi sırasında da geçerli olacak, ancak üyelerin yazılı öneriler üzerinde görüş bildirmelerine daha çok olanak tanınmasına gayret edilecektir.
- Kurultay çalışmalarında Kurultay Bildirgesi Komisyonu için 120, diğer Komisyonlar için 30 dakika süre ayrılacaktır.

**TMMOB Demokrasi Kurultayı
Başkanlık Divanı**

KURULTAY KOMİSYONLARINCA GELİŞTİRİLMİŞ TASLAK KONUSUNDA AÇIKLAMA

Bilindiği gibi, TMMOB Demokrasi Kurultayı 13-14 Aralık 1997 tarihlerinde toplanmış, Program Taslağı üzerindeki çalışmaların sürdürülmesine ve TMMOB Genel Kurulu öncesinde tamamlanmasına karar verilmiştir.

Kurultay kararı uyarınca, Başkanlık Divanı çalışma sürecini belirlemek üzere Komisyon temsilcileri ile toplanarak Kurultay hazırlık çalışmalarını görüşmüş ve alınan eğilim kararlarını bir yazıyla Komisyonlara bildirmiştir.

Bu yazıda, Komisyon raporlarında Kurultaya sunulan yazılı ya da sözlü önerilerden hangilerinin Taslağına yansıtıldığı, hangilerinin Taslağına yansıtılmadığının belirtilmesi ve Komisyon tarafından gözden geçirilen metinlerin Şubat başına kadar TMMOB Genel Sekreterliğine gönderilmesi istenmiştir.

Kurultay tutanakları (bant çözümü) ve Divan' da bulunan önergeler ve diğer bilgiler de TMMOB Genel Sekreterliği tarafından Komisyonlara dağıtılmıştır. Komisyonlar çalışmalarını kendileri düzenlemişlerdir.

Komisyon raporlarının TMMOB'ye gelmesiyle birlikte, Başkanlık Divanı Mart ayı başından itibaren her bir Komisyon raporunu ilgili Komisyon sözcüleri ile ayrı ayrı görüşmüştür. Bu toplantılara, Divanda ve Komisyonlarda görev almamış Kurultay Yürütme Kurulu Üyeleri de katılmışlardır. Bu toplantılarda öncelikle Kurultay' da dile getirilen görüş ve önerilerin Komisyon raporlarına yansıtılmış olup olmadıkları tartışılmış, bu arada Taslağın geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır. Ancak, Komisyonlar toplantılarda dile getirilen önerileri ve görüşleri değerlendirmekte bütünüyle serbest bırakılmışlardır.

Kurultay Bildirgesi dışında, Komisyonlarca hazırlanan son metinler "Kurultay Komisyonlarınca Geliştirilmiş Taslak" adıyla bir araya getirilmiş, 1998 Nisan ayı sonunda basılıp Kurultay üyelerine dağıtılmak üzere ilgili Odalara gönderilmiştir. Kurultay Bildirge Taslağı bu kitaptan ayrı olarak Kurultay üyelerine daha sonra gönderilecektir.

Taslakların gönderildiği ayrıca İKK Sekreterlerine ve Kurultay Bölge Düzenleme Kurulları eski Sekreterlerine de bildirilmiştir.

TMMOB 35. Genel Kurulu 22,23ve 24 Mayıs 1998 tarihlerinde toplanacağından, Kurultay tarihi alınan karar uyarınca 21 Mayıs 1998 olarak belirlenmiştir.

*TMMOB Demokrasi Kurultayı
Başkanlık Divanı*

Kişisel Notlar

Kişisel Notlar

TMMOB Demokrasi Kurultayı

GÜNDEM

21 Mayıs 1998

1. Açılış ve "Kurultay Komisyonlarınca Geliştirilmiş Taslak" Konusunda Açıklama (Divan Başkanı)
2. Kurultay Çalışma Yönteminin okunması
3. Gündem
4. Kurultay Komisyonlarınca Geliştirilmiş Taslağın görüşülmesi (Komisyonlara göre)
  - a) Temel İlkeler
  - b) İnsan Hakları
  - c) Demokrasinin İşleyişi
  - d) Çalışma Yaşamı
  - e) Ekonomi
  - f) Kent ve Yerel Yönetimler
  - g) Tarım, Orman, Çevre
  - h) Kürt Sorunu
  - i) Örgütlü Toplum
  - j) TMMOB ve Demokrasi
5. Kurultay Bildirgesinin Görüşülmesi ve Kabulü
6. Redaksiyon Komitesinin Belirlenmesi ve Yetkilendirilmesi
7. Kapanış

İÇİNDEKİLER

TMMOB Demokrasi Kurultayı Gündemi -----	I
Kurultay Komisyonlarının Geliştirilmiş Taslak Konusunda Açıklama -----	II
Kurultay Çalışma Yöntemi -----	III
TMMOB DEMOKRASİ PROGRAMI -----	IV
Sunuş -----	1
Demokrasinin ve Demokrasi Kavramının Gelişimi -----	2
Temel İlkeler -----	3
Cumhuriyet -----	3
Bağımsızlık -----	3
Laiklik -----	3
Hukuk Devleti -----	5
İnsan Hakları -----	6
İnsan Hakları -----	8
Sağlık -----	8
Eğitim -----	18
Basın Yayın Özgürlüğü -----	20
Demokrasinin İşleyişi -----	24
Siyasal Partiler -----	24
Seçimler -----	25
Yasama -----	26
Yürütme -----	26
Yargı ve Güçler Ayrılığı -----	27
Çalışma Yaşamı -----	30
İstihdam İşgücü -----	30
Sendikal Haklar -----	31
Sosyal Güvenlik -----	32
Demokrasinin Ekonomisi -----	34
Ekonomi, Kalkınma, Sanayileşme -----	34
Küreselleşme -----	37
Bilim ve Teknoloji-Enformasyon Toplumu -----	38
Doğal Kaynaklar -----	42
Orman -----	46
Maden -----	50
Tarım -----	52
Enerji -----	56
Yerel Yönetim -----	60
Kentleşme -----	63
Konut Sorunu, Barınma Hakkı ve Demokrasi -----	64
Ulaşım ve Trafik -----	66
Yangın Deprem ve Güvenlik -----	67
Kürt Sorunu -----	69
Örgütlü Toplum (Sivil Toplum Örgütleri-Demokratik Kitle Örgütleri) -----	74
Temsili Demokrasiden Katılımcı Demokrasi -----	74
Kamu Yararı -----	75
Meslek Örgütleri -----	75
TMMOB ve Demokrasi -----	77
TMMOB Demokrasi Kurultayı 13-14 Aralık 1997 Toplantısı Basın Açıklaması -----	82

Kişisel Notlar

mrw

**TMMOB
DEMOKRASİ KURULTAYI**

**TMMOB
Demokrasi Programı**

(Kurultay Komisyonlarınca Geliştirilmiş Taslak)

**DSİ Toplantı Salonu
21 Mayıs 1998
9:30**